PETRI GYLLII

DE TOPOGRAPHIA CONSTANTINOPOLEOS, ET DE ILLIVS ANTIQVITATIBVS

LIBRI QVATVOR.

Ad Reuerendiß. & Illuſtriß. D. Georgium Cardinalem Armaignacum.

LVGDVNI,

APVD GVLIELMVM ROVILLIVM, SVB SCVTO VENETO.

M. D. LXI.

Cum priuilegio Regis.

Extraict du priuilege du Roy.

PAR grace & priuilege du Roy eſt permis à Guillaume Rouille Libraire de Lyon, d'imprimer, ou faire imprimer vne foys ou pluſieurs, ce preſent liure intitulé, *Petri Gyllij deſcriptio Conſtantinopoleos, en Latin & en Françoys.* Et fait defences depar ledict Seigneur, à tous autres Libraires, Imprimeurs, & perſonnes quelconques, de non imprimer, ne faire imprimer, vendre, ne diſtribuer, en ſes païs, terres & ſeigneuries, ledit liure, ſi ce n'eſt par le conſentement dudict Rouille. Et ce iuſques au temps & terme de douze ans, à compter du iour & datte, que ſera paracheué d'imprimer ledict liure, ſur peine d'amende arbitraire, & de confiſcation des liures qu'ilz auroyent imprimez. Et afin qu'aucun ne puiſſe pretendre ignorance du preſent priuilege, ledict Seigneur veut & entend, que l'extraict d'iceluy eſtant mis au commencement deſdictz liures, ſerue pour toute notification, ſauf en demander copie audict Rouille (ſi bon leur ſemble) & ce à leur deſpens. Car tel eſt ſon plaiſir, nonobſtant oppoſitions & appellations quelconques, comme plus à plein eſt contenu & declaré par leſdictes lettres de priuilege, ſur ce donnees à S. Germain en Laye, le vinthuictiéme iour de Decembre, mil cinq cens cinquante huict.

Par le Roy, Maiſtre Iean Nicot, maiſtre des Requeſtes de l'hoſtel, preſent.

Signé, Guillaudet.

Errata in hoc volumine de Topographia Conſtantinop.

Pagina 35. lin. 28. lege cliuo. 64. 21. πύργος. 205. 6. Ceratini.

Quæ in altero de Boſporo Thracio.

Pagina 47. lin. 7. lege ſexaginta. eadem pag. linea vltima, Proclus. 65. 9. ἀδελφο. 68. 9. Minyeis. 72. 16. Machlenam. 118. 18. validiſsimos. 123. 3. χαράδρα. 141. 4. promontorio. 252. 4. Paraſiti.

INDEX CAPITVM TOPOGRAPHIÆ CONSTANTINOPOLITANÆ.

LIBRI PRIMI.

DE BYZANTII *conditoribus, & de eius varia fortuna.* *caput* 1.
De magnitudine Byzantij. *cap.*2.
De Conſtantinopolis inſtauratione, eiúsque magnitudine. *cap.*3.
De forma, ambitu, latitudine, & longitudine, qua nunc eſt Conſtantinopolis. *cap.*4.
Conſtantinopolis generalis deſcriptio. *cap.*5.
Singularum partium ſitus. *cap.*6.
De primo colle, & Regis palatio, æde Sophiæ, & de Hippodromo. *cap.*7.
De prima valle. *cap.*8.
De ſecundo colle. *cap.*9.
De ſecunda valle diuidente ſecundum collem à tertio. *ca.*10.
De tertio colle. *cap.*11.
De valle tertia. *cap.*12.
De quarto colle. *cap.*13.
De quinto colle. *cap.*14.
De quinta valle. *cap.*15.
De ſexto colle. *cap.*16.

De valle, quæ diuidit ſexicolle promontorium à ſeptimo colle. caput 17.
De ſeptimo colle. cap.18.
De muris vrbis. cap.19.
De Conſtantinopolis portis, & ſeptem turribus antiqui Byzantij. cap.20.
De muris longis. cap.21.

LIBRI SECVNDI.

De ædificijs & monumentis antiqui Byzantij, & nouæ Romæ Conſtantinopolitanæ. cap.1.
De monumentis primi collis, & de prima regione vrbis. cap.2.
De templo Sophiæ. cap.3.
Deſcriptio templi Sophiæ, quale hodie viſitur. cap.4.
De ſtatuis inuentis in latere ædis Sophianæ. cap.5.
De Pharo promontorij, & Mangana. cap.6.
De thermis Zeuxippi, & de eius ſtatuis. cap.7.
De Xenodochijs Sampſonis & Eubuli. cap.8.
De ſtatua Eudoxiæ Auguſtæ, ob quam Chryſoſtomus eiectus in exilium. cap.9.
Quam vrbis partem complexa fuerit tertia regio. cap.10.
De Hippodromo, & de eius obeliſco & columnis & ſtatuis. caput 11.
De Coloſſo ſtructili. cap.12.
De columnis Hippodromi. cap.13.
De templo Bacchi, & de aula Hormiſdæ, & de Iuſtiniani domo. cap.14.
De portis Iuliani, & Sophiæ, & de porticu nominato Sigma, & de regijs Sophianis. cap.15.
De quarta regione cap.16.

De foro

De foro Auguſtæo, & columna Theodoſij, & Iuſtiniani, & de Senatu. cap. 17.

De regia & baſilica, & palatio Conſtantini, & de domo nuncupata Chalca. cap. 18.

De Baſilica & regia ambulatione. cap. 19.

De bibliotheca Baſilica, & de regia porticu, & de Baſilica ciſterna. cap. 20.

De Chalcopratijs. cap. 21.

De porticibus ſitis inter palatium, & forum Conſtantini, & de domo appellata Lampterum. cap. 22.

De miliario aureo, & eius ſtatuis, & de fortuna vrbis, eiuſque ſtatua. cap. 23.

De templo Neptuni, & de æde Minæ, & de ſtadijs, & ſcala Timaſi. cap. 24.

De Lauſo nuncupato, & de eius ſtatuis Veneris, Cnidiæ, Iunonis, Samiæ, Mineruæ, Lindiæ, &c. cap. 25.

LIBRI TERTII.

De locis regionis quintæ, & ſecũdi collis, de Nauali, & portu nuncupato Boſporio, &c. cap. 1.

De regione ſexta, & de reliquis ædificijs ſecundi collis. cap. 2.

De colũna purpurea, & foro Conſtantini, & Palladio. cap. 3.

De Senatu & Nymphæo, ſtatuis fori Conſtantini, Philadelphio, Muſæo, de Labaro, & ſuparis, &c. cap. 4.

De ſeptima regione. cap. 5.

De Tauro & foro Theodoſij, & columna Cochlide Theodoſij, &c. cap. 6.

De octaua regione, & de poſtera parte tertij collis. cap. 7.

De nona regione, & de templo Concordiæ, & de horreis Alexandriæ, & Theodoſij, &c. cap. 8.

De tertia valle, & decima regione, de domo Placidiæ, & regia Placidiana, de aquæductu Valentiniano, & thermis Conſtantianis, & de Nymphæo. cap. 9.

LIBRI QVARTI.

De vndecima regione, & de quarto & quinto collibus. cap. 1.
De templo Apoſtolorũ, & ſepulchro Conſtantini magni &c. caput 2.
De ſexto colle, & decimaquarta regione. cap. 3.
De Hebdomo ſuburbio Conſtantinopoleos, & de triclinio Magnaturæ, & Cyclobio, & de ſtatua Mauritij, eiúsque armamentario, de loco nuncupato Cynegio. cap. 4.
De Blachernis, & de Triclinio Blachernæo, & Palatio, aquæductu, & de multis locis antiquiſſimis. cap. 5.
De ponte, qui eſt ad diuum Mamantem, & de eius hippodromo, & Leone æreo, de Mauritij Regis ſepulchro. cap. 6.
De ſeptimo colle, & duodecima regione, & de columna Arcadij. cap. 7.
De ſtatuis, & antiquiſſimo tripode Apollinis in Xerolopho ſtatutis. cap. 8.
De columnis, quæ nunc extant in colle ſeptimo. cap. 9.
De regione tertiadecima vrbis Sycena appellata, & de oppido Galata, ſiue Pera. cap. 10.
Deſcriptio Galatæ, & de templis Amphiarai, & Dianæ, & Veneris, & theatro Syceno, & foro Honoriano. cap. 11.

IN

In æde diui Marcelli, Romæ,

hæc ſunt inſcripta, vnà cum effigie vita functi: ſed dico ſimilia, aut in pariete affixa, vel in marmoreo lapide ſculpta.

D· O· M·

Petro Gyllio viro probo, vtriuſque linguæ
doctiſſimo,
ex agro Albienſi apud Gallos nato,
ob ſingulares animi dotes, & indefatigabilem in
inueſtigandis antiquorum monimentis,
componendis, interpretandíſque omnium diſcipli-
narum libris, totius orbis luſtrandis,
indagandíſque locis:
naturam, ſolertiam, & diligentiam publicè,
priuatímque laudatiſſimo,

poſt

Poſt longas annorum plus xl. peregrinationes, terra,
marique peragratas,
Galliam, Italiam, Græciam, Aſiam vtranque,
& Africæ partem,
ac miraculoſam è manibus, & carcere Pyratarum,
Gerbeorum liberationem,
Romam quaſi poſtliminio reuerſo, & in recolligen-
dis, ordinandiſque rerum celebrium narratio-
nibus, dies, noctéſque occupato,
Febre violentiſſima per dies XI. *vexato, diem ſuum*
in Chriſto Ieſu obeunti.
Georgius Cardinalis Armeniacus, patronus pien-
tiſſimus Clienti gratiſſimo
in ſpem reſurrectionis mortuorum
benemerenti mœſtiſſimus,
Non. Ian. M. D. LV.
Po. Cn.
Vixit annos LXV. *menſes, dies* V. *hor.* IIII.

OSSA GYLLII.

IN DESCRIPTIONEM CONSTANTINOPOLEOS

Præfatio, vbi ſitum illius & commoditates oſtendit.

CONSTANTINOPOLIS ſic in peninſula ſita eſt, vt totum Iſthmum occupet peninſulanum: ex tribus enim partibus mari alluitur, neque ſolum ex ſeſe munita eſt, ſed etiam ſuos ſuburbanos longos agros iter duorũ dierum latos ampliùs viginti miliaria munitos habet peninſula, quam efficiunt pontus, Boſporus, Propontis, olim ab Anaſtaſio muro clauſam, ita fit, vt ſitus vrbis duplici peninſula munitus, arcem ſe declaret totius Europæ, atque adeo principatum totius orbis præ ſe ferat, eminens in fauces Europæ, atq; Aſiæ: nam præter alias fœlicitates immẽſas hanc habet ſummam, quòd mari portuoſo ex tribus partibus cingitur, à Meridie quidem Propontide, ab Oriente Boſpori freto, ab Aquilone ſinu maxime portuoſo, qui non modo claudi catena poteſt, ſed etiam ſine catena hoſtibus infeſtus eſt Conſtantinopolis, & Galatæ muris ſtringentibus eius latitudinem in ſtadia paulò minus quatuor, vt & machinis, & igne liquido hoſtiũ naues ſæpe perierint. Adde quòd nihil munitiùs fieri poſſet, ſi accederet

ars muniendi noſtra ætate vſitata, ſi quatuor portus, quos olim intra muros clauſos habebat catenis, reſtituerentur: quorum duobus antiquum Byzantium ornatum trienniũ Seueri obſidionem ſuſtinuit, nec niſi fame totius orbis viribus capi potuit. Nam præter commoditates, quas habet Propontidis, & Aegæi maris, ſic totius ponti Euxini imperium habet, vt vno oſtio id clauſum teneat, ſcilicet Boſporo, quem tranſire nemo poteſt inuita Conſtantinopoli, quò fit vt totius ponti diuitiæ ſint in eius poteſtate, ſiue importatæ, ſiue exportatæ. Exportatur autẽ tanta copia pellium cuiuſuis generis, mellis, ceræ, ſeruorum, aliarúmque rerum, vt ſufficiant magnæ parti, Europæ, Aſiæ, Aphricæ: importantur vina, olea, frumenta, aliáque infinita Aſiæ, Aphricę, Europæ, vt copiam ſentiat Myſia, Dacia, Pãnonia, Sarmatia, Meotis, Colchis, Iberia, Albania, Cappadocia, Armenia, Media, Parthia, vtraque Scythia. Itaque non modò omnes barbaræ nationes coguntur amicitiã huius vrbis amplecti, ſed etiam oræ omnes maritimæ, & inſulanæ, ſi ponti diuitiis frui velint. Adde, quòd nemo vltrò, citróque traiectiones Aſiæ, Europæque facere poteſt inuito Byzantio, cùm ſit velut pons, & porta vtriuſque orbis, dicerem ſolum, niſi Helleſpontus eſſet. Sed is infinitis partibus inferior cenſetur, nimirum longè amplior, & ſinum non habens Byzantinũ, quo vrbs peninſula fiat portuoſa, ac ſi haberet, tamen Euxino ponto non vteretur inuitis Byzantiis, id quòd ſi ratione non capimus, exemplo aſſequi poſſumus. Conſtantinus in Sigæo promontorio eminenti in fauces Helleſponti Conſtantinopolim ædificare cœperat, ſed ea relicta, in promon

promõtorio Byzantino eam ædificauit. Troia quidem inſignis vrbs,ſed cæcorum, qui non præuiderint ſitum Byzantij,cæci omnes, qui ante Byzantium vrbes ædificarunt in ora Helleſponti,aut Propontidis,quę etſi aliquandiu floruerũt:funditus tamen,aut euerſæ ſunt,aut in vicos redactæ:ac ſi reſtituerentur,Conſtantinopolis, vt præſtantior eis dominaretur. Quamobrem iure dicere poſſumus eam non modò ponti,ſed etiam Propontidis, & maris Aegæi clauem eſſe. Laudatur Cyzicus, quòd duobus pontibus cõiungeret Inſulam Continenti,& duos ſinus contrarios inter ſe copularet,quam Ariſtides ſcribit eſſe vinculũ ponti, & Aegæi, ſed quis non videt quàm laxum: inter Cyzicũ,& Europam Propontis lata intercedit:qua vt inuitis Cyzicenis tranſitiones in vtrunq; mare fieri poterant,ita Cyziceni inuitis Helleſpontiis,& Byzantiis habere vtriuſque maris commoditates non potuerunt. Prætereo Heracleam, Selymbriam,Chalcedonem,in Propõtidis ora ſitas,olim quidem nobiles hominũ induſtria, & loci natura,ſed principibus commoditatibus priuabantur portuum ſimilium Byzatino portui,qui nullis viribus hoſtium obrui poteſt,illarũ iampridem portus obruti ſunt, atq; adeo, carebant poteſtate Boſpori, & Helleſponti, quibus vti non poterant ſine voluntate Boſporanorum, & Helleſpontiorum, at Byzantini iis omnibus inuitis vti poterant ponto,itaque ei accidere non poteſt,quod accidit ſuis vicinis, aliíſque quàm plurimis maximis vrbibus, quæ tot annos iacentes in ruinis,aut excitatę non ſunt, aut ſi reſtitutæ, non tamen in priſtina ſede: deletæ ſunt vicinæ, & nondum reſtitutæ, deleta eſt Memphis, ſed

adhuc iacet. Cùm Caïrica Babylonia ex caſtello magna vrbs euaſerit in eius vicinia ſita vtraque carens opportunitatibus Byzantij. Pręterco Aſſyriam, Babylonē, quę etiam cùm floreret vidit vicinam vrbem ædificari, ſibi non cedentes de magnitudine, cur Alexādria non reædificatur, niſi quia hominū induſtria magis, quàm natura conſiſteret, Romam antiquā reſtituit Petri ſanctitas, & Romani nominis authoritas, potius quàm naturalis ſitus mari carens portuoſo. Sileo Athenas, & Lacedæmonem, quæ magis pertinaci hominum virtute, quàm ſitus commoditate excelluerunt. Omitto duos illos oræ maritimæ oculos Corinthum, & Carthaginem, quos eodem ferme temporum effoſſos, primùm Iulius Cæſar reſtituit, deinde rurſus funditus erutos nemo inſtaurauit, quāuis Carthago ſita in peninſula portuoſa quidem, ſed duo maria non coniungens, quamuis Corinthus bimaris, arx Peloponeſi, clauis, & compes Græciæ nominata ſit, tamen duo maria ne duos quidem ſinus proximos, quos circuitus peninſulæ cōiungit, nunquam coniungere non modò ipſa potuit, ſed ne vires quidem imperij Macedonici atq; Romani, id quod artificio potuit Cyzicus, & natura Chalcis Euboïca, altera Græciæ clauis exiſtimata, quarū omnium circuitus fieri breui declinatione poterant: at Conſtantinopolis clauis duplicis orbis, & maris Aegæi, & Euxini, quæ nulla nauigatione, nulla circuitione ne totius quidē orbis iungere poſſis, niſi ore Byzantio. Prętermitto Venetias, quæ magis clauduntur mari, quàm claudant maria, magíſq; laborant maria ſeiungere, & repellere, quàm coniūgere. Sileo totius orbis omnes ſitus, qui vrbes habuerunt,

runt,habent,aut habituri ſunt,nullus vnquam inuenietur,qui tot,& tantas commoditates habeat non modo ad imperandum,ſed ne ad priuatè quidem viuendum, caritatem annonæ nunquã,aut rariſſimè ſentit,cui continuus campus Thracius frumentarius amplus quoquo verſus plus minus ſeptem dierum iter, alicubi viginti dierum,& eo amplius. Prætereo Aſiam vicinam proximam vbertate agrorum frumentariorũ,& paſtionibus redundantem. Sileo ex vtroq; mari facilem vecturam, iam vini copiã præterquam quod ipſa fert,habet oram Boſpori,Propontidis, Helleſponti vinetis conſitam, & facili nauigatione infinita genera habere poteſt, cæteráſque delitias. Vt Theopompus ſcribat,ex eo,quòd Byzantium eſſet nobile emporiũ, populum omnem in foro,& portu, & cauponis verſari ſolitum dantẽ operam Baccho: Menander in comœdia nominata Aulitride, ait omnes mercatores temulentos facere Byzantiũ. Totam,inquit, noctem bibo, ſurgo habẽs quatuor capita, exagitant comici Byzãtios, quod cùm vrbs obſidione premeretur,non alia ratione eos exercitus Imperator in mœnibus cõtinere potuit, quàm cùm prope muros cauponas collocaſſet, quod vt fuit popularis gubernationis vitium,ita loci virtutẽ,& copiam oſtentat omnium rerum, carnium quanta ſit copia, norunt, qui viderũt atq; ſi venatores eſſent, nuſquam copioſiores venationes,& aucupia. Fructibus autem omnis generis, omnis tẽporis fota abundant,quod ſi noſtrates negent,dicam conſiderent,quantum natio Mametana conficere poſſit leniẽs vini deſiderium pomis,piris, reliquiſq; omnibus fructibus, lignorum verò abundantiam habet tan-

tam,vt nullis ſeculis abundatura non ſit, cùm ex Europa,tum ex Aſia.Syluæ enim immenſæ,perennes,longę, iter pluſquàm quadraginta dierum, continuatæ à Propontide ad Colchos,& longè vlteriùs: vt non modo ſibi ac vicinis, verùm etiam longinquis atque adeò ipſi Aegypto,& ſinui Arabico, atq; Aphricæ materiam ſuppeditet in ædium,nauiúmque ædificationem,ſoláq; ex maximis vrbibus eſt,quæ nunquã incidet in lignorum penuriam, non modo ad ignem faciendum, ſed ne ad ædificia quidem & naues, in quam noſtra ætate videmus incidiſſe maximas Europæ, Aſiæq; vrbes. Piſcium verò redundãtia excellit Maſſilia, Venetia, Tarentum: ſed omnia ſuperat Conſtãtinopolis, qua velut per portam piſces duplicis maris tranſeunt, neque modo per Boſporum tranſeunt, ſed ad Byzãtium feruntur relicta Chalcedone,vt vno reti viginti nauigia impleas,atque ſine retibus ſæpe manibus ex continenti capias, atque adeo cùm verno tempore in pontum aſcendunt denſi greges iactu lapidis velut aues ferias, ex feneſtris quoq; vrbis calathis ex corda appenſis mulieres piſcentur, hamiſq; piſcatores ſine eſca pelamydes capiant tot, & tantas, vt ſufficiant toti Græciæ & magnæ parti Aſiæ Europæque. Et ne numerem piſcium genera, optimarum oſtrearum tantam multitudinem capiunt, vt ſufficiãt, vt tot dierum ieiuniis,quibus Græci piſcibus ſanguinis participibus non veſcũtur, quotidie videas in piſcariis foris multa nauigia oſtrearum plena. Quòd ſi Byzãtij non tanta eſſet carnis copia, ſi piſcibus delectarentur, piſcatoréſque eſſent ea induſtria, qua Veneti,& Maſſilienſes, liberéque piſcari poſſent, non autem mediam

partem

partem piſcationis Regi Turcorũ tribuerent:profecto omnes angiportus quotidie implerentur piſcibus. Iam nouæ Romę cælum quiſpiam damnabit,vt ponticum, ego expertus ſum ſalubrius quàm antiquæ Romæ,atq; ex multis annis vix vnius,aut alterius anni hyemẽ perfrigidam, calores autem æſtiuos temperatos eſſe anniuerſariis ſeptẽtrionibus, quibus aſſiduè ferè tota æſtate aër ſerenus eſt, hyeme tepeſcit auſtris, quibus aër ſerenus fit, ſeptentrionibus pluuius,cõtra quàm in Italia & Gallia fieri ſolet.Peſte verò minùs acerba,minúsq; mortifera,nec frequentiori quàm magnæ vrbes laborare ſolent,rariúsque laboraret niſi plebis multitudine,& ſeruis ſordidè paſtis impleretur.Et nè videar laudare Rhetorum more, quæ vix Sophiſtarũ acerbitate reprehendi poteſt,hoc vno malo laborat,quòd barbaris frequẽtiùs, quàm excultis humanitate habitabitur, non quin ſit apta ad molliendos homines etiã barbariſſimos:ſed quòd ob copiam humanarum rerum eius habitatores remolleſcent ad reſiſtendum Barbaris, quibus longè latéque circundata eſt, vnde fiet, vt & ſi ad imperandum natura ſit comparata, tamen educatione, & diſciplina nequaquam vtentur illius incolæ,copiáq; rerum negligentes fient, & ſuperbia loci rationem cõſuetudinis, & familiaritatis cum hominibus habẽdę negligent,vnde ob inſolentiam odio hominum extrudentur, aut in diſſentiones incident,quibus Chriſtiani ciues laborantes amiſerunt vrbem, & imperium. Sed diſſentiant, quantumlibet, vrbémque, vt ſæpe fecerunt, inflamment, & funditus euertant,tamen nunquam deerit,qui eam reſtituat ob loci opportunitatẽ,ſine qua pontus Euxinus,

rurſus

rurſus Axinus efficeretur,ob copiam Barbarorum pontum cingentium. Quis enim,niſi longo huius vrbis imperio caſtigati eſſent,ſiue mari, ſiue pedibus proficiſceretur ad oras ponticas latronibus plenas? quis Boſporũ, quem vtrinque accolunt Barbaræ gentes, penetraret, ac ſi quis penetraret, tamen Thracibus accolis pōti rediens aberraret ab oſtio Boſpori falſa,vt olim facere ſolebant, lumina pro pharo prætendentibus. Non igitur modo nauigationem ponti, Byzantium impedire poteſt, ſed nemo ſine eius ſubſidio, nauigare illuc poteſt. Quare cùm totius Europæ Conſtãtinopolis ſit arx contra Ponticos, & Aſiæ Barbaros, etiam ſi ſæpe deleatur, ſemper non deerit aliquis, qui eam reſtituat, inuitatus loci opportunitate. Quis vnquam hoſtis acerbiùs vrbem aliquam euertit,quàm Seuerus? attamen cùm reſipuit ab iracundia contra Byzãtios,animaduertit ſe ab antiquis temporibus vrbem habitam communẽ quandam benefactricem omniũ,Romani imperij magnum propugnaculũ deleuiſſe contra Barbaros ponti & Aſię. Itaque reſtituere conatus eſt, nominéque filij Antoninam appellari voluit. Cæteræ igitur vrbes,vt ſint mortales,hæc ſanè quandiu erunt homines futura mihi videtur immortalis.

PET

PETRI GYLLII DE TOPOGRAPHIA CONSTANTINOPOLEOS, ET DE ILLIVS ANTIQVITATIBVS,

LIBER PRIMVS.

De Byzantij conditoribus, & de eius varia fortuna.

CAPVT I.

BYZANTIVM conditum fuiſſe Stephanus, atque Euſtathius memoriæ prodiderunt à Byzante Ceroëſſe, & Neptuni filio, vel ab eo, qui claſſis Megarenſium coloniã deducentium Dux fuit nominatus *Βύζας*. Ego hunc etiam Byzanta appellatum arbitror, nam à Byzẽ, Byzeum, potius quàm Byzãtium diceremus. Philoſtratus in vita Marci Sophiſtæ Byzantini, Ducem illum claſſis Megaricæ nominat Byzanta, cùm ſcribit Marcũ, quòd referret originem ſui generis ad antiquũ Byzanta profectum Megaram, charum habitum fuiſſe Megarenſibus coloniæ Byzantinæ deductoribus, quibus Pythium Apollinem conſulentibus, vbi conderent vrbem, redditum oraculum eſt, quærerent ſedem cæcorum terris aduerſam. Ea ambage Chalcedonies monſtrabantur,

quòd priores aduecti illuc, præuiſa locorũ vtilitate peiora legiſſent. Quod autem apud Iuſtinũ ſcriptum eſt à Pauſania Spartano Byzantium conditũ, ita intelligendum exiſtimo, vt qui Sycam, quam hodie vocant Galatam à Genuenſibus conditam eſſe affirmant, & Conſtantinopolim à Conſtãtino, qui, aut reædificarunt, aut amplificarunt, non autem primi ædificarunt: nam cùm ex Herodoto intelligam Dario inuadente Thraciam Byzantios, & Chalcedonios ne expectaſſe quidem aduentũ Phœniciæ claſſis relictis ſuis vrbibus in interiora Euxini ponti diſceſſiſſe, ibique Meſembriam cõdidiſſe, Phœnices autem Byzantiũ, Chalcedonem combuſſiſſe, arbitror Lacedæmonios Pauſania Duce coloniã illuc deduxiſſe, & Byzantium, ſiue coloniam prius Megarenſium, ſiue ſedem ciuium à Byzante Neptuni filio conditam reſtituiſſe. Euſtathius dicit Antoninam appellatam fuiſſe ab Antonio Baſſiano Seueri Cæſaris filio: ſed quandiu pater vixit, id nomen obtinuiſſe, deinde multis poſt annis nominata eſt noua Roma, & Conſtantinopolis, & Anthuſa quaſi Florẽtia, ſiue Flora à magno Cõnſtãtino, vnde Priſcianus appellat nouam Romam Conſtantinopolitanam. Apollo fœlices quidem prædixerat, qui eam incolerent, ſed vtranque fortunam ſæpe experta eſt: Primò magnis laboribus emerſit impedientibus Thracibus, Bithynis, & Gallogræcis: in ſingulos enim annos octoginta talenta Gallis in Aſia dominantibus diu pẽſitauit. Maioribus creuit, nec ſolùm externis, ſed etiam domeſticis frequenter vexata, nunc optimatiũ gubernabatur ſtatu, nunc populari, variáſq; partes ſecuta eſt, ſed diu floruit in republica, latéque in

Europa, atque Aſia dominata præſertim Bithynis, vt Philarcus tradat in ſexto libro hiſtoriarum, Byzantios ſic dominos fuiſſe Bithynorum, vt Lacedæmonij fuerunt ἀλώτων, quorũ fortuna media erat inter ſeruorum, & liberorum conditionem. Hæc Reſpublica Ptolomæorum Aegypti regum nomẽ coluit, vt Philadelpho honores diuinos tribuerit, templúmque illi excitarit in cõſpectu ſuæ vrbis, nomen imperij Romani fouit, primò aduerſus Regem Macedonũ, cui vt degeneri impoſitum Pſeudophilippi nomen. Sileo miſſas copias in Antiochum, Perſeum, Ariſtonicũ, & piratico bello adiutum Antonium Mithridatis impetũ ægre repulſum, & ceruicibus intercluſum ſuis ſuſtinuit: & ſimul Syllę, Lucullo, Pompeio valde auxiliata eſt; quando ea loca inſideret, quæ tranſmeantibus terra, maríque ducibus, exercitibúſque, ſimul vehẽdo commeatui opportuna forent. Tandem Nigri partes ſecuta contra Seuerum omni dignitate principatus ſpoliata eſt, & Perinthiis ſubiecta, & balneis, & theatris muris, quibus validis excelſiſque munita ęrat, lapide quadrato, & molari conſtructis, potiùs quàm Mileſio, vt placet Politiano: nam neque ex illo antiquo Mileſio, neque Miletopoli exciſus fuit, cùm Miletum remotiſſimũ, & Miletopolis poſita iuxta Rhyndacum fluuium nullas nobiles lapidicinas habeat, quam quidem vidi funditus euerſam lacui Apolloniati propinquã adhuc nomen retinentem. Muri adeò tenui iunctura fuerũt, vt Herodianus teſtetur, nemini compoſitum opus, ſed ex vno, perpetuóque lapide viſum fuiſſe, ruinas ipſorum, reliquiáſque Herodiani temporibus, qui videbãt, mirabantur eos, vel qui

cõſtruxiſſent, vel qui deleuiſſent. Dion, quem Zonaras citat, muros tradit munitiſſimos habuiſſe Byzantium, quarum lorica lapidibus tres pedes craſſis, & qui regulis æreis comprehenderẽtur conſtructa erat, interioráq; ipſorum ſic erant cõpacta, vt vnus murus craſſus omnis ſtructura eſſe videretur. Turres crebræ & magnæ, portas circũ habentes alias aliis ſuperpoſitas. Muri ex parte Continentis valde excelſi, maritimi humiliores erant. Duos portus intra murũ habebat, catenis clauſos, quorum brachia ſuſtinebant turres multum eminẽtes, ipſe cùm Græco Codice Xenophontis carerem, arbitrabar Xenophõtem de alterutro horum portuum intelligere ex Latina traductione, quæ ita habebat cùm ex Chryſopoli Byzantium traieciſſent, cúmq; ex Byzantio excluſi eſſent milites Xenophontei repagula perfringere conabantur, portásque ſe effracturos minabantur, niſi eas Byzantini voluntate aperirent, atq; accurrerunt ad mare, & intra oppidum deſiliere muris ſuperatis, iuxta ipſius portus latera, quæ, quòd curuatis vtrinque molibus prominent, Chelas, id eſt, acceptabula Græci vocant: at poſtea incidens in Grȩcum Codicem, vidi nullam ibi mentionem portus eſſe, ſed duntaxat τὴν χηλὴν τοῦ τείχους, hoc eſt, ad crepidines muri, ſiue ad proiecturas fulcientes murum: ac ſi χηλὴ τοῦ λιμένος legeretur, brachium potiùs, aut crus vertendum fuiſſet. Dionyſius Byzantius tradit Boſpori primam circuitionẽ excipere tres portus. Byzantij quingenta habebãt nauigia, quorum quædam erant dicrota, quibuſdam erant gubernacula ex prora, & ex puppi, & gubernatores, & nautæ duplices, vt ſiue inuaderent, ſiue retrocederent, neceſſe

non

non eſſet eas conuertere: hoſtéſque fallerent in acceſſu, & receſſu. Byzantij Nigro viuente, & mortuo multa mirabilia ediderunt triennium obſeſſi, neque modò capiebant hoſtium naues prǽternauigantes, ſed etiam triremes ex ſtatione hoſtili abſtrahebant: anchoras enim vrinatores ſub aqua natantes abſcindebant, & funiculis ad clauos pedum plantis affixos alligatis trahebant ſua ſponte adnare viſas, nec primi Byzantij hoc egerunt: nam Tyrij aſſueti conchas, aliáque eiuſmodi ſub aquis legere profundo mari nantes ex improuiſo anchoras hoſtium prǽcidebant, quod Alexander vbi animáduertiſſet, ferreas catenas pro funibus alligari ad anchoras iuſſit. Byzantij, cùm omnia conſumpſiſſent, tamen reſiſtebant lignis, quǽ ex ǽdificiis detrahebant, & funibus ad naues vtebantur, quos ex capillis fœminarum ſuarum conficiebant, interdúmque ſtatuas, & equos proiiciebãt in ſuos hoſtes. Vt verò omnibus eſculentis deſtituti ſunt, pelles aqua mollitas edebant, pellibúsq; conſumptis alij in alios efferari cœperunt humanis carnibus veſcentes, denique fame oppreſſi inuiti vrbem dederunt. Romani interfecerunt milites, omnéſque principes ciues, vrbs tota funditus euerſa, muri diruti, quorum oſtentatione gloriabantur, ſimúlque theatris, thermis, omníque cultu, atque honore detractis in vici formam redacta Perinthiis adiudicata eſt. Ea capta Seuerus valde lǽtatus eſt, eíque libertatem abſtulit, & dignitatem reip. tributo impoſito, ciuium bonis publicatis Perinthiis Byzantium, eiúſque regionem largitus eſt. Seuerus poſtea Byzantium profectus, vt vidit ciues ſibi obuiam egreſſos cum ramis oliuarum ſuppli-

ces deprecantes ſalutem, & excuſationem afferẽtes, cur illi obſtitiſſent, abſtinuit quidem à cæde, ſed Perinthiis ſubiectos reliquit, theatrũ tamen illis dedit, & κυνηγίων porticus, & Hippodromum ædificandum curauit, eidémq; adiunxit thermas, quas ædificauit in templo Iouis, qui appellabatur Zeuxippus: renouauit etiam Strategium, quæ omnia Seuerus inchoauerat, Antoninus filius perfecit.

De magnitudine Byzantij. CAP. II.

COnſtantinopolitani ciues huius ætatis dictitãt Byzantium comprehẽſum fuiſſe primo colle, hoc eſt, ſepto regio, ſed ampliùs fuiſſe liquebit ex his, quæ modò dicam: recentes ſcriptores ita deſcribunt Byzantium incepiſſe à muro arcis, & pertinuiſſe ad Eugenij turrim, aſcendiſſe vſque ad Strategium, & Achillis balneum, & portam Vrbicion terreſtrem Byzantij, inde in chalcopratia & miliarium vbi altera porta terreſtris Byzantiorum hinc ad columnas Zonarij, ex his deſcendiſſe, & flexũ fuiſſe in Acropolim per manganas, & thermas Arcadianas, quibus vt nonnullam fidem habeam non tantum facit eorum in aliis permultis mihi cognita fides, quàm Euſtathius ſcribens Athenienſes vſos Byzantio τῷ πολιχνίῳ, id eſt, parua vrbe ad ſeruandas pecunias, ſed longè antiquior Zoſimus Hiſtoricus Byzantium ita deſcribit: In colle, inquit, ſitum fuiſſe occupans partẽ Iſthmi, quem efficiunt ſinus nuncupatus cornu, & Propontis, habuit portam in fine porticuum, quas Seuerus Imperator ædificauit, cùm iratus eſſe deſiiſſet Byzantiis, quod Nigrum tutati fuiſſent hoſtem,

ſtem, Byzantij muris per collem procedebat à parte occidentali vſque ad Veneris templum, & ad mare oppoſitum Chryſopoli, à Boreali verò parte ſimili modo deſcendens vſque ad portum, quem vocant Neorium, & vlterius vſque ad mare, quod è regione iacet oris pontici per quod ad pontum Euxinum nauigatur. Hęc igitur, inquit ille, antiqua vrbis magnitudo, ſed Dionyſius Byzantius Zoſimo multo antiquior, vt ex eius ſcriptis cognoſcatur ante Seueri ruinā ſcripſiſſe, ait ambitum Byzantij circiter quadraginta ſtadia complexū fuiſſe, quæ longe maius ſpatium complectuntur, quàm illi tradiderunt. Herodianus Byzantium tempore Seueri vrbem maximam omnium Thracię fuiſſe dicit.

De Conſtantinopolis inſtauratione, eiúſque magnitudine.

CAPVT III.

ZONARA Conſtantinum magnum ſcribit cupientem vrbē ſui nominis condere primo Sardicum Aſiæ agrum delegiſſe, deinde Sigæum promontorium poſt Chalcedonem & Byzantiū. Georgius Cedrinus dicit Conſtantinum primo Theſſalonicam delegiſſe, ibíque biennium agentem loco delectatum admirabilia templa, balnea, aquæductus ædificantem peſte interpellatum locum hunc reliquiſſe, & profectum Chalcedonē Bithynorum à Perſis euerſam reſtituere incipientem admonitum fuiſſe, vbi Conſtantinopolis cōdenda eſſet ab aquilis lapillos architectorum iterum, & ſępius rapientibus, & Byzantium tranſportantibus. Zonaras idem ſcribit, lapillos non vocat, ſed funiculos, quod commentitium videtur ſurreptum

ex Dio

ex Dionyſio Byzantio tradente parum abfuiſſe, quin Byzas conderet Byzantium in loco ſemyſtra nuncupato ſito ad oſtia Cydari, & Barbyſæ fluminum, niſi coruus rapiens ex media flamma partem victimæ, & deportans in promontorium Boſporium Byzantem admonuiſſet ibi condendum eſſe Byzantium: at mihi tam cæcus Conſtantinus non videtur fuiſſe, quàm Chalcedonij antiqui, quorum cæcitate omnibus literarum monumentis decantata edoctus proſpicere potuit Byzãtium, potius quàm Chalcedonem commodius Romani imperij domicilium eſſe, quãtò melius ſentiunt longè antiquiores, è quorũ numero eſt Sozomenus Salaminius, & Zoſimus, qui ſcripſerunt ſuam hiſtoriam tempore Theodoſij minoris, hi omiſſa mẽtione Sardicę & Theſſalonicæ, & Chalcedonis, tradunt Conſtantinum cogitantem vrbem condere ſui nominis æqualis conditionis paríſque honoris, Romæ deprehendiſſe locum inter antiquum Ilium & Helleſpontum commodum ad vrbem condendam, fundamentáq; ieciſſe, & muri partem in altitudinem excitaſſe, quę in hunc diem videtur in promontorio Sigæo, quod Plinius appellat Aiantiũ, ex eo, quòd ibi Aiacis ſepulchrum eſſet eminens in extremas Helleſponti fauces, vbi dicunt ſtationẽ nauium fuiſſe, & tentoria habuiſſe Achæos militantes contra Troiam, pòſt Conſtãtino commodiorem ſedem viſam eſſe Byzantiũ, quòd trecenteſimo ſexageſimo ſecundo anno ab imperio Auguſti Conſtãtinus reſtituit, auxit, maximis muris circundedit, nuncuparíque nouam Romam Conſtantinopolitanam lege ſanciuit, quæ inciſa in colũna lapidea, & publica in Strategio prope Con-
ſtantini

ſtantini ſtatuam equeſtrē propoſita erat. Cùm autem indigenas ciues exiſtimaret non ſufficere magnitudini vrbis, iuxta fora ſparſim ædificauit domos, quas dedit habitandas Senatoribus, atque illuſtribus viris, quos ſecum duxerat ex vrbe Roma, atque ex aliis gētibus. Fora conſtituit alia ad vrbis ornamentum, alia ad vſum ciuium, Hippodromon ſacris ædibus, fontibus, porticibus inſtruxit, & Senatu, quem habere voluit eundem honorem, quem Senatores Romæ habere ſolebant. Regias ædes condidit non multo inferiores Romæ regiis ædibus. Denique in omni ornatu ſimilem, æqualémq; Romæ Italiæ efficere ſtudens in eam magnitudinem perduxit, vt Sozomenus tradat hominum multitudine & diuitiis maiorem Conſtantinopolim eſſe, quàm Romam.. Cunapius Sardianus non ignobilis ſcriptor, quamuis Conſtantino infeſtus, tamen Conſtantinopoleos magnitudinem maximā deſignat his verbis: Conſtantinopolis, inquit, antiquum Byzātium temporibus quidem antiquis præbuit Athenienſibus tranſmiſſionem frumenti, quod illinc copioſum efferri ſolebat: ſed temporibus noſtris, neque ab Aegypto multitudo onerariarum nauium, neq; ex omni Aſia, & Syria, & Phœnicia, & ex aliis gentibus importata, multitudo frumenti Conſtantinopolim implere & ſatiare poteſt populū, quem Conſtantinus in vrbem Byzantium tranſtulit ex aliis vrbibus, quas hominibus ſpoliauit. Similiter Zoſimus & ſi Conſtātino non æquus ob religionem, tamen fatetur eam auxiſſe in magnitudinem maximæ vrbis, atque vltra Byzantij muros quindecim ſtadia vrbem circumplexum eſſe muris intercipientibus Iſthmum ex

mari in mare, quam Conſtantinus quamuis maximam effecit: tamen Imperatores, qui poſt Conſtantinum imperarunt, maiorem effecerũt, & propter multitudinem vndiqùe confluentium in vrbem militiæ, vel mercaturæ, vel aliarum rerum cauſa, aliis muris multo maioribus, quàm Conſtantiniani eſſent: eam circundederunt, & habitationes ita anguſtas eſſe permiſerunt, vt etiam habitantes in foris anguſtè habitarẽt, vt viatores cum periculo incederent propter hominum, animaliúmque multitudinẽ. Vnde factum fuit vt maris non parua pars circuentis vrbem exſiccata fuerit, & palis in circuitu defixis, & domibus ſupra palos impoſitis vrbs magna facta ſit ad capiendam populi maximã multitudinem, & hæc quidem Zoſimus ait de magnitudine, qua erat temporibus vel Arcadij, vel Theodoſij. Agathius ſcribit temporibus Iuſtiniani adeò continentia, & perpetua fuiſſe vrbis ædificia, & coniuncta inter ſe, vt rariſſimum videret quiſpiam locum ſub dio apertum, & vndique liberum, vt rectis oculis cælum ſuſpicere poſſet. Quàm etiam magna fuerit vrbs ante Iuſtiniani tempora colligere poſſumus ex antiqua vrbis deſcriptione incerti autoris, ſed antiqui, & fidei pleni. Is dicit vrbis longitudinem fuiſſe à porta Aurea vſque ad littus maris directa linea pedum quatuordecim milia ſeptuaginta quinque, latitudinem autem pedũ ſex milia centum quinquaginta, neque tamen Iuſtiniani temporibus intra vrbem Blachernas fuiſſe colligere licet ex Procopio etiam ſi ante Iuſtiniani imperium vrbs aucta fuiſſet à Theodoſio minore, qui, vt tradunt Zonaras atque alij, id negotij dedit Cyro vrbis Præfecto, is magno & prò-

pto

pro ſtudio excitauit terreſtrem murum à mari ad mare ſexaginta diebus vrbis populus hoc opere delectatus, & celeritatem admiratus exclamauit Cyrum; & publica voce in theatro coram Imperatore Theodoſio pronunciauit, vrbem Conſtantinus condidit, Cyrus renouauit: hinc inuidia Cyro conflata eſt, & ſuſpicio. Itaq; Theodoſij iuſſu inuitus tonſus, deinde Smyrnæ Epiſcopus conſtitutus eſt. Hunc nominant Epigrámata Conſtantino, inſcripta in portis Xyloceri & regij nuncupatas his verbis:

Εἰς τὴν πύλην ξυλοκέρκου ἐν Βυζαντίῳ.

Θεοδόσιος τό δε τεῖχος ἄναξ, καὶ ὕπαρχος ἑώας
Κωνσταντῖνος ἔτευξεν ἐν ἤμασιν ἑξήκοντα.

Εἰς τὴν πύλην τοῦ ῥηγίου ἐν Βυζαντίῳ.

Ἤμασιν ἑξήκοντα φιλοσκήπτρῳ βασιλῆι
Κωνσταντῖνος ὕπαρχος ἐδείματο τείχει τεῖχος.

Quæ autem cauſa mouerit Conſtantinum, vt Byzantium nouam Romam Reginã imperij Romani conſtitueret, Sozomenus atq; alij tradunt Deum noctu Conſtantino viſum oraculum dediſſe, vt ad Byzantium conderet vrbem dignam ſuo nomine. Alij tradũt, vt Iulius Cæſar euitare volẽs inſidias, cogitauit migrare Alexandriam, vel Ilium, tranſlatis ſimul opibus imperij, exhauſtáq; Italia delectibus, & procuratione amiſſis permiſſa: ſic Conſtantinus ſentiens ſe veniſſe in odiũ ſenatus, populíque Romani, exhauſta Roma migrauit primò Iliũ, deinde Byzantium. Zoſimus homini Chriſtiano infeſtus cauſam affert maximè impiam. Conſtantinus, inquit, cùm ſuſtuliſſet Criſpum, atque alia ſcelera commiſiſſet, à ſacerdotibúsq; expiationem eorum peteret,

reſponſum ab eis accepit ſe tantam ſcelerum impietatem purgare non poſſe, ſed hanc Aegyptium quendam poſſe, qui ex Iberia Romam profectus allocutus Conſtantinum affirmauit omnium ſcelerum ipſum purgationem adepturum, ſi Chriſtianorum confirmaret opinionem, quæ hoc conſtitutũ profiteretur, impiè, & ſceleratè contaminatos, ſtatim pœnitentes veniam aſſequi omnium malefactorum ſuorum. Conſtantinus facilè ſermonem excipiens reliquit religiones patrias, & particeps factus eſt eorum, quæ ſibi communicauerat Aegyptius, impietatíſque principium fecit manticam habere ſuſpectam: inſtante autem feſto, in quo neceſſe erat in Capitolium aſcendere exercitum, & ritus religionis ſuæ implere, metuens Conſtantinus intereſſe feſto ex viſione ab Aegyptio ſibi miſſa improbãte aſcenſum in Capitolium à ſancto ſacrificio patrio deſciſcẽs ſenatum, populúmque Romanum excitauit, in odium ſui, qui non ferens omnium execrationes, & conuitia vrbem ſimiliter præſtantem, vt Romam quęrebat, vbi Palatia regia conſtitueret, & ſedem imperij: cùm locum inter Troadem, & antiquum Ilium inueniſſet aptũ ad vrbis ædificationem, & Palatia regia conſtituenda fundamenta iecit, & muri partem excitauit: vbi verò huius loci Conſtantinum pœnituiſſet, opus reliquit imperfectum, & Byzantium acceſſit, admiratus vrbis ſitum, iudicauit hác aptam maximè eſſe ad Regis domicilium excipiendum. Hæc quidem Zoſimus Iuliani ſtudioſus Conſtantino ob religionem infeſtus, à cuius ſenſibus, vt penitus abhorreo, vt ei nõ aſſentio de ſceleribus impiis, quæ falsò impingit Conſtantino, quæ alieniſſima

à men

à mente Conſtantini maximè pij, humaniſſimíque copioſè monſtrare conarer, niſi hoc præſens inſtitutum tantam digreſſionem non pateretur, niſi etiam ſatis Sozomenus & Euagrius ea redarguiſſent, & confutaſſent. Ita in deſcribenda magnitudine incrementi vrbis ei aſſentire cogor, cùm ex eo, quòd etiam ſi Conſtantino infeſtus, tamen tantam, tam magnam, tam pulchram cogitur fateri Conſtantinum ædificaſſe: tum etiam magis ex eo ipſo, quòd is vicinior multis ſeculis eſſet temporum Conſtantini, quàm recentes monachi, qui incertis libellis, quos ipſi inſcripſerunt de patria Conſtantinopolitana, Conſtantinopolim ita deſignant, Conſtantinum poſuiſſe murũ à turre Eugenij, quæ finis erat antiqui Byzantij vſque ad diuum Antonium à topis nuncupatis ad ſanctam Deiparam nuncupatam Rabdon, & aſcendiſſe vſq; ad Exacionion, à milliario penetraſſe ad portas antiquas Ioannis præcurſoris, & tranſiſſe vſque ad ciſternam nuncupatam ab homine bono, inde tranſiſſe ad Armation, atque vſque ad diuum Antoniũ, hanc deſcriptionem excuterẽ, niſi eorum autores mendaces in permultis expertus eſſem, vt prætereundos putem. Hoc ferre non poſſum, quòd ponunt Ioannis præcurſoris templum intra muros Conſtantinianos fuiſſe, cũm etiam multis annis poſt Conſtantinum extra vrbem fuiſſet, atque alia ſim infrà demonſtraturus.

De forma, ambitu, latitudine, & longitudine, qua nunc eſt Conſtantinopolis. CAP. IIII.

Conſtãtinopolis ex tribus partibus alluitur mari, ex Aquilone ſinu Cornu nuncupato, quem in Europam inſinuat Boſporus, ab Oriẽte cin-

gitur Boſpori extremis faucibus, à Meridie Propontide ab Occidente terra Thracia. Forma illius eſt triangula, cuius baſis eſt pars vergens ad occaſum, vertex autem pars pertinens ad ortum, id eſt, ad initium peninſulæ, ſed lateribus diſparibus; latus enim ſpectãs ad occaſum, ab angulo ſinus lunatam curuaturam admittit; deinde poſtquam longo ſpatio proceſſit, ex Aquilone flectitur ad Meridiem, latus verò vergẽs ad Meridiem, admittit flexum ea latitudine, vt ſi ab angulo ad angulum linea recta extenderetur, ſinum maris interciperet in medio largum plus minus duobus ſtadiis, latus verò pertinens ad ſeptentriones, & ſinum Cornu nuncupatum: ſi ab angulo vno ad alterum angulum linea duceretur, totum ſinum Cornu, & partem vrbis Galatæ interciperet: ſic enim curuatur latus, vt eius duo extrema cornua arcum efficiant, duos arculos in medio flexu habentem, ſed ſic introrſus recedentes, vt duo extrema cornua arcus ſe includentis, non impediant quominus quis ex alterutro cornu cernens videat vtrunque cornu: magis igitur propriè Conſtãtinopolis tricornis, quàm triangula. Nam recti anguli non prominent extra latus, neq; recedunt, cornua verò prominent & recedunt, & incuruantur. Itaque ſi hæc tria cornua quatenus eminent extra truncũ vrbis abſcinderentur, vrbs remaneret quadrata, oblonga, aliquantò plus miliari lata, ter tanto ferè longior, quàm latior: ac ſi cornu, quo ſcinditur Boſporus non flecteretur ad ortum ſolſtitialem, ſed ad æquinoctialem dirigeretur, vrbs trianguli formam tenere poſſet: nam vrbis latus vergẽs ad ſinum ferè eſſet rectum, & Proponticum latus magis dirigeretur, &

tur,& pari prope anguli eſſent latitudine,ſed tamē anguli abſoluti figuram nōdum obtineret:nempe alij hebetiores,alij acutiores,& latera nondum rectis lineis dirigerentur: nos tamen,vt omnes exiſtimāt, triquetram dicere poſſumus tribus grandibus angulis conſtantem, quorum vnum ſpectans Propontidem, alterum pertinens ad continentem Thraciam, eadem ſunt longitudine, tertium ſinui adiacens breuius eſt vno circiter miliario, ambitus vrbis non attingit tredecim miliaria: quanuis Laonicus Chalcondylus in hiſtoria, quam ſcripſit de Othomanis, tradit Conſtantinopolim circuitu complecti centum & vndecim ſtadia. Eius longitudo diſcurrens per dorſum promontorij ſex colles efficientis,non longior eſt triginta ſtadiis:at ſi vrbs eſſet trianguli recti, non longè excederet nouem miliaria. Sed ſi eius ſitus collinus in planitiem explicaretur,in ampliorem dilataretur latitudinem: attamen nondum ad magnitudinem, quam vulgò Byzantini ei attribuunt, videlicet duodeuiginti miliariorum: neque tamen plura ædificia contineret,quòd ſita in collibus, quàm ſi eſſet poſita in librata planitie, propterea quòd ædificia non in ſolo inclinato,ſed ad libellā plano ædificantur. Non enim eadem ratio domorum, & hominum: nam plures homines ambitus Conſtantinopoleos continere poſſet in collibus ſita, quàm ſi eſſet plana, non item plures domos. Sedes enim hominum in cliuo conſiſtere poteſt, nō item domorum, quarum ſolum explanatum eſſe oportet. Eius latitudo varia ab Oriente ad mediam ferè vrbem nuſquam ſtrictior miliario, neque latior duodecim ſtadiis: deinde ſenſim dilatatur in duo cornua,

vbi

vbi tam larga eſt, quàm tota fere vrbs lõga, nec admodum diſſimilis eſt aquilæ pandenti alas, obliquè intuenti ſiniſtrorſum, in cuius roſtro poſitus eſt collis primus, vbi Regis Palatium, in oculo templum Sophiæ, in capitis vertice poſteriori fere eſt Hippodromus, in collo ſunt duo colles, ſecundus & tertius reliqua vrbis pars alas, & cæterum corpus occupat.

Conſtantinopolis generalis deſcriptio.

CAPVT V.

COnſtantinopolis occupat peninſulam ſeptem colles complectentem, quorum vnum efficit vrbis angulus orientalis inchoans promontorium, quod Plinius appellat Chryſoceras, Dionyſius Byzantius Boſporiũ. Hic collis primus eſt diuiſus à ſecundo colle, valle lata, reliquos ſex colles efficit idem promontorium Boſporium, ita ab exordio peninſulæ orientali ad Occidentem pergens perpetuo dorſo leniterque conuexo, vt ſex colles ex ſuo latere dextro in ſinũ eminenteis porrigat, & valles quinq; emittat, ſed nullas penetrantes dorſum excepta tertia, & quinta. Sed ita, vt ſuis iugis paululum depreſſis dorſum promontorij ferè æquum continuent, ſiniſtro autem latere, feratur perpetuo cliuo, vt colles non habeat, ſed tumulos, & vallículas exigue depreſſas, procliuiores tumulis ipſis: & ita dorſum promontorij tendit aliquantum diſpari planitie, & altitudine, ac curuatur duos flexus recipiens, primum prodiens ex iugo primi collis. Vnde leniter aſſurgit vſque fere ad alterum flexum, qui fit in iugo tertij collis, vbi exiliter deprimitur, dum vallis iugum interceden

cedentis inter tertium,& quartum collem admittit. Inde mediocri interuallo cliuoſo aſſurgit, deinde æquale fertur ad occaſum vſque ferè ad murum terreſtrem, vbi paululum eminet, promōtorij huius, quod dico efficere ſex colles, planities varia: nam alia in dorſo, alia in radicibus, vtraque inæqualis, in primi collis iugo librata, larga ducentos circiter paſſus, longa ſeptingentos. Deinde prodiēs ex huius collis faſtigio, leuiter peruenit ad iugum ſecundi collis, vbi larga quingentos paſſus, ſed tota fere leniter deuexa, in iugo vnde naſcitur ſecunda vallis anguſta, & exiguè prona, in tertio colle latior ſexcentis paſſibus, ſed æqualior eo loco, vnde oritur tertia vallis ampla ſexcentos paſſus. Ex qua aſcenditur breui cliuo in quarti collis iugalem planitiē non ampliorem ducentis paſſibus, in quinto dilatatur in paſſus circiter ſeptingentos: in iugo, ex quo naſcitur quinta vallis, reſtrictior, in ſexto molliter attollitur. Iam vero ima planities inter mare & radices promontorij procurrēs, & ſi totum promontorium perpetua ferè cingit, tamen varia eſt, nam minor eſt ad radices collium, dimidio latior ad valles: ita enim ab initio promontorium ambit, vt in valles tres inſinuata pateat in latitudinē mille paſſuum, iuxta colles nuſquam anguſtior iugere, excipio tertij collis radices & quinti, vbi eſt anguſtiſſima, in quartam vallem longè lateq; ſpatiatur. Ad radices ſexti collis contrahitur, exceptis radicibus duorum tumulorum poſitorum à tergo primi & ſecundi collis, quorum alter eminet vſque ad littus, alter prope accedit. Sed vrbis vt ſitus faciliùs explicetur, per partes deſcribam valles & colles, quorum iucundus proſpectus eſt:

ex eodem enim promontorij dorſo ſex colles naſcentes eminentes in ſinum, vt fratres dicere poſſis, ita per ordinem locati ſunt, vt alteri alterorum aſpectum non auferant, vt per ſinum nauigans omnes videat ita eminentes in ſinum, ex tribus lateribus vt ſinguli duo oſtendāt latera, primus eminet in ortū ſolſtitialem ad claudendum ſinum, ſecundus tertiúſque interiùs recedunt verſus Meridiem, reliqui eminent in ſeptētriones tam ſenſim, vt vno aſpectu videre eorum omnium poſſis duo latera, neque vnius altitudo alterius altitudinem priuat aſpectu nauigantium per ſinum. Primus eſt ſecundo humilior, ſecundus tertio, quartus quintus, ſextus aut paulò editiores tertio, aut paululum cedūt, id quod aquæ ductus libella deprehendere licet. Primus enim collis inferior tertio & quarto deprehenditur ex turre librante aquæ ductum, per quam ampliùs quinquaginta pedes aqua in altum exprimitur. Atque clariùs vt res intelligatur, diuiſione vtar non quidem in longitudinem vrbis à Boſpori extremis faucibus ad mœnia circuitu maris carentia pergentem, ſed in latitudinē tendentem Propōtide ad ſinum Ceras nuncupatum: quòd autem latitudinem in ſex partes diuidam, naturalis ſitus promontorij me informat, qui diuiſionē in ſex colles vallibus diſtinctos in ſinum eminentes informauit, verùm non abſoluit, non enim dorſum promontorij tranſcūt. Romanos colles facile eſt ſecernere, quos Natura ſecreuit vallibus, at Byzantini adeo dorſo inter ſe cohærent, & promontorij eos procreātis pars ſita à tergo collium non ſimiliter vt à fronte intumeſcat, vt aliter eos deſcribere non poſſim, quàm hos ſex colles eſſe

vnius

vnius promontorij dorſum perpetuum prominens inter valles alternas. Itaq; non aliter definiam, quàm primo deſcribam partem promontorij dextram, hoc eſt, collem, aut vallem, poſtea partem ſiniſtram poſitam à tergo collium, aut vallium.

Singularum partium ſitus. CAP. VI.

PRIMA latitudinis pars eſt frons peninſulani promontorij ampliùs mille paſſibus patés, vergens ad Orientem, adiacens extremi Boſpori faucibus. Is enim ita ſecundum frontem promontorij diſcurrit littore curuato leniter in arcum, vt ab angulo, quo Boſporus ſcinditur in ſinum Ceras, & fretũ extremarum faucium Boſporonarum, interuallo circiter quatuor ſtadiorum pertineat à Septentrione ad Meridiem, deinde ſpatio quatuor ſtadiorum ab ortu ſolſtitiali ſe conuertat ad occaſum brumalem, vſque ad initium Propontidis, cuius cum Boſporo coniunctio finit promontorij frontem, & flexum vrbis incuruat ad Occidentem æſtiuum interuallo duorum miliariorũ: ipſa autem frons planitiem maritimam habet patentem in latitudinem ducentorum paſſuum, tam longam, quàm ipſa longa eſt, ſupra planitiem eminentes cliui omnes ferè molles, non excedentes altitudinem quadringentorum paſſuum, cliuorum pars ſiniſtra expoſita orienti brumali habet in jugo Hippodromum, pars dextra reſpiciens ad orientem æſtiuum, efficit latus primi collis, in cuius ſummo eſt Regis Palatium: poſſem frõtem totam, cùm planicie & cliuo æqualiter procurrentibus continuata ſit, & cohærẽs cum colle primo, dicere par-

tem primi collis, verùm vt diſtinctius intelligatur, tractabo ſeparatim.

De primo colle, & Regis Palatio, æde Sophiæ, & de Hippodromo. CAP. VII.

PRIMVS collis ab ortu ſolſtitiali ad occaſum brumalem proferens ſuam longitudinem, primo patet in latitudinem triginta paſſuum, ſed ſubitò fit latior, deinde paulò minùs in latitudinẽ porrigitur, quàm in longitudinem, naſcitur ex peninſulani Iſthmi angulo efficiente verticem triangulæ vrbis, proiicit velut mucronem, ſeu linguam molliter in planum deuexam, ſeu roſtrũ, quo Boſporus in fretum ſui canalis, & ſinum Ceras nuncupatum ſcinditur: eminet vltra cæteros colles totus ferè in ſinus oſtium, aditúmque proiectus, & tanquam brachium immiſſum claudit ſinum, vt lineam ab eius mucrone, ſi duceres ad angulum vrbis occiduum intra lineam totum ſinum, maritimámq; Galatæ oppidi planiciẽ includeres, id quod magno naturæ munere, ſinum protegẽs à ventis tutiorem, & portuoſiorem efficit, vndique procliuis prominet excepta ceruice, qua plana adnectitur reliquo dorſo promontorij ſimiliter plano, illius cliui ſpectãtes ad ortum ſolſtitialem, & ſeptentrionem mediocriter ſupini, & molles, reliqui proniores, vt alicubi gradibus aſcẽdantur, ſed omnes vbi elatiores nuſquam quadringentos paſſus excedunt. Planicies maritima imos collis cliuos ambiens varia eſt, eam quæ ad Orientem pertinet, latiorem facit littus intumeſcens incuruaturam lunatam, illius verò, quæ ad ſeptentriones, & Solis occaſum

contue

contuetur, latitudinem auget, vallis diuidens primum collem, à ſecundo colle: iugi planities librata eſt in paſſuum longitudinem circiter ſeptingentorum, collem totũ non ſolum natura muniuit, quę ab Oriente ipſum Boſporo, à Septentrione ſinu Cornu nuncupato, ab occaſu ſolſtitiali valle circũcluſit, verum etiam regij clauſtri muris vndique clauſus eſt, quibus frequentia pinnarum, & turrium diſtinctis nihílque à murorum vrbanorum forma differẽtibus à reliqua vrbe ſeparatur. Maritimam planiciem, & cliuos imos occupant regij horti, ex collis ſupercilio longè latéque maria, campóſque deſpicit Regis Palatium in ſummis cliuis partim ſitũ, partim in iugi planicie, in qua duæ Palatinæ areæ vndique clauſæ: prima patet in paſſuum longitudinẽ circiter ſeptingentorum, in latitudinem verò ducẽtorum, quam ſubſequitur altera interior à prima muris & foribus diuiſa quadrata longitudinis ducentos paſſus habens, vndique ambitur porticu multis, & variis colũnis marmoreis ſuſtentata, in media area aliquot Platani, & Cupreſſi litigantium turbam adumbrãt, in angulo ſeptentriones conſpicienti forũ iudiciale eſt, quod Turci Diuanum appellant. In areæ latere vergente ad Solis ortum æſtiuum collucet regia domus, in latere brumali conſiſtũt thermę, & culinæ regiæ octo hemiſpheriis caminatis conſtantes: earum enim vnumquodque hemiſpherium concameratum paruæ ædiculæ ſimilitudinem gerens, nihil aliud eſt, quàm luculentus caminus in ſummo vertice faſtigiatus in figuram laternæ. Fores primæ areæ ſitæ in media ceruice, in qua collis iugũ iungitur ad libellam plano dorſo promontorij ferreæ du-

plices, & biualues inter ſe diſtant viginti paſſus, inter quas ſtant ianitores, ex vtroque veſtibuli latere fulgent arma ſuſpenſa portarum limina & paraſtades marmoribus nitent, ſupra fores exiſtit ædificium quadratum tegulis plumbeis tectum, vt cætera omnia palatij ædificia. Ex prima area patet aditus ad ſecundam interiorem aream per portas binas, & duplices, inter quas mediaſtinorum ianitorum ſtatio, & arma appenſa lucent, harum portarum pars exterior præ ſe veſtibulum non habet, ſed interior habet velut quoddam veſtibulum egredientes excipiens, decem columnis varij marmoris ſuſtinetur, cuius lacunaria auro, & ditiſſimis coloribus opere Perſico elaboratis elatè ſuperbiunt. Ad tertiam portam, qua patet intimus aditus ad ædes regias, ſtant intimi ianitores, & præfectus ianitoribus, & regio cubiculo. Hac nulli liberè ingrediuntur, niſi ſerui miniſtri regiæ domus: cæteri ingredi non poſſunt, niſi regio permiſſu, niſi Rege ſedente intus prope fores, vt regij Satrapæ, cùm Regem ſalutare habent neceſſe, aut Legati oſculo Regis manũ venerantur ſedentis in lectica quidem humili, ſed ſuperbè ſtrata intra ædiculam marmoream, auro, argentóque, & gemmis fulgentem, circundatam porticu ſuſtentata columnis egregij marmoris ſpiras & capitula inaurata habentibus. Præter quas commemoraui portas regium clauſtrum multas alias habet ſoli Regi, regiíſq; intimis miniſtris patẽtes, equidem memini me duodecim numeraſſe ferreas omnes, ex parte vrbis ſeptem, quarum duæ mari propinquiores vehem fœni tranſmitterẽt, ex parte maritima quinque, prima ad Septentrionem, & ſinum vergit, ſecunda in col

in collis mucrone ſita ampla præ ſe veſtibulum habens laqueatum auro, & pictura Perſica illuſtratum, ſuſtentatum columnis marmoris Ophitici, intuetur medium Boſporum venientem. Ab hac non procul tertia conſpicit Chalcedonē, & Solis ortum, ante quam nauiculæ in clauſa ſtatione manent, quibus Rex ad venationes hortósq; nauigare ſolet. Quarta Solis exortum ſpectat hibernum non longè à ruderibus ædis Chriſto ſacræ, cuius veſtigia in muro incluſa apparētia Græci frequenti aditu venerari ſolent. Vltra hāc quinta videtur, apud quam tigna recta ſtant ad ſpeculandū piſces retia ſubeuntes, ex hac regij piſcatores prodire ſoliti ſunt, amœniſſimum (vt id obiter interponam) proſpectum: cùm omnes Byzantij colles habent, tum longè amœniores, collis primus, in quo laxiſſimè habitat Rex. Is ſiue in hortis ambulet, ſiuè domi iaceat, à frōte proſpicit Boſporum, eiúsque vtraque littora virentia ſyluis ſuburbanorum prædiorum, à dextera campum Chalcedonenſem ſuis hortis conſitum Propontidem inſulas frequentes, nemoroſos montes Aſiæ, & longè retro reſpicit Olympum Aſiæ perenni niue tectum, & prope nobilem vrbis partem ædem Sophiæ, & Hippodromum. A ſiniſtra intuetur ſex vrbis colles, & Thraciæ campos longè latéque patentes, circunſpicit vndique, & quoquo verſus nauigantes hos à ponto, vel ab Helleſponto, alios eóſque diuerſos ab omnibus Propontidis oris veniētes, alios ſinum Ceras ſurſum deorſum nauigantes. Proſpicit omni temporis momento infinitam multitudinem ſcapharum vltrò citróque traiicientium. Deſpicit ſub oculos ſubiecta tria collis latera veſtita omni genere

florum,

florum, arborum, herbarũ: neque enim modo hîc amœniſſimis proſpectus eſt regiis ędibus, ſed etiam omnibus hortorum cliuis, in quibus permultæ ſpeculæ, ac potius collis triplex latus totũ ſpecula exiſtit, ac ſi propiùs mare contueri vult in medio littore faſtigiato in mucronem, quo Boſporum in duas partes diuidi diximus, porticus regia fulget marmoribus & colũnis habens aſpectum pulcherrimum amœniſſimúmque, cui omni æſtatis tempore afflant molles auræ, in qua vndique virgeis cancellis minutis, & velut reticulatis clauſa Regem ſedentem nemo introſpicere poteſt: itaque ille à nemine viſus alter Gyges videt omnes circumnauigantes adeò prope, vt qua quiſque facie ſit, internoſcere queat: & ſi fortè ſeruorum domeſticorum frequentem vſum faſtidit externorum liberorum, excitari poteſt ridicula dicacitate, non ſolùm remis, ſed etiam contis ad crepidines littoris firmatis contendentium ſuperare rapiditatem Boſpori Rhodano longe celeriorem. Extra regium clauſtrum excellit ædes diuinæ Sophiæ à valuis clauſtri regij diſtans paſſus circiter ſeptuaginta, ſita in primi collis ceruice, atque adeò in ſupercilio cliui eminentis ſupra hortum primæ vallis, ex qua gradibus lapideis aſcenditur ad portam clauſtri regij, in ædémque Sophiæ, quæ ab ortu Solis hyberno habet cliuos adeo molles, vt ſenſim, & latenter deſinant in ſupernam, & infernam planiciem. Denique omnes cliui à ſepto regio ad Hippodromum leniter proni ſunt, ab æde Sophiana pergit planicies inter Meridiem & Occaſum, ad finem Hippodromi patens in paſſuum longitudinẽ ampliùs ſeptingentorum. Hippodromi longitudo duo ſtadia

dia excedit, latitudo ſtadium æquat, eius planities ad libellam æquata eſt, ſed hominum opere potiùs quàm natura. Eius media pars pertinens ad Propontidem, ex triplici latere cliuis cingitur: lenibus quidem ab Oriente, ab Occidente verò pronis, & in magnam altitudinem depreſſis, à Propontide verò non modo procliuibus, & præcipitibus, ſed etiam ad perpendiculum directis altis plus minus quinquaginta pedes: tota enim Hippodromi frons ſubſtructis fornicibus constructa Hippodromum planum præſtat, & pulcherrimũ proſpectum exhibet Propontidis, vt ex Hippodromo non modò nauigantes, ſed etiam Delphini ſaltantes videantur. Eius gradus paucis ante annis ex latere vergente ad Septentrionem, extantes ab Abramo baſſa, dum ſuas ædes ædificaret, ſublati ſunt. Inter Hippodromum & Propontidem procurrit planities in paſſuum latitudinem quadringentorum explicata, in qua poſteà deſcribemus templũ Bacchi & Sergij. Sub Hippodromo verſus Meridiem eſt porta Leonis marmorei extra vrbem ſiti in ruderibus Palatij Leonis Macelli, cuius feneſtræ antiquo opere laboratæ extant in muro incluſæ, Palatium poſitum erat in tumulo mare attingenti in altitudinem circiter centum paſſuum edito.

De prima valle. CAP. VIII.

EX PRIMA promontorij planitie, in qua dixi Sophiæ templum, & Hippodromum eſſe, molle dorſum ſecundi collis mille paſſibus leniter aſcenditur vſque ad columnam purpuream poſitam in ſummo vertice ſecundi collis, quem ab Oriẽte

claudit prima vallis, quæ primum collem diuidit à ſecundo colle, naſcitur à planitie Sophiæ procedēs à Meridie ad Septentriones, ſimilitudinem gerit circini diducti in crura rigentia, alterum quidem crus ad ortum ſolſtitialem, alterum ad ſeptentriones porrigit. Per hāc mediam incedit murus clauſtri regij, à reliqua vrbe ſegregans clauſtrum Turcicum, promontorij ima planities longè latéque ita in hanc vallem inſinuatur, vt à ſinu ad ædem Sophianā mille paſſus ambules plano ferè pede, primo maritima librata, patens in quingentos paſſus, deinde in vallem inſinuata trecentos paſſus molliter aſſurgit, vt etſi leniter deuexa eſt: tamen lubrico lapſu aquæ decliuitatem ſentis, potius quàm pedibus, primùm laxa; & paululum prona, deinde preſſior, pòſt in duas valliculas ſtringitur, quarum vicina Sophiæ, & ſi longa eſt, quadringentos paſſus, tamen molliter accliuis eſt, & perangusta, vt eius imam planitiem via publica occupet.

De ſecundo colle. CAP. IX.

PROMONTORII dorſum leniter intumeſcēs, & duæ valles ſecundum collem efficiunt, prima à Solis ortu primum collem diuidit à ſecundo, altera ab occaſu ſecundum ſeiungit à tertio, à ſeptentrionibus maritima planitie clauditur, à Meridie dorſum ad ſeptentriones porrigit leniter deuexum in longitudinem mille paſſuum, in latitudinē verò quadringētorum. Totius autem collis latitudinem variam efficit varia vallium latitudo, valles enim, quibus intercluditur à ſummo, perangustæ ipſum ampliāt, ab imo latè

latè patentes aſtringunt, eius longitudinem producũt ſui tumuli, quibus duobus prominet in ſinum, triplici cliuo deprimitur in variam altitudinẽ: nam cliuus ſpectans ad ortum Solis hybernũ à ſumma valle ad ſummum collis verticem, aſcenſu circiter mille paſſuum æquabiliter & leniter prono effertur, deinde minuitur, vt vallis augetur, & laxatur, procliuiórq; fit duabus valliculis, quas emittit ipſa vallis pronis quidem, ſed centum paſſus non excedentibus, cliuorum ad ſinum vergentium altitudo, quàm varia ſit quinque viæ demonſtrant, ab imis radicibus ad ſummum iugum pertinentes. Prima in paſſuum altitudinem quingentorum aſſurgit, quorum ducenti exorientes à primis radicibus valde proni, trecenti ſupini, ſecunda via ſexcentos paſſus alta, è quibus centeni per imam vallículam leniter ſurgunt, deinde centum maximè propendent, vt gradibus aſcendantur: pòſt quadringẽti: paulatim collis dorſum faſtigiant vſque ad verticem latum ſexaginta paſſus, à vertice dorſum prominet ad Meridiem centum quinquaginta paſſus ad viam vſque procedẽtem ab ædibus Sophiæ ad columnã porphyreticam. Reliquarũ trium viarum exiſtũt à radicibus collis centum paſſus exiguè proni, ducenti multum procliues, vt anfractibus mollaantur, quingenti leniter iugum collis ad culmen perducunt, præterea ex cliuorum latere, quos dixi vergere ad ſinum, duo tumuli eminent, vnus in Septẽtrionem, alter ad Orientem, vterque in alterum inclinatus, valliculam efficit ab Oriente cinctam cliuio prono, alto octoginta paſſus placide deuexos: vnde fit, vt maxima pars cliuorum huius collis contueatur Orientem, latus.

collis ſpectans ad Solis occaſum variam accliuitatem habeat. Nam eius cliui attingentes imam vallis planitiem in longitudinem trecētorum paſſuum ab imo ad medium præcipites, & penè directi ſunt. A medio ad ſummum leniter deuexi, qui vero eminent in ſummam vallem, non excedunt ducentos paſſus: ſed variè decliues, vt enim vallis aſſurgit, ita cliui molliuntur, duplici accliuitate deprimuntur, cliui omnes collis, vna in longitudinem, altera in latitudinem: qui enim deſident in Orientem & Occaſum, ita deſident, vt etiam deſideant in Septentrionem. Denique vniuerſa eius latera quantumlibet alta ſint, tamen eorum pars valde procliuis ſtadium non ſuperat, reliquæ partes molli cliuo ſubſident, radices ſenſim deducuntur in planitiem, ſummi cliui dorſum efficiunt ſemiplanum, planities maritima inter ſinum & collem intercedens ad radicem tumuli vergentis ad Aquilonem vbi ſtrictiſſima eſt, patet in latitudinem trecentorum paſſuum, ſed ſubito dilatatur ex vtroque tumuli latere in quadringentos paſſus, eóq; magis quò longiùs inſinuatur in valles. Venio nunc ad promontorij latus ſiniſtrũ à tergo ſecundi, & tertij collis duo colliculi eminent in Propontidem, inter quos decurrit vallis ex tribus procliuis imbrici ſimilis non ſupino quidem, vt eſſe ſolet in tectis: ſed valde prono, à qua media vterq; colliculus intumeſcit, orienralis quidem in paſſus amplius ducentos, occiduus verò in tantundem. Vallicula inter hos colliculos depreſſa exiguè concaua, ſub ſe habet portum manu factum intra murum clauſum, poſitum in maritima planitie, quæ excurrit vſque ad frontem Hippodromi, patens trecētos paſ-

ſus in

ſus in latitudinem, à ſinu Cornu nuncupato ad Propontidem latitudo ſecans collem laxatur in duo circiter millia paſſuum.

De ſecunda valle diuidente ſecundum collem à tertio.

CAPVT X.

VALLIS, quæ ſecundum collem diuidit à tertio, naſcitur à dorſo promontorij, deſinítq; in maritimã planitiem excipientem piſcatorium forum, & traiectum ſycenum, à quo ad vallis primas fauces planities in paſſuum latitudinem panditur quadringentorum, ita æquatam, vt aquæ delabi poſſint in ſinum à primis faucibus, vbi laxatur in paſſuum latitudinem ducentorum, ſenſim incipit aſtringi vſque ad mediam vallem, vbi premitur in quinquaginta paſſus: deinde coarctatur, vt dũtaxat admittat viam: vallis eſt ſimilis imbrici molliter reſupino, & ita inclinato, vt ſolet inclinari in ædium tectis. Eius longitudo ſexcentos paſſus excedit, quorum trecenti fermè plano pede ſubeuntur, reliqui proniores: ſed tamen paulatim aſſurgentes in iugum, quo ſecundi collis dorſum iungitur dorſo tertij collis. Per imam vallis planitiem via lata contra oppidum Galatam poſita vtrinque cincta tabernis mercatoriis tecta ſcãdulis, ſed interlucentibus exiguas feneſtellas admittentibus, Galatini mercatores aſcendunt ad forum, quod Turci vocant Bezeſten: id partim ſitũ eſt in iugo vallis, partim in cliuo tertij collis, quod ãnno Natalis Chriſti milleſimo quingenteſimo quadrageſimo ſexto totum fortuito incendio deflagrauit, exceptis duabus Baſilicis concameratis lateritio opere,

quæ nocte claudi ſolent ferreis portis, & feneſtris. Poſt incendium mihi licuit intueri aream fori viis diſtinctam rectis & tranſuerſis:aduerti ſic eſſe planam,vt tamen exiguè deuexa ſit ab occaſu ad ortum, à meridie in ſeptentriones. Vidi fori circuitũ combuſti ampliùs quinque ſtadia complecti, in quo ſummo ad occaſum pertinente Nymphæum inſpexi quadraginta quinque columnis marmoreis ornatum,ſuſtinẽtibus lateritiam cameram.Baſilicam veterem, quam antea non potueram perſpicere ob tabernarum,officinarúmq; frequentiam circunſpexi ſpoliatam circũuicinis tabernis, atq; animaduerti circa Baſilicam eſſe appendices velut alas Baſilicæ adnexas, diuiſas in ſexaginta fornices, tectos plumbeis tegulis,quibus pro tabernis & officinis vtuntur, in quibus intimis ſunt conclauia, quæ clauduntur porta ferrea,his appendicibus Baſilica circũſepta conſtat octo pilis,quatuor portis, quindecim hemiſpheriis concameratis lateritio opere tectis plumbo. Noua Baſilica duodecim pilis ſuſtinetur lapide quadrato conſtructis,ad pilas ſingulas adnituntur quatuor arcus ſuſtinentes hemiſpheria viginti,tecta plumbo, hanc ambiunt appendices alariæ ſexaginta fornicatæ & concameratæ, tabernas mercatorum continentes, intra Baſilicam ducentæ & viginti tabernæ includuntur in hunc modum affabrefactæ: circum parietes, & pilas fornicum diſcurrunt ſuggeſtus lati, vbi ſedentes mercatores exponunt merces, quas producunt ex loculatis armariis ligneis,quæ à tergo mercatorum ſedentium diſpoſita ſunt iuxta parietes per ſe extantia, neque muris affixa,ſed exemptilia valuulis clauſa.

De ter

De tertio colle. CAP. XI.

TERTIVM collem duæ valles efficiũt, vna ad Solis ortum pertinens illum diuidit à ſecundo colle, altera, quæ ad occaſum attinet ſeiungit à quarto, dorſum illius porrigitur in longitudinem mille amplius paſſuum, procedit à promontorij iugo, ex Meridie ad ſinum in ſeptentriones æquali fere altitudine contra, quàm ſecundi collis dorſum, quod à ſummo promontorij iugo ad imam maritimam planitiem demittitur in ſeptentriones: illius dorſum extra iugum promontorij planum multum procedit, eiuſdémque radices trecentis paſſibus in ſeptentriones amplius eminent, quàm ſecundi collis intumeſcẽtis in dorſum promontorij, planities dorſi variatur. Summa quidem pertinens ad iugum promõtorij patet quoquouerſus paſſus circiter octingentos, quorum partem occupant Gynæconitidum clauſtra, partem vergentem ad Solis ortum mercatorium forum, & Xenodochium, ſepulchrúmque Paiaziti Regis, partem meridianam area vacua, & circum aream tabernæ, librariæ reliquam dorſi planitiem vergentem ad ſeptentriones non modò naturalem, verùm etiam artificioſis ſubſtructionibus dilatatam occupant ædificia, quæ Rex Soleimanus præparat ad ſuum ſepulchrum, & Xenodochium, ædemq; Mametanæ religionis ſumptuoſam. Hic collis deſidet tribus lateribus in treis tumulos extumeſcentibus: nam ex lateris ad Solis ortum ſpectantis parte, in qua eſt turris Hirenæ, prominet tumulus in ſecundam vallem, longa dorſi porrectio longè proiiciens mucronem ad ſinum verſus, efficit tumulum cõſpicientem ſeptentriones:

nes: à latere autem ad Solis occaſum pertinente, intumeſcit in tertiam vallem tumulus, in quo ædes eſt diui Theodori, à medio collis dorſo ad maritimam planitiem. Duo enim latera duplici procliuitate deprimuntur vna recta, altera tranſuerſa, latus Solis ortum contuens, cùm extendatur in paſſuum longitudinem circiter mille & trecentorum, accliuitatem tranſuerſam paulatim remittit, à ſummo quidē latere remiſſiorem facit, at contentiorem & decliuiorem, quò propiùs deducitur in planitiem, cliui autem à ſummo collis dorſo directi ad vallem varij ſunt: nam eminentes in depreſſiorem vallem efferuntur in altitudinem quingentorum paſſuum, quorum imi trecenti valde procliues, ſummi ducenti dimidio remiſſiores, nimirum tectis imbricatis haud procliuiores. Cæteri cliui recta via deiecti ad vallem paulatim, paritérque minuuntur, vt vallis aſſurgit. Latus, quod attinet ad Solis occaſum, fermè ſimile & par exiſtit lateri vergenti ad Orientem: illud verò, quod ſubducitur à ſeptentrionibus, cliuorum altitudines varias habet: tumulus enim à dorſi mucrone proiectus demittitur in paſſuum altitudinem quingentorum, è quibus imi trecenti aguntur præcipites, vt ædificia ſubſtructionibus nitantur. Summi ducenti accliues quidem, ſed leniter, & ſenſim velut ab equi poſteris clunibus ad dorſum conſurgunt. Reliqui huius lateris cliui, quò magis contrahuntur à maritima planitie, hòc longiùs producuntur à reſidente in ſeipſos trāſuerſa decliuitate emiſſa à collis latere ad Solis ortū pertinente, planities maritima à collis radicibus, & ſinu intermiſſa, qua parte attingit tumulum, quem iam dixi demiſ-

demiſſum à mucrone collis ducentos paſſus non excedit,qua verò alias collis radices contingit,ſenſim laxatur in vallium fauces. Clauſtrum Gynæconitidum regiarum ſitum in collis dorſo, cùm primùm veniſſem Byzantium, paulò minus ſex millia paſſuum circuitu complectebatur:at nunc id coarctant Regis Soleimani Xenodochia,& Mauſoleum ſepti muliebris plus quàm mediam partem occupantia. Iam verò latus promontorij ſiniſtrum à tergo tertij collis ſitum reſpiciens Meridiem & Propontidem duobus tumulis turgeſcit, ab horum altero, qui Solis ortui propior eſt latus promontorij ſenſim flectitur in occaſum, vſque ad ſecundum tumulum paulò ſupra promontorij radices editum, à quo tumulo ſexicollis promontorij latus ſtatim admittit poſticam depreſſionem vallis tertiæ,incipítque vergere ad ſeptentriones. Duplicem igitur cliuum habet ſiniſtra pars collis tertij, vnum ad meridianum cardinem editum in altitudinem ſexcentorum paſſuum, alterum ad occidentem brumalem altum ſeptingentos paſſus,tum ad æquinoctialem longè breuiorem.Planities interpoſita inter poſticas tertij collis partes meridianas, & littus Proponticum nuſquam anguſtior trecentis paſſibus,neq; longior ſeptingentis: occiduas verò radices claudit planities vallis, quæ collẽ ſeptimum ſeparat à promontorio ſexicolli, pertinens à planitie Propontici littoris ad murum vrbis circuitu maris vacantem ferè librata, vbique patens quingentos paſſus in latitudinem, tres iam commemorati colles propriè Boſporium promontorium appellari poſſunt: ſic prominentes in mare, vt ſiue ex ponto, ſeu ex Propontide

nauiges Byzantium,eos procul videas proiectos in fauces Boſpori. Vallis tertia reliquos treis colles à mare in continentem recedentes, à primis tribus collibus ſeparare videtur: nos tamen quia dorſo & cliuis coniuncti, & iuxta ſinum ex ordine diſpoſiti ſex colles in promontorio Boſporio poſuimus. Planities explicata in tertij collis dorſo leniter demittitur in planitiem, quæ eminet in tertiam vallem ampla ad longitudinem, ſexcentorum & viginti paſſuum in latitudinem tantundem.

De valle tertia. CAP. XII.

VALLIS tertia inter tertium & quartum collem interiecta gemina eſſe videtur, nam hæc media in altum editur, vt dubiũ videatur num ſit vallis pars, an promontorij: iugum eſſe vallis particulam oſtendit altitudo fornicum procurrens ex vno vallis latere ad alterum latus. Vt verò dorſum promontorij videatur, præ ſe ferunt extremæ vallis partes valde à media valle demiſſæ in contraria latera, vna ad dextram, altera ad ſiniſtrã. Dextra habet imam planitiem latam in faucibus trecentos paſſus, deinde ſenſim aſtrictam in ducentos ad libellam ferme æquatam in longitudinem quingentorum paſſuum, quæ etſi in æqualem altitudinem deprimitur, tamen eius latera non æqualiter in altũ efferuntur: vbi enim ipſa maxime concaua eſt, eius alterum latus in magnam altitudinem attollitur, alterum ter tantò ſummittitur. Ex hac depreſſa planitie aſcenditur breui cliuo in iugum mediæ vallis, ſeu dorſum promontorij, quod planum leniter depreſſum inter tertium & quartũ colles, patet quoquouerſus

ſexcen

ſexcentos paſſus. Excipio particulam, per quam vallis media penetrare videtur, vbi latior nõ eſt quadringentis paſſibus. Per hoc vallis ſeu promontorij iugum fornices aquæductus à quarto colle recta via pergunt ad tertium collem, quorum faſtigium æquat libella fornicum, qua deprehenditur quantopere deprimitur promontorij dorſum, vt enim fornices ſint æquali faſtigio, tamen inæquali altitudine exiſtunt; nam benè excelſi ſunt in plano iugo vallis, at in cliuis collium longè minus alti, ſpatio enim octingentorum paſſuum ferè in æqualem altitudinem eriguntur, reliqui fornices, quò altiùs cliui extolluntur vtriuſque collis, eò breuiores ſunt, ex iugo ſiue id velis eſſe vallis, ſiue promõtorij ſiniſtra vallis pars leniter cõcaua molliter propendet in ſeptingentos paſſus vſque ad planitiẽ, quę ſexicolle promontorium à ſeptimo colle ſecernit pergens ad Propontidem, vrbis latitudo à ſinu ad Propontidem ſecans tertiam vallem, patet ampliùs decem ſtadia.

De quarto colle. CAP. XIII.

QVARTVS collis, in cuius dorſo Mameti Regis, qui Conſtantinopolim cepit, Mauſoleum ſpectatur vnà cum amplis ædibus Mametanæ religionis, & ſimul cum Xenodochiis, & Thermis, circundatur duabus vallibus promontorij dorſo, & maritima ſinus planitie, eius ambitus circumplectitur ampliùs ter mille & ſexcentos paſſus, longitudo à ſummo dorſo ad ſinum Aquilonémque porrigitur vltra mille paſſus, latitudo ab ortu Solis ad occaſum explicatur in paſſus circiter octingentos, à iugo ad ſinum

collis procedens prope quadratus deſinere perſpicitur in duo cornua, ſed imparia, quorum alterum vergens ad ſeptentriones perpetuo dorſo fertur vtrinque decliui, alterum ſpectans ad Solis ortum ita demittitur, vt ex hoc in alterum quaſi gradus quidam iactus eſſe videatur, nimirum ex huius ſuperiori parte planities excurrit, ex qua veluti gradu patet aſcenſus in alterum ab inferiori parte, in occaſum deiicitur, vt valliculam efficiat, collis ab Oriente clauditur valle, qua ipſe ſeparatur à tertio colle, ab aquilone maritima planitie ſinū contingente, ab Occidente partim valle, qua is ſeiungitur à quinto colle, partim circuitur promontorij dorſo perpetuo, quod adeò paulatim & placidè ex quarti collis iugo aſſurgit ad iugum quinti, vt acribus oculis, potius quàm tardis paſſibus vtriuſque collis dorſum inæquale eſſe percipiatur. Ita enim cōtinenti iugo hi duo colles inter ſe coniuncti ſunt, vt nullus ſentiatur cliuus: ſed perpetua planities, quæ faſtigians quarti collis dorſum octingentis paſſibus longior non eſt, neque latior ducentis, deinde in quinto in ſeptingentos dilatatur, quartus collis etſi nulli ex ſex collibus perpetuo dorſo coniunctis cedit de altitudine, tamen aſcenſus tam rectos, quàm tranſuerſos molliores habet ob longum tractum leniter deuexum triplici decliuitate depreſſum. Prima decliuitas per collis lōgitudinem à regione cœli inter Meridiem & occaſum, media ad ſeptentriones decurrit ampliùs mille paſſus, quorum ducenti ſurgentes à maritima planitie mediocriter proni, reliqui adeò molliter ſupini, vt ſemiplano pede ſubeantur, è quibus centum vltimi attingentes iugi planitiem decliuiores

cæteris

cæteris prominent. Decliuitas tranſuerſa collis latitudinem intercipiens duplex eſt, vna deiicitur ad Solis occaſum, altera ad ortum depreſſa varia quidem exiſtit, ſed tamen tota naſcitur à valle, quæ quartum collem diuidit à tertio. Ab huius quidem vallis iugo cliuus ducentis paſſibus aſcenditur. Paulò infra ſummam vallem aſcenſus eſt quingentorum paſſuum, quorum centum ab imis radicibus exurgentes cliuo prono eriguntur, reliquorum leniter deuexorum altitudinem oſtendit libella aquæductus. Ab ima eiuſdem vallis planitie cliui alleuantur in altitudinem quadringẽtorum paſſuum, ſed ita vt primùm centum octoginta prono cliuo aſcendas, deinde ducentos ambules leniter deuexos, & ferè planos. Poſt tranſeas lateris mediam partem eminentiorem centum paſſus latam ab imo colle ad ſummum in octingentos paſſus erectã. Ex hac deſcendis ducentos paſſus in occaſum ad imam vallem, quæ quarti collis, & quinti diuortiũ facit, tota anguſta eſt, ſed longa plus minúſve mille & quadringentos paſſus: primi ducenti attingẽtes oram ſinus plani quidem, ſed dubij ſint ne vallis an planæ oræ maritimæ. Sic enim hæc vallis cingitur duobus collibus, quarto quidem habente ſub ſe planitiem maritimam ducentos paſſus patentem in latitudinem, quinto verò fermè attingente littus. Conſequentes octingenti ſimiliter plani, ſed leniter deuexi: reliqui quadringenti attingentes iugum promontorij procliues, maritima planities ad libellam fere æquata inter ſinum & quartum collem intercedẽs variam latitudinẽ habet, nam quæ pertingit collis cornu ſpectans ad ortum ſolſtitialem eſt quadringẽtorum

paſſuum. Illa verò, quæ attingit cornu vergens ad ſeptentriones in paſſus ducentos panditur, in ſumma ſitus quarti collis talis eſt, vt in ſinu nauigantibus hîc eſſe videatur pars erectior tertiæ vallis. Nam huius collis iugum longè recedit in Meridiem, eiuſdémque cliui in longam ſummiſſionem abiecti valde ſupini iacent, at iugũ quinti collis æquali excelſitate longè vltra quartum procedit ad ſeptentriones. A tergo tertij collis vergentes cliui ad horam primam poſtmeridianam placidi, lenéſque vſque ad planitiem vallis, quæ ſexi colle promontorium diuidit à ſeptimo colle, itáque poſtica collis pars intumeſcit in Meridiem, atque ex vtroque latere ſeparatur à valle tertia, vt latus à tergo poſitum eius partem meridianam dicere poſſimus, quæ poſt tumulum eminentem in latus vallis tertiæ aliquantum contrahitur ſub Xenodochio Regis Mameti: at enim à tergo quinti collis ſub columna virginea magis ſubducitur.

De quinto colle. CAP. XIIII.

QVINTI collis, in cuius faſtigio extat Selini Regis Mauſoleum, imæ radices contingentes partim ſinum, partim duas valles ipſum claudentes altera ab ortu Solis, altera ab occaſu paſſuũ millia complectuntur circiter quatuor, eius dorſum ita in ſinum ad ſeptentriones prominet, & quarti collis latus ad Aquilonem ſummittitur, vt collis quartus videatur eſſe vallis quædam inter tertiũ collem & quintum interiecta. Non enim vt aliorum collium quinti collis iugum vrget, & premit ſummum promontorij dorſum, ſed

ſed totum extra promontorij faſtigium æquali altitudini longè procedit, ac non minus fermè in ſeptentriones promouetur, quàm radices quarti collis triplici latere deprimitur, vno ad ſeptentriones, quod quàm valde præceps, & directum ſit, colligitur ex eo, quòd etſi tam altè effertur fermè, quàm ſummum quarti collis iugum deſcenſum habentis longum plus mille paſſus: tamen illius ſummus cliuus minime omnium collium recedens à perpendiculo eiuſdem infimi cliui, non ampliùs trecentis paſſibus aſcēditur per valliculam, quam efficiunt duo tumuli attingentes ſinus oram, quam vt trecētis paſſibus ſubieris, offendis gradus lapideos aſtructos ad ſubſtructiones aream ęquantes, quibus aſcendis ad Xenodochiū Selini, hoc quidem latus quod ſeptentriones intuetur, quatuor tumulis turget, tres valliculas deprimentibus à collis iugo exorientibus, adeò exiguā littoris planitiem intermittentibus, vt eorum duo murum vrbis ſitum in littore contingant. Reliqui duo planitiem centenum paſſuum relinquant, nuſquam enim littorea planities anguſtior eſt, quàm ad radices huius collis: nam in longitudinem mille paſſuum eius latitudo centū paſſus non excedit, alicubi non attingit quinquaginta. Ex his quatuor tumulis duo ſunt prærupti, & præcipites, vt ædificia caſuris ſimilia ſubſtructionibus nitantur, vt iam videre liceat rupes præciſas fuiſſe ad molliendos viarum anfractus, reliqui duo minus abrupti minúſque præcipites deiiciuntur, eorúmque valliculæ minùs etiā procliues, collis verò latus conſpiciens Solis ortum, patet in mille & quadringentorū paſſuum longitudinem, in altitudinem directam ducentorum,

lateris ad occaſum vergentis accliuitas in variam altitudinem abiicitur, vt vallis deprimitur, quæ vbi in planitiem libratã depreſſiſſima eſt, erigit latus in paſſuum altitudinem aliam quingentorum procliuiũ, aliam trecentorum placidè accliuium, vt non differant à ſemiplanis. Latus promontorij contuens Meridiem à tergo quinti collis poſitũ, deſinit in planitiem vallis ſexicolle promontorium diuidentis à ſeptimo colle, propendet aliàs contractius, aliàs remiſſius extumeſcens in tumulum craſſum eminentem in vallem quintam, atque in vallem, quæ ſexicolle promõtorium ſciungit à ſeptimo colle. Hæc poſtica pars quinti collis etiam incuruatur in valliculam exorientem à promõtorij ſupercilio, vbi paulò ante extabat columna virginea, à qua promontorij faſtigium leniter eminens in ſummam quinti collis planitiem molliter deuexam ad ſeptentriones nuſquam anguſtiorem ſexcẽtis, alicubi ſeptingentis latiorem paſſibus. Sed extra huius collis dorſum longè latéque laxatur, hac continuatur cum planitie quarti collis, & reliqua promontorij planitie vſque ad murum vrbis vacantem circuitu maris procedens interiecto duntaxat breui ſubmiſſione iugi in quintã vallem eminentis, producitur duo millia paſſuum in longitudinem.

De quinta valle. CAP. XV.

VALLIS quinta, quæ quintum collem diuidit à ſexto, proficiſcitur à ſinu & ſeptentrionibus, ad primam, aut alteram horam poſtmeridianam, longa quantum promontorium latum eſt, nempe circiter mille & ducentos paſſus, quorum primi octingenti

genti procedentes à littore ſinus nihil expreſſionis, nihil eminentiæ habent. Primæ vallis fauces in paſſuum latitudinem laxātur quadringentorum, deinde ſenſim in ducentos aſtringuntur. Sed ita, vt per longitudinem ſexcentorum paſſuum nuſquam ducentis paſſibus minus lata ſit, poſt in quingētorum paſſuum altitudinem erigitur. Inde inſequitur iugum vallis, ſeu dorſum promontorij patens in planam latitudinem ducentos paſſus. Ex hoc dorſo latus ſiniſtrum promontorij, ſeu vallis quingentos paſſus leniter deprimitur in vallem, quæ ſexicolle promontorium ſecernit à ſeptimo colle: vallis enim quinta penetrare videtur dorſum promontorij, id quod percipitur ex inclinatione dextra & ſiniſtra amborum laterum vtriuſque collis circumſurgentis. Nam ex vallis iugo aſcenſus exiguus patet in iugum vtriuſque collis.

De ſexto colle. CAP. XVI.

SEXTVS collis, cuius per & dorſum, & latus vergens ad Aquilonem muri vrbis vſq; ad littus diſcurrunt, tam longum eſt, quàm promontorium latum, quod in hoc colle dilatatur in paſſus circiter bis mille & quadringentos: cuius iugum intra vrbem in cliuos exprimitur. Extra plano pede continuatur cum continente ſuburbano campo, latitudo eius, vbi maxima, octingentos paſſus non ſuperat, vbi minima, quadringētos. Triplici decliuitate deprimitur, vna ad ſiniſtram promontorij partem inter Meridiem atque Occidentem molliter prona, ad dexteram altera verſus ſinum & Aquilonem, in longitudinem mille &

quingẽtorum paſſuum ſummittitur, quoad ex ſe duos exprimit tumulos vallicula intermedia diſiunctos, vbi exiſtit aquæductus in radice tumuli propiùs accedentis ad vrbis murum circuitu maris vacantem. Inter hunc tumulum & ſinum olim fuit ædes illa ſacra nobilitata multorum ſcriptis Blachernea nuncupata, cuius fundamenta etiam tunc extabant. Cùm primùm veniſſem Byzantium, ex imo cliuo tumuli eminenti ſupra ædem Blacherneam ſubterraneis cuniculis cõcameratis prodit aqua extrinſecus in vrbem ducta, quę iugi fluxu ſallit in labrum marmoreum. Collis latus Orienti expoſitum tam longum eſt, quàm collis ipſe longus, ſed decliuitate eadem non eſt: eam enim variat vallis varia deiectio, vbi depreſſa in libratam planitiẽ effertur in ſexcentos paſſus, vbi minùs demiſſa in quingentos, vbi minimè deiecta in quadringentos attollitur: neque modo hoc latus inclinatur ad Solis ortum, ſed etiam interea dum deiicitur ad Orientem, ſenſim demittitur à parte dextra ad ſeptentriones, ſiniſtra ad cæli regionem mediam inter Meridiem & Occaſum. Maritima planities interueniens inter imas radices collis & ſinum, ſtrictiſſima explicatur in paſſuum latitudinem plus minus octoginta, nempe vbi fuit templum illud nobile, & triclinium Blacherneũ. Deinde dilatatur in vallem quintam ſenſim inſinuata.

De valle, quæ diuidit ſexicolle promontorium à ſeptimo colle. CAP. XVII.

VALLIS, qua ſeptimus collis diuiditur ab aliis ſex collibus leniter caua exiſtit, producitur in millia paſſuum circiter quatuor, ſi planitiem mariti

maritimam ſimul adnumeres,ſin verò ipſam excludas, & numerare incipias à flexu ſeptimi collis, extenditur in longitudinem trium millium & trecentorum paſſuum, eius planities alicubi laxatur in latitudinem ſexcentorum,alibi aſtringitur in amplitudinem quingentorum paſſuum.Nihil illa quidem ima expreſſum nihil eminens habere ſentitur pedibus,ſed oculis acribus paulatim & ſenſim tam in longitudinem, quàm latitudinem pandi deprehenditur: ſic enim leniter aſſurgit, vt niſi ab eo, qui diligenter aduertit vallis imbrici valde ſupino ſimilis aſſurrectio non percipiatur:in eam deſinunt latera tertiæ & quintæ vallis,tum imi cliui quinti & ſexti collis: in ea continentur horti & prata,vbi milites ludicras pugnas exercere ſolent,per hanc mediam fluit riuulus,qui æſtiuo tempore exareſcere ſolet.

De ſeptimo colle. CAP. XVIII.

COLLIS ſeptimus nuncupatus Xerolophos, in cuius dorſo eſt columna Arcadij, plus minúſve duodecim millia paſſuum circuitu complectitur, ac plus quàm tertiam partem vrbis continet, reliquas duas partes ſuſtinet promontorium ſexicolle, quod ambitu circumplectitur ampliùs viginti millia paſſuum, intellige eos, quos conficere ſoleo in ambulando, vt intelligere oportet in omnibus antè ſcriptis paſſibus, quos in paſſus Romanos redigere auſus non ſum ob flexiones viarum, & varietatem paſſuum, qui inter ſe differunt in aſcenſu & deſcenſu infatigato, atq; integro, adde interpellatos inſolentis nationis occurſu proteruiori taurorum incurſu. Septimus collis efficiens

tertium vrbis angulum, quo Conſtantinopolis exiſtimatur triangula, duplici decliuitate pendet vtraq; molliſſima, vna ad vallem ſeptimum collem diuidentem à promontorio ſexicolli pertinet tam longa, quàm vallis ipſa. Cuius cliuus lenis, ſed altus circiter quingentos paſſus, altera decliuitas deiicitur ad Propontidem, reſpiciens partim ortum brumalem, partim Meridiem molli cliuo, & vario, primo alto quingentos paſſus, deinde ſtricto, nunc in quadringentos, nunc trecentos, nunc centum, nunc quinquaginta, quo ad peruenit ad angulum vrbis tertium, vbi planities excurrit vſque ad mare, inter quod & antedictos cliuos perpetua procurrit littoralis planities, ſed variæ latitudinis, quę incipiés ab angulo vrbis ſtrictiſſima eſt, deinde dilatatur in lateris curuitatem, velut vallem planam, vbi à mari ad cliuum excurrit, lata quadringentos paſſus, rurſus ſtringitur in quinquaginta, poſtea dilatatur in centum, poſtrema per longitudinem mille paſſuum latior eſt quadringentis paſſibus, collis dorſum in longam & latam planitiem porrigitur, & ab occaſu clauditur muro terreſtri, in cuius iugo patet ciſterna nuncupata Mociſia, ſpoliata columnis & cameris, cuius muri è lapide quadrato ædificati adhuc extát ciſternam ambientes, quorum circuitus complectitur noningentos & ſeptuaginta paſſus, eius ſolum cultú eſt hortis in eo conſitis. Hucuſque de Topographia Conſtantinopoleos, quaſi tanquam hypotypoſi illam ſub oculos ſubiicere conatus ſum, vt in quo loco ſint quatuordecim regiones vrbis, faciliùs percipiatur, longior quàm neceſſe eſt, cenſeri non debet, præſertim cùm nullius vrbis deſcriptio breuior

uior eſſe poſſit, quàm ea, quæ informatur oculorum ſenſu, quo nihil acrius, nihil volucrius: nam etſi Conſtantinopolis in altum ſublata veluti ſpecula vndique circumſpicitur: tamen hanc ſingularum vrbis partium deſcriptionem multò celeriùs perlegeris, quàm volucribus oculis totam vrbem perluſtraueris, aut pedibus eam concurſaueris.

De muris vrbis. CAP. XIX.

MOENIVM Conſtantinopolitanorum partes, aliæ lapidibus quadratis, aliæ cæmẽtitiis, nonnullæ interpoſitorum laterum ordinibus conſtructę ſunt. Muri circuitu maris vacãtes duplices ſunt, foſſa cincti larga vigintiquinque paſſus cùm ex vtroq; latere parietibus munita, tum interiori ex latere, alter paries effertur aliquanto ſupra foſſam pinnis crebris diſtincta. Spatium intercurrens inter duplicem murum, latum eſt duodeuiginti pedes, interior murus excelſus quidem, & latus plus viginti pedes, in quo ex continẽti ſunt plus ducentæ quinquaginta turres, in quas gradibus lapideis aſcenditur vſq; ad ſummum, exterior murus dimidio minor, ſed totidem turribus creber, quod autem ad munitionem attinet, ſpatium inter foſſam & murum exteriorem altius eſt altero foſſæ latere. Itẽ ſpatium inter duplices muros altius eſt iam dicto ſpatio. Regio verò exterior muris vicina núda à tectis, partim plana, partim collina: ſed ita plána, vt campi longè pateant, ex ſummíſque muris longè quoquouerſum panditur proſpectus, neque dubium eſt, quin munitiſſima Conſtantinopolis fieri queat. Muri maritimi humilio-

res ſunt terreſtribus ſimplices quidem, ſed benè craſſi, & turriti: ex parte ſinus abſunt à littore plus minus quinquaginta paſſus ambulatorios, vt antè ſcripſi in tractatu Boſpori. Ex parte faucium Boſporicarum & Propontidis, muri quidem non abſunt à littore, ſed ſiti ſunt ſupra littoris crepidines, niſi vbi ſcalæ portuoſæ ſunt, vbi admittunt ſpatium inter ſcalas & murum. Zonaras tradit Theophilum Regem maritimos muros vrbis vetuſtate, & fluctibus maris aliíſq; caſibus labefactatos renouaſſe, & altiores erexiſſe, quàm prius fuiſſent, quos hodie extantes maritimos ab hoc Theophilo renouatos fuiſſe indicat in multis murorum partibus nomen Theophili Regis inciſum, atque inſcriptum magnis literis. Nicephorus Rex grauis Byzantiis, quod onus impoſuit ex muris conſeneſcentibus, vt exigeretur tributum appellatum Diceraton. Nouos muros & antiquos tempore Iuſtiniani fuiſſe colligere poſſumus ex eius nouis conſtitutionibus, cùm maiorem mercedem ſtatuit feretri baiulis, & funeri operam dantibus, qui efferunt funus extra nouos vrbis muros, aut traiectum Iuſtinianarum, ſiue alios traiectus: ex quo colligere poſſumus Iuſtiniani temporibus adhuc extitiſſe muros antiquos, quos Conſtantinus magnus poſuerat, & nouos, quos Theodoſius minor conſtruxerat, quales muri fuerint, cùm antiqui Byzantij reſpublica floreret, in principio demõſtraui, & ex Herodiano intelligere poſſumus, qui tradit Byzantium prævalido & maximo muro circundatum fuiſſe facto ex ingentibus ſaxis, in quadrum redactis tanta cõmiſſura, vt nemo exiſtimaſſet opus compoſitum, ſed vnius lapidis totum eſſe. Atque ex Pauſania

nia colligere licet, qui libro quarto inquit, muros Babylonios, aut Memnonios non vidi, neque quenquam audiui, qui ipſos vidiſſet. Muri Byzantij, & Rhodi exiſtimãtur munitiſſimi, at his munitiores, qui Meſſenem Peloponeſiacam claudunt. In Thracico Byzantio hiſtoriæ proditum eſt diuitias ſeruaſſe Athenienſes, ex eo quòd vrbs munitiſſima eſſet. Qui autẽ ſint muri, quos Conſtãtinopolis duplices tradit antiqua deſcriptio regionum, hi ne, qui hodie extant, an verò qui à Theodoſio fuerunt conditi, relinquo conſiderandum, hoc duntaxat dicã, mihi interim non videri totos eſſe, quos deſcribit antiqua deſcriptio: nam templum Apoſtolorum ponit in regione vrbis vicina muris vrbis, atq; extra muros ponit decimamquartam regionem, quæ hodie intra muros, aut tota eſt, aut maxima pars. Adde, quòd Theodoſius minor, qui ante Iuſtinianum fuit ne Blachernas quidem intra muros ponit, quas extra vrbem tempore Iuſtiniani fuiſſe ex Procopio aſſequor: nunc verò intra vrbem ſunt, neque ſeptem turres, neque turribus longè interiùs ſitum templum, quod Stadius ille illuſtris conſtruxit.

De Conſtantinopolis portis, & ſeptem turribus antiqui Byzantij. CAP. XX.

MARIS circuitu vacantes muri ſex portas habent, vnam infra Palatium Conſtantini nuncupatum, alteram Adrianopolitanam, tertiam ſupra ſupercilium ſeptimi collis, præter eas habet portam Auream, & Selymbriæ, ſiue Rhegij, & portam ſeptem Turriũ. Ex partẽ ſinus prima eſt porta Blacher-

nea,

nea,quam hodie appellant Xiloportã, ſitam prope tertium vrbis angulum, deinde ſubſequitur Cynigos, ſiue Palatina, inde Phanaria, Agia, porta Iubalica, Farinaria, Lignaria, Seminaria, Piſcaria, Neorij porta, inde Demetrij porta in mucrone primi collis ſita, ex parte Propontidis ſunt circiter quinq; ſingulæ habentes ſcalam proiectã in mare, qua portus pateat nauigiis, præter portas ſepti Regij, prima eſt Stercoraria, ſecunda Leonina,tertia Condeſcala,duæ ſunt ſub ſeptimo colle. Apud ſcriptores celebrãtur hæ portæ Cynegos, tum Regij, & Eugenij portæ, & Xyloceri, & porta Aurea, Myriandros,Condeſcala, Carſiana. In antiquo Byzantio fuit porta Thracia, apud Dionem ſcriptum eſt, vt ſeptem turres à portis Thracicis nuncupatis pertinerẽt ad mare. Georgius Cedrinus declarat ad mare pertinuiſſe ſeptentrionale, hoc eſt, ad ſinum Cornu appellatum,harum ſi quis in primam vocem immiſiſſet,aut lapidem proieciſſet, ipſa ſimilem vocẽ reſonabat quadam machinatione,& ſecundæ dabat repetendam,itaque per omnes vox procedebat, neque alia aliam turbabat,ſed ſingulæ vocem explicatam excipiebant. *Plinius* hoc ipſum attribuit Cyzico. Eadem, inquit, in vrbe, iuxta portam; quæ Thracia vocatur, turres ſeptem acceptas voces numeroſiore repercuſſu multiplicant, noménque huic miraculo Echo eſt à Græcis datum. Apud neminẽ,pręter Plinium,legi Cyzici portas Thracias, quanquam fuiſſe Cyzici exiſtimo ex portu Cyzici nuncupato Thracio, cuius meminit Apollonius libro primo Argonauticorum,cùm ait:

λυσάμενοι ἱερῆς ἐκπείσματα πέτρης·

Ἤρεσαν

ἤριζεν ἐν λιμένα θρήκειον. --

Fuiſſe etiam prope Cyzicum vicum nuncupatum θράκειον, liquet ex Plutarcho in vita Luculli. At Byzantij non modò recentiores, ſed etiam Dion & Xenophon, hîc quidem ſcribit Alcibiadem Byzantios intromiſiſſe apertis portis, quæ Thraciæ appellantur.

De muris longis. CAP. XXI.

SVBVRBANA prædia Conſtãtinopoleos muris longis claudebantur iter duorum dierum, quos à ponto Euxino ad Selymbriam ſitam in littore Propontidis diſtantes ab vrbe quadraginta millia paſſuum latos viginti pedes Romanos. Anaſtaſius Imperator condidit contra impetum Bulgarorum & Scitharum eos muros à Barbaris ſæpe captos, & multis locis euerſos Iuſtinianus reſtituit, & vt faciliùs milites præſidiarij muros tueri poſſent, exitus turrium patentes in alias turres obſtruxit, ſingulíſq; aſcenſum à ſolo reliquit patentem vnicum, quem ſolum ſingularum turrium milites contra hoſtes etiam intra muros verſantes tueri poſſent. Euagrius ſacræ hiſtoriæ conſcriptor murum longum nũcupatum tradit excitaſſe Anaſtaſium, qui diſtaret à Conſtãtinopoli ducenta & octoginta ſtadia, vtrunque mare attingens longus quadringenta & viginti ſtadia, velut fretum quoddam efficiens, & Conſtantinopolim paruam Inſulam pro peninſula reddẽs, volentes tranſire ex ponto in Propontidem tutos præſtans & prohibens, excurrẽtes Barbaros ex Euxino ponto, & Colchis, & Mæotide, & Caucaſo effuſos in Europam.

LIBER SECVNDVS.

De ædificijs & monumentis antiqui Byzantij, & nouæ Romæ Conſtantinopolitanæ. CAP. I.

FORMA vrbis expreſſa, & magnitudine explicata, naturalíque ſitu ſeptem collium patefacto, relinquitur, vt declarē, quæ ædificia, quæ've alia monumenta olim habuerit, & nunc habeat Conſtantinopolis, & in quot regiones, cùm appellaretur noua Roma, diuideretur: in totidem enim quot antiqua Roma diuidebatur, equidem cùm in huius diuiſionem regionum ante mille annos à nobili magis, quàm noto Authore ſcriptam incidiſſem: ſperabam me facilè aſſecuturum antiquam vrbem, ſed barbari homines antiqua illa, & planè heroïca vrbis ornamenta, quibus viles caſas exornarent, ſic labefactarunt, & barbaricis oppreſſere ædificiis, vt veterum fundamentorum paucis in locis reſtent veſtigia: adde incendia, & ruinas, quas cùm alij barbari, tum poſtremam Turci ediderunt, qui iam centum annos non ceſſant funditus antiquæ vrbis veſtigia delere. Ita enim ab imis fundamentis ædificia priſca demoliuntur, atque in aliam formam immutāt, vt ne illi quidē, qui ea viderint, agnoſcere queant. Adde Græcorum inertem inſcitiam, qui videntur totum obliuionis flumē ebibiſſe. Illorum enim nemo iam reperitur, qui vbinam eſſent veſtigia antiquorum monumentorū ſciat, aut ſcire curet, vt ne ſacerdotes quidem vlli recognoſcant loca, vbi paucis ante annis ædes ſacræ deletæ ſunt, & valde mirentur ſiquis talia inquirat.

Ipſe

Ipſe tamen, ne otio conficerer, dum à Rege conſtitutos nummos in veterum Codicum conquiſitionem expectabam, quibus potui indiciis, deprehendere conatus ſum per multa antiquitatis monumenta, quòd ille cognoſcet, qui ſimilia inuenire nitetur. In deſcribẽdis monumentis eo ordine partium vtar colliũ, quo vſus ſum in eorum ſitu explicando, partim regionũ, quibus quatuordecim olim diuidebatur.

De monumentis primi collis, & de prima regione vrbis.

CAPVT II.

PRIMVM collem, quem Plinius appellat modò Chryſoceras, modò Auri cornu. Sed haud rectè, vt declaraui in libris, quos ſcripſi de Boſporo Thracio, Dionyſius Byzantius nominat promontorium Boſporium. De promõtorio, inquit, quòd Boſporium nominamus, duplex vulgatur ſermo: alij dicũt Bouem œſtro ſtimulatam, ad ipſum illatam tranſiſſe meatum medium: alij fabuloſiùs commemorãt Io Inachi filiam illinc in Aſiam traieciſſe. Idem cùm loquitur de Semyſtra loco ita nuncupato, ait Semyſtram locum parum abfuiſſe, quin Byzantium ibi conderetur à coloniæ deductoribus, niſi coruus rapuiſſet ex media flamma partem victimæ, eámque in promontorium Boſporium tuliſſet, quod ſignum illi ſecuti Byzantium condiderunt in promontorio Boſporio. Idem alio loco loquens de promontorio Metopo nuncupato, oppoſito primo colli Conſtãtinopoleos, excipit Oſtreodem locum appellatum Metopum: hoc enim, inquit, iacet contra vrbis faciem: ſpectat enim ipſum promontorium

Boſporium. Deinde idem Dionyſius addit paulò ſuprà promontorium Boſporium fuiſſe aram Mineruę Ecbaſiæ, id eſt, Egreſſoriæ appellatę, ex eo, quòd illinc egreſſi colonię ductores ſtatim tanquam pro patria terra pugnaſſent, quam hic appellat Ecbaſiam, poſſemus etiam Ecbateriam appellare, vt Dianam in Siphno appellatam fuiſſe, & cultam tradit Heſychius. Deinde adiungit Dionyſius ſupra promontorium Boſporium fuiſſe templum Neptuni antiquum, atque ſub templo Neptuni fuiſſe ſtadia, gymnaſia, curricula iuuenum in planitiæ. Poſt mucronem promontorij Boſporij ſinum Ceras appellatum immiſiſſe tres portus turribus, & molibus munitos, in quo fuit etiã Acropolis Byzantij, cuius Xenophon meminit, cùm ſcribit Byzantium vi ingreſſis militibus, quorum dux ipſe erat ciues, quaſi capta vrbe extrema omnia metuentes alios in promõtorium proximum, alios ad mare confugiſſe, ac piſcatorio nauigio nonnullos circumuectos in arcem aſcendiſſe, atque inde ex Chalcedone auxiliarios acceſſiſſe, neque modo antiquorum Byzantiorũ Acropolis fuit in primo colle, ſed etiam regum Conſtantinopolitanorum, quos ſcriptores tradunt ad hoſtes ab ingreſſu portus arcendos catenam ab Acropoli ad caſtellum Galaticum obtendiſſe: atq; etiam hac ætate reges Turcorum in hoc promontorio arcem habent circundatam magnis muris longos latóſq; Regis hortos claudentibus. In veteri Byzantio fuit campus Thracius appellatus ad aciem inſtruendam totius vrbis maxime idoneus, vt qui planus, & domibus vacuus eſſet, in quo exercitum Græcorum Xenophon redegit in ordinem militarẽ. Hunc locum

fuiſſe prope portã Thraciã ex Xenophonte percipitur, cùm ait lib. 1. Hellinicorum, ἀνοιξάντων τὰς πύλας τὰς ἐπὶ τὸ Θράκιον καλούμενον. Idem lib. 7. de expeditione Cyri, loquens de loco intra Byzantium ſito, vbi milites redegit in aciem. τὸ δὲ χωρίον οἷον κάλλιστον ἐκτάξασθαι ἐστὶ τὸ Θράκιον καλούμενον ἔρημον οἰκιῶν καὶ πέδιον. Anteà diximus apud Dionem ſcriptum eſſe vt Byzantij ſeptem turres à portis Thraciis pertinerent ad mare. Georgius Cedrinus declarat ad mare pertinuiſſe ſeptentrionale, hoc eſt, ad ſinum nuncupatum Cornu. Aram Dianæ Orthoſiæ, & templum Bacchi fuiſſe in antiquo Byzantio, Herodotus ſcribit, Darius, inquit, vbi cõtemplatus fuit, pontum ad pontem redit, & ſuper Boſporum duos Cippos erexit è candido lapide, in vno quidem incidens literas Aſſyrias, in altero Græcas. Byzantij poſtea in vrbem ſuã tranſtulerunt ad aram Dianæ Orthoſię, quibus vſi ſunt excepto vno lapide, qui iuxta Bacchi delubrũ Byzantij relictus eſt literis Aſſyriis plenus. Orthoſiam Laurentius vertit Erectam, rectiùs vertiſſet Erectoriã, vel Erectricem dictam, ἀπὸ τοῦ ἐπορθοῦν τὰς τικτούσας· μαιεύτρια γὰρ ἡ θεός, ab erigendo, & ſubleuando, quòd non modò parientibus opem fert, ſed etiam profugis. Id quod cùm ex aliis, tum ex Plutarcho de fluminibus aſſequor. Teuthras, inquit, Rex Myſorum perſequebatur aprum cum ſuis ſtipatoribus haſtatis, caper vt ſupplex fugit in templum Dianæ Orthoſiæ, vi irrumpentibus omnibus in templum aper humanam vocem exaudibilem vociferatus eſt, parce Rex alumno deæ, elatus Teuthras interfecit animal. Diana ægrè ferẽs factum, aprum in vitam reſtituit, Regem, qui eum occiderat impetigine, &

inſania affecit, is non ferens morbum in montibus verſabatur. Lyſippa eius mater cùm factum reſciuiſſet, ad ſyluam accurrit comite vate Polyido, à quo omnem veritatem edocta, ſacrificiis boum deam placauit, & cùm filium ad ſanam mentem rediiſſe vidiſſet, aram excitauit Dianæ Orthoſiæ, atque aprum fabricata eſt aureum habentem humanum caput. Hæc quidem, antequam Byzantium Seuerus euertiſſet, erant in primo colle & valle prima. Poſtquàm Conſtantinus reædificauit, & nouam Romam Conſtantinopolitanam vocauit, diuiſáque eſt in quatuordecim regiones, primus collis obtinuit primam regionem continentem Placidiæ domum Auguſtæ, domũ nobiliſſimæ marinæ, thermas Arcadianas, antiqua quidẽ diuiſio tradit hæc, ſed non docet à qua vrbis parte incipiat prima regio, neq; nunc ex veſtigiis ædificiorum in ea comprehenſis, quæ nulla reſtant, cognoſci poteſt: ſed ex Procopio colligere poſſumus tradente nauigantibus ex Propontide ad partem vrbis vergentem ad Solis ortum thermas eſſe publicas, quæ Arcadianæ nominarentur, vbi ait Iuſtinianum aulã conſtruxiſſe vrbi prętenſam, mariq; quieto circumfuſam, vt in hac inambulantes cum nauigantibus colloqui poſſent ob maris propinquitatẽ, aulam aſpectum pulcherrimum habuiſſe, amœniſſimúmque, cui afflarent molles auræ, ornamentóque eſſent columnæ, & marmora elegantiſſima, quibus omne ſolum aulæ tegeretur, quorum ſplendor candidiſſimus æquè, vt Sol fulgeret. Præterea eam ornaſſe permultis ſtatuis æneis, atque marmoreis politè elaboratis ſpectaculum præbentibus plenum maximæ dignitatis, exiſtimaſſes eſſe

eſſe opus Phidiæ Athenienſis, aut Lyſippi Sicyonij, aut Praxitellis, ibidem etiam Theodoram Reginam in columna excelſa & purpurea fuiſſe poſitã ab vrbe, vt pro beneficio aulę gratiam illi referret. Formoſam quidem columnam, ſed formoſiorem Reginam, cuius venuſtatem oratione declarare, aut imagine exprimere in nullius mortalis facultate poſitum fuiſſe. Ex quibus Procopij verbis, cùm aſſequor columnam, quæ etiam nũc extat in cliuo regij ſepti vergente ad ortum æſtiuum non eſſe illam, qua Theodora excitabatur, vt quidã putant: nam hæc neque purpurea, & ab aula remotior eſt; tum ex antedictis Procopij intellige primam regionem vrbis complexam fuiſſe mucronem primi collis, quẽ mare circumfluit ex tribus partibus, apud pleroſque non modò Hiſtoricos, ſed etiam apud Grãmaticum Suydam inuenio Arcadiæ ſecũdæ vxoris Zenonis ſtatuam fuiſſe in thermis Arcadianis propè loca nominata Bathra à gradibus: item Verinę vxoris magni Leonis duas ſtatuas, vnam in vrbis parte maximę boreali ad diuum Agathonicum poſt aſcenſum graduum thermis Arcadianis vicinorum: alteram ex parte diuæ Barbarę, illam quidem poſitam fuiſſe viuẽte Leone, hanc verò eodem defuncto Leone, quando Baſiliſcum fratrem ſuum coronauit fugiente Zenone genero ſuo. Secundæ regionis partem incluſam clauſtro regio colligo cùm ex ordine regionum, tum ex eius ſitu, quam antiqua deſcriptio tradit poſt æqualitatem ſui latenter molli ſubleuatam cliuo mox ad mare præcipitiis deſcendiſſe, præcipitia fuiſſe arbitror, vbi nunc regis culinæ, & thermæ regiæ, aut ſi alibi fuerunt, præcipitia illa hominũ manu

mol

mollita fuerunt intra regium ſeptum hodie templum antiquum, quod vulgò appellāt paruam Sophiam. Senes quidam affirmant eſſe ædes Hirenem, quam Conſtantinum magnum condidiſſe ſcribit Socrates. Hanc exiſtimo, quam ſecunda regio appellat eccleſiam antiquam: partem alteram ſecūdæ regionis extra ſeptum regium aſſequor ex ædibus ſacris, & thermis Zeuxippi, quas ſecunda regio complectitur & Zonaras, aliíq; Hiſtorici declarant magnam eccleſiam appellatam, poſtea nominatam fuiſſe Sophiam ædem, quam extra regium ſeptū eſſe nemo neſcit. In ſepto item regio olim fuiſſe domum Maximini nobilitatam Poëtarum verſibus, coniicio ex Epigrammate Cyri viri conſularis & patritij;

Δῶμα τὸ Μαξιμῖνος νεοπήγιος ἔνδοθι ῥώμης,
Ἄντα τοῖς ἀνιοῦσι θεμέλια καρτερὰ πήξας·
Ἀγλαΐη δέ μοι ἀμφοῖς ἀπαρεσίη τε τανύσαι.
Τῇ καὶ τῇ καὶ ὄπισθεν ἔχω, πόλιν ἀλλὰ καὶ αὐτὴν
Πάνθα ὁρῶ χαίρης Βιβιωνίδος ἀγλαὰ ἔργα.
Ἡμετέροις δ' ὑπερόφθεν ἐρειδομένοισι θεμέθλοις,
Πόντος ἅλος προχυθεὶς κυλίνδεται εἰς ἅλα δ' ἂν
Τόσσον ὑποψαύων, ὁπόσον χθονὸς ἄκρα δινῶνα.
Πολλάκι δ' ἐζομένων τις ἑὸν μέγα θυμὸν ἰαίνθη
Βαιὸν ὑποβρύψας, ἐπεὶ εἰσίδεν ἄλλοθεν ἄλλα
Δένδρεα, δώματα, νῆας, ἅλα, πόλιν ἠδὲ γαῖαν.

De templo Sophiæ. CAP. III.

RECENTES ſcriptores Græcorum templum diuæ Sophiæ primò conditum ab Imperatore Conſtantio filio Conſtantini magni tradunt non

non quidem lateritio opere,ſed ligneo cōcameratum, tempore magni Theodoſij, cùm ſecunda ſynodus haberetur ab Arrianis exuſtum ad ſeditionem excitatis, quod magnus Theodoſius poſtea texit cameris cylindricis,deinde iidem ſcriptores addunt iterū conflagraſſe tēpore Iuſtiniani. At Sozomenus certus, & antiquus ſcriptor tradit tempore Theodoſij minoris, cùm orta eſſet ſeditio in magno templo de expellendo Chryſoſtomo,repente templum vndique deflagraſſe igne iniecto ab iis,qui Chryſoſtomi fautores in templo incluſos comburere vnà cum templo cupiebant. Procopius tradit etiam deflagraſſe cùm Iuſtinianus imperaret, qui in eam formam, quam nūc videmus, ipſum reædificauit: ſed eo ne loco ſit, in quo erat ante Iuſtinianum non explicat Procopius, itaque dubium videtur ex incerto ſcriptore commemorante nomina eorum,à quibus domos emerit Iuſtinianus ad ſolum eius conſtituendum, antiqua vrbis deſcriptio ante Iuſtiniani imperiū facta alio loco ponere videtur:nam eccleſiam magnam,& eccleſiam antiquam ponit in ſecunda regione,in quarta Augusteum forū,quod infrà monſtrabo fuiſſe iuxta ædem Sophiæ. Zonaras tradit Iuſtinianum multo maiorem à fundamentis innouaſſe,ſed Iuſtinianum ſuſpicari poſſumus domos proximas emiſſe ad augēdum templum, quòd autem in diuerſis regionibus ponantur magnum templum, & forum Auguſteum, id non impedire quin vicina eſſe potuerint. Cùm igitur Iuſtinianus ædem Sophiæ priſtina magnitudine præſtantiorem effeciſſet,& formæ decore,& metallorum varietate ornaſſet, parietésque & cameras cocto latere, & calce conſtruxiſſet,

atque pleriſque in locis ferro colligaſſet, nulláq; tigna interpoſuiſſet, ne in poſterum incēdiis pateret. Tamen vt in hunc diem euaſerit incolumis ab igne, ſæpe experta eſt varietatem caſuum, idque ſtatim à principio: cùm arcus ad Orientem ſpectans nondum eſſet perfectus ſua magnitudine onerabat pilas, quæ non ſuſtinentes arcus magnitudinem ſubitas ruinas egerūt, & quàm mox caſuræ videbantur, niſi architecti acceleraſſent abſoluere arcum, qui in ſuam curuaturam perfectam incumbens minus grauis pilis fuit ſeipſum ſuſtinentibus. Arcus verò duo, quorum alter ad Meridiem, alter ad Boream ſpectat, pilas ſuas, & ſtructuram inferiorem ſic premebant, vt columnæ ſtructuram contingentem imam arcuum curuaturam, lapillos quoſdam exiguos veluti ramenta quædam iacularētur, & ruinas ædituræ viderentur, niſi architectorum ingenio ſummæ partes mole laborantes, quæ attingebānt arcus pro tempore demoliri ſtuduiſſent, & paulò pòſt reſtituiſſent, cùm ſtructuræ humor exiccatus eſſet. Deniq; templum hoc Iuſtinianus cùm ingenti ſumptu, & labore perfeciſſet, aliquótque annos incolume permanſiſſet, terræmotu concuſſum eſt etiam tunc viuēte Iuſtiniano. Quo quidem terræmotu ſcribit Agathius labefactatam partem tecti mediam eminentem ſupra omne faſtigium rurſus Regem inſtauraſſe, firmioréinque effeciſſe, & in maiorem altitudinem erexiſſe, quanquam Anthemius, qui ædem Sophiæ architectatus erat iampridem mortuus eſſet: tamen Iſodorum iuuenem, alióſque architectos, vbi conſideraſſent priorem formam, vbi vitium deprehendiſſent, orientalem quidem, & occidētalem arcum

in ſuo loco conſiſtere ſiuiſſe. Septentrionalis verò, & occidentalis arcus ſtructuram, quæ efficeret arcus curuaturam ad interiora ſubduxiſſe, ſenſimque ita amplificaſſe, vt reliquo ædificio plurimum congrueret: vt faterentur ſpectatores æquabilem habere dimenſionem latera in hemiſphærium deſinentia, vacuiq; vaſtitatem illam architectos in anguſtum contraxiſſe, puſillámq; oblongi portionem ſubduxiſſe catenus, quoad vndique congrueret forma. Supra arcus ſic diſpoſitos rurſus collocarunt in medio ſupereminentem circulum, ſiue hemiſphærium, vndique congruens, ſed anguſtius, & in acutum porrectius, & tutius cõtra omnes impetus. Zonaras magna, inquit, ædes ſacra perfecta, & dedicata euenit, vt terræmotu caderet magna ſphæra pertinens ad Orientem, frangerétque ſacram menſam, & pulpitum, quam Iuſtinianus vigintiquinque pedibus excelſiorem, quàm prius eſſet excitauit. Georgius Cedrinus tradit Iuſtiniani tempore laborante hemiſphærio magni templi, & rimas agente ex crebris terræmotibus cecidiſſe partem orientalem, & contriuiſſe ciborium & ſacram menſam, & pulpitum. Iuſtinianus excitauit alias pilas, quæ exciperent hemiſphærium ſublimius viginti pedibus quàm antea fuiſſet, extráque templum contra pilas quatuor interiores erexit cochlias, ſeu muros velut alas, per quas anfractibus multis graduum aſcenditur in ſupernam partẽ templi, quæ ab imo ſolo ſurgentes vſque ad hemiſphærium fulciunt arcus & pilas. Alij authores, ſed obſcuriores tradunt ſuperiori terræmotu cecidiſſe hemiſphærium Sophiæ; quatuor arcus non cecidiſſe, ſed incolumes permanſiſſe, hemiſphærium Re-

gem reſtituiſſe, ſed humilius, quàm prius fuiſſet viginti quinq; pedibus, quos ferrem, ſi aliis terræ motibus traderent rurſus concuſſum fuiſſe, & ita humiliùs reſtitutum fuiſſe. Nam cùm Euagrius tradat Iuſtinianum in tantam altitudinem excitaſſe, vt internè ex ſolo ſuſpicientes aſſequi vix poſſent ſummum hemiſphærij tholum, & ex eius culmine nemo auderet deſpicere, ſolum veriſimile videtur in priſtinam altitudinem reſtituiſſe. Baſilius Rex eiuſdem Sophiæ arcum magnum vergentem ad occaſum ex terræmotu multas ruinas agentem, & caſum minitantem peritia architectorum conſtringens, firmum & ſtabilem reddidit, teſte Georgio Cedrino. Nicephorus in Reginam Annam, quæ tempore tyranni Catacoſmi theſauros Sophiæ expilabat, acerbè inuehitur atque exclamat propter tyrannides, & varias religionis ſectas ædem Sophiæ ruinā edidiſſe ſine vllo terræmotu. Nam, vt ipſe adiungit, cùm ad veſperā cœlum ſerenum eſſet, circiter mediam noctem vnum ex quatuor arcubus ad ortum Solis ſpectantem cecidiſſe, ſecúmque traxiſſe hemiſphærium, quod ſuſtineret, & contriuiſſe tribunal templi, & imaginum ornatum, & ſacras columnas, & medias aulas. Poſt hæc Nicephorus adiungit à multis tum dictum fuiſſe, quòd niſi crepidines, & fulcimenta ad Orientē pertinentia diligenter prius cōſtructa extitiſſent ab Andronico Rege, multo maior fuiſſet caſus, & quidē vnus ex inſanabilibus. Euagrius ſcribit ædis Sophianę longitudinem hanc eſſe, nempe à concha, vbi incruentum ſacrificium litatur ad portam conchæ aduerſam eſſe centum nonaginta pedes, latitudinem verò à borea ad nothum centum &

quindecim, altitudinem à pauimento ad centrum hemiſphærij pedum centũ octoginta, longitudinem verò ab Oriẽte ad Occaſum eam ipſe metiri auſus non ſum, ſed metiendam curaui per hominem Turcum, qui mihi retulit latitudinem templi eſſe ducentorum & tredecim pedum, longitudinem verò ducentorum & quadraginta pedum. Altitudinem à ſumma curuatura arcuum vſq; ad paulmentum centum quadraginta duorum pedum hemiſphęrium non menſus eſt: qui ſi rectè menſus eſt altitudinem, parum diſcreparet ab altitudine, quam tradit Euagrius. Qualis olim fuerit ædes Sophiæ vide Procopium, Agathium Paulum Florũ, Euagrium: qualis autem hodie ſit, adiungam huc, quatenus cognoſcere mihi licuit.

Deſcriptio templi Sophiæ quale hodie viſitur.

CAPVT IIII.

EIVS parietes, & cameræ coctis lateribus conſtructi ſunt. Parietum interior pars cruſtis marmoreis veſtita excellentibus, & variis fulgurat, & permiſcet cùm ſummas naturę vires, tum mẽtes ſpectantium, cameræ calculis, & teſtellis vitreis inauratis fulgent etiam ad oculos Barbarorum, ſumma arte elaboratis, concameratio octo pilis ſuſtinetur. Quarum quatuor maiores, & excelſiores in ordinem quadrum diſpoſitę ſuſtinent ingẽtes quatuor arcus fulcientes hemiſphærium, quorum quidem duo ſeptentrionalis, & meridianus curuaturam ſuam imam ſubſtructam habent tenui pariete feneſtellis vitreis pleno ſuſtẽtato columnarum duplici ordine inferiore & ſuperiore. Infe-

rior habet octo columnas ad ſolum nitentes, ſuperior ſex ſuſtinentes parietem ſubtilem, & ſubiectam imæ arcus curuaturæ. Reliqui duo arcus orientalis & occidentalis intra curuaturam ſuam nihil ſubſtructum habent, ſed apertum & vacuũ à parietibus & columnis, vt horum vacuitate templũ efficiatur capacius. Nam ad eorum imam curuaturam committuntur extremæ partes vltra pilas proiectæ in ſpheræ quartã partem recedentes, quę nituntur quatuor arcubus, qui ſuſtẽtantur duabus pilis minoribus, & duabus maioribus. Quatuor enim pilæ maiores non ſolùm ſuſtinẽt quatuor arcus maiores, ſed etiam earũ ſingulæ duos arcus minores, vnum pergentem in longitudinem, alterum in latitudinem, quibus templum longè porrigitur, & latè dilatatur: ſic enim ab Oriente & Occidente quarta pars ſpheræ applicatur hemiſphærio, vt intus vna, & eadem concameratio eſſe videatur, fòris verò ſeparata, apparet ornatius efficiens hemiſphærium altè eminens ſupra duas quartas ſpheræ partes. Latitudo verò dilatatur vltra pilas arcubus & columnis, & parietibus ex vtroque latere ſeptentrionali ſcilicet, & meridionali ſex velut aulas capiens, tres inferiores, & totidem ſuperiores vario marmore veſtitas, concameratas calculis inauratis, & figuratis ornatas: ita enim ex ſingulis pilis duplices arcus naſcuntur in templi latitudinem porrecti, vt eorum alterum cornu conquieſcat in muro extrinſecus obnitente maioribus pilis, à quibus quatuor arcus in vtrunque parietis latus emittuntur, duo quidem inferiorum trium aularum concamerationem ſuſtinentes. Reliqui duo ſuperiorum totidem aularum teſtudines, quarum latera

ſing

ſingularum partim adnituntur ad arcus, partim ad parietes, partim ad columnas. Vnde fit, vt pars ædis interior, & media illa ingens vacua, ſi ſola cõſideretur comprehenſa intra pilas & columnas, ſit forma ouata: ſi verò tota tam intra, quàm extrà pilas perſpiciatur, ſit quadrata. Ita enim ex vtroque latere velut alæ appẽſæ ſunt tres aulæ inferiores, & totidem ſuperiores, vt ab imo pauimento procedat quadrata vſque ad curuaturam ſuperiorum aularum, deinde intra octo pilas in ouatam formam contrahatur vſque ad curuaturam quatuor arcuum ſuſtinẽtium hemiſphærium. Forma aularum, ſeu cellarum, quas dixi cingere vtrunque latus talis eſt. Ex tribus lateribus aulæ quadratæ ſunt, ex quarto latere, quod intuetur interiorem ædis partem figuram, templi ſequitur, quam obrotundam efficit pilarũ, & columnarum diſpoſitio. Suſtinetur arcubus & columnis concameratio aularum, quarum deſcribã duntaxat treis: quibus cognitis ceteræ omnes ſimili forma eſſe cognoſcentur. Incipiam à tribus ſuperioribus ſitis in latere templi ſeptentrionali, quarũ prima eſt in angulo intuenti Septentrionem & Orientem, eius duo latera exteriora ſũt gunt à muro, & deſinũt in arcum, in laterum medio columnæ tres ſunt quadratæ loco parietis, nempe feneſtrarum paraſtades, quarum ſcapus habet perimetrum quinque pedum, & vnius dodrantis. Supra eaſdem eminent aliæ tres quadratæ, hæ omnes ſunt marmoris albi in colorem glaucum vergentis, latus pertinens ad interiorem ædis partem, habet ſex columnas virides ſubiectas arcui ſuſtinenti quartam partem ſpherę orientalis, quarum imus ſcapus ambitum habet ſeptem pedum, &

octo digitorum. Earum intercolumnia, diaſtyli diſpoſitione diſtincta lata ſeptem pedes & vndecim digitos, pluteis muniuntur marmoreis, altis quatuor pedes, quibus incumbentes vident interiorem ædis partẽ tam infernam, quàm ſupernam. Latus interiectum inter primam aulam & ſecundam à pariete exteriori vergente ad Septentrionem vſque ad pilam magnam ſuſtinentem arcum hemiſphærij, largum eſt quadraginta quatuor pedes, quorum partem poſſident pilæ, partem arcus ſurgens à tergo pilæ ſuſtinens hemiſphærium, quo toto patente lato iuxta pauimentũ viginti pedes tranſitur à prima aula ad ſecundam aulam, reliquam lateris inter primam & ſecundam aulam intermedij partem latam viginti quatuor pedes occupant pilę arcus, & murus ſurgens velut ala vſque ad concamerationem hemiſphærij, ſecundæ aulæ concameratio extrema ſuſtinetur arcubus & parietibus: media verò nititur quatuor columnis albis ad glaucum colorẽ accedentibus. Quarum ſcapus in ambitu circũplectitur ſeptem pedes, ſecunda ſiue media aula quadrata eſt, cuius duo latera ſuſtinentur partim muris, partim arcubus, quorum alterum cornu naſcitur à tergo duarum magnarũ pilarum ſuſtinentium magnum hemiſphærium, alterum ſuſtinetur pilis orientibus ex interiori parte murorum alatiorum fulcientium pilas maiores. Huius ſecundæ ſiue mediæ aulæ latus exterius loco parietis habet octo columnas quadratas, quarum perimeter eſt ſex pedum, in earum medio eſt magna pila inter columnas eas paraſtadum vicem præſtantes ſunt feneſtræ. Præterea ſupra eaſdem columnas exiſtũt pilæ paraſtadum vicem præbentes

bentes ſuperioribus feneſtris,quæ tam ſuperiores,quàm inferiores numero ſexdecim aulam hanc mediam illuſtrant,cuius latus vergens in templum interius ſex viridibus columnis ornatur. Harum intercolumnia habẽt pluteos ſimiles pluteis primæ aulæ,camera media ſuſtinetur columnis colorem medium inter album & glaucum præ ſe ferentibus, in quadratum ordinem diſpoſitis, quarum duæ ſtant non longè à latere exteriori. Reliquæ duæ parum abſunt ab interiori latere ornato ſex columnis, ex hac media aula exitus patet in tertiã per arcum tam latè patentem,quàm alterum, per quẽ aditus eſt à prima aula in ſecundam.Tertia aula ſimilis eſt primæ aulæ longitudine feneſtris paraſtadibus columnis: quibus quatuor ſuſtinetur eius camera, & latus interiùs ſex viridibus:iam verò inter pilas duas,quibus ſuſtinetur quarta pars ſpheræ occidentalis,extãt quatuor columnæ virides, eædémque binæ inter ſe coniunctæ, inter has intercedunt ſex columellæ virides, Ionicæ. Tẽpli verò valuæ occidentales loco veſtibuli duas porticus habẽt, inferiorem quà aditur templum plano pede,ſuperiorem quà Gynæconitides aulæ adeuntur,ambas tam longas, quàm templum latum, largas viginti octo pedes, porticus ſuperior ſupra porticum inferiorem ſita eſt inter pilas ſuſtinentes quartam partẽ ſpheræ occidentalẽ,& feneſtras.Nam à parte interiori octo pilis,ab exteriori totidem ſuſtinetur,inter quas feneſtræ tam inferiores,quàm ſuperiores illucent cinctæ columnis quadratis. Inter hanc porticũ & aulas fœminarum, nihil intereſt,niſi pilæ ſuſtinẽtes porticus cameram interiorem: pauimentum enim porticus æquale eſt aula-

rum pauimento, porticus inferior eſt duplex, interior clauditur vtrinque muris marmorum iucundiſſima varietate veſtitis: tegitur cameris figuratis ornamẽto teſſellato calculorum inauratorum. Ex huius porticus latere orientali nouem portis patet aditus in templum, ex latere occidentali quinque portis æneis, duplicibus patet exitus ex interiori porticu in exteriorem porticum, ex qua proditur in aream, vbi perennes ſaliunt aquæ, ad quas ex area deſcenditur multis gradibus, per capita harum porticuum aditus patet vnus à Septentrione, alter à Meridie ſex valuis olim æneis omnibus, iam dũtaxat tribus æneis egregio opere elaboratis. Aedes Sophiana ex parte Orientis habet duas portas, eaſque duplices, in lateribus ſunt aliquot clauſæ, quæ nunc non aperiũtur, ædis interiora fulgent clariſſima luce ob multitudinem luminum, ſummus murus, qui in orbem fertur inter quatuor ſummos arcus & hemiſphæriũ, quadraginta feneſtris lucem intromittit, muruli arcubus ſubiecti illuminantur viginti ſex feneſtris. Aulæ intermediæ triginta duabus in ſingulis extremis aulis orientalibus lucent plus viginti, prçterea duas occidentales, & quatuor inferiores aulas, tum duas quartas partes ſphæræ, tum ſacram ædis partẽ ſolis ſacerdotibus olim patẽtem: ſileo ſuperiorem porticum etiam in medium templum clarum lumen emittẽtem, quorum omnium lumina ob multitudinẽ numerare omiſi, maximus Sophiani tẽpli aditus eſt ab occaſu plano pede: non enim, vt Pantheon Romanum gradibus, vt olim aſcenditur, aut vt nunc deſcenditur, niſi ab ortu, vnde quinq; gradibus deſcẽſus patet in ædem, ſed in ſuperam ædis partem

tem aſcēſus exiſtit quatuor cochleis, quas antè dixi oppoſitas ad fulciendas quatuor maiores pilas. Georgius Cedrinus cochleas appellat, ſed non ſatis propriè, cùm magis in anfractuum normalium, quàm cochlearum modum gradus ſurgant: quinque enim anfractibus ab imo aſcenditur, non exaſperatis in gradus, ſed in mollem cliuū ſubſtructis ex amplis menſis marmoreis, horum quinque anfractuum ſinguli alti vndeviginti pedes, & ſeſquipedem lati. Quinq; pedes, his anfractibus ſuccedunt alij anfractus vſque ad templi tectum non cliuis molliti, ſed in gradus fracti, quibus adeuntur aulæ, & porticus ſuperiores, & ſummæ tēpli partes. Si quis ea, quæ antè dixi de templo Sophiæ, conferat cum deſcriptione Procopij & Agathij, cognoſcet de illo, quod Iuſtinianus condidit non tantam diminutionē factam eſſe, quantam ciues Conſtantinopolitani prædicant, iactantes longè maius extitiſſe, multáque illius membra à Barbaris diruta eſſe, decimámque partem vix hodie extare: quorum opinionem ferendam putarem, ſi intelligant domos regum, ſacerdotum, ſenatorum circum ædes conſtructas à Barbaris, & incēdiis deletas eſſe. Sin membra ædis Sophianæ à Iuſtiniano cōditæ, longè errant, omniáque eius fere conſtare video tradita à Procopio, præter porticum alteram. Nam cùm, teſte Procopio, vtrinque porticus haberet, nunc duntaxat ex vna parte, eáque occidentali habet, orientalis non extat, ſed cecidiſſe aliquo terræmotu veriſimile eſt, ipſiúſque in locum excitatam fuiſſe molem illam, quæ hodie extat lapide quadrato conſtructa velut crepido cliuoſa obiecta ad fulciendā partem ædis orientalem: verùm iam

tam excelſam ob terræmotus non arbitror, quàm primò fuit, ſed tamen tãta altitudine nunc attollitur, quanta ferè traditur ab Euagrio, atque adeò poſt terræmotus ad fulciendas pilas laborãtes, vel terręmotu, vel pondere hemiſphærij aucta eſt quatuor muris longis plus viginti pedes, latis plus octo in altitudinem maiorum pilarum aſſurgentibus, quos alares appellare poſſumus à ſimilitudine alarum architectonicarum, vel potiùs ἐρείσματα, id eſt, obnitentia firmamẽta, quibus latus ædis pertinens ad Septentrionem & latus auſtrinum præfulciuntur, atque præmuniuntur. Extant templi extremitates vltra octo pilas proiectæ in ſpheræ quartam partem recedentes ex ſupera parte quiddam Lunæ curuatæ in cornua ſimile præ ſe gerentes, extant cellę, ſiue aulæ inferiores quidem Andronitides. Superiores Ginæconitides extant infinita varietate marmorum pręſtantiſſimorum veſtiti parietes & pilæ, & tota concameratio tecta teſſellis inauratis, & non modò Moſeaci operis ratione iam peruulgata, ſed antiqua illa recondita amuſſi dimenſis egregiè in hunc diem eminẽtibus, niſi quà offenſiones intercedunt, quas intulerunt imaginũ oppugnatores. Denique vt corpus & membra Sophiæ ædis ferè omnia extant, ſic nihil exẽptile, niſi exiguum quiddam ex infinitate metallorum. Extat templi pars pura olim & ſacra ſolis ſacerdotibus attributa, ſed nihil gemmarum hodie apparet omnium nationum bellica direptione ſpoliata, non modò menſa illa, quã nemo imitari poterat à Iuſtiniano refecta ex auro argento, omníque genere lignorum gemmarum, quæ producit mare & cunctus orbis, ſed etiam donis aliis infinitis

denu

denudata, quibus reges Conſtantinopolitani & pontifices & principes eam ornarant, atque etiam mulieres cùm aliæ permultæ tum Pulcheriam Archadij filiam Theodoſij minoris ſororem ſcribit Sozomenus ex auro & lapidibus pretioſis pulcherrimum & mirabile quoddam ſpectaculum menſam dediſſe ſacræ ædi Conſtantinopoleos. Neque dum vectigalibus, quibus erat immenſis locupletata priuantur Maumetani ſacerdotes, neque mille & centum tabernis, ſiue officinis, quas vectigales, & liberas poſſident ſitas in pulcherrimis foris Conſtantinopoleos.

De ſtatuis inuentis in latere ædis Sophianæ.

CAPVT V.

EX LATERE templi Sophiæ Suydas (quem cito velut receptum in primam claſſem Grammaticorum) refert, ſtatuas repertas fuiſſe deorum Græcorum pluſquàm ſeptuaginta & duodecim ſignorum Zodiaci, & regum Chriſtianorum octoginta, quas Iuſtinianus, vrbi cùm diſtribuiſſet, magnũ templum ędificauit, poſſem huc adiungere nomina harum ſtatuarum ex incerto ſcriptore, qui ſcripſit de patria Conſtãtinopolitana, niſi in aliis permultis mendacem deprehendiſſem.

De Pharo promontorij, & Mangana.

CAPVT VI.

AMIANVS Marcellinus ſcribit promõtorium Ceras prælucentem nauibus vehere conſtructam celſius turrim, quæ Pharus appellaretur,

hæc alibi rectiùs eſſe non potuit, quàm propè templum Sophię. Vnde nam commodiùs, & latiùs illuceſcere potuiſſet nauigantibus ex Boſporo & Propōtide. Promontorium Ceras Dionyſius Boſporium appellat, & dicit ex eo Inachi filiam ira Iunonis ſtimulatam traieciſſe in Aſiā. Mangana locus ita appellatus, vbi machinæ bellicæ ſeruabantur, erat in clauſtro regio, aut prope clauſtrum iuxta Boſpori fauces extremas. Rex Conſtātinus monomachus ſplendidum, & amplum à fundamentis monaſteriū condidit in nomen magni martyris Georgij, quod Mangana appellant. Alexius Comnenus cùm podagra laboraret, in magnum Palatium, quod ad Solis ortum eſt, geſtatur: ac cùm Palatij huius aër medicis non ſatis commodus videretur, in Palatium Manganorum tranſfertur.

De thermis Zeuxippi, & de eius ſtatuis.

CAPVT VII.

THERMAS Zeuxippum nuncupatas, à Ioue Zeuxippo, ait Cedrinus in eius templo ædificatas. Quod Euſebius confirmare videtur: Ex Zeuxis, inquit, pictoris imaginibus, quas plurimas fecit lauacrum Byzantiorum quidam appellatum arbitrantur fuiſſe vicinas Sophiæ ædibus, aſſequor non modo ex antiqua deſcriptione, quæ ponit in eadem regione templum Sophiæ & thermas Zeuxippi, ſed etiā ex incendio facto tempore Iuſtiniani, quo deflagraſſe templum Sophiæ, & vicina ædificia, vt balneū Zeuxippum appellatum, & regiæ veſtibulum, quod Chalca appellatur, teſtatur Procopius, & Zonaras: qui Seuerum Im-

pera

peratorem ſcribit id Hippodromo coniunxiſſe, & ædificaſſe in templo Iouis. Leontius antiquior & grauior teſtis non coniungit Hippodromo, ſed vicinum facit ſuis verſibus inſcriptis in domum ſitam inter Zeuxippum & Hippodromum:

Ἐν μὲν τῷ ζεύξιππον ἔχω πέλας ἡδὺ λοετρὸν
Ἐκ δ' ἑτέρης ἵππων χῶρον ἀεθλοφόρων
Τὸς ῥα θεησάμενος καὶ τοῦ δ' ἐνὶ χεύματι λοέσας.
Δεῦρο καὶ ἀμπνεύσεις δαιτὶ παρ' ἡμετέρῃ
Καί κε πάλιν σταδίους ποτὶ δείελον ὥριος ἔλθοις
Ἐγγύθεν ἐγγὺς ἰὼν γείτονος ἐκ θανάτου.

Cedrinus, inquit, variam in hoc balneo contemplationem, & ſplendorem fuiſſe artium, marmorum, calculorum, ſtatuarum ex ære factarum, hominũ antiquorum, quibus nihil deerat pręter animas, ad verè repræſentandum eos, quos imitantur: inter quos erat Homerus mentem contrahens & contendens, & manus ſub imum pectus coniungens, barba eius ſimpliciter demiſſa erat, capillus ſimilis ex vtraque parte caluariæ rarus, facies tetrica ob ſenectutem & commentationem, naſus per omnia mediocris. Oculi cõciliati palpebris, velut de ipſo fama eſt, cæcum præ ſe ferunt, ſupra tunicam geſtabat pallium, lorum quoddam æreum pedibus ſubiiciebatur. Erãt præterea ſtatuæ ex ære factæ omnium ſapientum ſublimium, & Poëtarum, & Rhetorũ, & Heroum fortitudinę celebrium, tum ex marmore permultæ adeò antiquo opere elaboratæ, vt ſpirare viderentur, quas omneis conſumpſit incendium: inter quas fuerunt ſtatuæ Deiphobi, Aeſchinis, Demoſthenis, Ariſtotelis, Euripidis, Heſiodi, Theocriti, Simonidis, Anaximenis,

Chal

Chalcātis,Pyrrhi,Amynìones,Saphous, Apollinis,Veneris,Chryſæ, Iulij Cæſaris, Platonis, Hermaphroditi, Herinnæ,Terpādri,Periclis,Pythagoræ,Steſichori,Democriti,Herculis, Auroræ,Aeneæ,Creuſæ,Heleni,Andromachi,Menelai,Helenæ, Vlyſſis,Hecubæ,Caſſandræ,Polyxenæ, Aiacis,Paridis, Oenoæ,Milonis, Daretis,Entelli,Charidemi,Melampi,Panthoi,Demogerontis, Iſocratis, Amphiarai, Sarpedonis, Achillis, Mercurij, Apuleij, Dianæ, Phoerecidis, Heracliti, Cratini, Menandri,Amphytrionis, Thucididis,Herodoti,Pindari,Xenophontis,Alcmeonis,Pompeij,Vergilij. Aliæque plures ſtatuæ verſibus deſcriptæ à Chryſtodoro Poëta Thebæo,ſiue,vt alij tradunt, nato ex vrbe Copto Aegyptiaca, cuius verſus explicarem, niſi id longum eſſet, & ſatis ſit digitos intendere ad fontes. Fuit propè thermas Zeuxippi balneum paruum celebratum verſibus Leontij:

Μὴ νεμέσα ζεύξιππε παρ' ἀνατέλλοντι λοετρῷ,
Καὶ μεγάλῳ πὰρ' ἅμαξαν ἐρεύθυλος ἡδὺ φαείνει.

Nunc nulla Zeuxippi veſtigia reſtant, neque aliorum permultorum balneorum, etſi de illis ſcripta Epigrammata extant, vt illud celebratum ab Agathio, in quo Venus erat. Item alterum Didymum,in quo mulieres, & viri lauabantur decantatum verſibus Pauli ſilentiarij,& aliud illuſtratum Epigrammate Leontij Scholaſtici, atque illud nuncupatum Cupido deſcriptum à Mariano Scholaſtico, quæ vel perierunt, vel à Mametanis ita immutata ſunt,vt non agnoſcantur.

De

De Xenodochijs Sampſonis & Eubuli.

CAP. VIII.

ERAT quoddam, vt Procopius inquit, Xenodochium hominibus attributum inopibus & ægrotantibus, hoc quidam vir pius nomine Sampſon ſuperioribus tẽporibus ædificauerat. Sed non manſit intactum ab incendio, quod excitauit ſeditioſa plebs, quo illud vnà cum tẽplo deflagrauit. Hoc reædificauit Iulianus pulchritudine quidẽ ſtructuræ dignius, & multitudine domuncularum amplius reddidit, vectigaliſque annuorum nummorum magno dotauit, vt pluribus ſubueniret affectibus, ac nondum hac erga Deum obſeruantia ſatiatus, duo præterea Xenodochia è regione illius adiunxit, ea excitans in domibus, quæ Iſodori & Arcadij nominantur, adiutus à regina Theodora. Hæc quidem Procopius, ex quo colligitur Xenodochium Sampſonis, quod perierit eodem incendio, quo magnum templum non longè à Sophia fuiſſe, hoc hiſtoria incerti authoris docet fuiſſe è regione ædis Sophianæ, cui, vt credam me adducit Zonaras, ſimiliter tradens à ſeditioſa plebe immiſſum fuiſſe incendium, quo magnum templũ, & ſancta Hirene, & Eubuli Xenodochium, & Chalca, & Seueri balneum appellatum Zeuxippus, aliáque permulta deflagrarunt. Cui conſentit Georgius Cedrinus loquens de eodem incendio: Magna, inquit, pars vrbis, magnúmque templum, & ſancta Hirene, & Xenodochia Sampſonis, & Eubuli, vnà cum ægrotis exuſta ſunt, atque etiam veſtibulum Baſilicæ Auguſteum, Chalca, duæ porticus vſque ad forum & octogonum, & balneũ appellatum Zeuxippus. Poſt-

quam ſuperiora ex Procopio edito ſcripſiſſem, incidi in Procopij manuſcriptum Codicem declarantem Xenodochium Sampſonis fuiſſe medium inter ædes Sophiæ & Hirene.

De ſtatua Eudoxiæ Auguſtæ, ob quam Chryſoſtomus eiectus in exilium. CAP. IX.

SOCRATES & Sozomenus ſacræ hiſtoriæ ſcriptores tradunt Eudoxiæ Auguſtæ ſtatuam argenteam ſupra columnam purpuream ſecundum latus meridianum ædis Sophianæ via duntaxat lata intercedente excitatam fuiſſe ante domum magnæ curiæ, cui à populo plauſus dari, & ludi publici ſaltatorum, & mimorum edi ſolebāt de more, qui iamdudum inualuerat colēdi regias imagines, quod Ioānes Chryſoſtomus contra religionem Chriſtianam fieri exiſtimans pro concione reprehendit eos, qui tale quippiam factitarent. Quibus Eudoxia ſe præſtrictam putans, in exilium proiecit Chryſoſtomum. Huc adderem miliarium, & Baſilicam, vt vicina templo Sophiæ, niſi nunc mallem regionum ordinem ſequi, quàm ædificiorum vicinitatem.

Quam vrbis partem complexa fuerit tertia regio.
CAPVT X.

VBI Hippodromus eſt, & domus Abrami baſſæ, & porta Leonis, & portus, quem vulgò Byzantij appellant Caterga limena, quaſi triremium portum, dorſúmque ſecundi collis vſque ad forum Conſtantini olim tertia regio fuiſſe deprehēditur,
non

non modò ex ordine ſuo, ſed etiam ex ſua deſcriptione, quæ declarat hanc planam in ſuperiori parte in ea circi ſpatio longiùs explicato, ſed ab eius extrema parte nimis prono cliuo ad mare vſque deſcendere complectentem tribunal fori Conſtantini, circum maximum, domum Pulcheriæ Auguſtæ portum nouum, porticum ſemirotundam, quæ ex ſimilitudine fabricæ ſigma Græco vocabulo nuncupatur.

De Hippodromo & de eius obeliſco & columnis & ſtatuis. CAP. XI.

SEVERVM reconciliatum Byzantiis recentes Hiſtorici, vt Zonaras & alij plerique tradunt Hippodromum ædificaſſe, Zoſimus antiquus Hiſtoricus ſcribit Conſtantinum magnum Hippodromum elaboraſſe, omniq; cultu pulcherrimo adornaſſe, partémque eius feciſſe templum Caſtoris, & Pollucis, quorum ſimulacra vſque in ſuam ætatem, hoc eſt, Theodoſij minoris in Hippodromi porticibus extantes videre liceret in medio circo, quē Græci Hippodromum appellant obeliſcus ex Thebaico lapide factus extat, cuius cùm non meminerit antiqua regionũ deſcriptio, & meminerit obeliſci Thebæi quadrati, quem ponit in quinta regione, arbitrarer hunc terræmotu euerſum tranſlatum fuiſſe in Hippodromum à Theodoſio poſt æditam deſcriptionem regionum. Niſi hæc Theodoſiacorum multorum meminiſſet operum, niſi præteriret nonnulla in commemoratione regionum, quorum poſteà meminit in generali deſcriptione vrbis. Habere igitur plures obeliſcos Conſtantinopolis potuit, ex qui-

bus non ſupereſt ille Thebæus,quem in quinta regione ponit antiqua regionum deſcriptio,duos adhuc extantes vidi cùm primùm veniſſem Byzantium, vnum in circo maximo, alterum intra clauſtrum regium,in latere primi collis vergente ad ſeptentriones,quadratum ex lapide Thebaico factum erectum iuxta domum vitreariarum officinarum regiarum.Sed paulò pòſt euerſum.Et extra clauſtrum,elatum vidi iacentem longum triginta quinq; pedes, cuius ſingula latera, ſi benè memini ſenos pedes, lata perimetrum illius efficiebant viginti quatuor pedum. Hunc Antonius Priolus nobilis Venetus emit Venetias exportaturus in foro diui Stephani locaturus. Alter verò in medio Hippodromo pro meta in hunc diem extat ſupra quatuor teſſeras æneas latas quoquo verſus ſeſquipedem altas tãtundem ſuſtentatas baſi & ſtylobate. A ſolo duos gradus habet ſtylobates,quorum inferior à terra altus eſt pedẽ vnum, cuius latitudo pedalis, ſuperior gradus altus duos pedes, proiectus extra ſtylobatem quatuor pedes, & totidem digitos,gradus ſubiecti non ſunt ſtylobatę,ſed adiecti, & aſtructi velut ſuggeſtus, vt apparet ex commiſſura, ſupra quos latus quoquo verſus duodecim pedes ſtylobates eminet in altitudinem quatuor pedum, & octo digitorum, & extra baſim proiicitur ſeſquipedẽ. Præter hos quatuor pedes, & ſex digitos, ſtylobates pedalem altitudinẽ excedit non extra baſim eminentem: nam ex ſummo ſtylobatæ eminet ſtriatura alta pedem, & tredecim digitos quadrilatera, nẽpe ex perpetuo vno eodémque lapide conſtans, quo ſtylobates. Nam ſtylobates emittit ſuam ſupremam partem, non ſolum ſeſ-

quipe

quipede ſtrictiorem, quàm infimam, ſed etiam angulis mutilatam, locóq; quatuor angulorum diminutorum exiſtunt quatuor lapides quadrati marmoris Thebæi rubentis, ſinguli alti ſeſquipedé, nempe quantum ſtriatura ſtylobatæ, his quatuor angularibus lapidibus intercluſa, qui cum intermedia parte ſuprema ſtylobatæ ſuſtinent baſim altam pedes ſeptem, & tredecim digitos proiectam extra imum ſcapum obeliſci ſeſquipedé, quoquo verſus patentem nouem pedes, totidemque digitos, quæ tota inſculpta eſt, vt ſtylobates, qui ſtatuis emittentibus omnia latera inciſa habet: ex ſeptentrionali quidem latere expreſſæ ſunt ſtatuæ, duobus ordinibus ſcalptæ, quorum inferior continet duodeuiginti ſtatuas & duas ergatas, earum ſingulas quaterni homines verſant vectibus, quibus funes ductarij circum ergatas voluuntur obeliſcum iacentem trahentes. Tum in eodem ordine ſcalptus eſt obeliſcus rectus, vt nunc eſt, tum ſtatuæ tres, quarum Conſtantinopolitani prædicant vnam eſſe magiſtri, alteram diſcipuli, quem magiſter, niſi interpoſita tertia perſona retentus fuiſſet caſtigare conatur, quòd ſe abſente obeliſcum erexiſſet, in ſuperiori ordine binæ ergatæ connituntur cum ergatis inferioribus obeliſcum iacentem trahere, verſatæ ſingulæ à quaternis hominibus circumuoluentibus validos funes benè eminentibus toris expreſſos. Quòd ſi ſtylobatæ amplitudo capere rationem potuiſſet, qua erectus eſt: non dubito, quin talem ſculpſiſſet, qualem deſcribit Marcellinus. Sola, inquit, reſtabat obeliſci erectio, quæ vix, aut ne vix quidem ſperabatur poſſe compleri, id eſt, vſque ad periculum altis trabibus, vt machi-

narum cerneres nemus, innectuntur vaſti funes, & longi ad ſpeciem multiplicium liciorum cœlum denſitate nimia ſubtegentes: quibus colligatus obeliſcus paulatímque per arduum inane protentus, diúq; penſilis millibus multis tanquam molendinarias metas rotantibus cauea locatus in media, hunc obeliſcũ poſſe etiam Byzantios machinatores in alium locum transferre incolumem aduerti ex columna ſita in dorſo quinti collis Conſtantinopolitani, quæ parum cedebat obeliſco. Hanc à ſuis ſedibus deiici in terram vidi in hunc fere modum, circum columnam aliquo tamen interpoſito ſpatio trabes ingentes crebras in quadrum diſpoſitas in ſolo defixas columna ipſa excelſiores erexerunt paribus interuallis inter ſe diſtantes, ſupra trabes impoſuerunt tranſuerſa tigna omnia inter ſe firmiſſimè reuincta, ex quibus Trochleas creberrimas appenderunt, per quas traiecerunt validos funes ab imo columnæ ſcapo ad ſummum ſurgentes ad columnam ſtrictiſſimè alligatos denſis funibus, vt ſe contingerent, & tranſuerſis rectos velut tramis ſtamina ſecantibus formam textilis operis repræſentãtibus extra quadraturam trabium ſimilitudinem turris quadratę gerentium. Ergatæ vtrinque multæ in terram defixæ erant verſatæ à multitudine robuſtiſſimorum iuuenum funes illos validos, quibus columna cingebatur trahentes tandiu, quoad columnam, à ſedibus ſubtraxerunt, deinde ſenſim detrahentes in terram deiecerunt, & curribus impoſitam firmiſſimis, quos rotę craſſiſſimis ferris cinctę ſuſtinebãt, traduxerunt incolumem in collem tertiũ ad Soleimani Regis ædem ornãdam. Iam verò in latere ſtylobatæ

occid

occidentali obeliſci inciſum eſt hoc Epigramma:

Κίονα τετράπλευρον ἀειχθονὶ κείμενον ἄχθος
Μοῦνος ἀναςήσας θεοδόσιος βασιλεὺς,
Τολμήσας πρόκλος ἐπεκέκλετο, καὶ τόσος ἔςη
Κίων ἠλίοις ἐν τριακόντα δύο.

In latere orientali inſcriptum eſt hoc Epigramma inciſione literarum Latinarum, ſed paululum exeſa: ſed vt legere potui, ſic habet,

Difficilis quondam dominis parere ſerenis
Iuſſus, & extinctis palmam portare tyrannis,
Omnia Theodoſio cedunt: ſubolíque perenni
Terdenis ſic victus, duobúsque diebus
Sub iudice Proclo ſublimes elatus ad auras.

In meridiano latere duplex ordo ſtatuarũ exprimitur, inferior quatuor currus partim biiuges, partim quadriiuges habet, quorum vnumquenque vnus regit auriga. Superior ordo continet duos equites, tres pedites, togatos tres, obeliſcos duos, quatuor columnas in quadrum diſpoſitas epiſtylia ſuſtinentes. Iam verò ex boreali baſis latere ſcalpti ſunt quatuor ordines continentes triginta quinq; ſtatuas togatas. Ex latere occidentali eminent duo ordines, quorum inferior habet nouẽ ſtatuas ſupplices offerentes munera Regi, qui ſtat in ſuperiori ordine cum ſtatuis decem & ſex. Latus meridianũ duobus ordinibus diſtinguitur, inferiore decem ſtatuas togatas exprimente, ſuperiore viginti togatas omnes exceptis quatuor clipeatis. Latus orientale habet in parte inferiori tres ordines, infimus cõtinet decem & ſex perſonas, alias viriles, alias muliebres ſaltantes, alias organa pulſantes, ſupra quas eminent duo ordines capite

tenus:

tenus: puto ſpectatores. Superior ordo reddit viginti ſtatuas, harum ſex ab aliis diſtinguuntur columnis, media coronam tenet manu, ſupra baſim extant quatuor teſſeræ æneæ, quibus in quadrum diſpoſitis totus Obeliſcus ſuſtinetur, cuius quidem quadrati ſingula latera ima lata ſunt circiter ſex pedes ab imo ad ſummũ ſcalpta notis Aegyptiacis.

De Coloſſo ſtructili. CAP. XII.

IN MEDIO Hippodromo etiamnum extat ſtructilis Coloſſus ex lapidibus quadratis factus, olim vt quidam imperitus in lucem prodidit marmoreis cruſtis, vt verò Epigrãma in eius baſi inciſum teſtatur æreis tabulis veſtitus ferro colligatis, vt apparet ex foraminibus nõ modò in ſcapo, ſed etiam in baſi remanentibus, in quæ quidem foramina regulæ ferrreæ inſitæ erant plumbo confirmatæ, nunc ſpoliatis reſtat ſtructuram interiorem lapideam prodens barbarorum auaritiam expertus, qualem prius periclitatus eſt Rhodius, quem regnante Conſtante nepote Heraclij Agareni diſtraxerunt poſt mille & trecentos annos ex eo tempore, quo erectus fuerat. Quem Iudæus quidam emeſenus emit, & eius æs diſtractum noningentis camelis exportauit, in illius Conſtantinopolitani baſi inciſi ſunt verſus ſubſequentes,

Τετράπλευρον θαυμάτων μεταρσίων
Χρόνῳ φθαρὲν, νῦν κωνσταντῖνος
Δεσπότης ὁ ῥωμανὸς παῖς δόξα τῆς σκηπτουχίας
Κρέττων νευργέτης πάλαι θεωρίας
ὁ γὰρ κόλοσσος θάμβος ἦν ἐν τῇ
ῥόδῳ,

ῥόδῳ, καὶ χαλκὸς οὗτος
θάμβος ὅλην ἐνθάδε.

Tres gradus imæ huius baſi adiũcti ſunt, primus à terra altus eſt duos pedes, ſecundus pedem & duos digitos, tertius tantundem. Baſis eſt marmor quadratum altum ſeptẽ pedes & tres digitos, cuius latera ſingula lata decem pedes & dodrantẽ: hic Coloſſus excelſior eſt obeliſco, in cuius cacumen cum feſto quodam die, qui celebrabatur ob circuncifionẽ Principis Boldaniæ aſcendere vidi circulatorem quendam bene peritum, & deſcendere incolumẽ, quem ſubſecutus alter imperitior aſcẽdit quidem ſimiliter in cacumen, ſed excelſitas ita præſtrinxit eius oculos, vt deſperãs deſcenſum ſe quantum contendere potuit longè à Coloſſo proiecerit, ne decideret in Coloſſi crepidines, itaque rectus cadens pedibus altè defixis in terrã ſtatim mortuus ſpectatus eſt.

De columnis Hippodromi. CAP. XIII.

IN ORDINE obeliſcorum directo in mediam longitudinem Hippodromi ſeptem columnæ extant, quarum vna ex marmore Arabico facta, perimetrum habet decem & ſeptem pedum & octo digitorum, in qua Abramus baſſa Herculem ex ære factum de Vngaricis manubiis ſtatuerat, ſed illo extincto, Hercules, qui non modò viuus in domandis monſtris orbem peragrauerat, ſed etiam mortuus huc illuc geſtatus fuerat, tot clades euaſerat tandem euerſus: & diſtractus eſt à Turcis acerrimis hoſtibus ſtatuarum, & totius artis Vitruuianæ Hercule præſtantioribus, qui tertiodecimo propoſito certamine Herculẽ

vicerunt, fortiùs quàm qui primi vicerunt, longis ante temporibus, ex eo, quòd Herculem ligneū ſumma arte factum cōbuſſiſſent, vt Diagoras impius in publicum diuerſorium profectus cum lignis egeret ad lentem coquendam, inueniſſet qui Herculem ligneum pulcherrimè, & ſumma arte laboratū eum in fruſta diſſectum in ignem congeſſit, addens hæc verba: O Hercule, qui duodecim certamina ſubiiſti, age, & tertiumdecimum certamen ſubeas: & lentem nunc coquas. Extat etiam in eodem ordine altera columna ænea, ſtriata non quidem canaliculis, rugas matronalium, ſtolarum, referentibus: ſed ſpiris trium ſerpentum, inter ſe circumplicatarum non ſurſum verſus directis, ſed tortis in modum tororum. Quos valdè eminentes exprimunt magni funes, & deſinentibus in caput triceps trium ſerpentum, quarum capita in triquetram formam diſpoſita longè eminent, ſupra columnæ toroſum ſcapum. Quamobrem fuerit hæc columna poſita, Conſtantinopolitani multa fingunt, ſed nugatoria omnia, ignorantes maiorum ſuorum hiſtorias. Inter quos Zoſimus ſcribit Conſtantinum magnum in Hippodromo ſtatuiſſe, Apollinis Delphici tripodem in ſeipſo habentē ipſius Apollinis ſtatuam. Sozomenus Salaminius adiungit, Conſtantinum non modo tripodes Delphicos in Hippodromo poſuiſſe, ſed etiam celebratiſſimum tripodem, quē Pauſanias Lacedæmonius, atque vrbes Græcæ poſt bellum medicum Apollini Delphico conſecrarunt. Euſebius clariùs tradit Conſtātinum in quadam Conſtantinopolis parte Sminthium Apollinē ſtatuiſſe, in Hippodromo autem conſtituiſſe Pythium tripodem, circa

quem ſerpens in ſpiras volueretur, ex quibus veriſimile videtur tripodem illum ſtatutum fuiſſe ſupra hanc columnam æream tricipitē, vt erat apud Delphos ex Herodoto, qui tradit ex decimis manubiarum Perſicarum tripodem aureum factum in Delphis collocatū fuiſſe ſupra ſerpentem tricipitem æream, atque idem affert Perſis ad plateas victis tripodem aureum ibi repertum redditum fuiſſe deo Delphico, inſiſtentem ſupra triplicem ex ære colubrum proximè aram. Similiter errant, qui putant hanc columnam nunc æream olim inauratam ſpoliatam auro fuiſſe à Turcis: cùm multis ſeculis ante Turcos aurum detractum fuerit, vt liquet ex Pauſania. Commune, inquit, fuit Græcorū de platenſi prælio donum aureus tripous ſuſtētatus æneo dracone æsque Pauſaniæ ætate manſit ex eo donario integrum, auri quod fuit, duces Phocenſium amouerunt: deinceps quinque columnæ inſequuntur tenentes eundem ordinem, quem tenent Obeliſcus, Coloſſus, & ænea columna procedentem recta via per mediā Hippodromi longitudinem. In fronte Hippodromi ſpectāte ad Propontidem decem & ſeptem columnæ marmoris albi etiam tum extabant, cùm veni Byzantium cum ſpiris, & capitulis, & epiſtyliis digeſtæ in ordinem ambiētem Hippodromi partem ſitam inter Meridiem & Occaſum, quarum ſtylobatæ alti duos pedes, & decem digitos ſuſtentati ſubſtructionibus fornicatis, æquatíſque ex interiori parte cum Hippodromi planitie, ex parte exteriori plus minus altis quinquaginta pedes, poſiti ſinguli ſunt ſupra murulum proiicientem duos gradus, vel plinthos quadratos, inferiorem quidem non ex vno la-

pide factum, altum pedem, & digitum, ſuperiorem verò altum pedem & digitos ſex, proiectum extra ſtylobatem octo digitos, quorum ſingula latera lata pedes octo, & dodrantem. Stylobatæ lati quinque pedes & ſeptem digitos, quoquo verſus, eorum eminentiæ imæ poſitæ pro toris reliquíſque modulis ſunt alti ſex digitos & ſemidigitum, ſuperiores eminentię poſitæ pro coronidibus tantundem ſpiræ plinthus craſſus vndecim digitos, torus inferior ſeptem digitos & dimidium digitum, ſcotia quatuor digitos, torus ſuperior ſex digitos, calcaneum ſcapi altum quinque digitos, diameter ſcaporum eſt trium pedum, & quinque digitorum, eorum altitudo viginti octo pedum, nunc ſcapi proſtrati iacent cum capitulis & baſibus nuper euerſi ad ædificandum Xenodochiũ Regis Soleimani. Dolui eorum caſum, non tam ex eo, quòd proiecti humi iacerent, quàm quòd eorum nonnulli ſecarentur in tabulas ſolum conſtraturas balneorum, quódque capitula ex antiqua artis ratione commutarentur in barbaricos modulos, aut in pilas excauarentur piſtrinarias, epiſtyliáq; & ſpiræ exſcinderẽtur in murorum ædificationem, intercolumnia inter ſcapos lata erãt vndecim pedes diaſtyli compoſitione lubrica, ex qua aduerti propter interuallum magnũ epiſtylia fracta eſſe, capitula omneis modulos habebant operis Corinthij, & trabeatio egregiè expreſſa præter echinos, qui ſcalpti non erant, annuli ferrei ex epiſtyliis pendebãt. Vnde vela ſuſpendebantur, ſupra harum ordinem columnarum extabat alter ordo columnarum etiam aliquantò poſt, quàm Othomani ceperunt vrbem. Antequàm Galli & Veneti ce-

piſſent

piſſent Conſtantinopolim, extabant in Hippodromo cùm alij permulti equi lapidei & æręi, tum quatuor inaurati mira arte elaborati, quales hodie extāt ſupra veſtibulum ædis Marcianæ Veneticæ, quos deportatos aiunt ex Conſtantinopoli præterea non modò permultorum regum, principum, ſtatuas in circo ſtatutas, inter quas Iuſtiniani Regis ſtatua celebratur peruulgatis verſibus, ſed etiam eunuchorum maximè valere ſolitorum apud Imperatores Conſtantinopolitanos. Inter quos fuit ſtatua Platonis eunuchi cubicularij regij, qui imperante Baſiliſco exuſtus eſt. In cuius quidem ſtatuę pectore etſi inſcriptum Suydas teſtatur fuiſſe, qui hanc ſtatuam in alium locum tranſtulerit, laqueo ſuffocetur, tamen ex templo Procopij, in quo prius erat, cùm id reficeretur traducta eſt in Hippodromum. Iam verò quid commemorem infinitas ſtatuas pugilum, luctatorum, aurigarum, in Hippodromo ſitas, quæ etſi dudum perierunt, tamen recens eorum memoria non perit, retenta pluſquàm trecentis verſibus etiamnum extantibus, quibus nonnulli aurigæ decantantur, ſed permultorum memoria extincta eſt, vt Thomæ aurigæ præſtātiſſimi, quæ ne funditus pereat me admonet lapidis fragmentum, quod vidi Byzantij cum hac inſcriptione, θωμᾶ ἡνιόχου. qui fortaſſe ille eſt, de quo ad Fauſtū Romæ præpoſitum Theodoricus Rex ſcribit, dudū Thomati aurigę ex Orientis partibus aduenienti annonas rationabiles conſideratio noſtra largita eſt, donec eius artem probaremus, & animū. Sed quoniam in hoc agone primatum dicitur obtinere, eiúſque voluntas patria derelicta noſtri ſedes fouere delegit imperij, menſtrua eum

duximus largitate ſolidandum, ne adhuc redderemus, quem Italiæ dominatum elegiſſe cognouimus: is enim frequenter victor per diuerſorum ora volitauit, plus vectus fauore, quàm curribus, ſuſcepit partem populi protinus inclinatam, & quos ipſe fecerat triſtes, laborauit iterum facere lætiores, modò agitatores arte ſuperans, modò equorum velocitatem tranſcendens. Frequentia palmarum eum dici faciebant maleficum, inter quos magnum preconium videtur eſſe ad talia crimina peruenire. Neceſſe eſt enim ad peruerſitatem magicam referre, quorũ meritis non poteſt applicari, ſpectaculum expellens grauiſſimos mores, inuitans leuiſſimas contentiones, euacuatio honeſtatis, fons irriguus iurgiorũ, quod vetuſtas habuit ſacrum, ſed contentioſa poſteritas fecit eſſe lubricum. Ex quibus Theodorici verbis aſſequi poſſumus hunc Thomatem, qui forte Byzãtium reliquerat ob factiones partium, periclitatum fuiſſe Romæ ob partes diuerſis coloribus in diuerſa ſtudia diſtractas, quæ non modò Romã, ſed etiam Conſtantinopolim grauiſſime afflixerunt, quibus non modò ciues, ſed etiam imperatores magni in grauiſſimum diſcrimen imperij inciderunt. Nunc verò circus Conſtantinopolitanus friget omnibus ornamentis ſpoliatus, nuperq; exædificari cœptus eſt, quod me ſpectantem dolore affecit, quem augebat Beliſarij primùm de Rege Vandalorum in Hippodromo triumphãtis, deinde ob virtutem ſummã maximè periclitantis recordatio, quam mihi dabat numiſma, quod tum forte habebam in manibus, in cuius vno latere ſcalptus erat Iuſtinianus, Beliſarium excipiens triumphantem, in altero Beliſarij imago

imago cum hoc elogio: Gloria Romanorũ Beliſarius. Procopius ſcribit in Hippodromo fuiſſe portam appellatam Cochliam ob deſcenſum in orbem procedẽtem. Itémque aditum fuiſſe quendam qui appellaretur mortuus, idem etiam dicit in Hippodromo fuiſſe porticum appellatam Venetiam à Veneta parte ibi ſedere ſolita, ex qua colligere licet fuiſſe etiam porticum praſinam, aliáſque porticus aliorum colorum. Partéſque non promiſcuè, ſed porticibus diſtinctas ſpectauiſſe.

De templo Bacchi, & de aula Hormiſdæ, & de Iuſtiniani domo. CAP. XIIII.

REGIS aulam, & domũ Iuſtiniani, antequàm imperaret fuiſſe inter Hippodromum, & Propontidem percipitur ex templo Bacchi, & Sergij, quod etiam nunc extat in planitie inter Propontidem & Hippodromũ explicata, de quo Procopius hæc ſcribit: Petro & Paulo Iuſtinianus ædificauit templum iuxta Regis aulam, quæ Hormiſdę olim nominabatur. Hanc enim domum ſuam propriam effecerat, vt Palatiũ ſtructuræ decore ſumptuoſum videretur. Poſt verò quàm Imperator factus eſt, eam aliis regiis adiũxit: vbi ſane etiam templum aliud conſtruxit illuſtribus diuis Sergio & Baccho, horum templorum neutrum alteri cedit de pulchritudine, neque de magnitudine, neque vlla alia de re, ſimpliciter vtrunque ſplendore lapidum fulgorem Solis ſuperat, ſimiliter auri copia vndique ſatiatur, & donis ornatur, vna duntaxat re differunt, nam vni longitudo in rectum procedit, alteri columnæ in ſemicirculũ ex maxima parte diſpoſitæ ſtant. Ita enim

ambo admirabilia videntur,cùm vt toti vrbi,tum maximè regiis ædibuş pręclara ſint ornamenta.Procopius paulò infrà adiungit Iuſtinianum domum appellatam Hormiſdæ,quæ ſita erat proximè regias in illuſtriorem formam commutaſſe, Palatióque adiunxiſſe. Hormiſdam hunc, quem vocat regalem, arbitror Perſarũ Regis filium,quẽ Marcellinus ſcribit Conſtanti filio Conſtantini per giganteos contextus, cùm Romam veniſſet circumferenti mentem, omni ſpe talia conficiendi ablata. Traiani equum ſolum locatum in foro Traiani imitari ſe velle profitenti reſpondiſſe,ſtabulum prius tale condas,oportet.Georgius Cedrinus explicatiùs oſtendit,quàm prope templũ Bacchi fuerit domus Iuſtiniani. Aedem,inquit, Sergij, & Bacchi vicinam palatio ex parte maris, & propinquum huic templum ædificauit Iuſtinianus, quod ante fuerat propria domus Iuſtiniani,omnémq; ſuam priorem facultatem his duobus templis largitus eſt,& monaſterium addidit, quod illuſtribus viris impleuit. Templum Petri & Pauli non extat, ſed Sergij & Bacchi adhuc ſupereſt, cuius nomen duntaxat Græci etiam nunc retinẽt, vſum verò & fructum Turci habent. Eius figura rotunda hemiſphærio lateritio tecta, octo pilis nitens. Inter pilas columnæ Ionicæ diſpoſitæ ſunt duplici ordine, inferior ordo decem & ſex columnas habet pauimenti ſolo ſuſtẽtatas, quarum ſex virides,decem albæ maculis rubris diſtinctæ: ſuperior duodeuiginti complectitur, quarum octo virides, decem albæ maculis rubris variæ. Capitula inferiorum echinos habent circundantes imam partẽ, reliqua pars eſt tota veſtita foliis,ſuperiorum volutæ ex quatuor angulis

gulis capitulorum eminent,echini verò ex latere promi nent. Reliqua pars folia egregiè expreſſa continet. Supra inferiorum capitula exiſtunt epiſtylia affabrè ſcalpta. Et Zoophorus grãdibus literis verſuum Græcorum ſcalptus ambientium totius ædis circulum, pilarũ ſummæ partes adumbrantur foliis vitium interpoſitis racemis deſignantibus ædem Baccho ſacram eſſe.

De portu Iuliani,& Sophiæ, & de porticu nominata Sigma,& de regijs Sophianis. CAP. XV.

PORTVM Iuliani fuiſſe prope ædẽ Bacchi, incendium declarat excitatum regnante magno Leone,quod Euagrius in latere vrbis vergente ad Aquilonem ſcribit graſſatum eſſe à portu nuncupato Boſporio vſque ad antiquum Apollinis templum, in latere autem meridiano à portu Iuliani vſque ad domos vicinas templo Cõcordiæ. Zonaras explicat portum Iuliani fuiſſe prope templum Sergij & Bacchi,deſcribens idem incendium,quod tradit ex Aquilone extitiſſe à Boſporio vſque ad ædem diui Ioannis Calybitæ,ex Auſtro ab æde diui Thomæ vſque ad ædem magnorum martyrum Sergij & Bacchi. Templum Thomæ fuit prope templum Concordiæ. Zonaras latus incendij auſtrale incipit narrare ab Occidente ad Orientem, contrà Euagrius ab Ortu ad Occaſum. Cedrinus dicit idem incendium à mari pertinẽte ad ſeptentriones ad templum Sergij & Bacchi vicinũ mari Auſtrino vrbem cinxiſſe, portum Iuliani Anaſtaſius Rex munitione & mole lapidum tutiorem effecit,hunc poſtea appellatum Sophię demonſtrat Georgius Cedrinus.In Iu-

liani, inquit, portu Iuſtinus Iuſtiniani nepos ædificauit Palatium, portúmq; purgauit, in quo medio duas ſtatuas excitauit ſuam, & vxoris ſuæ Sophiæ nominatæ, & commutato nomine appellauit portũ Sophiæ. Epigramma in ſtatuam Iuſtini poſitam in portu,

Τοῦ παρ' αἰαλοῖσι ἐγὼ Θεόδωρος ὕπαρχος
Στῆσα φαεινὸν ἄγαλμα ἰυστίνῳ βασιλῆϊ.
ὄφρα καὶ ἐν λίμεσι ἑλὴν πετάσῃ μεγαλήνην.

Procopius tradit Theclæ martyris ædem fuiſſe apud vrbis portum nominatum Iuliani. Quidam recentes ſcriptores tradunt ex hoc portu Beliſarium ſoluiſſe ad bellum Vandalicum, quod neſcio vnde aſſequantur, niſi fortaſſe ex verbis Procopij ſcribentis Iuſtinianum nauem prætoriam ad littus iuxta ædes imperatorias deduci iuſſiſſe, tum Epiphanium vrbis Epiſcopum claſſi de more bene precatum fuiſſe, ſicque Beliſarium cum vxore Antonina ſoluiſſe. Fuerũt quidem ædes regiæ vicinæ huic portui, ſed & aliæ regiæ fuerunt iuxta ſinum portuoſum, à quo longè non fuit domus Beliſarij. Suydas dicit Anaſtaſium Regem Iuliani portui molem appoſuiſſe, eúmque muniuiſſe. Zonaras huc adiungit Iuſtinum regias conſtruxiſſe, Sophianáſque nominaſſe à nomine vxoris Sophiæ, quam vehementer amabat. Plerique putãt has regias fuiſſe iuxta portum Sophiæ, quibus ne aſſentiar non modò ratio diſſuadet, ſed etiã eruditorum hominũ autoritas, inter quos Zonaras tradens illum regias contra vrbem ædificaſſe Sophianas, eóque longè antiquior Agathius Scholaſticus, qui vixit ea ætate, qua regiæ Sophianæ conditæ ſunt, in híſque inſcripſit Epigramma, quo percipitur illas non fuiſſe ſecun-

dum Propontidem, iuxta quam erat portus Sophiæ, ſed contra vrbem apud Boſporum: vbi terra diuiditur in duas partes:

Εἰς παλάτια Σοφιανῶν ἀγαθίου σχολαστικοῦ.

Ὁππόθι τεμνομένης χθονὸς ἄνδιχα πόντον ἀνοίγει
πλαγκτὸς ἁλικλύστων πορθμὸς ἐπ' ἠϊόνων
Χρυσέα συλλέκτρῳ τάδε ἀνάκτορα θῆκεν ἀνάσσῃ
τῆς πολυκτίστου θεῖος ἄναξ Σοφίῃ
ἄξιον ὦ ῥώμη μεγαλοκρατὲς ἀντία σεῖο
κάλλος ἀπ' εὐρώπης δέρκεαι ἐς ἀσίην.

Codex Zonaræ habet δέρκεο. Ex his verſibus Palatium Sophianum intelligitur non modò iuxta Boſporũ, ſed etiam extra vrbẽ fuiſſe, quòd hiſtoriæ confirmant non modò Cedrini, ſed aliorum deſcribentium acerrimam frigoris vim ſub Leone Copronymo factam, qua conglaciauit tam vehementer Boſporus, vt quicunque vellet à regiis Sophianis ad vrbem & à Chryſopoli ad diuum Mamantem, & Galatam in Boſporo tanquam in ſicco ambularet ſine vlla offenſa. Cùm ex his tum ex aliis colligo Sophianas regias fuiſſe trans Boſporũ contra vrbem. Iam verò portus Sophiæ priuſquam appellaretur Iuliani, videtur eſſe ille, quem nouum portum antiqua regionum deſcriptio ponit in regione Hippodromi, ſed ſiue ille nouus, ſiue Iuliani, ſiue poſtremo Sophię appellaretur, hodie exaggeratus eſt, ſeu ſit ille, quẽ ædes Bacchi habet ab Occidente, iam magna ex parte obrutum intra muros clauſum, cuius pars duntaxat reſtat velut lacus, quo mulieres pannos lauare ſolent. Dicuntur videri triremes in illum demerſæ, Byzantij huius ætatis vulgò appellant Caterga limena, quaſi por-

tum triremium, ſiue fuerit ab Oriente Bacchianæ ædis iuxta portam vrbis, quam vocant Leonis, vel à Leone lapideo, qui etiam nunc prope extat, vel à Leone Imperatore, quem habuiſſe ibi Palatium aiunt Conſtantinopolitani. Nicephorus recens Hiſtoricus ait Regem Conſtantinopolitanum obſeſſum à Latinis congregaſſe multitudinē fabrorum in Morion, quod erat circum Hippodromum. Vbi fuerit Conſtantinopoleos locus appellatus Pyctacia nondum intellexi. Hoc tamen addam ex Cedrino, atque aliis recentibus hiſtoriis tradentibus. In loco, quem vocant Pyctacia columnam fuiſſe ſuſtinētem Leonis ſtatuam Regis Verinæ mariti, quam quidam ſcribunt eius ſororem Euphemiam excitaſſe prope domū ſuam, quo Leo omnibus hebdomadibus proficiſcebatur ad ſororem ſapientem & caſtā, omnes iniuria affecti illic in gradibus columnæ ſua ſupplicatoria Pyctacia ponebant, quæ apparitores cuſtodiebāt, regíq; illuc profecto dabant, qui ſtatim reſponſum ſingulis dabat. Budæus Pyctacia, ſiue vt ipſe ait, Pyctacia dicit eſſe breuia à Gallis Borderelos vulgò appellatos, ſed etiam ſupplices libellos appellare poſſumus. Nam Pyctium liber, Pyctacion libellus. Pyctacium hodie vulgò Græci epiſtolas appellant Pyctacia. Hiſtoria ignoti authoris ait Eudoxiam ſuam ſtatuam totā argenteam poſuiſſe ſupra excelſam columnam in loco appellato Pyctacio, qui ſi rectè ſcribit, fuit hæc ſtatua prope templum Sophiæ, iuxta quod fuiſſe Eudoxiæ ſtatuam antè monſtrauimus, ædem diuæ Euphemiæ, tradit libellus de patria Conſtantinopolitana Conſtantinū magnum excitaſſe apud Hippodromum, eámq; poſtea Conſtantinum

tinum

tinum Copronymum Iconomachum feciſſe armamentarium, reliquiaſq; diuę Euphemiæ in profundum mare proieciſſe. Suydas ſcribit Euphemiæ, quæ vxor Iuſtini Thracis erat, ſtatuam fuiſſe ſtatutam in æde diuæ Euphemiæ ab ipſa condita, ſcriptores recentes patriæ Conſtantinopolitanæ tradunt tempore Baſilij Imperatoris terręmotum magnum fuiſſe, quo diui Polycleti cecidit templum, & oppreſſit omnes, qui intus eſſent, ex eóque tempore appellatum fuiſſe Sigma, ego potius ita appellatum fuiſſe exiſtimare à porticu, quam ante hunc terræmotum multis ſeculis Sigma à ſimilitudine literæ appellatam antiqua deſcriptio ponit in regione Hippodromi. Georgius Cedrinus meminit loci, quem appellat Sigma. Michaëlem, inquit, Imperatorem monachi veſtitu indutum ex monaſterio appellato ſtudio correptum per forum pedibus traxerunt, & ſupra monaſterium Periblepton nũcupatum ipſum ducentes in loco appellato Sigma excæcarunt. Idem Cedrinus ait Baſilium Macedonium ædem virginis Mariæ reſtituiſſe à fundamentis nominatam Sigma. Eunuchus Chryſaphius Zomas excitauit ſtatuam Theodoſij minoris in loco nominato Sigma, ędem diui Stephani poſitã prope locum nuncupatum Sigma Conſtãtinum magnum excitaſſe ſcribunt nonnulli, itaque hoc Sigma alio loco fuiſſe in vrbe, quàm illud, quod dixi in tertia regione fuiſſe, & ſcribendum eſſe per e, literam Segma, ex eo quòd dicunt ideo ſic appellatum fuiſſe, quod ædis Polyecti in eo ſitu terræmotu concuſſa oppreſſerit omnes, qui in eo eſſent.

De quarta regione. CAP. XVI.

EX ANTIQVA regionum deſcriptione, quæ declarat quartam regionem vrbis à miliario aureo, collibus lęua, dextráque ſurgentibus, ad planitiem vſque valle ducentè perductam fuiſſe. Facilè ipſa perciperetur fuiſſe in valle prima, & dorſi iugo eminente ſupra vallem, ſi miliarium aureum maneret, aut eius memoriã Conſtantinopolitani retinerent. Ex quibus edoceri poſſemus, vbi fuiſſet, aut ſi vlla extarét veſtigia Auguſtæi, Baſilicæ, Nymphæi, & reliquorum ædificiorũ, quæ traduntur fuiſſe in hac regione: ſed cum nulla hodie appareat. Primùm dubitabam, an vallis, quam continet quarta regio eſſet illa prima à me ante deſcripta: non quin hæc collibus læua, dextráq; ſurgentibus ad planitiem vſque ducatur, ſed quòd & aliis vallibus hæc conueniant. Deinde poſtquàm ex aliorũ ſcriptis percepiſſem, loca vbi fuerunt monumenta, quæ traduntur fuiſſe in hac regione, facilè cognoui regionem quartam fuiſſe in prima valle, eiúſque lateribus, & iugo vicino ædi Sophianæ, vt cognoſces legens, quæ ſubiiciam.

De foro Auguſtæo, & columna Theodoſij, & Iuſtiniani, & de Senatu. CAP. XVII.

PROCOPIVS forum, quod Conſtantinopolitani Auguſtæum nominãt, declarat ante regias ſitum fuiſſe columnis circundatum, nunc nomen non modò amiſit, ſed ne forum quidem extat, totum fere exædificatum. Regiæ dudum deletæ ſunt, fuiſſe tamen Auguſtæum, vbi nunc cernitur aqua ſaliẽs

non longè à Sophiæ angulo ad Occaſum vergente, aſſequor ex ſtylobata paulò ante extante columnæ Iuſtiniani à Turcis ſublatę, quam Procopius tradit Iuſtinianum in Auguſtæo foro, Zonaras in aula ante ædem Sophiæ excitaſſe. Suydas addit Iuſtinianum cùm Sophiæ templum condidiſſet purgaſſe aulam, & marmore ſtrauiſſe appellatam priùs Auguſtæum forum, ibique columnam ſuam ſtatuiſſe. Procopius tradit forum quoddam ante Senatum fuiſſe à Byzantiis appellatum Auguſtæum, vbi cōmiſſi lapides non minus quàm ſeptem in quadrangulum diſpoſiti in baſi ſiti omnes, quorum quiſque eouſque contrahitur, & ſubducitur extra inferiorem, vt lapidum vnuſquiſque proiectus, vel contractus efficiatur gradus, & ſedes hominibus. Hanc Procopij deſcriptionem ſtylobatæ eò libentiùs adiunxi, quòd ea in æditis Codicibus non habetur. Deinde addit Procopius ſupra ſeptem iam dictorum lapidū ſupremam partem extare, inquit, ingētem columnam, non ex vno lapide, ſed ex lapidibus permultis ingentibus compoſitam, quos vndique æneæ tabulæ & coronæ circumueſtiebant, ipſóſque firmitate colligabant, & ornatu contegebant, eius quidem ęris color debilior auro puro, ſed æſtimatio nōn multum cedebat argento. In ſumma columna extabat ingens equus æneus Orientem intuens, dignum ſpectaculum præbebat: ſimilis enim erat gradienti, & vltra procedere cupienti. Pedum anteriorum ſiniſtrum erigebat, vt terram ante iacētem calcaturus: alterum ad lapidē adnitebatur, vt iter ingreſſurus. Poſteriores ita contrahebat, vt prompti eſſent adgreſſum, equo inſiſtebat ænea Regis ſtatua Coloſſo ſimilis, veſti-

ta more Achillis, calceata arbylis, thorace heroïco induta, galea illius caput tegebat fulgore coruſcans: ſpectabat Orientem, iter arbitror contra Perſas ſuſcipiēs, ferebat manu ſiniſtra globum, quo deſignabat fictor vniuerſum orbem illi obedire, enſem non habebat, neque haſtam, ſed crux ex vertice eius eminebat, qua imperium adeptus eſt, & bellorum ſecundas pugnas, prætendebat manum dextram ad Orientem, digitíſq; porrectis iubebat Orientis Barbaros domi ſe continere, & non vltra progredi. Qualis autem fuerit Iuſtiniani galea declarat Tzetzes in varia hiſtoria. Tiara, inquit, apud Perſas tegmen capitis fuit, poſtea ex victoriis coronam adeptorum capitibus Romæi impoſuerunt tiaras, ſiue tiphas, cuiuſmodi fert equeſtris ſtatua Iuſtiniani ſupra columnam ſtatutā. Procopio addit Cedrinus argentea manū globum continuiſſe Iuſtinianum. Zonaras decimoſeptimo anno ſui imperij eam columnā excitaſſe, eo loco, vbi antea ſtabat altera colūna Theodoſij magni, geſtans ſtatuam ex argento factam ab eius filio Arcadio, ponderans ſepties mille & quadringentas libras, quam ſimul cum colūna Iuſtinianus, vbi demolitus eſſet, argentúmq; detraxiſſet, columnam ſuam cum ſua ſtatua erexit. Præterea maximo plūbi pondere, quod ex illa detraxit, aquam in vrbē induxit. Vtinam vt iniuriam, quam intulit Iuſtinianus Theodoſio, Barbari vlti ſunt, ita humaniter eruditi libris Iuriſconſultorum, quos mutilauit repertis, euerterent in digeſta Commentaria malè digeſtarum legum. Barbari enim omni æreo veſtitu, & equo, & ſtatua columnam Iuſtiniani ſpoliarunt, aliquótque annos nuda remāſit. Tan-

dem

dem ante triginta annos euerſa eſt tota vſque ad ſtylobatem, quem anno ſuperiore funditus vidi excindi, ex cuius crepidinibus aqua ſaliebat fiſtulis in magnũ labrum, nunc ſtylobatæ loco, caſtellũ aquæ latiùs conſtructum eſt, & fiſtulæ auctæ, equeſtrem Iuſtiniani ſtatuam, quam modò dixi ſupra hanc columnam fuiſſe collocatam, ſeruatam diu in clauſtro regij Palatij deportari nuper vidi in caminos, quibus metalla funduntur in machinas bellicas, inter quæ erat Iuſtiniani crus proceritate meam ſtaturam ſuperans, & naſus dodrãte longior. Crura equi ad terram proiecta metiri non potui, pedis vngulam menſus ſum occultè, & deprehendi dodrantalis eſſe altitudinis. Auguſtæum forum appellatum fuiſſe recentes Hiſtorici, atque etiam Grammaticus Suydas, docent ex eo, quòd decimoquinto die Octobris regionum curatores, & Sebaſtophori in Auguſtæo velut in foro rerum venalium ſaltarent in honorem Auguſti. Vel ex eo, quòd in fornicæ cameræ huius fori, ſtatuæ magni Conſtantini, & Helenæ matris ſtatutæ eſſent. Zoſimus antiquior Procopio tradit Conſtantinum in loco, ad quem erat quondã Byzantij porta terreſtris forum condidiſſe rotundum, idque porticibus duplicibus nẽpe vnis ſupra alias impoſitis circumplexum arcus duos marmoris Proconneſij inter ſe contrarios fabricatum fuiſſe, per quos licet ingredi in Seueri porticus, & ex antiqua vrbe exire incertus ſcriptor deſignat id eſſe Auguſtæum, cùm ait Conſtantinum conſtruxiſſe forum ad Oceani ſimilitudinẽ circulare. Idem Zoſimus alio loco dicit, cùm eſſet Byzantij forum maximum quatuor porticibus circundatum, ad quarum

vnius, in quam ſurſum ducunt non pauci gradus, extremas partes duas ſtatuas Conſtantinum collocauiſſe, in altera quidem parte vnam matris deorum Rheę, quam cum Iaſone nauigantes collocarunt in monte Dindymo, eminenti ſupra vrbem Cyzicum. Aiunt autem, vt hæc ob negligentiam circa cultum diuinum mutilata fuit, ſublatis vtrinque leonibus, & forma manuum immutata fuerit. Nam olim leones continere viſa nunc in formam precantis tranſlata eſt, vrbem intuens & ornans, in altera porticus parte fortunam Romę collocauit Conſtantinus. Suydas dicit fortunam vrbis fuiſſe in fornice miliarij, quæ ſi verè à Conſtantino poſita fuit. Vtrunque forum à Zoſimo deſcriptum, vnum & idem eſt, ſed mihi diuerſum videtur, ex eo, quòd primum Zoſimus dicit Conſtantinum condidiſſe duabus porticibus circumpoſitis, alterum poſt paulò infra dicit fuiſſe quatuor porticuum, niſi fortaſſe ibi adnumeret porticus Seueri & Conſtantini, ex quarum vtriſque licebat exire in alteras. Ad Auguſtæi fori plagam orientalem Procopius Iuſtinianum ait condidiſſe curiam, in quam conueniens Romæorum ſenatus anniuerſarium ineuntis anni feſtum celebrabat. Antè curiam ſtant columnę ſex, quarum duæ murum curiæ, qui ad occaſum Solis vergit in medio ſuſtinent, quatuor viri paulò exterius pertinēt. Omnes hæ columnæ albæ ſunt, magnitudine eas primas puto totius orbis, porticum autem faciunt hæ columnæ, quæ quidem porticus tectum in Tholo circũuoluit: partes porticus ſuperioris omnis venuſtate marmorum columnis æqualium ornatæ ſunt, ſtatuarúmq; multitudine. Ego arbitror Iuſtinianum non hāc

curiam

curiam condidiſſe, ſed refeciſſe antiquum ſenatum, qui deflagrauit incendio, quo Sophia, & thermæ Zeuxippi deflagrarũt. Nam Sozomenus tradit Conſilium, quod Senatum vocant, Conſtantinum magnum ædificaſſe, quem eundem honorem & ordinem, & feſtum Calendarum habere voluit, quos antiquæ Romæ ſenatus habere ſolebat, idem declarat, vbi fuerit illa curia, cùm ait ſtatuam argenteam Eudoxiæ Auguſtæ in colũna purpurea ſtatutam fuiſſe ad Meridiem templi Sophiani ſupra excelſum ſuggeſtum ante domum magnæ curiæ. Socrates addit neque prope, neque longè à Sophia ſtatutam fuiſſe, ſed vltra latam viam intermediam, inter vtranque, cuius Suydas meminit. In Tribunali, inquit, Palatij columnâ fuit Eudoxiæ vxoris Theodoſij. Antiqua regionum deſcriptio in eadem regione ponit ſenatum & Tribunal purpureis gradibus extructum, & Baſilicam. Prętered Sozomenus clariùs declarat, in qua parte ſenatus fuerit, inquiens: Cùm ſeditio orta eſſet de expellendo Ioanne Chryſoſtomo, ignem repente iniectum vndiq; templum magnum cõbuſſiſſe, & omnem ambulationem, & huic adiacentem ex parte Meridiei maximam domum ſenatus: adhuc extant muri ſenatus ab angulo Sophiæ intuenti Meridiem, ſed interpoſita via, quę pergit à porta clauſtri regij ad forũ Cõſtantini.

De regia, & Baſilica, & Palatio Conſtantini, & de domo nuncupata Chalca. CAP. XVIII.

NON longè ab Auguſtæo foro Procopius ſcribit regiam domum eſſe, cuius vim ita, vt aiunt, ex vnguibus leonem cognoſcimus. Percipient

hæc lecturi. Hoc veſtibulum, inquit, quod vocant Chalcam, tale eſt, Quatuor directi muri in ordinẽ quadrangulum diſpoſiti in ſublime ferũtur circum horum angulum, cuiuſque proiicitur, prætenditúrque excitatio quædam lapidum exactè elaboratorũ, quæ ſimul cum muro aſſurgit à ſolo ad ſummum, non interſecans loci pulchritudinem, ſed addens quiddam harmoniç. Supra hos efferuntur octo arcus ſuſtinentes tectum medium in globatam excelſitatẽm incuruatũ, præclarè laqueatum: totum enim lacunar non picturis cera compactis, ſed tenuibus calculis omni genere colorum ornatis fulget, cùm aliorum, tum hominum effigies exprimentibus. Quæ depicta eſſent declarat Procopius, bellum, & pugnas, vrbes permultas captás Italiæ, Africæ, vincit Iuſtinianus Rex Duce Beliſario, redit Dux ad Regem habens exercitum alacrem, qui Regi tribuit ſpolia reges & regna, & cętera, quę ſunt mortalibus pretioſa. In medio ſtant Rex, & Regina Theodora; ambo ſimiles lætis feſtum agunt victoriæ de Rege Vandalorum, & Gothorum, & de captiuis ad ſe perductis. Circunſtat ipſos Senatus cunctus feſtũ agens, hoc enim calculi demonſtrant, qui exprimunt facies, ex quibus hilaritas, atque lætitia effloreſcit, omnes igitur cum Rege gloriantur, & rident diuinis honoribus fruentes. Vt enim Papinius in ſyluis Baſilicam Pauli appellat regiam Pauli, ſic domum, quam Procopius appellat βασιλῶον, etiam appellatam fuiſſe Baſilicam, & Palatium, colligo ex Cedrino deſcribente incẽdium excitatum temporibus Iuſtiniani, quo combuſtum dicit veſtibulum Baſilicæ, & Auguſtæum, & tectum æreum Palatij Conſtantini magni,

quod

quod ex eo tempore vſque in hunc diem Chalca appellatur: quod tectũ eſſet tegulis æreis inauratis. Quam Cedrinus vocat Baſilicam, Procopius de ædificiis Iuſtiniani appellat τὰ βασιλεῖα, cùm eodẽ incendio ſcribens ait cõbuſta fuiſſe veſtibula τῶν βασιλείων, & appellatam Chalcam. Idem de bello Perſico tũc templum Sophiã, & balneum Zeuxippũ, καὶ τῆς βασιλέως αὐλῆς, τὰ ἐκ τῶν προπυλαίων, vſque ad domum Martis. Idem paulò infrà, Iuſſit Rex, inquit, Beliſarium ad nuncupatam Chalcam, & ad veſtibula illic ſita ire, ex quibus videtur Procopius diſtinguere regiarum veſtibulum à Chalca, cùm tamen prius appellauerit Chalcam veſtibulum regiæ. Equidem arbitror primò Regis domum appellatam fuiſſe Baſilicam, poſtea cùm etiam magnæ domus, vbi negotiatores verſabantur, Baſilicæ vocarentur, βασιλεῖον appellatam fuiſſe Regis domum, deinde Palatiũ, quod ſi Baſilica diſtinguebatur à regia domo, tamen illa, aut pars fuit regiarũ, aut vicina regiis, vt percipitur ex antiqua deſcriptione, quæ in eadem regione Auguſtæum, & Baſilicam ponit. Hæc cùm in commemoratione locorum huius regionis non meminit, neque Palatij, neque regiarum, ſed duntaxat Baſilicæ declarare videtur Baſilicam fuiſſe Palatium ipſum, ſed ſiue Baſilica in Palatio, ſiue extra Palatium fuit. Vicinam fuiſſe Palatio incendia oſtenderunt, cùm ambo ob vicinitatem deflagrarint, & propinquam eſſe debuiſſe foro, cui vicinas dixi regias, ratio docet architectonica præcipiens Baſilicarum loca adiuncta foris, quàm calidiſſimis partibus oportere conſtitui, vt per hyemem ſine moleſtia tempeſtatum ſe conferre in eas negotiatores poſſint, à

qua non diſſentit Iulius Pollux prope theatrum tradēs Hippodromum, ſtadia, Curiam, forum, regiam aulām, regiam porticum, regium Tribunal, debere eſſe. Georgius Cedrinus tradit Chalcæ ſplendidam domum ædificaſſe Aetherium architectum conſilio ſapientis Anaſtaſij, cui conſentit Epigramma olim in ea inſcriptum, quod Græcum addam, vt clariùs intelligatur:

Εἰς οἶκον τὸν λεγόμενον χαλκῆν ἐν τῷ παλατίῳ.

Οἶκος ἀναστασίοιο τυραννοφόνου βασιλῆος.
Μοῦνος ὑπερτέλλω πανυπείροχος ἄστεσι γαίης
Θαῦμα φέρων πάντεσσι ἐπεὶ κοσμήτορες ἔργων
Ὕψος ὁμοῦ, μῆκός τε, καὶ ἄπλετον εὖρος ἰδόντες
Ἄσκεπὲς ἐφράσσαντο πελώριον ἔργον ἐᾶσαι.
Ἀλλὰ πολυμήτιο λαχὼν πρεσβήια τέχνης
Αἰθέριος πολύιδρις ἐμὴν τεχνήσατο μορφὴν
Ἀγχαύτῳ βασιλῆι φέρων πελάγεια μόχθων
Ἔνθεν ἀπειρέσιον μέγεθος περὶ παντὶ τιταίνων
Αὐσονίων νίκησα βοώμενα θαύματα γαίης
Εἶξον ἀρειοτέροισι χάρις καπιτωλίδος αὐλῆς
Εἰ καὶ χαλκείων ὀρόφων μαρμάρυγμα πέμπεις
Κρύψον ἀμετρήτων μεγάρων ἀειρόμενον αὐλαῖς
Πέργαμε· φαιδρὸν ἄγαλμα τεὸν ῥουφίνιον ἄλσος.
Μηδὲ τανυπλεύροισιν ἀρηρότα κύζικε πέτροις,
Ἀδριανοῦ βασιλῆος ἀμεμφέα νηὸν ἀέσης.
Οὐ μοὶ πυραμίδων ἴκελον κλέος, οὐδὲ κολοσσοῦ.
Οὐδὲ φάρου μεγάλην μοῦνος δ' ὑπέδραμον αἴγλην
Αὐτὸς ἐμὸς σκηπτοῦχος ἰσαυροφόνου μετὰ νίκην,
Χρυσαφαὲς μ' ἐτέλεσσεν ἐδέθλιον ἠριγενέτης,
Πάντῃ τετραπόρων ἀνέμων πεπετασμένον αὔραις.

Hiſtorici quidam, ſed recentes tradunt Conſtantinum magn

magnum primum ædificaſſe Palatium Chalcæ, quibus non crederem, niſi mouerer veriſimilitudine illa, qua exiſtimo Conſtantinum ad ornandam ſuam nouã Romam conatum fuiſſe æmulari tegulas illas æreas inauratas capitolinas antiquæ Romæ, habẽtis etiam forum tectum ære. Quis verò, niſi incendio perierint, illas Palatij Byzantini tegulas, abſtulerit, nondum legi. Capitolij Romani, ſcribit Procopius, tegularum ærearum, auratarúmque partem dimidiam Genſericũ diripuiſſe, vt Conſtantinus tertius Heraclij nepos, laminas argenteas, quibus Pantheon tegebatur. Suſtulit, prope latus ædis Sophiæ vergens ad regionem cœli mediam inter Meridiem & Occidentem, exiguo interuallo diſtantes à fiſtulis aquæductus prodeuntis ex caſtello poſito in loco, vbi antea fuiſſe columnam Iuſtiniani in foro Augu ſtæo diximus, adhuc extant ſeptẽ columnæ Corinthiæ, in quarum vnius ſcapo nomen inciſum eſt Conſtantini magni, & eius ſignum viſum in cœlo cum inſcriptione, ἐν τούτῳ νίκα. Earum baſis, & imus ſcapus terra obruti ſunt in altitudinem ſex pedum, quod deprehendi, cùm fortuitò incidiſſem in fundamenta parietum, quæ tum ponebantur inter has columnas, baſis plinthum videre non potui terra obrutum, ſed tamen vidi torum inferiorem octo digitos craſſum ſeptem altum, baſis prȩter plinthum alta eſt duos pedes, & dodrantem, imi ſcapi calcaneum latum dodrãtem. Vna quæque columna eſt alta triginta pedes & ſex digitos. Denique tota colũna cum ſpira & capitulo alta circiter quadraginta ſex pedes & ſemipedem: imi ſcapi, quẽ menſus ſum ſupra calcaneum: perimeter eſt vndeuiginti pedũ, intercolum-

nia lata viginti pedes & decem digitos. Conſtantinopolitani aiunt has columnas fuiſſe intra Palatium Conſtantini: alij dicunt ſuſtinuiſſe pontem, quo ex Palatio iretur ad ædem Sophiã: quod vtrunque falſum eſt, cùm ex antedictis liqueat fuiſſe in foro Auguſtæo. Itaq; mihi potiùs videntur ſuſtinuiſſe fornices porticuum, in quibus ſtatuæ Conſtantini magni, & eius matris Helenæ, aliorúmque ſtatuæ fuerunt ſtatutæ. Cùm ex antedictis ædium regiarum excellentiam cognoſcere poſſumus, tum ex Zoſimo, qui tradit Conſtantinum regias ædes Byzantij condidiſſe, non multò inferiores Romanis Palatiis, tum ex Euſebio, qui eum teſtatur, non modò cęteris ornamentis illuſtraſſe nouam Romam & Palatium: ſed etiam in ædium regiarum locis excellentibus, & in medio lacunarium inauratorum ſymbolum crucis ex variis & pretioſis compoſitum lapidibus, & multò auro ornatum inſerendum curaſſe Conſtantinum, id exiſtimãtem ſui regni tutelam eſſe: tum etiam ex diuo Hieronymo cognoſcere poſſumus quantopere ornarit nouam Romam Palatiis, omnes illum, inquit, penè vrbes nudaſſe, vt ſuam nouam Romam exornaret. Addit Euſebius Conſtantinum muſas Heliconides poſuiſſe in Palatio. Sozomenus ſcribit Cõſtantini iuſſu omnia antiquorũ templa & ſtatuas, quæ eſſent ſub imperio ſuo ablatas eſſe, ligneas quidem crematas fuiſſe, æreas egregiè elaboratas vndique Conſtantinopolim tranſtuliſſe ad vrbis ornamentum, quas ſua ætate etiam extitiſſe dicit in viis, in Hippodromo, in Palatio, neque ſolus magnus Conſtantinus, ſed pleriq; reges Conſtantinopolitani orbem ſpoliarunt ad nouam Romam or-

nan

nandam, ex quibus vnus fuit Conſtantinus tertius Heraclij nepos, qui ex antiqua Roma omnes ſtatuas ex ære & marmore factas, omniáque templorum ornamenta præſtantiora ſuſtulit, nauibúsq; ad id præparatis impoſita aſportauit, plúsque ſeptem dierum ſpatio vnus vrbi detraxit, quam Barbari ducētorum quinquaginta annorum ſpatio: tot enim anni fuerunt à prima inclinatione imperij ad fœdam illam deprædationem. Iordanes non omnino malus author hiſtoriæ Geticæ tradit Theodoricum Byzantium profectum adoptatum, Conſulémq; factum fuiſſe ab Imperatore Zenone, atq; equeſtri ſtatua ornatum ante Palatiū collocata. Tzetzes variæ hiſtoriæ conſcriptor tradit etiamnum ſua ætate caput Apollinis, quem ſimilem ſoli Phidias fecit, in ipſo Palatio extitiſſe. Suydas ſcribit Pulcheriæ Arcadij filiæ ſtatuam poſitam eſſe in Chalca prope ambulationē Ariadnes primæ vxoris Zenonis, ſimúlq; ipſius Zenonis ſtatuas poſitas fuiſſe in regia porta Chalcæ, itémque duas pedeſtres in breui columna extitiſſe cum elegiis ſecundi Philoſophi. Hiſtoria ignobilis, ſed nota Conſtantinopolitanis addit in ſiniſtra parte Chalcæ Iuſtinianum cognatorum ſuorum ſtatuas ſeptem locaſſe, alias ex ære, alias ex marmore, duos equos excitaſſe in fornice ante Chalcā, & capita inaurata mulierum Gorgonæ ſpeciem gerentium: aliáſque addit, quas prętereo propter hiſtoriæ ignobilitatem. Suydas tradit in Tribunali Palatij ſtatuas fuiſſe Eudoxiæ, & Theodoſij mariti, & Marciani, & Conſtātini, vbi ſaltationes duarum partium exerceri ſolebant, vſque ad tempora Heraclij.

De Baſilica & regia ambulatione.

CAP. XIX.

BASILICAM, quam antè dixi vicinam fuiſſe foro Auguſteo, quatuor arcus habuiſſe Epigrammata deſignant in eis olim inſcripta:

Εἰς τὰς ἀψῖδας τὰς ἐν τῇ Βασιλικῇ ἐν Βυζαντίῳ.

Τετραπόροις ἀψῖσι πόλιν Θεόδωρος ἐγείρας
Ἄξιος ἐστὶ πόλιν καὶ τέτρατον ἐνισχύειν.

Εἰς ἕτερον μέρος τῆς αὐτῆς ἀψῖδος.

Ἔπρεπε σοὶ Θεόδωρε τύχης ὀνηΐονα νηὸν
Ἔργοις κοσμῆσαι θαύματι τετράτιον
Δώρατε κυδήεντα πορεῖν χρυσασπίδι ῥώμῃ
Ἢ ὕπατον τεύξειν τρὶς ἔπαρχον ὁρᾷ.

Calliades exercitus Imperator Byzãtini ſtatuas Byzantis, & Phidaliæ in Baſilica poſuit, cũ hac inſcriptione,

Τὸν στρατοφόρον Βύζαντα καὶ ἱμερτὴν Φιδάλειαν
Εἶν ἐνὶ κοσμήσας ῥύθρῳ Καλλιάδης.

Εἰς Φιδάλειαν.

Ἱμερτὴ Φιδάλεια δάμαρ Βύζαντος ἐτύχθη
Εἰμὶ δὲ Βουπάλιος λᾶρον ἀεθλοσύνης.

Plinius inter artifices imaginum cõmemorat Anthermum Chium, eiúsque filios Biopalum, & Anthermum, Dionyſius Byzantius ſcribit Byzantem; à quo Byzantium nomen habet, fuiſſe maritum Phidaliæ, à qua portus Boſpori appellatur Phidaliæ, de quo pleniùs ſcripſi in tractatione Boſpori. Recentes ſcriptores, & Suydas Grammaticus dicunt in Baſilica à tergo miliarij aurei fuiſſe ſtatuam inauratam viro ſimilem, vbi etiam fuit examnon Heraclij Regis & Gonyclines Iuſtini tyranni, illic Terbelis concionatus eſt: in his etiam elephantus

tus ſtabat maximus à Seuero factus ob hanc cauſam, quòd ibi cùm maneret elephantus cum multis cuſtodibus, atque prope argentarius artem factitaret ſtaterarũ, cuius domus cùm eſſet direpta, mortem argẽtarius minitabatur cuſtodi elephanti, niſi elephantum contineret, quem minas ſuas contemnentem, interfecit, próque pabulo ipſum elephanto obiecit, quo facinore elephantus exacerbatus interfecit argentarium. Seuerus id factum intelligens, elephanto ſacrificauit, ibíq; elephantum, eiúſque rectorem ex ære factos locauit, vbi etiam Suydas tradit fuiſſe Herculis ſtatuam, quæ colebatur, eíque multa ſacrificia fiebant, eámque poſtea in Hippodromum traductã Iuliano Conſule, ab antiqua Roma Byzantium vnà cum decem ſtatuis deportatã partim vehiculo, partim naui, qui ſi ille eſt, quem ex Vngaria Abramus Baſſa Byzantium vexerat, & collocauerat in Hippodromo, non minus mortuus, quàm viuus orbem peragrauit. Suydas item tradit in Peripato regia equeſtres ſtatuas fuiſſe poſitas Traiani, Theodoſij, Valentiniani, Gibbi, Firmiliani ridiculi. Prætereo alias permultas non modò regum, ſed etiam eunuchorum, inter quos excellebat ſtatua Eutropij, qui Arcadij cubiculo præfectus fuit. Cuius potentia ex ſtatuis aureis vbique illi poſitis, & domibus totius vrbis ſplendidioribus ab eodem conſtructis illuſtrata incitauit eunuchorum nationem, eouſque, vt quidam etiam prima lanugine veſtiti vltro eunuchi fierent, ſperantes ſe fore ſimiles Eutropio. Adeò vicina Baſilica fuit miliario & Auguſtæo, vt horologium quod Iuſtinus fecit. Georgius Cedrinus ponat in miliario, alij in foro Auguſtæo,

alij in Baſilica, id quod declarat Epigramma:

Εἰς τὴν βάσιν τοῦ ὡρολογίου τοῦ εἰς τὴν ἀψίδα
τὴν εἰς Βασιλικήν.

Δῶρον Ἰουστίνοιο τυραννοφόνου βασιλῆος
Καὶ Σοφίης ἀλόχου φέγγος ἐλευθερίης,
Ὡράων σκοπιῆς σοφὸν σημάντορα χαλκὸν
Αὐτῆς ἐκ μονάδος μέχρι δυωδεκάδος
Ὅντινα συληθέντα δίκης θρόνον ἀντιοχεῦσιν
Εὗρε ἰουλιανὸς χερσὶν ἀδωροδόκοις.

De Bibliotheca Baſilica, & de regia porticu, & de Baſilica ciſterna. CAP. XX.

DOMVS regia, inquit Zonaras, fuit in nuncupata Baſilica prope ærarias officinas. In qua libri externæ ſapientiæ, & generoſioris doctrinę diuiniorísq; multi ſeruabantur. Fuerat autem hæc domus ſuperioribus temporibus, diſciplinis præſtātis præceptoris, quem œconomicum vocabant. Domicilium is duodecim ſecum habebat habitantes, ratiocinationis eruditione ſumma præditos, quibus victus ex publico præbebatur, hos adibant ſtudioſi ratiocinatricis ſapientiæ, atq; etiam reges in rebus agendis conſiliarios adhibebant. Regnante Baſiliſco Conſtātinopolim incendium maximū afflixit, ex officinis ærariis incipiens, quod deuorauit officinas ipſas, earúmque vicinitatem, in cinerémq; redegit platearum ædificia cum alia, tum Baſilicam nuncupatam, in qua erat Bibliotheca ſexies centena millia voluminū continens, inter illa erat draconis inteſtinum longum centum & viginti pedes, habens inſcripta literis aureis Homeri poëmata Iliadem,

& Od

& Odyſſæam. Malchus Byzantius Sophiſta ſcripſit hiſtoriam ab imperio Conſtantini vſq; ad Anaſtaſium, in qua incendium Bibliothecæ publicæ, & ſtatuarum. Auguſtæi fori vehementer, & tragicè deplorat, de eadem Bibliotheca Georgius Cedrinus. Ad nuncupatam, inquit, Baſilicã ciſternam, Palatium dignitatis plenum fuit, in quo ex inſtituto antiquo œconomicus præceptor habitabat habens duodecim diſcipulos, ſermone, & vita graues, omnis ratiocinatricis diſciplinę ſcientes, cum celeritate & magnitudine naturæ præditos, tum maximè participes diuinæ Philoſophiæ: quorum ſine ſententia quidquam agere nefas videbatur etiam regibus ipſis. Incendium accidit Conſtantinopoli imperante Baſiliſco, quod florentiſſimam vrbis partem conſumpſit, ex mediis ærariis officinis prodiẽs ambas ipſas porticus conſumpſit, & omnem viciniam appellatam Baſilicam, in qua erat Bibliotheca habens voluminum ſexies centena millia, inter quæ erat inteſtinum draconis pedum centum & viginti, in quo erant ſcripta Homeri poëmata Ilias, & Odyſſæa literis aureis. Inerant etiam in hac Bibliotheca hiſtoriæ heroũ res geſtas continentes, multis poſt ſeculis quàm deflagrauit hæc Bibliotheca ſub Baſiliſco, cùm Leo Conon Rex Baſilicæ eruditos in ſententiam ſuæ hæreſis trahere non potuit, combuſſit illos vnà cum Baſilicæ Palatio, & Bibliotheca: quæ pulchris libris poſt incendium iterum ornata fuerat, Baſilicæ Romæ iudiciis conſiliis negotiationibus attributæ erant, Conſtantinopoli etiam Bibliothecis, & literarum Gymnaſiis: id quod cùm ex antedictis, tum ex Epigrammate inſequenti liquet:

Εἰς τὴν βασιλικὴν τῶν παιδευτηρίων τοῦ
Βυζαντίου ἀδέσποτον.

Χῶρος ἐγὼ θεσμοῖσιν ἀνείμενος ἐνθάδε πηγὴ
Ἄφθονος αὐσονίων ἐκκέχυται νομίμων
Ἣ πᾶσι τίκτεις μὲν ἀγῶνος ἠιθέοις δ'
Ἐνθάδ' ἀγειρομένοις πάντα δίδωσι ῥόον.

Qualis fuerit locus vbi Bibliotheca continebatur, ſcriptores recentes tradunt Octogonum fuiſſe, vbi eſſent porticus concameratæ, & locus, vbi œconomicus præceptor cum ſuis acceſſoribus verſaretur. Georgius Cedrinus, incendio, quod editum eſt tempore Iuſtiniani, affirmat ædem magnam, & Xenodochium Sampſonis veſtibulum Baſilicæ, Auguſtæum, Chalcam, porticus vtraſque vſque ad forum Conſtantini, & Octogonum, & thermas Zeuxippi deflagraſſe, ex quo colligo oportuiſſe eſſe duo Octogona inter ſe propinqua. Si enim Octogonum, quod tradit Cedrinus fuiſſet illud continens Bibliothecam non præteriiſſet Bibliothecã illam etiam deflagraſſe tempore Iuſtiniani. Ego potiùs exiſtimo locum illum, vbi Bibliotheca fuit, tetragonum fuiſſe, aulámq; illam eſſe, quam columnis in quadrum diſpoſitis circundatam eſſe tradit Procopius, quæ'nam fuerit Baſilica continens Bibliothecam Zonaras non explicat, ſed duntaxat proximam dicit eſſe Chalcopratiis, hoc eſt, officinis ærariis. Cedrinus Baſilicam vocat Ciſternam, quam à magno Conſtantino conditã quoſdam falsò tradere arbitror ex Procopio ſcribente ad regiam porticum, vbi oratores, & qui actiones informarẽ ſolent aulam eſſe maximam longitudine, & latitudine amplam, columnis in quadrum diſpoſitis circũdatam,

non

non in terreno ſolo, ſed ſaxeo ædificatam, eámque Iuſtinianum Regem in magnam altitudinē effodiſſe ad conſeruandas aquas in æſtatis tempus, quæ tubulis ſubterraneis ex aquæductibus hyeme impleta copiam aquarum indigentibus ſuppeditaret. Menander cognomine protector ait primùm ſibi nō placuiſſe ſubire certamen iudiciorum, neque in regia porticu verſari, orationíſque vehementia conciliare hominū mentes. Vranium natione Syrum Agathius ridet artem medicam profitentem, ſed Ariſtotelicæ diſciplinæ prorſus ignarum; vociferantem tamen, & inſolentem permulta ſe callere iactantem cùm in aliis pleriſque locis, tum maximè in porticu regia. Idem Agathius ſemetipſum profitetur in porticibus regiis libellos multos forenſiū cauſarum, & negotiorum plenos à matutino tempore ad occaſum Solis contemplari, ex quibus intelligere poſſumus regiam porticum, & Baſilicā ciſternam in eodem loco fuiſſe. Porticus regia non extat, ciſterna incolumis permanet, quæ cùm negligentia ciuium ignoraretur, à me peregrino diligenter quæſita venit in cognitionem multorum. Ciſternæ ignorationem auxerāt ſuperædificatæ domus, quarum nonnullos incolas deprehendi ignorare ciſternam infra ædes ſuas poſitā, cùm tamen quotidie aquam huius hauſtam puteis potarent intra ædes ſuas ſitis in ciſternam penetrantibus, denique incidi in domum, qua in hanc deſcenſus patebat, ſcafam conſcendi, quam agens dominus domus funalibus accenſis huc illuc per medios ordines, velut per ſyluam columnarum maxima ex parte demerſarum aqua, vbi omnia perluſtraui, ille ad capiēdos piſces, quibus ciſterna abun

na abundat, ſe conuertit, nonnullóſque tridente cepit ad lucem funaliũ: lux enim exigua apparet intromiſſa per ora puteorum velut per ſpiracula, quo piſces etiam congregantur. Ciſternæ longitudo eſt trecentorum & triginta ſex pedum, latitudo cẽtum octoginta duorum pedum, eius ambitus ducentorum & viginti quatuor paſſuum Romanorum, cameræ & fornices lateritio opere ſimiliter parietes conſtant, tectorio ſignino nihil vetuſtate offenſo benè veſtiti, concameratio ſuſtinetur trecentis triginta ſex columnis marmoreis, inter ſe diſtantibus duodecim pedes, ſingulis altitudinẽ quadraginta dodrantum ſuperantibus, in longitudinem diſpoſitis per duodecim ordines, in latitudinem verò per viginti octo ordines. Capitula earum partim opere Corinthio laborata, partim illaborata. Supra ſingulorum capitulorum abacum lapis magnus, velut maior alter abacus poſitus eſt. Ad quem adnituntur quatuor arcus. Multi in eam penetrant putei, per quos ex ciſterna hauritur aqua. Hyberno tẽpore impletur aquæductu. Vidi cùm media hyeme impleretur, riuum ex magno tubo ſalire in ciſternam magno murmure non ceſſantem eatenus, dum columnas omnes & media capitula obruiſſet. Hæc à templo Sophiæ verſus occidentem æſtiuum diſtat circiter octoginta paſſus Romanos.

De Chalcopratijs. CAP. XXI.

CHALCOPRATIA, quæ Latinè vertere poſſumus loca, vbi æraria opera exercentur, fuiſſe prope Baſilicam, ex antedictis manifeſtum eſt. Georgius quidem Cedrinus ait Theodoſium paruum

ædifi

ædificaſſe templum Chalcopratiorum,& dedicaſſe virgini Mariæ,alij adiungunt Iudæos, qui à tempore Conſtantini magni habuerant domicilium in Chalcopratiis illinc expuliſſe paruum Theodoſium, templúmq; Deiparæ virgini ibi ædificaſſe,terræmotúque poſtea labefactatum Iuſtinum Curoplaton reædificaſſe, à quo diſſentire videtur Zonaras. Theodoſio,inquit,magno peregrè profecto in Occidentis regiones Iudæos Honoratum Conſtantinopoli præfectum,ſibi conciliaſſe. Sibíque ab eo poteſtatem permiſſam conſtruendi ſynagogam ſumptuoſam in Chalcopratiis, eóque facto vrbis populum indignatum ſynagogam combuſſiſſe. Theodoſium huius incendij certiorem factũ mulctam irrogaſſe his,qui talia patraſſent,facultatémque Iudęis dediſſe reædificandi ſynagogam. Ambroſium epiſcopum Mediolani id intelligentem Theodoſio demonſtraſſe iniquũ eſſe Iudæos in media vrbe regina vrbium ſynagogam excitaſſe. Theodoſium Ambroſij admonitu Byzantiis remiſiſſe mulctam, ſynagogámq; Iudæos intra reginam vrbium habere interdixiſſe. Nunc ærariæ officinæ illic non ſunt tranſlatæ in aliam vrbis partem, quas nonnulli mihi dixerunt aliquot ante annis fuiſſe prope ea loca,in qua diximus fuiſſe olim Chalcopratia.Ignotus ſcriptor informans veteris Byzantij circunſcriptionem deſignat non procul à miliario fuiſſe Chalcopratia. Muri, inquit, Byzantij aſcendebant in Chalcopratia vſque ad miliarium. Alij ſcribunt prope Sophiam illa fuiſſe. Ex antedictis vidimus Hippodromum,curiam, aulam regiam, porticum regiam, Baſilicam fuiſſe vicina, eáque, vt antè dixi ratione archite-

ctonica. Strabo regię Alexandrinæ partem, inquit, fuiſſe Muſæum, quod porticum haberet, & Exedram, & maximam domum, in qua domiçilium eſſet hominum in diſciplinis verſantium.

De porticibus ſitis inter Palatium, & forum Conſtantini, & de domo appellata Lampterum.

CAP. XXII.

PRAETER regiam porticum prope quam fuit Bibliotheca, alias porticus fuiſſe parum remotas à porticu regia pertinentes à Palatio vſque ad forum Conſtantini incendia declarant, primùm factum tempore Iuſtiniani Procopius ſcribit Palatium & ædem Sophiam combuſſiſſe, & vtraſq; porticus magnas vſq; ad forum Conſtantini. Cedrinus idem incendium tradit conſumpſiſſe Chalcam, Sophiam, Auguſtæum, & porticus duas vſque ad forum Conſtantini. Deinde Baſiliſco imperante incendium exortũ à Chalcopratiis conſumpſiſſe ambas porticus, & omnia ædificia vicina, & Baſilicã, in qua erat Bibliotheca, & vtraſque porticus medias inter Palatia: tum Lauſi pulcherrima ornamenta. Hæ porticus ſæpè combuſtæ, ſæpè reſtitutæ ſunt, primùm à Iuſtiniano, deinde ab aliis, poſtremò refectas puto à Domnino ex recenti Hiſtorico tradente, cùm vrbs capta eſſet à Gallis & Venetis, Domnini porticus tectas viam vtrinq; cingentes à miliario ad forum Conſtantini pertinentes deflagraſſe. Quidam tradunt tempore Conſtantini magni Eubulum quatuor porticus duplices ſingulas condidiſſe à Palatio ad murum vrbis terreſtrem pertinentes teſtudinatas,

vnas

vnas quidem perrexiſſe vſque ad ædem diui Antonij ſitam in fine vrbis, alteras verò à Daphne, & portu Sophiæ vſque ad templum nominatũ Rabdon, alias duas à Chalca, & miliario vſque ad forum Conſtantini, & Taurum, & Bouem æreum ſtratas omnes marmoreis menſis, ornatas infinitis ſtatuis. Hæc etſi ab ignotis ſcriptoribus traduntur, quos in permultis rebus aliis mendaces deprehendi: tamen veriſimilia videntur, cùm ex grauibus ſcriptoribus cõſtet omnes vrbes ſpoliaſſe Conſtantinum, vt ſuam nouam Romam ornaret, cùm ex antiqua regionum vrbis deſcriptione manifeſtum ſit Conſtãtinopolim habuiſſe publicas porticus quinquaginta duas, quarum quinq; ponit in regione quarta, in qua diximus fuiſſe Baſilicã, & porticum regiam, & nuncupatam Fãnionis. Præterea porticus magnas quatuor in regione ſexta porticum magnã, vnam à parte dextera Conſtantini vſq; ad forum Theodoſij. Addit regionem ſeptimã continuis extenſam porticibus, octauam verò porticum ſiniſtram habuiſſe Taurum vſq; præter hanc habuiſſe porticus maiores quinque, nonam porticus maiores duas, decimam porticus maiores ſex, vndecimam porticus maiores quatuor. Ex quibus veriſimile eſt à Palatio Chalce ad murum terreſtrem porticus frequentes fuiſſe: at continuas aſſerere nequeo, niſi Taurum vſque.

De miliario aureo, & eius ſtatuis, de fortuna vrbis, eiúſque ſtatua. CAP. XXIII.

MILIARIVM aureum fuit columna aurea, ex qua principium itineris ad omnes portas erat. Plinius in capite Romani fori ſtatutam fuiſſe

ait, an verò miliarium Conſtantinopolitanum ſimile fuerit miliario Romano, nullus Grecorum ſcriptorum non modò non declarat: ſed ne nomen quidem nouit, niſi mutilatum million, in cuius teſtudine ſtatuarum poſitarũ nonnulli meminerunt: veriſimile tamen mihi videtur Romano fuiſſe, in ſimiliq; loco ſitum fuiſſe nouæ Romæ, quæ, quantum potuit, Romam antiquam æmulabatur, & autoritate probare poſſumus in foro fuiſſe, aut prope forum. Antiqua enim regionum deſcriptio id ponit in regione fori Auguſtæi, & Baſilicę, quibus vicinum fuiſſe colligitur ex incẽdio, quod regnante Iuſtiniano excitaſſe ſeditioſam plebem Zonaras tradit apud miliarium, quo incendio Procopius oſtendit Sophiæ ædem, & balneum Zeuxippũ, & regiæ ædis veſtibulum, & porticus magnas vſque ad forum Conſtantini. Qui ſcribunt res geſtas ab Alexio Comneno, aiũt ex magno Palatio illuceſcente iam die Alexij milites duce Sabatio profectos ingreſſos fuiſſe templum Ioannis Theologi, atque cùm aſcendiſſent in partem ſuperam templi effudiſſe voces cõtumeliæ plenas, prælium circa tertiam horam inchoatum fuiſſe, populúmque in foro frequentem læſiſſe, qui pugnabant ex fornice miliarij, & ex æde diui Ioannis Theologi, quam Conſtantinopolitani dicunt eam eſſe, vbi iam leones Regis ſtabulantur, vicinam Hippodromo, & foro Cupedinis ſito prope Sophiam, olim Auguſtæo appellato. Ex quibus apparet miliarium proxime forum. Sed quid remotiora repeto? cùm propius Suydas explicet: In Baſilica, inquit, à tergo miliarij ſtatuam viri ſimilitudinem gerentem auro illitam, elephantíque, & eius curatoris ſta-

tuas fuiſſe ſtatutas, alij clariùs dicunt has ſtatuas poſitas à tergo Baſilicæ prope miliarium. Tum Suydas addit in miliario ſtatuam Theodoſij fuiſſe, quam cùm eri geret Theodoſius multa frumenta largitus eſt. In ſtatuam Theodoſij equeſtrem, nunc non extantem, hi verſus extant:

ἔκθορες ἀντολίηθεν φαεσφόρος ἥλιος ἄλλος
Θεοδόσιε θνητοῖσι πόλου ἠπιόθυμε,
ὠκεανὸν παρὰ ποσσὶν ἔχων μετ' ἀπείρονα γαῖαν.
πάντοθεν αἰγλήεις κεκορυθμένος ἀγλαὸν ἵππον
ῥηιδίως μεγάθυμε, καὶ ἐσσύμενον κατερύκων.

Tum Suydas adiungit in miliario fuiſſe ſtatuas Sophię vxoris Iuſtini Thracis, & Arabiæ filiæ huius, & Helenæ neptis eiuſdē, tum Arcadij, & Theodoſij eius filij equeſtres ſtatuas prope Theodoſij maioris ſtatuam poſitas. Cedrinus ſcribit ſupra fornicem miliarij ſtetiſſe duas ſtatuas, vnam magni Conſtantini, alteram Helenæ matris, habentes crucem intermediā, ponè ipſas fuiſſe Traianum equeſtrem, eíq; propinquū Aelium Adrianum ſimiliter equeſtrē. Suydas dicit in fornice ſimiliter ſtatuas Conſtantini & Helenæ, & crucē inter eas mediam fuiſſe, hanc inſcriptionē habentem: Vna ſancta, & duo celeres curſores. Idem ponit in fornice fori Auguſtæi eaſdem ſtatuas Conſtantini, & Helenę, & crucem, eandem inſcriptionem gerentes, ex quo intelligitur adeò vicina fuiſſe forum, & miliarium, & Baſilicam, vt non modò à diuerſis eadem ponantur in diuerſis locis, ſed etiam ab vno eodémque. Item in miliario Suydas ponit currum quatuor equis fuluis ductū ab antiquis temporibus, duabus ſtelis ſuſtētatum in eo loco, vbi fauſtis

exercitus acclamationibus exceptus eſt Conſtantinus, poſtquàm vicit Azotium:quoniam etiam ibidem laudatus fuerat Byzas fundator Byzantij. Deportatum autem currum à Sole vectum in Hippodromum ferētem ſtatuam paruam à Conſtantino confectam. Hæc erat fortuna vrbis,quæ maximis feſtis,& in Natali die vrbis ponebatur in ſenatu,quoniam in capite ſuo crucem gereret, quam Conſtantinus ſcalpēdam curauerat. Iulianus Chriſtianę religionis deſertor ipſam foſſa obruit in eo loco,vbi periit Arius,non longè à ſenatu. Vbi etiam pius Theodoſius Arij, Macedonij, Sabellij, Eunomij ſtatuas marmoreas ſcalpendas curauit humi deſidētes ad notandam eorum perfidiā, vt à prætereuntibus ſtercore, & lotio, execratione contaminarentur. Alij tradunt vrbis fortunę ſtatuā ex Roma à magno Conſtantino vectam,& ſtatutam fuiſſe in fornice Palatij. Zoſimus tradit Conſtantinum fortunam Romæ cōſtituiſſe in parte vniuş porticus ex quatuor porticibus circundantibus maximum forū. Veriſimile videtur Conſtantinopolitanos eam celebraſſe feſto die, vt in antiqua Roma celebrabatur, tam ab indigenis, quàm externis in eodem die,& templo,in quibus olim parilia nuncupata celebrari ſolebāt. Socrates narrat,vt Iulianus cùm ſacrificaret publicè fortunæ Conſtantinopoleos in Baſilica,vbi Fortunæ collocata erat ſtatua Mares Chalcedonis epiſcopus manu eò ductus: nam ob ſenectutem oculis laborabat,multis contumeliis Regē affecit,eum impium religionis Chriſtianæ deſertorem appellans. Iulianus cōtumelias verbis vlciſcebatur, cæcum ipſum appellans. Dicebat, Nū Galilæus Deus tuus te curabit?

Galil

Galilæum ſolebat Chriſtum appellare. At Mares, liberiùs Iuliano reſpondit, Deo, inquit, qui me excæcauit, gratias ago, ne videam faciem tuam prolapſam in tantam impietatem. Ad hæc nihil reſpondit Iulianus. Zonaras eóque antiquiores hiſtoriis ſuis mandarunt, temporibus Anaſtaſij Regis ſtatuam Fortunæ, quæ ex ære facta, muliebri ſpecie alterum pedem intra nauem ſimiliter ex ære factam ante ſe ſtantem haberet, ſtatutam fuiſſe in aliqua parte vrbis, cùm autẽ huius nauis æreæ ſimulacrum temporis vetuſtate laboraſſet, vel inſidiis illius membra quædam fracta, ſublatáque eſſent, accidiſſe, vt naues onerariæ Byzantium non appellerentur, ſed vbi prope vrbem acceſſiſſent, ventorum violentia ingredi portum prohiberentur, ac ſi naues longæ multis remis actæ onera illarum in vrbẽ adueherent, támen citò ob penuriam conſumebantur. Hoc cùm aliquandiu viguiſſet, curatoribus reipub. maximæ curæ fuit inquirere cauſam. Denique cùm veniſſet in ſuſpitionem cauſa huius facinoris, & nunciata eſſet iis, qui curam vrbis gererent, tum hi fragmẽta illius æreæ nauis diligenter inquiſita inuenerunt, illíque reſtituerunt & accommodarunt, nauigatióque aperta fuit & libera, & mare plenum nauium in vrbem adnauigantium, atq; vt exactè noſcerent, an cauſa fuiſſet nauis fortunæ fragmentum, cur naues non applicarentur, ſuſtulerũt rurſus partes illas nauis æreæ, tum quæcunque naues in vrbem adnauigarent, ventorum vi iterũ retroceſſerunt. Inde pro re firma habuerunt, ex eo, quòd nauis hæc ærea fracta eſſet naues onerarias prohibitas fuiſſe adnauigare in vrbem. Itaque nauem illam curæ habuiſſe, eámque renouaſſe.

uaſſe. Eunapius Sardianus in volumine, quod ſcripſit de Vitis Philoſophorum & Sophiſtarum, tradit populum Byzantinum imperante Conſtantino aliter interpretatum fuiſſe difficultatem nauigandi Byzantium. Contigit, inquit, ſitui Byzantij adnauigationem in vrbem Byzantium incommodam eſſe, niſi ventus notus ſolidus ſpiret, hoc cùm ſæpè accidiſſet, populus fame preſſus conuenit in theatrum incitatus in Conſtantinum. Præfecti aulæ regiæ inuidentes Sopatro Philoſopho detulerunt Conſtantino. Sopatrus, quem in honore habes, ventos alligauit exceſſu Sophiæ, quam etiam ipſe laudas, & in regiis thronis ſedere facis. His auditis Cōſtantinus, perſuaſus Sopatrum, ſecuri feriri iuſſit.

De templo Neptuni, & de æde Minæ, & de ſtadijs, & ſcala Timaſi. CAP. XXIIII.

COGNITIO templi Minæ, ideò mihi videtur prætereunda non eſſe, quoniam oſtēdit in qua parte vrbis regio quarta fuerit continens Baſilicam, Auguſtæum, ædem diui Minæ. Hiſtoria incerti authoris tradit in Acropoli olim templū Neptuni prope mare Byzantem excitaſſe, vbi ait ſuo tempore fuiſſe templum Minæ martyris: alio loco idem inconſtanter dicit templum Minæ fuiſſe olim Iouis, ex eóq; habuiſſe marmoreos fornices ſuſtentatos duabus magnis columnis. Itaq; ex huius inconſtantia nihil aliud aſſequi poſſum, niſi mihi veriſimiljùs videtur templum Minæ in his partibus Acropoleos, in quibus olim fuit templum Neptuni, cùm ex Dionyſio Byzantio antiquiſſimo ſcriptore tradente paulò ſupra promontorium Boſporium fuiſſe

fuiſſe egreſſoriæ Mineruæ aram, & templum Neptuni, & ſub templo Neptuni,intra muros fuiſſe ſtadia & Gymnaſia, vt planiùs demonſtraui in Boſporo, tum aſſequor ex hominum memoria viuentium, aſſerentiũ intra clauſtra regia olim Acropolim appellatã fuiſſe nobile templum diui Minæ,antiqua deſcriptio regionum vrbis in regione Minæ prodit fuiſſe ſcalam Timaſi & ſtadia. Procopius ad locum, inquit, mari vicinum ſtadium nuncupatũ,ex eo,quòd ibi olim certamina quædam exercerentur; Iuſtinianus Rex & Theodora Regina hoſpitia maxima ædificarunt.

De Lauſo nuncupato, & de eius ſtatuis Veneris Cnidiæ, Iunonis Samiæ,Mineruæ Lindiæ,Cupidinis alati,Iouis Olympij,Saturni, Monocerotum,Tigridum,Vulturum, Camelopardalium, & de Xenodochi ciſterna nuncupata Philoxeno,de Chryſotriclino.

CAPVT XXV.

LAVSVS celebris eſt locus vrbis ſcriptis permultorum, quorum aliqui ſcribunt domum fuiſſe Patricij Lauſi appellati, qui multos magiſtratus geſſit regnante Arcadio filio Theodoſij magni, domúmque inſignibus monumentis ornaſſe. Heraclidæ epiſcopi Cappadociæ ad Lauſum præpoſitum liber extat inſcriptus Lauſaicus.In qua autem parte vrbis Lauſus fuerit,non hi declarant,ſed fuiſſe inter Palatium & Conſtantini forum aſſequi poſſumus ex incendio,quo Zonaras & Cedrinus dicunt temporibus Leonis Imperatoris deflagraſſe ædificia ex latere vrbis vergente ad Septentrionem,à Boſporio portu vſq; ad tem-

plum diui Ioannis Calybitæ, ex latere meridiano à templo diui Thomę Apoſtoli ad ædem Sergij & Bacchi. In medio verò vrbis à Lauſo vſque ad Taurum, Euagrius deſcribens idem incendium, eo loco, quo alij dicunt in media vrbe illud incendium extitiſſe à Lauſo vſque ad Taurum, ipſe dicit à foro Conſtãtini ad Taurum, quò percipitur Lauſus vicinus fuiſſe foro Conſtantini. Sed verſus Orientem, & inter Palatium, & forum Conſtantini, patet ex incendio, quo Cedrinus regnãte Baſiliſco teſtatur deflagraſſe florentiſſimam partem vrbis Chalcopratia. Vtraſque porticus, & continentia omnia ædificia, & nuncupatam Baſilicam, in qua Bibliothecam illam inſignem antè dixi, & pulcherrima Laũſi ornamenta vſq; ad forum Conſtantini: multæ enim ſtatuæ in Lauſo erãt, inter quas Cedrinus excelluiſſe tradit ſtatuam Lindiæ Mineruæ longam quatuor cubitos ex lapide ſmaragdo factã opus Scyllidis, & Dipœni ſtatuariorum, quam olim Seſoſtris Aegypti Rex dono miſit ſapienti Cleobulo Lindio tyrãno, à qua fortaſſe Laouſus locus appellatus eſt. Nam nomen Mineruæ Laoſſos. Theophraſtus tradit Aegyptiorum Commentariis reperiri Regi eorum à Rege Babylonio miſſum ſmaragdum munere quatuor cubitorũ longitudine, & trium latitudine. Si Seſoſtris Rex & Dipœnus & Scyllis eodẽ tempore fuiſſent, exiſtimarem legendum in Codice Pliniano ſmaragdum Mineruæ: at Dipœnus, & Scyllis in marmore ſculpendo primi omnium claruerunt, geniti in Creta Inſula, etiamnum Medis imperantibus priuſquàm Cyrus in Perſis regnare inciperet, hoc eſt, Olympiade circiter quinquageſima. Simulachra perfecerunt

Apol

Apollinis, Dianæ, Herculis, Mineruæ, quod ex cœlo poſtea tactum eſt. Dipœni quidem Ambratiā, Argon, Cleonem, operibus refertas fuiſſe tradit Plinius, at nõ meminit Mineruæ Lindiæ. Præterea adiũgit Cedrinus in Laouſo ſtatutam fuiſſe Venerem Cnidiam omnium mortalium ſcriptis celebratam ex marmore albo factam, nudam, manu tegentem ſolam corporis verecundam illam partem. Praxitelis opus, & Samiam Iunonem opus Lyſippi, & Bupali Chij, & Cupidinē alatum ſagittas habentem ex myndo allatum, & Phidiæ elephantinum Iouem. Quem Pericles poſuit in templo Olympio, & Saturni exiſtimatam ſtatuam capitis poſticam partem caluam habentem, anticam verò comatam, opus Lyſippi, & Monocerotes, & Tygrides, & Camelopardales, & Taurelephantos, & Vultures. In Codice Cedrini legitur Taurelephas, rectiùs legeretur Taurelaphos, id quod colligo ex Coſma Indopleute antiquo & nobili ſcriptore, qui ponit Taurelaphos, id eſt, tauros ceruinos. Hiſtoria patria nuncupata incerti authoris ait etiam in Lauſo fuiſſe ſuo tempore aquilas lapideas, cui eatenus credo, qua dicit ſua etiā ætate fuiſſe: ſed qua aquilas dubitare potiùs poſſum, ſint'ne illæ aquilę, quos Vultures appellat Cedrinus, quam pleraque ab eo tradita longè minus conuenientia. Cedrinus ſcribit in partibus Laouſi fuiſſe ædificia varia, & Xenodochia quædam, vbi eſſet illa celebrata Philoxenos, quæ hoſpitaliter ſuppeditabat aquā, quidam declarant Philoxenon ciſternam fuiſſe conditam à Philoxeno, eam ipſe exiſtimo, quam Heraclium terra obruiſſe poſitam inter Triclinium & Lauſiacum: ſcribit Menander no-

minatus protector, tradens Macedonium Regem pleraſq; ciſternas purgaſſe, quas terra obruerat Heraclius Rex, quòd ſi etiam purgauit illam poſitam inter Lauſiacum & Triclinium, illa eſſe videtur, quæ in Abrami domus parte ſubterranea vergente ad Septentrionem viſitur, cuius concameratio quadringentis & viginti quatuor colũnis marmoreis ſuſtinetur duplicatis, nempe ducentis & duodecim, ſupra ſe ducentas & duodecim columnas habentibus, quarum vnam menſus ſum, cui reliquas ſimiles puto, & deprehẽdi perimetrum ſex pedum & dodrantis eſſe. Altera ciſterna eſt iuxta latus eiuſdem domus vergens ad Occaſum, cuius fornices ſuſtinentur triginta duabus columnis Corinthiis in quatuor ordines diſpoſitis, ſingulos cõſtantes octo columnis, quarum ſcapi in ambitu continent duodecim dodrantes. Iam vero Triclinium, inter quod & Laouſum diximus ſitam eſſe Philoxenon ciſternam: arbitror eſſe, quod Zonaras ſcribit Iuſtinianum tertiũ ædificaſſe in regiis ędibus, ídq; à ſuo nomine Iuſtinianęũ appellaſſe. Tiberium Regẽ Cedrinus addit Chryſotriclinium à Iuſtiniano tertio conditum ornatius reddidiſſe, Chryſotriclinij porta occidentalis illa fuit, cuius meminit Leo quintus, cùm prædixit Andronico tyrannidẽ meditãti per portã Chryſotriclinij occidentalem Andronici caput in Hippodromo abſcindendũ ad ſe allatũ iri. Chryſotriclinij crebra eſt mẽtio etiã apud ſcriptores, qui ſcripſerunt paulò ante, quàm Conſtantinopolis caperetur, túmq; oẽs ciues Chryſotriclinij nouerãt nomẽ & locũ, nũc nemo eſt, ꝗ ſciat aut ſcire curet: ac potiùs negligat, & contẽnat, vt cætera oĩa, quæ pertinẽt ad diſciplinas.

LIB

LIBER TERTIVS.

De locis regionis quintæ, & ſecundi collis, de Nauali, & portu nuncupato Boſporio, & de Strategio, & foro Theodoſiaco. CAPVT I.

REGIONEM quintam fuiſſe in collis ſecundi latere vergente ad ſeptentriones, & in planitie attingente eius radices, à dorſo promontorij, pariter, & coniunctè cum quarta regione deſcendentem ad ſinum Cornu nuncupatum non percepiſſem ex antiqua regionum vrbis deſcriptione, quamuis tradente non modicam partem ſuam in obliquioribus poſitam locis planitie excipiente productam fuiſſe. Nam ea deſcriptio aliis etiam regionibus vrbis conuenit, neque ex eius ædificiis cognouiſſem, quæ traduntur in ipſa contenta fuiſſe, quorum nulla neque veſtigia extant, neque hominũ memoria. Sed ex portu Phoſphorio, ſiue Boſporio nuncupato, atque ex ſcala Chalcedonenſi mihi aliqua lux affulſit, quæ nomen non habet, ex eo, quòd ſita ſit in ea vrbis parte, quæ vergit ad Chalcedonem & ortum Solis: non enim eò vergit, ſed ad ſeptentriones. Sic Boſporius portus non à Boſporo freto, ſed à conſuetudine deprauata Byzantiorum ipſum Boſporium vocantium immutatione literæ, cùm debuiſſent eum appellare Phoſphoriũ, Stephani & Euſtachij teſtimonio, qui tradunt Phoſphorium fuiſſe portum Byzãtij, ex eo nomen adeptum, quod Philippo Macedone Byzãtium obſidente, occultũ ingreſſum cùm milites effodiſſent, vnde occultè ingreſſuri erant in vrbem. Hecate Phoſ-

phoros præſens lumen nocte ciuibus attulerit, inſidiáſque detexerit. Itaque obſidione liberati Phoſphorium locum illum nominarunt, ſed vt lucē afferunt, cur Boſporius & Phoſphorius idem portus vocetur, ita non declarant: ſitus ne hîc eſſet in parte vrbis vergente ad Meridiem, an ad Septētriones, an ad Orientem: ſed ex ſcala Chalcedonenſi, quam regionum deſcriptio ponit in regione Boſporiani portus, exiſtimare poſſumus fuiſſe in ſeptētrionibus vrbis non oriētalibus portubus, quãuis ſitis cōtra Chalcedonem. Nam fluxus rapidus Boſpori freti nauigationem à Chalcedone ad partes Conſtantinopoleos orientales & meridianas difficilem præbet, ad ſeptentrionales verò perfacilem, vt planè intelligunt, qui rapiditatem Boſpori nouerunt, & viderunt eos, qui exercent nauigationem inter Chalcedonem & Byzantiū, applicare naues ad ſeptentrionales vrbis partes, vel ab illis ſoluere. Adde huc antiquam regionum deſcriptionem, quæ contra Chalcedonem nullam ſcalam ponit, ac ſi poneret, eius mentionem faceret in prima, aut ſecunda regionibus aduerſis Chalcedoni & Orienti, aut in tertia regione expoſita Meridiei, in qua portum nouum poſitum antè diximus. Sed quid longa ratiocinatione opus eſt, cùm nominatim, & breuiter teſtimonia ex ſcriptorum monumentis proferre poſſumus, ex quibus planè perſpicitur portum Boſporium, & ſcalam Chalcedonenſem eſſe non modo in parte vrbis ſeptentrionali, ſed etiam in quo ſeptentrionis loco, è quibus primùm profero Dionyſium Byzantiū, qui ſtatim extra murum Byzātij antiqui ponit templum Telluris ſupra ſinum Boſpori, & paulò ſupra ipſum templa

paria Cereris & Proſerpinę,quam etſi Phoſphoron non nominat,ſed duntaxat κόρην, id eſt, virginem, ſic enim Proſerpina interdum nominatur,tamen illã intelligere poſſumus ex loci ſitu Hecaten fuiſſe, cuius tripodẽ Cedrinus ponit in Strategio , vbi veriſimile videtur ex Dionyſij Byzantij deſcriptione templum fuiſſe Proſerpinę,aut non lõgè ab Strategio.Sed clariùs ſcribit Euagrius,cùm ait regnante Leone in parte vrbis vergẽte ad boream, in qua eſſent Neoria vrbis,incendium extitiſſe,quod à Boſporio portu graſſatum eſt vſque ad antiquum Apollinis templum , in parte verò meridiana à portu Iuliani ad templum Omonoæ, id eſt, Cõcordiæ, In parte vrbis media à foro Conſtantini vſque ad Taurum,Zonaras hoc incendium ait à mare ſeptentrionali ad mare meridianum vrbem intercepiſſe, in longitudinem quidem à Boſporio ad templum diui Ioannis Calybitæ, ex Meridie à templo diui Thomæ Apoſtoli, ad templum Sergij & Bacchi, in media vrbe à Lauſo ad Taurum, Georgius Cedrinus tradit id incendium ortum à Neorio, hoc eſt, à Nauali, perrexiſſe vſque ad ædem Ioannis Calybitæ, ex quibus cognoſco Neorium & Boſporium vicina fuiſſe, quanquam ab antiqua regionũ deſcriptione Boſporius portus in quinta regione,& Neorium in ſexta ponantur.Nam cùm hæc vtraque regio ſimul coniuncta à collis dorſo ad mare deſcendat, nihil impedit, quin vicinus fuerit portus Boſporius Neorio,quod in qua Byzãtij parte fuerit,apertè deſignat Zoſimus iam Hiſtoricus antiquus,deſcribens antiquum Byzantium,quod dicit fuiſſe in colle ſitum, occupans partem Iſthmi,quem efficit Propõtis & ſinus

Ceras nuncupatū, Byzantiiq; murum addit per collem demiſſum fuiſſe à parte occidentali vſque ad templum Veneris,& maris poſiti contra Chryſopolim,à parte bo reali pari modo deſcendiſſe vſque ad portum, quem vocant Neorion, quod prope portam, quam Græci appellant Oreiam, corruptè quaſi Neorij portam, aut non longè ab ea fuiſſe exiſtimo, hodie inter mare & portam Oriā, quam Turci appellant Siphont, id eſt, Iudæorum eam accolentium ſpatium latum velut forum maritimum, cui adiunctam videre licet ſcalam Chalcedonenſem, ſiue Scutaricam, qua quotidie traiectus fit in Scutaricum, aut Scutaricum, olim Chryſopolim nuncupatam Emporium, & portum Chalcedonenſium. Scalæ Chalcedonenſi vicinus eſt traiectus in Galatā olim Sycenus appellatus, quem antiqua deſcriptio vicinum ponit Neorio & Boſporio, quorum ſitus paululum immutatus eſt, vt horreorum ibi olim ſitorum, nunc in alium locum traductorum, ſiue ob Regis clauſtrum longiùs promotum, ſiue quia primam Neorium manufactum eſſet: deinde terra obrutum fuerit. Non enim eo tempore cùm Philippus cuniculos egit verisimile eſt portum fuiſſe, quem poſtea Byzantij Phoſphorion appellarunt: nam impeditus fuiſſet ſcaturigine aquarum, ſed deinde locum appellatum Phoſphorium portum manufactum fuiſſe, vt quidam tradunt de Neorio, quod dicunt clauſum à Conſtante, in eóque fuiſſe forum re[illegible]um maritimarum, deinde regnante Iuſtino tranſlatum fuiſſe in portum Iuliani: alij ſcribūt Leontium Imperatorem, qui regnauit poſt Iuſtinum, purgaſſe portū Neorium: alij addūt in lacu Neorij Bouem æreum ſtatutum fuiſſe

ingen

ingentem. Boui æreo in vndecima regione ſito ſimilẽ, quem recentes ſcriptores tradunt ſemel in anno mugire, túmque vrbi accidere detrimenta, quod commentitium puto & ſubreptum ex Callimacho & Pindaro ſcribentibus Rhodium montem eſſe nomine Atabyrium habentem æreos boues, qui mugitum emittere ſolebant impendẽte Rhodo calamitate. Ex quibus liquet Neotium fuiſſe manufactũ, quod nunc non extat. Iam igitur Boſporiano portu, & ſcala Chalcedonẽſi cognitis, cognoſcimus quintam regionem fuiſſe in collis ſecundi latere, atque in ſubiecta ſub ipſum planitie ibidémque fuiſſe thermas Honorianas, Prytaneum, thermas Eudoxianas, horrea Valentiniana, horrea Conſtantiaca, Thebæum Obeliſcum, portum Boſporianũ, ſcalam Chalcedonenſem, ciſternam Theodoſiacam, Strategium, in quo fuit forum Theodoſiacum. Qui deſcribunt antiqui Byzantij ambitum, dicunt eius muros incepiſſe ab Acropoli, & perrexiſſe ad Eugenij turrim inde aſcendiſſe vſque ad Strategium, & Achillis balneũ, cuius meminit Iuſtinianus in ſuis conſtitutionibus de aquæductibus, cùm inquit: Plumbeas fiſtulas ducentes aquã ad thermas, quæ Achilleæ nominantur, quas prouidentiæ tuæ magnificentia factas fuiſſe cognouimus, eandem formam ſeruare cenſemus, quam Theodoſius & Valentinianus conſtituerunt, item memoratas fiſtulas thermis tantum, & Nymphæis, quibus eminentia tua deputauerit, volumus inſeruire facultate præbenda tuæ ſublimitatis apparitoribus circumeundi ſine formidine domos, & ſuburbana balnea, ad inquirendum nequa deceptio, vel ſuppreſſio ſit contra publicam vti-

litatem. Initio dixi ex Socratis hiſtoria, Conſtantinum magnum Conſtantinopolim ſecundam Romam habendam eſſe lege ſanxiſſe, quæ in columna inciſa publica eſt, quam in nũcupato Strategio ſtatuit prope ſuam ſtatuam equeſtrem. Ex antiqua regionum deſcriptione vrbis triplex forum à Theodoſio nominatum reperio, primum in quinta regione Theodoſiacum nominatum, quod fuiſſe in Strategio dixi, alterum in ſexta regione, quod Theodoſij appellat, tertium in duodecima, quod Theodoſiacum nominat. Duo hæc poſtrema rerum venaliũ fuiſſe infrà monſtrabo, primum prętorium forum coniicere poſſumus ex ipſa regionũ deſcriptione tradente id fuiſſe in Strategio, quod Latini Prætorium appellant, quod poſtea etiam à Græcis appellatum eſt Prætorium ob diuerſa fora, mihi veriſimilius videtur, quàm certo ſciam, an hoc Theodoſiacum forum ſit illud magnum Prætorium, quod pulchrius effectum à Iuſtino Rege & Domnini opera intelligitur ex verſibus Pauli Silentiarij, quos ſubiungam, vt clariùs liqueat Prætorium Græcis vſitatum fuiſſe, vt alia pleraque Latina:

Εἰς τὸ μέγα πραιτώριον καλλωπισθὲν
παύλου σιλεντιαρίου.

Κόσμον ἰουστῖνος βασιλεὺς ξυνόωντα καθήρας.
Καὶ τὰ μέγιστα δίκης ἤγλαισεν τεμένη·
Σοῖς δὲ πόνοις δομνῖνε κατευθέα νύκτα διώκεις
Ἐκ θέμιδος μεγάρων ἐκ βιοτοῦ μερόπων.

De regione ſexta, & de reliquis ædificijs antiquis ſecundi collis. CAP. II.

REGIONEM ſextã fuiſſe in parte vrbis ſeptentrionali, potiuſquàm meridiana non nouiſſem ex colũna Conſtantini in hunc diem extante, neque ex Conſtantini foro, neq; ex antiqua deſcriptione, quamuis tradente columnam purpuream Conſtantini, quamuis deſcribente regionem ſextam breui peractam planitie, reliquam in deuexo conſtitiſſe: niſi addidiſſet à foro Conſtantini ſcalam vſq;, ſiue traiectum vſque Sycenum porrectam fuiſſe. Sycenus traiectus appellatus fuit à Syca olim nominata, quæ nunc Galata, ſiue Pera appellatur, vt pleniùs declarabo in regione decimatertia, ſextam regionem cõiunctam fuiſſe cum quinta paulò ante ſignificaui ex vicinitate Neorij, ſcalæque Chalcedonenſis, & traiectus Syceni, & Boſporiani portus. Cognita igitur Syca aſſequor iuxta planitiẽ maritimam ſubiectam ſub ſecundi collis radices fuiſſe Neorium, traiectúmque Sycenum ſitum fuiſſe, vbi hodie traiectus eſt Galatinus, columnámque purpuream nunc extantem eſſe illam, quam antiqua deſcriptio in ſexta regione tradit fuiſſe: ſed quàm prope columnam, & forum Conſtantini Senatus fuerit, ex ſextæ regionis deſcriptione quamuis Senatum continente intelligere nõ poſſum. Verùm paulò infra ex aliis ſcriptoribus Senatum oſtendã fuiſſe in fori Conſtantiniani parte vergente ad boream. Deniq; regionem hanc partim fuiſſe in ſecundi collis dorſo, in quo columna purpurea hodie viſitur, & forum gallinarium, quod nunc Turci appellant Taubaſar, officinæque telas tingentium, & do-

mus Aenobarbi præfecti Claſſi Turcicæ, & templum Alibaſſæ, partim in ſecunda valle, eiúsq; latere dextro, partim in planitie littorali ſubiecta ſub hanc vallem, & radices ſecundi collis, quæ à frequentiſſimis habitatur Iudæis.

De columna purpurea, & foro Conſtantini, & Palladio.

CAPVT III.

QVI à magno Conſtantino res geſtas cõſcripſerunt, tradũt illum columnam porphyreticam cycloterem, hoc eſt, teretem, & circulis laureatis cinctam, quam regionum vrbis deſcriptio appellat purpuream ab vrbe Roma, vt fama eſt, aduectam, ſtatuiſſe in foro nuncupato Placoto, ex eo, quòd planis & latis lapidibus, quos Græci placas appellant, conſtratum eſſet, & ſimul ſupra hanc columnã collocaſſe ſtatuam ex ære factam admirabilem: ſiue propter artem, ſiue ob prægrandem magnitudinem. Antiquo enim opere, ſummóque artificio perfecta erat, vt ſpirare videretur, quam dicunt olim, Apollinis Iliaci fuiſſe imaginem, eámque diuinum Imperatorem ſuo nomini dedicaſſe, eiúsq; capiti nonnullos clauos eorum impoſuiſſe, qui corpus Domini affixiſſent ſalutari Cruci, atque in hac ſtatua ſcalpenda curaſſe hæc verba:

Σὺ κύριε κόσμου κοίρανος καὶ δεσπότης.
Σοὶ νῦν προσῆξα τήνδε σὴν δούλην
πόλιν, καὶ σκῆπτρα τάδε, καὶ τὸ
τῆς ῥώμης κράτος φύλαττε, ταύτην
Σῶζέ τε ἐκ τῆς πάσης βλάβης.

Cedrinus adiũgit ſub columnam duodecim cophinos illos

illos literis ſacris illuſtres ſubieciſſe. Hæc columna porphyretica non gradibus peruia eſt, ſed ſolida. Itaq; falſò tradit Fuluius antiquarius coclidē eſſe. Zonaras ſcribit etiamnum in ſuam ætatem ſtatuam Conſtātini extitiſſe ſupra columnam, regnantéq; Alexio Comneno verno tempore, cùm alia permulta cecidiſſe vento vehementiſſimo perflante, tum Conſtantini magni ſtatuam ſupra columnam porphyreticam collocatam detractam, & peſſundatam, diſtractámq; in multa fruſta multos obuios interemiſſe. Scriptor rerum geſtarum ab Alexio Comneno addit fulmine non modo ſtatuam dirutam, ſed etiam tres zonas columnæ deiectas fuiſſe, quæ nam hæ zonæ fuerint, intelligitur ex his, quæ mox adiungam. Hæc quidem columna etiam nunc extat in culmine ſecundi collis aliquantum quidem diminuta, non tam vetuſtate, quæ vetuſtiſſima eſt, quàm incēdiis & terræmotibus ventorum turbinibus: non enim iam habet vllam ſtatuam, imo etiam tribus zonis, ſiue ſpondylis ſupremis, ſiue circulis, ob quos Hiſtorici cycloterem columnam hanc dicunt quaſi circulis diſtinctam. Priuata fuit turbine vētorum temporibus Alexij Comneni, locóque ſpondylorum aucta fuit acceſſione ſtructuræ ſuperædificatæ teretis eiuſdem craſſitudinis, & æqualis reliquo ſcapo, cuius ſupra excelſum ſtylobatem marmoreum quadratum quoquo verſus latū vndecim pedes & dodrantem, altum duodeuiginti pedes ſtatuta eſt, ſpira dorica marmoris porphyretici conſtans plintho, toro inferiore & ſuperiore, & intermedia ſcotia, ſupra ſpiram ſcapus columnæ perimetrum habēs pedum circiter triginta triū ſtructilis, non enim ex vno lapide

ſcapus conſtat, ſed ex octo lapidibus velut ſpondylis, quorum ſinguli vna corona,ſeu zona, ſeu toro,ſeu nodo laureato cinguntur iuxta commiſſuram lapidũ,quę nulla apparebat cùm integra erat tecta nodis eminentibus: ita enim nodi intertexti laurinis foliis & baccis ſinguli ſcalpti in ſumma parte ſingulorum lapidũ, ſeu ſpondylorum eminenter expreſſi ſunt, vt commiſſura videri nequeat. Ac ſi nulla ex parte læſa eſſet vno ex lapide facta videretur nõ modò vulgo,ſed etiam quibuſdam Hiſtoricis,qui falſò prodiderunt eam columnam ex vno lapide factam eſſe, atque adeò irrident eos, qui non credunt eſſe vnius lapidis, vt idiotas deceptos zonis æreis, quibus tum cingebatur & ſpondylis ornatus cauſa, vt ipſi aiunt, additis. Nunc zonas æreas non habet,ſed aliquot ferreos circulos aſtringẽtes columnam partim incẽdiis corruptam.Loco zonarum deiectarum turbine ventorũ ſuperædificatus eſt ſpondylus ex multis lapidibus, in quo ſummo eſt Græca inſcriptio nomen Regis illius continens,qui poſt caſum ſtatuæ Conſtantinianæ ſupremum ſpõdylum ſtructilem ſuperimpoſuit,huius columnę ſimilitudinem gerebant columnæ,quas deſcribit Athenæus in hanc ſentẽtiam.In Aegypto excitatas fuiſſe columnas teretes,& rotundas,variis ſpondylis conſtantes,aliis nigris,aliis albis,alternatim ſitis,earúmque capitula,ſimiliter rotunda extitiſſe, quæ ambiret ſcalptura vniuerſa ſimilis roſis paululum apertis, calathum nũcupatum non elices, quemadmodum in Græcanicis operibus, neq; folia aſpera circundant,ſed lotorum,& palmarum recenter natarum fructus,atque interdum plurimorũ florum genera ſcalpta ſunt,

ſunt:hoc verò ſub radice ciborium, quod eminet ſupra ſpondylum ad commiſſuram capituli floribus & foliis diſtinctum ſimilem diſpoſitionem habet. Ita Aegyptij columnas conficiunt, parietéſque albis,& nigris lateribus alternatim ſitis conſtruunt. Hanc Athenæi rationem adhuc Aegyptios Syros,Perſas ſeruare vidi, parietes alternis ordinibus colorũ conſtruentes, diuites quidem, lapidibus, aut laterculis naturaliter variis mediocres arte & pictura variatis, has zonas dicunt quidam ſcalptas fuiſſe ad præſagiendam bonam præſignificationem annorum Conſtantini, ſeu victoriarum multitudinem:equidem ipſe potiùs arbitror eſſe deſignatrices coronarum laurearum, quibus Apollo delectatur, hánceque columnam antiquam Coloſſæi Apollinis ſuſtinuiſſe ſtatuam,quam Conſtantinus, Apollinísq; ſtatuam ſibi attribuit,ſiue ſemper victori,ſiue quòd Apolline delectaretur, vt cum cæterorum ſtatuas deorum euerteret, Delphici Apollinis ſtatuam, & tripodem in Hippodromo ſtatuerit: id quod ſignificat Rhetor ille Belga,qui dixit panegyricũ Conſtantino.Cùm,inquit, vbi Conſtantine deflexiſſes ad Apollinis templum toto orbe pulcherrimum,vidiſti credo,Apollinem tuum coronas tibi offerentem, quæ tricenum ſingulæ ferunt omen annorum,hic eſt humanarum numerus ætatum, quæ tibi vtiq; debent vltra pyliam ſenectutem, & imò, quod credo, vidiſti, téque in illius ſpecie recognouiſti, cui totius mundi regnum deberi vatum carmina cecinerunt.Quòd ego nunc demũ arbitror contigiſſe,cùm tu ſis, vt ille iuuenis & lætus, & ſalutifer, & pulcherrimus Imperator. Si Turcus, quem appoſueram, vt con-

ſcenſa

ſcenſa baſi metiretur,quæ ipſe deſignauerã, & præſens diſſimulanter reſpiciebam rectè perticam tenuit, qua metiebatur, ſpondylum imum deprehẽdi ex nota perticæ,quam ille inciderat ſpondylum altum eſſe nouem pedes & quatuor digitos, tori verò latitudinem ſeſquipedalem, eiúſque expreſſionem extra ſpondylum proiectam eſſe ſex digitos:torum voco eius calcaneũ. Itaq; ſinguli lapides,quos ſpõdylos nominaui alti decem pedes & dodrantem. Eſt igitur altitudo octo ſpõdylorum circiter octoginta ſex pedum & dodrantis, adde ſuperſtructum ſpondylum cum Abaco, adde ſpiram, & ſtylobatem, & gradus quatuor ſub ſtylobatem ſubiectos marmoreos, quorum imus altus à terra pedem & ſex digitos,ſecundus tantundem,tertius ſeſquipedem, quartus tantundem. Huius columnę,ſeu potiùs coloſſi,cùm ſuſtineret ingentem illam ſtatuam Conſtantini locus, quo nomine appellaretur olim, ex ante ſcriptis nõdum plane cognoſci poteſt:nam Placotum forũ,in quo Zonaras & alij recentes Hiſtorici docent ſitam illam fuiſſe,cùm non meminerit Procopius, neque quiſquam illorum temporum, dubitabam primùm num eſſet forum Conſtantini, etſi mihi veriſimile videbatur Conſtantinum ſuam columnã ſtatuiſſe in ſuo foro, vt Traianus ſuam Cochlidem ſtatuerat in foro ſui nominis. Sed quàm mox Socrates diſſenſionum Chriſtianarum hiſtoricus me admonuit forum Placotum eſſe forum Conſtantini, tradens Arium cùm prope forũ Conſtantini, in quo columna purpurea locata eſſet, acceſſiſſet, vehemẽti alui deiectione periiſſe:ſed clariùs liquet Placotum fuiſſe, quod olim appellaretur forum Conſtantini,

tini,ex Palladio Mineruæ,quod Zonaras tradit à Troia Conſtantinum tranſtuliſſe in forum Lacotum. Procopius in forum Conſtantini: Maleuenti, inquit, ferunt Diomedem conueniſſe. Aeneam ex Ilio venientem, eíque ex diuino reſponſo dediſſe ſimulacrum Mineruæ, quod ipſe quondam Vlyſſe auxiliante ab Troia abſtuliſſet, cùm ambo ad explorandum eò profecti fuiſſent, quàm à Græcis Iliũ caperetur. Præterea huc adiungunt Diomedi ægrotanti,& ſuſcitanti de ægritudinis euentu prædictum fuiſſe ex oraculo, non prius illum è morbo liberatum irí, quàm viro Troiano id ſimulacrũ tradidiſſet. Vbi tamen illud eſſet, Romani ſe ſcire negant, imaginem duntaxat ex lapide ſcalptá monſtrant, quæ in hoc tempus in templo Fortunæ ante Mineruæ ſtatuam collocata eſt, in ea quidem templi parte, quæ ſpectat ad Orientem. Illa quidem imago, quam dixi ex lapide ſcalptam, gerit præliantis ſimilitudinem, vibrantíſque velut in acie haſtam, habens veſtem oblongam, cuius facies non ſimilis eſt ſimulacro Mineruæ, quale inſculpitur à Græcis, ſed ab Aegyptiis, Byzantini aſſerunt Conſtantinum in foro ſui nominis hanc ſtatuam poſuiſſe ſub terra defoſſam: ex quibus Zonaræ & Procopij verbis patet forum Placotũ & Conſtantinianum forum idem eſſe. Cuius quidẽ cognitio non negligenda, ſine qua vrbis regiones quatuor, vrbíſque incendia perſpicuè cognoſci non poſſunt: nam tertia cõtinet tribunal fori Conſtantini. Sexta à foro Conſtantini vſque ad ſcalam Sycenam porrigitur continens columnam Conſtãtini. Septima à parte dextra columnæ Conſtantini vſq; ad forum Theodoſij cõtinuis extenditur por-

ticibus. Octaua, continet partem fori Conſtantini, incendia excitata ſub Iuſtiniano & Baſiliſco, vſque ad forum Conſtantini graſſata ſunt, ſub Leone à foro Conſtantini vſq; ad Taurum incendio ædificia conflagrarunt. Iam verò memor quorundam curioſorum, quibus à me aliquando percontantibus, vnde Conſtãtinus Palladium illud adeptus fuiſſet, reſpondi mihi dubium videri. Nam quòd Zonaras tradit à Troia, quomodo potuit tot ante ſeculis deleto Ilio, vt etiam Strabo ipſe ſedem multis cartis inueſtigare conetur? Quid quòd ſublatum à Diomede & Vlyſſe? nam ab antiqua Roma tollere qui potuit toties incenſa? præſertim Romanis ipſis ignorantibus, vt ait Procopius, vbi illud eſſet. Scriptores tamen Latini tradunt à Diomede datum Aeneæ ſeruatum fuiſſe Lauinij, poſtea tranſlatum Romam aſſeruatum fuiſſe in ædé Veſtæ. At Græci aliter tradunt, inter quos Pauſanias tempore Adriani ſcribit in arce Mineruæ illud fuiſſe Athenis omnium ſanctiſſimũ, quod iam inde ab initio de communi omnium curiarũ conſilio dedicatum eſſet in Acropoli delapſum de cœlo. Quale autem id fuerit, ligneum ne, an æneum, ſignum an ſcutum, controuerſum eſt. Quidam ſcribunt fuiſſe ſcutum, vt Romæ ancilia: aliter ſentiunt Dion & Diodorus, qui ſcribunt fuiſſe ſignum ligneum & tricubitale, cœlo lapſum in Peſſinunte vrbe Phrygiæ, dextra tenens haſtam, læua colũ & fuſum: veriſimilius eſt fuiſſe ſimulacrum ex nomine Palladis, cuius ſtatua vbicunque fuerit, appellatur Palladiũ. Procopius teſtatur ſtatuam Mineruæ, quam Romani demonſtrant in æde Mineruæ, non eſſe qualem Græci ſcalpunt: illam enim dicit

cit lapidem eſſe gerentem imaginem præliantis, & haſtam vibrantis: ſed & etiam Græci dicunt eius ſtatuam haſtam tenere ob robur ſimiliter & clypeũ, ex eo, quòd ſapientia omnes inſidias repellit, galeatã eſſe, propterea quòd ſapientiæ faſtigium eſt inuiſibile, oleam gerere, quæ eſt materia lucis, & Gorgonem in pectore habere, ob mentis celeritatem. Minerua in ſuà Aegide habuit ad pectus pictam Noctuam, & Gorgonem, Noctuam quidem profunditatem indicans conſiliorum: omne enim tenebroſum prudentia intelligit, & abſcõditum. Sed plura de Palladio quàm neceſſe ſit præſenti inſtituto dixi, ídque fortaſſe vt Palladij notas velut teſſerã darem, admonerémque eos, qui poſt me inter Barbaros peregrinari volent, primùm accedant Conſtantinopolim, Palladiúmque à Conſtantino ſub terra defoſſum effodiant, vt eo armati inſidias, ærumnas incredibilia diſcrimina repellere queant. Quod ipſe oblitus effodere, mecúmq; ferre, incidi in omnia pericula, quo ſi munitus fuiſſem, vt cæteras inſidias euitaſſem, ita admiſſus fuiſſem, in arcem Mineruæ, à qua me Turci reiecérunt, cùm diu verſatus eſſem Athenis, cupiens propius ſpectare templum Mineruæ, etiam nunc extans dorico opere confectum Periſtylio circundatum quadraginta octo columnarum. Sed extra iocum, Minerua illa diuinitus de cœlo delapſa, quæ exiſtimatur ſapientia patris, prorſus non carui, quæ me non modò in ſua æde Sophia nuncupata ſemel periclitantem, ſed ſæpiſſimè procul apud barbaras gentes abiectũm, funditus perditum excitauit, erexit, recreauit.

De Senatu & Nymphæo, ſtatuis fori Conſtantini Philadelphio, Muſæo, de Labaro & ſuparis, de morte Arij, & de templis Telluris, Cereris, Perſephonæ, Iunonis, Plutonis. CAP. IIII.

ANTIQVA deſcriptio in eadem regione ponit columnam purpuream, Senatũ, atq; in quinta Nymphæum. Quàm autem hæc ipſa propinqua inter ſe ſita eſſent non explicat, ſed proxima inter ſe illa fuiſſe non aliunde cognoſcere potui, quàm ex incendio excitato regnante Leone Verinæ marito, quo deflagraſſe Zonaras & Cedrinus narrant, in fori Conſtantiniani parte ad boream vergente domum maximam nuncupatam Senatum, æneis ſtatuis, & lapidibus porphyreticis ornatam, in qua fuit porta Dianæ Epheſiæ Traiani donum de manubiis Scytharum continens Gygantum pugnas, Iouis fulmina, Neptunum cum tridẽte, Apollinem cum ſagittis in parte portæ infera Gygantes in dracones impetum facientes, manibus glebas iactantes, oculis truculentis ſuſpicientes. In hanc domum Senatus, principéſq; ciues conuenientes conſilia capiebant, dabántque, atque eandem Rex ipſe adibat, cùm veſtem conſularem capiebat. Opus præclarum & perſplendidum, tum eodem incendio iidem illi teſtantur conſumptam fuiſſe alteram domum ſitam è regione Senatus, appellatam Nymphæum, ex eo, quòd in ea domo nuptias hi celebrarent, qui domos non haberent capaces multitudinis, iidem dicũt etiam in huius fori parte occidentali ſtatuam fuiſſe Mineruæ Lindiæ, quæ gerebat galeam, habebátq; Gorgonium monſtrum, & collum circumplicatum ſerpẽtibus, ſic enim

Miner

Minervæ ſimulacrum antiqui conſignant. Fuiſſe etiam in parte fori oriētali Cedrinus tradit Amphitriten vnā ex Sirenibus habentem forcipes cancri in capitis temporibus, ignotus ſcriptor aſſerit in eadem parte fori Sirenas fuiſſe, quas quidam appellarent equos marinos, earum treis etiam ſua ætate extitiſſe ad diui Mamantis locum ſuburbanum. In fori Conſtantiniani parte vergente ad boream fuiſſe crucem illam pergrandē à Conſtantino excitatam ſupra columnam excelſam, quam viderat in cœlo. Cùm omnes teſtantur, tum Euſebius etſi nominatim non dicit in foro, tamen in media vrbe regia cùm illum excitaſſe teſtatur. Roma antiqua par eſt, vt etiam in media noua Roma eandem conſtituiſſe, cùm idem teſtetur in omnibus regiis ædibus, atque aliis inſignibus locis Conſtantinopoleos ipſam ſtatuiſſe, qualem viderat in cœlo, in cuius ſymbolum Sozomenus Salaminius ſcribit Conſtantinū tranſmutaſſe nuncupatum à Romanis Labarū inſigne bellicū omnium honoratiſſimum, quod Regem antecedere, & à militibus adorandum eſſe lege ſancitum erat: quod Romani imperij ſignum nobiliſſimum Conſtantinum arbitror præcipuè in Chriſti ſignum commutaſſe, vt conſueto aſpectu & cultu deſueſcerent à ritibus patriis ſubditi, de quo Prudentius: Chriſtus purpuream gemmāti textus in auro ſignabat Labarū, clypeorum inſignia Chriſtus ſcripſerat, ardebat ſummis crux addita criſtis. Quod Euſebius æqualis temporum Conſtantini teſtatur ſe ſuis oculis vidiſſe in hanc formam confectū, procera, inquit, haſtā cornu habebat tranſuerſum in crucis formam facta, in cuius ſuprema parte corona ex lapi-

dibus pretioſis, auróque affabrè facta erat, in qua ſalutaris nominis nota Chriſti nomen duabus primis literis deſignabat, quas coronæ circulus complectebatur, in quo medio r, litera deſignabat figuram illam, quæ Chiaſmos Græcè appellatur: ex cornu tranſuerſo quod ſecabat haſtam, velum appenſum erat. Ex qua quidem Euſebij deſcriptione quid ſit Labarũ intelligere licet, quid Syparum, quod Labari partẽ eſſe, quam Euſebius dicit velũ appenſum ex cornu crucis tranſuerſo ex Tertulliano colligere licet, qui longè ante Euſebiũ & Conſtantinum Labarum expreſſit crucis ſimilitudinem gerere in hanc ſententiam, Qui crucis nos religioſos putat, conſacraneus noſter erit, cùm lignum aliquod propitiatur viderit habitus, cùm materiæ qualitas ſit eadẽ, viderit forma, dũ ipſum Dei corpus ſit, & tamen quantò diſtinguitur à crucis ſtipite Pallas Attica, & Ceres farrea, quæ ſine effigie rudi palo, & informi ligno præſtat. Pars crucis eſt omne robur, quod erecta ſtatione defigitur, nos ſic fortè integrum, & totum Deo colimus, ſed & victorias adoratis, cùm in trophæis crucis inteſtina ſint trophęorum. Religio Romanorum tota caſtrenſis, ſigna veneratur, ſigna iurat, omnibus diis præponit, omnes illi imaginum ſuggeſtus inſignes, monilia crucium ſunt, Sypara illa vexillorum, & Labarorum ſtolæ crucium ſunt, laudo diligentiam, noluiſtis nudas & incultas cruces conſecrare. Arnobius ſiue Minutius Felix eadem tradit. Cruces, inquit, nec colimus, nec optamus, vos planè, qui ligneos deos conſecratis, cruces ligneas, vt deorum veſtrorũ partes forſitan adoratis: nam & ſigna ipſa & Labara vexilla caſtrorum, quid aliud, quàm

quàm inauratæ cruces ſunt,& ornatæ? Trophæa veſtra victricia non tantùm ſimplicis crucis faciem,verùm & affixi hominis imitantur. Ex quibus patet Sypara eſſe vela, quæ appenſa erant ex Labaris, hoc eſt,ex inſignibus militaribus & trophæis,quę inſculpta Romæ in fornicibus Imperatorum etiam Labara appellare poſſumus, & vexilla inſculpta cùm alibi, tum in Cochlide Traiani quadrata,vt nauiũ vela,Sypara appellare poſſumus. Denique omnia inſignia Romanæ militiæ, omniáque trophæa, quæ ſculpta Romæ videntur crucis ſimilitudinem gerũt.Seneca ſignificat Sypara,ſiue Supara eſſe velum inſigne nauium Alexandrinarum,quibus ſolis licebat Suparum intendere, quod in alto non omnes naues habent. Lucanus Supara velorum dixit, aliâs Suparum, ſiue Syparum veſtimentum puellarum eſt lineum,de quo Affranius: Puella non ſum, ſi Suparo inducta non ſum. Prætereo quòd ad hoc inſtitutum non pertinet Feſtum & Donatum ſcribentes Syparium ſcenicum eſſe velum, quo Mimi Scenicíque artifices vtebantur ad ſcenam velandam,quod populo obſiſtebat, & hæc Syparia pro auleis ætas poſterior vſurpauit, de quo intellexit Satyricus Poëta: Conſumptis opibus vocem Damaſippe locaſti Sypario. Apuleius ait, Auleo ſubducto, & complicitis Sypariis ſcena diſponitur. Seneca nuncupat verba, & coturno, & Sypariis fortiora, quæ grandia ſunt, & ſupra ſublimitatem tragicam extolluntur. Vnde nos etiam appellare poſſumus Sypara crucium & velorum ob eorũ excelſam ſublimitatem. Iure quiſpiam me iam dicet egredi paulò longiùs extrà inſtitutum, fateor. Sed quid faciam, niſi paululum

reſpirem, coactus in tantas anguſtias ruinarum nouæ Romæ? Ex qua etiam cùm floreret, ciues liberi cœlum ſuſpicere non poterant ob illius anguſtias. Ego verò peregrinus quid videre poſſum, vbi nemo indigena quicquam mihi monſtrare potuit, itaq; vel argumenti exilitate augenda, vel reſpirãdi cauſa reſpondebo his, qui crucem in cœlo viſam à Conſtantino, putant à monachis introductam. Nullum miraculum extare mihi videtur in monumentis literarũ pluribus teſtimoniis probatum oculatis, quod Euſebius illorum temporũ æqualis tradit non modò viſum à Conſtantino, ſed etiam à toto exercitu in ipſa die media, quod non modò Chriſtiani homines illius ætatis, ſed etiam dubij quãuis crucem deteſtarentur profeſſi ſunt. Tanta fuit huius rei fama, vt Romani teſtentur in arcu triũphali, quem Conſtantino dedicarũt inſtinctu diuinitatis viciſſe Maxentium: etſi modò Maxentiani & parum religioni Chriſtianæ conciliati, adeò vt in arcu Conſtantini non immutarint in eam crucis figuram, in quam immutauerat Conſtãtinus: ſed talia inſculpenda curarint, qualia Traianus, Seuerus, reliquíque imperatores geſtaſſe videntur ex antiquis monumentis etiamnum Romæ extantibus. Nazarium Chriſtianũ fuiſſe ex eius filia Euphemia virgine Chriſtiana ſuſpicor magis, quàm ex panegyrico perſpicio, quẽ dixit Conſtãtino, vbi ait: In ore omnium Galliarum viſos eſſe, qui ſe diuinitus miſſos præ ſe ferrent, & quamuis cœleſtia ſub oculis hominum venire non ſoleant, quod craſſam & caligantẽ aciem ſimplex, & inconcreta ſubſtãtia naturę tenuis eludat: illi tamen, inquit, auxiliatores tui, aſpici, viderique patientes, vbi

meri

meritum tuum teſtificati ſunt mortalis viſus cõtagium refugerunt. Sed quæ nam illa fuiſſe dicitur ſpecies? qui vigor corporis, quæ amplitudo membrorum? quæ alacritas voluntatum? flagrabant verendum neſcio quid, vmbone coruſci, & cœleſtium armorum lux terribilis ardebat: tales enim venerant, vt tui crederentur. Hæc ipſorũ ſermocinatio, hoc inter audientes ferebant: Conſtantinum petimus, Conſtantino imus auxilio. Habẽt profectò & diuina iactantiam, & cœleſtia quoque tangit ambitio, illi cœlo lapſi, illi diuinitus miſſi, gloriabantur, quod tibi militabant. Omitto cætera pleraque. Quidam ſcribunt locum, in quo erexit hanc grandem crucem ſupra columnam auratam fuiſſe in Philadelphio, collegio eorum, qui Muſis ſtuderent, quod fuiſſe prope columnam purpuream oſtendit Epigramma in id inſcriptum:

Ἐν τῷ πορφυρῷ κίονι εἰς τὸ Φιλαδέλφιον.

Εὔνας μὲν βασιλεῖ μουσήλιος ἔργα βοῶσι
Δημόσια φρουρεῖν πράγματα πίστιν ἔχει
Μουσεῖον ξόανον δ' ἐχαρίσατο, καὶ βασιλῆος
Εἰκόνα θεσπεσίην, φωτὸς ἔγραψε δόμον.
Τιμὴν μουσοπόλοις πόλεως χάριν ἐλπίδα κοινῶν
ὅπλα δὲ ταῖς ἀρεταῖς χρήματα τοῖς ἀγαθοῖς
Ταῦτα λόγοις ἀνέθηκεν ἑκὼν μουσήλιος ἔργα:
Πιστεύων καθαρῶς θεὸς ὅτι λόγος.

Iulianus præfectus vrbis ante Muſarum domum Anaſtaſij ſtatuam auream poſuit nobilitatam verſibus geminis, quibus etſi ingenioſis, & multis tamẽ in qua parte vrbis illa domus fuerit, nõ intelligitur. Cùm Manueli Regi denuntiatum eſſet in fori Conſtantiniani parte

occidentali ſupra fornicem, iam inde ab antiquis temporibus ſtare muliebres ſtatuas ex ære factas, vnam Romæam, alteram Vngaram, ac Romanam à ſua baſe excedentem propendere: Vngaram ſtare rectam in ſua ſede, Regem ea denuntiatione permotũ, miſiſſe fabros, qui erigerent Romæam, & demolirētur Vngaram: exiſtimantem ſtatuarum mutatione Romæas res mutari, extolliq́;. In eodem foro cùm aliorum inſignium virorum ſtatuæ erant, tum Longini Præfecti vrbis, in quem Arabius Scholaſticus inſcripſit hos verſus,

Νεῖλος, πέρσις, ἴβηρ, σόλυμοι, δύσις, ἀρμενὶς, ἰνδός,
Καὶ κόλχοι, σκοπέλων ἐγγύθι καυκασίων,
Καὶ πεδία ζώοντα πολυσπερέων ἀγαρηνῶν
Λογγίνου ταχινῶν μάρτυρές εἰσι πόνων.
εἷς δὲ ταχὺς βασιλῆι διάκτορος ὢν ὁδίτης
Καὶ ταχὺς εἰρήνην ὤπασε κοσμίζων.

Prætereo Themiſtium Philoſophum, quem Conſtantinopoli præfecerat Valentinianus & Valens ſuis ſcriptis nobiliorem, quàm ſtatua vlla, vrbíſque præfectura prope forum Conſtātini. Socrates narrat Arium illum Arianæ ſectæ principem periiſſe. Arius, inquit, cùm eſſet Conſtantinum magnũ allocutus, ex aula regia egreſſus, ſtipatus Euſebij ſatellitibus, per mediam vrbem circunſpectatus incedebat, poſtquàm prope forum Conſtantini veniſſet, vbi purpurea colũna extat, metu quodam conſcientiæ animi ſui ſic perterrefactus eſt, vt valde alui deiectione commoueretur, ac cùm percuntatus eſſet, vbínam prope ſeceſſus eſſet, didiciſſétque ponè forum Conſtantini ſeceſſum, eo acceſſit: animi defectio hominē vrget, inſimul cum vehementi alui deiectione inte

inteſtinũ excidit, & ſanguinis copia ſequitur, & ſimul cum ſanguine tenuia inteſtina, & iecur, & lien: ibíque ſubita morte periit. Socrates adiũgit hunc ſeceſſum ſua ætate mõſtrari ponè forum Cõſtãtini, & macelli in porticu; iam verò eorum, quæ traduntur fuiſſe in foro Conſtantini, excepta porphyretica colũna nihil extat: ne forum quidem, nempe totum exędificatum, adeò vt columnæ porphyreticæ aſtructum ſit Xenodochium, & prope ædes religionis Mametanæ ab Alibaſſa ædificata. Cuius veſtibulum benè amplum marmoreum ſex columnis luculentis ornatum eſt, quatuor quidem marmoris albi, duabus verò Thebaici, quarum imus ſcapus habet perimetrum ſeptem pedum & quatuor digitorũ, quæ etſi benè proceræ ſunt, tamen habent binas baſes, inferiorem marmoream, ſuperiorem æream, vt habere ſolent pleræque Turcorum, qui hoc didicerunt, vt pleraque à Gręcis ſolitis colũnas augere ſpiris æreis. Prope hanc ædẽ via duntaxat intermedia ſchola eſt profitentium Mametanam theologiam, vbi eſt atrium quadratum circundatum porticu ſuſtentata duodeuiginti columnis, partim viridibus, partim albis. Paulò infra Alibaſſæ ædem eſt altera ædes religionis Turcicę poſita in ſupercilio vallis ſecundæ, quę veſtibulum marmoreum habet ſex columnis nitens, quarum duo ſunt marmoris pyropœcili, duæ albi, vndis glaucis varij, duæ marmoris miſti obſcurè virentis, & maculis albis diſtincti. Ex his, quæ antè ſcripſi fuiſſe in ſecũdo colle explorata eſt pars regionis tertiæ, in qua Tribunal fori Conſtantini conſiſtebat, & tota ferè regio quinta & ſexta. Præterea in ſecundi collis partim cliuis, partim in planitie litto-

rali ſub ipſum ſubiecta, Dionyſius Byzãtius ponit ædes Telluris, Cereris, Proſerpinæ, Iunonis, Plutonis, Telluris quidem ſupra ſinum extra mœnia antiqui Byzantij templum non tectum, deſignans antiquæ Telluris vim liberam clauſum parietibus lapide expolito cõſtructis. Supra Telluris templum ait fuiſſe Cereris, & Proſerpinæ templa paria, in eiſque picturas copioſas prioris ſeculi inſignes reliquias, ſtatuáſque exactæ artis non inferiores, ſumma arte elaboratas, ad exitũ ſiue abſceſſum maris fuiſſe duo templa Iunonis, & Plutonis, eorúmq; nihil ſuperfuiſſe ſua ætate, niſi nomina, Iunonis quidẽ Perſas combuſſiſſe in expeditione Darij cõtra Scythas vlciſcentis ea, quæ Byzantini accuſabantur in Regem moliti eſſe, Philippum verò Macedonem cùm Byzantium obſideret, materiáque egeret Plutonis templum euertiſſe: ſed hominum memoriã cognomina illorum retinuiſſe. Hoc enim Plutonis Acram, illud æream Acram, id eſt, Iunoniam appellatam eſſe, ibíque iuuenes quotannis hoſtias mactaſſe anno deſinẽte & incipiente. Has Acras fuiſſe in cliuis ſecundi collis potius, quàm in planitie littorali ſub ipſum ſubiecta veriſimilius videtur ei, qui vidit hanc maritimam planitiem, in qua nulla Acra eſt, itaque Dionyſium cùm ait Plutonis & Iunonis Acras eſſe, περὶ ἀπόβασιν τῆς θαλάττης. Has Acras fuiſſe in parte collis attingẽte mare cùm fortè tum portus clauſi, & naualia manufacta in planitie maritima attingerent collis radices, portúſque cornua efficerent Acras, aut ſi aliter res habet, Acræ interpretandæ ſunt oræ maritimæ. Sed de his copioſius in tractatione Boſpori.

De

De ſeptima regione. CAP. V.

ANTEQVAM veniſſem in rem præſentem facilè exiſtimabam me percepturum ſitum ſeptimæ regionis ex antiqua regionum deſcriptione, quæ dicit eam in comparatione ſuperioris planiorem, quamuis & ipſam circa lateris ſui extremitatem abire in mare decliuiorem, quis ex his eam agnoſceret, cùm aliæ regiones vrbis abeant in mare decliuiores circa ſui lateris extremitatē? Nam quod addit hanc à parte dextra columnæ Conſtantini vſque ad forum Theodoſij continuis extenſam porticibus, & de latere alio quoque pari ratione porrectis vſque ad mare velut ſe ipſam inclinare, & ita deduci, habere autem Eccleſias tres: Hirenem, Anaſtaſiam, & ſancti Pauli. Columnam Theodoſij intrinſecus vſque ad ſummitatem gradibus peruiam, partémque eiuſdem fori, quod cùm neque extet, neque eius memoriam retineant noſtræ ætatis homines, in quo loco fuerit, neq; vlla, quæ tradantur fuiſſe in hac regione ſuperſint, mihi primùm videbatur dubium, quæ pars columnę eſſet dextra, à quo quidem dubio non me liberabat Titus Liuius, ſcribens Romulum regiones ab Oriēte ad Occaſum determinaſſe dextras ad Meridiem, partes leuáſque ad Septentrionem: nam eo modo vergeret hæc regio ad Meridiem, cùm tamen poſteà ſim demonſtraturus vergere ad Septentrionem. Neque Geographi me expediebant, qui ſeptentrionalem plagam reſpicientes vbi altitudinem poli quærūt, orientalem partem habēt dextram. Varro Aſtrologorum Orizontem diſtinguentium rationem ſecutus non nihil lucis mihi afferebat, cùm definit partes cœli qua-

tuor, ſiniſtram ab Oriente, dextram ab Occaſu, antiquam ad Meridiem, poſticam ad Septentrionem. Hac Varronis diuiſione iudicabam ſeptimã regionem eſſe ad occaſum columnæ, ſed certus non eram an Romuli cœli diuiſionem, an Aſtrologorum ſequeretur antiqua deſcriptio. Itaque adhuc hæſitabam quoad tãdem magna inquiſitione deprehendi vbi fuiſſet Theodoſij columna, & veſtigia quædam templorum Anaſtaſiæ & Hirene: ex quibus cognoui ſeptimã regionem vergere à ſummo dorſo promontorij ad ſinum, clariúſque antiquam deſcriptionem potuiſſe loqui, ſi ita deſcripſiſſet ab Oriente ad Occaſum pergenti à parte dextra, ſeptimam regionem à columna Conſtantini vſque ad forum Theodoſij continuis extẽſam eſſe porticibus. Hæc regio continebat loca vbi hodie maximum totius vrbis forum, quod Turci Bezeſten appellant, vbi omnia pretioſa à mercatoribus vendi ſolita aſſeruãtur, vt temporibus regum Chriſtianorum in domo Lampterum. Hanc alibi, quàm vbi hodie eſt forum Turcorũ coniicio ex incẽdio incitato ex miliario aureo ſub Rege Iuſtiniano, quo Cedrinus tradit conflagraſſe magnã partem vrbis, & magnam ſacram ædem, eiúſque Carthophilacium, & duas porticus vſque ad forum Conſtantini, atque Octogonon, & Seueri balneum appellatum Zeuxippum, ſimúlque inſignem domum appellatam Lampterum à luminibus veſpertino tempore lucere ſolitis, tectum ligneum habentem, in qua mercatorum facultates aſſeruabantur, vt ſerica, & auro contexta, aliáque pretioſa: denique omnia pulchra vrbis ornamenta eo incendio exarſerunt, quæ reliqua ſuperfuerant ex

priore

priore illo magno incendio. Potuiſſem reddere Lampteras, Latinè Lucernas, niſi nomina propria traduci non debere exiſtimarem, niſi Titus Liuius Lamptera vſurpaſſet. In ſinu, inquit, maris intimo poſita vrbs Phocæa eſt, oblonga forma duum milliū & quingentorum paſſuum ſpatium, murus amplectitur totidem ex vtraque parte in arctiorem velut cuneum, Lamptera ipſi appellant mille & ducentos paſſus, ibi latitudo patet, inde in altum lingua mille paſſuum excurrens medium ferè ſinum velut nota diſtinguit, vrbs cohæret faucibus anguſtis, duos in vtranque regionem verſos portus tutiſſimos habet, qui in Meridiem vergit Nauſthamos ab re appellatus, quia ingentem vim nauium capit, alter prope ipſum Lamptera eſt. Vnde verò mihi proximum videtur Maſſilienſes Phocenſium colonos appellaſſe Lamptera ſtagnum in ora Prouinciæ Narbonenſis ſitum, quod Laternam vocat Plinianus Codex in lucem editus.

De Tauro, & foro Theodoſij, & columna Cochlide Theodoſij, & de Thetrapylo, & Pyramide ventorum, de ſtatuis Arcadij & Honorij, de templis Hirenæ & Anaſtaſiæ, & de Scironijs petris.

CAPVT VI.

CVM exiſtimarem me non planè aſſequi poſſe ſeptimam regionem, neq; Taurum, qui vt cognoſci non poteſt, niſi cognita Theodoſij Cochlide columna, ita ſine Tauro non cognoſcitur octaua regio. Magno ſtudio inueſtigaui illorum veſtigia, cúmq; diu vbi columna fuiſſet Theodoſij intrinſecus

vſque

vſque ad ſummitatem peruia inueſtigaſſem, tandem à paucis accepi, iíſque ſenibus ſitam fuiſſe in ſupercilio dorſi continentis planitiē iugalem tertij collis vergente ad occaſum hybernum prope balneum nouū, quod ædificauit Paiazitus Rex, qui eam columnam, vt commodius balneum cōſtrueret ante quadraginta annos, quàm ego Byzantium veniſſem euerterat. Supra id balneum verſus boream eſt via lata habēs tabernas librarias, & ciſternam antiquam à borea autem clauſtrum regiarum Gyneconitidum, quę quidem via lata dilatatur in aream magnam verſus Orientem, in qua extrema orientali eſt ſepulchrum Regis Paiaziti, cum templo & Xenodochio. Hanc Theodoſij columnam Cedrinus, inquit, ex omnibus partibus fuiſſe ſimilem illi, quam Arcadius erexit, in hūc diem in Xerolopho colle extantem, eam nos ſuo loco deſcribemus. Zonaras ait columnam Tauri à magno Theodoſio excitatam trophæa, & pugnas Theodoſij habentem bene pugnatas contra Scythas & Barbaros, tum viam intus ſurſum ferentem, tum Theodoſij ſtatuam in ſummo faſtigio ſtatutam, quæ cecidit terræmotu eo anno, quo Roma antiqua capta eſt. Anaſtaſius Rex multa opera ex ære facta, inter quæ erat magni Conſtantini ſtatua fudit, effecítque ſui nominis, ac tituli ſtatuam æneā equeſtrem inauratam, eámq; ſupra columnam Tauri, in qua prius fuerat Theodoſij magni ſtatua collocauit. Ex his cognoſcimus Taurum fuiſſe, vbi colūna Theodoſij fuit, quibus cognitis cognoſcimus in tertij collis dorſo, & cliuis eiuſdem ſeptimam regionem fuiſſe, habentē porticus continuas à columna Conſtantini ad forū Theodoſij,

doſij, quod etſi ſeptima regio continet, etſi non addit, quàm prope columnã Theodoſij id fuerit: tamen proximè fuiſſe colligere licet, non mòdò ex æmulatione fori Traiani Hiſpani, qui Romæ in medio foro ſui nominis habuit ſimilem columnam ei, quam Theodoſius Hiſpanus in noua Roma poſtea erexit: ſed etiã ex Euagrio aſſequimur, tradente incendium ſub Leone ædificia combuſſiſſe à foro Conſtantini vſque ad forũ Tauri. Conſtãtinopolitanus ſenex mihi narrabat etiam ſua ætate forum Tauri extitiſſe vbi columnam Theodoſij dixi non minus Hippodromo plenũ innatis arboribus, & quoniam ibi latrocinia fierent Mametem Regẽ, qui vrbem cœpit exædificandum dediſſe volentibus ædificare. Iam verò partem fori Theodoſij occupaſſe forum Piſtorium, aut vicinum illi fuiſſe coniicio ex Zonara tradente Nicephorum Phocam Regem ex Palatio ad fontem aureum, & prope portam auream ſito redeuntem à populo conuitiis exceptũ fuiſſe apud forum τῶν ἀρτοπωλίων, vſq; ad columnam Conſtantini. Ignotus ſcriptor tradit Taurum fuiſſe in columna prope forum ἀρτοπωλίων, in aula lapidibus ſtrata, atque illic etiam fuiſſe portas quatuor in ſtructura quadrilatera, & quatuor porticus in circuitu, quod appellat Thetrapylum; idq; dicit prius Quatriuium nominatum. Georgius Cedrinus ponit Thetrapylum non procul à Tauri foro, cùm inquit incendium regnante Leone exuſſiſſe in Tauro duas ſacras ędes maximas omni genere lapidum ornatas, vnam quidem non longè à Thetrapylo, alteram incumbentem foro Tauri. Idem loquens de incendio altero incitato ſub Leone id dicit, obuia quæq; conſum-

pſiſſe ab æreo Thetrapylo vſq; ad templum quod non nominat: antiqua regionũ deſcriptio vrbis, tradit Conſtantinopolim habuiſſe vnum Thetrapylum aureum, ſed nõ ſcribit in qua regione fuerit, neſcio an vrbs duo Thetrapyla habuerit, vnum aureum, alterum æreum, an duntaxat vnum, quod fuerit primò aureum, deinde auro ſublato æreum remanſerit. Ioannes Rhetor ſicut citatur ab Euagrio, narrat temporibus Zenonis Regis Mamianum inſignem ſenatorem Conſtantinopoli feciſſe regias porticus ſtructura decoras, illuſtríque ſplendore ornatas, atque intèr duas porticus tanquam quoddam confinium excitaſſe Thetrapylum, columníſq; & ærea materia ornaſſe: ac ſua quidem ætate porticus regium nomen obtinuiſſe prioris ornamẽti reliquias marmorum Proconneſſiorum humi ſtratorum geſtantes; ſed ſtructuram inſignem non retinentes: at Thetrapyli ne tenue quidem veſtigium remanſiſſe. Ignotus author dicit in Thetrapylo fuiſſe cubiculum ſupra columnas, vbi defuncti Regis conſanguinei, & Regina exodion exciperent, & flerent mortuum intro abditi velis, vſque ad ſextam diei horam. Tum defunctum prætereuntem exciperent, & comitarentur vſque ad templum Apoſtolorum, vbi mos erat ſepelire reges. Thetrapylũ mihi videtur fuiſſe templum olim quadrifrontis Iani non longè à Capitolio Conſtantinopolitano, vt olim fuit Romæ quatuor portis ornatum quatuor anni tempora deſignans. Ianus enim appellatur ab eundo, ideóq; tranſitiones peruiæ Iano ſacræ, & fores ædium ianuæ nominantur. Quidam ſcribunt in foro Piſtorio fuiſſe Tetraſceles pyramidatũ. Georgius Cedrinus ait Tetraſceles

eſſe

eſſe machinam quadricrurem, quam dicit ventorum ἄνεμ, hoc eſt, pugnam appellatam magnum Theodoſium excitaſſe pyramidis figuram gerentem, animalibus ſcalptis ornatam, & plantis, & fructibus, & corymbis aureis punicorum malorum ſimilitudinem gerentibus, & nudis cupidinibus, quorum alij inter ſe arridebant, & ſuperiores inferioribus illudebant, alij ſaltabãt, iuuenes tubis æneis ventos inſpirabant, in ſumma pyramide ſimulacrum æreum volucre ſitum flatus ventorum indicabat, ſtatuæ Arcadij & Honorij erant prope columnam Theodoſij patris, Arcadij quidem in fornice orientali, Honorij verò in fornice occidentali. Socrates populi Chriſtiani hiſtoriæ concionalis ſcriptor, tradit ex aquęductu, quem Valens in vrbem induxerat, & conſtruxerat ex ruinis Chalcedonis Clearchum vrbi præfectum ὑδρεῖον maximum conſtruxiſſe in foro, ſua ætate appellato Theodoſij, quod vulgari ſermone dictum eſt aqua liberalis, & abundans, propter quam populus hilarem feſtũ egit: quod Socrates appellat ὑδρεῖον, hoc eſt, Ciſternam, ſiue Lacũ. Zonaras & Cedrinus appellant Nymphæum, quod ſimiliter dicunt præfectum vrbis ex aquæductu Valentis conſtruxiſſe in Tauro, feſtúmque maximum celebraſſe, omnémq; populum conuiuio excepiſſe. Ex quibus aſſequimur, quòd Socrates forum Theodoſij appellat, Zonaras & Cedrinus appellant Taurum, idémq; eſſe forum Tauri, & forum Theodoſij: Nymphæúmque Tauri aliud eſſe, & diuerſum à Nymphæo, quod prope forum Conſtantini ſitum è regione Senatus, antè vidimus domum magnam fuiſſe ex eo ſic appellatam, quòd in ea nuptias hi celebrarẽt,

qui domos non haberẽt capaces multitudinis. At illud Tauri Nymphæum fuiſſe, ſiue lacum, ſiue piſcinam, ſiue ciſternam, quam fuiſſe intra clauſtrum Gynecconitidum regiarum occupans partem fori Theodoſij veriſimile eſt, in quas penetrat aquæductus Valentis, ex quo multa caſtella aquæ ſita, cùm in lateribus tertij collis, tum maxima in clauſtro mulierum regiarum. Thermas Caroſianas à Caroſa filia Valẽtis Regis nominatas fuiſſe in tertio colle liquet ex antiqua regionum vrbis deſcriptione, ſed in qua parte non explicatur, neque ipſe definire poſſum an funditus perierint, an in earum fundamentis ſint ædificatæ thermæ, quas maximas à Turcis ædificatas videmus partim in dorſo tertij collis, partim in lateribus. Antiqua deſcriptio regionum ponit in hac ſeptima regione ædes Hirenæ, & Anaſtaſiæ, ſed in qua parte fuerint, non declarat, neque nunc ex veſtigiis cognoſci poteſt, ſed ex hiſtoria deprehendi poteſt ædes Hirenæ, in qua parte collis tertij fuerit, quæ tradit cùm vrbs caperetur à Frãcis, & Venetis incendium exortum fuiſſe à Synagogio Saracenorum in parte inclinata ad mare, & vergẽte ad boream proxima templo diuæ Hirenæ. Id fuiſſe intra ſeptum regiarum mulierum primò intellexi à ſenibus neſcio quibus, deinde aduerti turrim excelſam extra clauſtrum mulierũ, ſitam in latere tertij collis vergente ad ortum æſtiuum, quadratam Hyrenem etiamnum vulgo appellatam, neſcio an ab æde diuæ Hirenæ, an à Regina Hirene. Tria Hirenæ templa Conſtantinopoli fuiſſe reperio ex literarum monumentis, primum antiquæ Hirenæ nuncupatum, quod Socrates tradit magnum Conſtantinum ædificaſſe, id

prope

prope Sophiam fuiſſe ante demõſtrauimus, ſecundum quod iam dico poſitum in tertio colle, quod antiqua vrbis regionum deſcriptio tradit fuiſſe in ſeptima regione, tertium ponit Procopius tradens Iuſtinianum ædificaſſe ad oſtium ſinus Cornu nuncupati templum Hirenæ martyris, iam verò templum Anaſtaſiæ dicunt alij fuiſſe eo loco, vbi eſt Bezeſtannum nouum, hoc eſt, Baſilica noua. Alij vbi viſitur hodie ciſterna multis columnis marmoreis ſuſtentata, ſita inter fori Baſilicas, & ſepulcrum, & Xenodochium Paiaziti Regis. Sozomenus ait Gregoriũ cùm ex Nazianzo migraſſet Conſtantinopolim conciones habuiſſe in ædicula à ſtudioſis ſuarum concionum ſtructa, quam poſtea reges perilluſtrem ſtructura & amplitudine maximã effecerunt, Anaſtaſiámque nominarunt: ſiue ex eo, quòd illa ipſa, quæ in concilio Nycæno conſtituta fuiſſent, & iamdudum Conſtãtinopoli intermortua iacerent, in hac æde iterum emerſerint, & reuixerint, Gregorij Nazianzeni concionibus, ſiue, inquit, cùm eſſet in hanc ædem multitudo populi congregata, muliérque grauida ex ſuperiori porticu cecidiſſet, eóque caſu interiiſſet, communi facta omnium prece reuixit, ex eóque ædes appellata eſt Anaſtaſia. Ex his Sozomeni verbis patet errare recentes hanc ædem diuæ Anaſtaſiæ Romanæ attribuentes, deſcriptio regionum vrbis duntaxat appellat eccleſiam Anaſtaſiam (quam ego arbitror eſſe) vnam fuiſſe ex his duabus, quas maximas & ornatas omni genere lapidum Cedrinus ſcribit incendio excitato regnante Leone conflagraſſe, vnam non procul à Thetrapylo, alteram incumbentem foro Tauri. Cùm de Boſporo

Thracio ſcripſi, demonſtraui, vt in cliuis infimis tertij collis vergentibus ad Septentrionem ſitæ eſſent petræ Scironides, à Megarenſibus & Corinthiis deductoribus coloniæ Byzantinæ ita nominatæ ob ſimilitudinem difficilis loci, quam habent cum petris Scironiis ſitis inter iſthmum Corinthiacum, & Megaram. Iam verò quid tertius collis præcipuum contineat, dicam. Eſt in eius dorſo ſepulchrum Paiaziti Regis cum Xenodochio, & ampla æde Mametana ab eo excitata ad ſimilitudinē Sophiæ ædificata, quæ concamerata opere lateritio & tecta plumbo veſtibulum habet amplum, ſtratum marmore albo, circundatum quatuor porticibus, quas ſuſtinent inſignes colūnæ exquiſitiſſimi marmoris, in quo medio exilit aqua in ſublime, deinde decidit in magnū craterem emittentem aquam ſalientem multis ſiphunculis. Aedes cum veſtibulo circundata ex tribus partibus magna area, clauſa partim muris, partim Xenodochio, ex quarta parte contiguo horto, in quo medio eſt ſepulchrum Paiaziti Regis, ædicula Cylindri medij ſimilitudinem gerenti circundatū. Præterea in tertij collis dorſo ſunt Palatia Gynæconitidum regiarum clauſa excelſo muro, qui cùm veniſſem Byzantium ambibat pluſquā duo miliaria. Nuper Soltanus Soleimanus occupauit mediā partem ingentibus ſubſtructionibus ſui futuri ſepulchri & Xenodochij, quæ nunc excitantur luculentis marmoribus conquiſitis ex multis regionibus imperij Turcici, vt videas humi iacētia infinita genera marmorum, non quidem nuper exciſa ex lapidicina, ſed infinitis antè ſeculis vagantia per diuerſa regnantium ædificia non modò Byzātij, ſed totius Græ-

ciæ,

ciæ, atque adeò Aegypti. In regione ſeptima, tres vidi ciſternas antiquas, quarum non meminit antiqua vrbis deſcriptio, vnam in foro Tauri, alteram inter Regis Paiaziti ſepulchrum, & forum Bezeſtannum, vtraſque columnis marmoreis ſuſtentatas: tertiã in tertij collis cliuo vergente ad Septentrionem, ad quam adhuc extant ſex columnæ Corinthiæ marmoris Arabici affabrefactæ, benè proceræ & craſſæ. Sub columnarum ſtylobatis eſt tubus aquæ teſtaceus, ex quo aqua defluebat in ciſternam lateritiam, cuius concamerationem ſimiliter lateritiam ſuſtinent viginti pilæ lateritiæ. Supra ciſternam olim erat area ædis religionis Chriſtianæ, quam reges Turcorum demoliti ſunt, eiúſque rediuiuis lapidibus ædificia ſua adornarunt. In latere eiuſdem collis pertinente ad occaſum templum Mametanum extat, quod habet veſtibulum ſuſtẽtatum duodecim columnis, quarũ ſex Arabici marmoris. Paulò ſupra hoc templum eſt aliud templum olim dicatum diuo Theodoro, ornatum columnis, id non illud quidem eſt, quod Procopius tradit Iuſtinianum ædificaſſe ante mœnia vrbis in loco nuncupato Rheſſio: alia ædes olim Chriſtiana nunc Mametana extat inter ſeptum mulierum & ſepulchrũ, quod excitauit Rex Soleimanus filio ſuo Mametho, veſtita cruſtis varij marmoris.

De octaua regione, & de poſtera parte tertij collis.

CAPVT VII.

OCTAVAM regionem fuiſſe à tergo tertij collis vergente ad Meridiẽ, non aſſequor ex antiqua regionum vrbis deſcriptione, quæ tradit

octa

octauam regionem ex parte Tauri nulla maris vicinitate conterminam anguſtiorem, quàm latiorem ſpatia ſua in latitudinem compēſare: ex hac enim deſcriptione neſcio vergat ne ad Meridiem, an ad Septētrionem: ſed ex eo octauam regionem agnoſco, quòd tradit eam continuiſſe partem fori Conſtantini, & porticum ſiniſtràm Taurum vſque iam edoctus ſeptimam regionem continuiſſe porticum dextram à columna purpurea ad forum Theodoſij. Ex quibus intelligo partem promontorij, à mari pertinentem ad mare ſitã inter columnam porphyreticam, & Taurum, in dorſo diuidi in ſeptentrionale latus, & meridionale porticibus dextris, & ſiniſtris perpetuis à columna purpurea ad Taurum vſq; porrectis, diuidentibus ſeptimã regionem ab octaua, illam continere porticus dextras, hanc ſiniſtras. Harum porticuum nulla hodie veſtigia extant, ſed duntaxat via lata, quæ per medium promontorij dorſũm à Sophia ad muros terreſtres diſcurrit. Hæc regio continebat etiam Capitolium, & Baſilicam Theodoſianam, quæ ambo veriſimile eſt fuiſſe prope Theodoſij forum, eiúsq; columnam, atque etiam ex Zonara & Georgio Cedrino colligere poſſumus, tradentibus incendium illud imperante Leone excitatum conſumpſiſſe in Tauro domum maximam, & maximè illuſtrem accommodatam conſiliariis, & regi: illis quidem ad ſimul conueniendum, & conſultandum de rebus agendis, huic verò cùm eſſet Conſul ad præſidendum conſilio, quam iidem addunt habuiſſe duodecim colũnas varias ex marmore Troico factas, altas viginti quinque pedes, cuius tectum ſuſtineretur quatuor arcubus, huiúsque domus longitudinem

dinem adiungunt fuiſſe plus minus ducentorũ & quadraginta, latitudinem verò centum quadraginta pedũ, hanc domum fuiſſe Baſilicam Theodoſianam, aut Capitoliũ. Ex his, quæ iam antè dixi exiſtimare licet, quæ quidem ipſa poſt incendium quoquo modo fuerint refecta nomen amiſiſſe colligo ex recentioribus ſcriptoribus, tradentibus in Tauro fuiſſe Palatium & Xenodochium, à quibus non diſſentiũt quidam ſenes Conſtantinopolitani, qui teſtãtur etiam ſua memoria circa domum, vbi hodie cuditur moneta, vicinam foro Theodoſij fuiſſe Palatium magnum, quod aliqui dicunt Mamethem Regem, qui cœpit Conſtãtinopolim prius incoluiſſe, quàm conſtruxiſſet ingens illud clauſtrum Palatij ſiti in primo colle, ex illiúſque ruinis reges Turcorum ſua ædificia ornaſſe. Xenodochiũ, ſeu potiùs templum, quod erat ad occaſum æſtiuum Tauri vidi dirui, ipſiúsque columnas transferri in ædificationem Xenodochij, quod Rex Soleimanus in monumentum Chari filij conſtruxit. Videant ſacerdotes Græci, an hoc templum fuerit diui Pauli, quod ſeptima regio continebat, ipſe nunquam eorum quenquam inuenire potui, à quo id intelligere potuerim.

De nona regione, & de templo Concordiæ, & de horreis Alexandriæ, & Theodoſÿ, & thermis Anaſtaſianis, & de domo Crateri, & Modio, & de templo Solis & Lunæ. CAP. VIII.

REGIONEM nonam fuiſſe à tergo tertij collis partim in cliuis ſubiectis ſub dorſum, in quo Taurum dixi, partim ſubditis iugo, in quo vi-

demus partem aquęductus orientalem,& templũ,quod filio dedicaſſe Regem Soleimanum antè dixi, partim in planitie littoris Propontici extẽſi vſque ad Blanchæ hortos,vbi olim portus Theodoſiacus,cùm ex aliis ſcriptoribus colligo, tum maximè non modò ex antiqua deſcriptione, quæ tradit regionem nonam pronam omnem, & in Nothum deflexam extẽſi maris littoribus terminari:ſed etiã ex octaua regione, quæ cùm ex parte Tauri nulla maris vicinitate terminetur,aſſequor octauam regionem occupaſſe planitiem dorſi, in qua dixi Taurum fuiſſe,non autẽ ſub hanc planitiem ſubiectos cliuos, nonámque regionem ſub octaua partim ſubiectam fuiſſe ex ea parte, quæ tẽdit à Tauro ad Nothum, & littus Proponticum, partim poſitam fuiſſe in cliuis duplici inclinatione deuexis, vna à Tauro ad occaſum hybernum, altera ab ædibus Geniſarorũ ad Meridiem: tum etiam ex æde Concordiæ percipitur, vbi nona regio fuerit:ſed in qua parte huius regionis templũ Concordiæ, horreáque Alexandrina, & Theodoſiana fuerint,nona regio,quæ illa continet,non declarat: ſed vel ratione, vel aliorum ſcriptorum teſtimonio conſequi poſſumus. Euagrius vbi tẽplum Cõcordiæ fuerit (quam regionum deſcriptio ὁμονοίαν vocat) deſignat, deſcribẽs incendium imperante Leone excitatum in parte vrbis ad boream vergenti ſæuiſſe à Boſporio portu vſque ad Apollinis templum antiquum, in parte verò vrbis meridiana à portu Iuliani vſque ad domos non longè ſitas ab æde Concordiæ. In media autẽ vrbe à foro Conſtantini vſque ad Taurum, ídque incendium per longitudinem vrbis extenſum fuiſſe in quinque ſtadia. Ex

quibus

quibus percipiemus id fuiſſe in ea parte regionis nonæ ſuppoſita lineæ porrectæ à foro Tauri ad littus Proponticum, id quod clariùs liqueret, ſiquis à foro Conſtantini ad forum Tauri quinque ſtadia ambularet, ibíque ſignum figeret. Deinde ex portu Iuliani per maritimam planitiem quinque ſtadia verſus Occidétem pergeret, ibíque alterum ſignum poneret, & cum altero ad Taurum fixo conferret: non longè aberraret à veſtigiis ędis Concordiæ, quæ hodie non extat, neque templum Thomæ Apoſtoli, quod fuiſſe propè ædem Concordiæ noſcitur ex iis, quæ anteà ſcripſi de portu Iuliani. Horreũ Theodoſianum non longè à portu Theodoſiaco poſito olim in hortis, qui nunc Blanchę appellantur, veriſimile videtur nõ modò ratione architectonica, quę præcipit horrea eſſe facienda iuxta portus, qui nulli ſunt, neque in octaua, neque nona regionibus: ſed in duodecima regione vicina nonæ regioni ex ea parte, vbi fuit portus Theodoſiacus: ſed etiam vero proximum apparet Theodoſium adornaſſe portum Theodoſiacũ horreo & foro à ſuo nomine appellatis. Sed de portu Theodoſiaco plenius loquemur infrà. Supra hortorum Blanchæ nuncupatorum, olim portum Theodoſiacũ continentium extremam partem ad ortũ Solis pertinentem, cliuus à Septentrione eminet, in quo eſt templum vulgò nominatum Myreleos, habens intra ſe ciſternã, cuius camera lateritia ſuſtinetur columnis marmoreis circiter ſexaginta, vbi horreum olim fuit, quod deprauatè Suydas appellat horeium. Statua, inquit, Maimi, qui duxit exercitum contra Scythas, ſtabat in nuncupato horeio, ante domũ Crateri, quæ nunc eſt Myrelei, & prope

manus æreas,propéq; modium æreum,modium autem fuiſſe iuſtam menſuram,quo pleno frumentum emeretur & venderetur Valẽtinianum Regem lege ſanxiſſe, vt numiſmate duodecim modij venderentur nemine contradicente, quendam nautam hoc non facientem dextra manu mulctatum fuiſſe. Hinc manus æreas ibi ſtatutas eſſe,modium æreum poſitum fuiſſe in fornice Amaſtriani inter duas manus æreas à Valẽtiniano: alij tradunt ex eo,quòd Valentinianus ſanxiſſet,vt modius non ad regulam, ſed ad cumulum venderetur, cuidam contrafacienti manus præciſas fuiſſe. Georgius Cedrinus loca Amaſtriani fuiſſe,inquit,appellata à quodam vili homine,cuius patria eſſet Amaſtrum ob paupertatem Conſtãtinopolim profecto,ſiue ab infamia,quod omnes malefici & homicidæ ibi perſoluerent pœnas, nomen turpiſſimum adeptum fuiſſe execrãdorum cauſa Paphlagonum.Idémq; ſcribit ibidem templum fuiſſe maximũ Solis & Lunæ, Solis quidem in curru albo, Lunæ verò vt ſponſæ ductæ in quadriga mariti, Phidaliæ opus. Infrà autem iuxta fundamenta ſediſſe in throno ſceptrigerum populis præcipientẽ regnantibus obediendum eſſe, ibidémque iuxta ſolum fuiſſe Iouis ſtatuã ex marmore albo,ſimilis iacenti in lecto,opus Phidiæ. Quòd ſi Crateri antè nominata domus fuit Crateri Sophiſtæ, in ea fuit eius ſuggeſtus verſibus Iuliani Aegyptij celebratus. Præterea nona regio continebat thermas Anaſtaſianas, quas Marcellinus ait appellatas ab Anaſtaſia ſorore Conſtantini. Sozomenus narrat Marcianum Grammaticum docuiſſe filias Regis Valentis, Anaſtaſiam & Caroſam, ab earúmque nomini-

bus

bus appellata balnea, vſque ad ſuam ætatem Conſtantinopoli fuiſſe.

De tertia valle, & decima regione, de domo Placidiæ, & regia Placidiana, de aquæductu Valentiniano, & thermis Conſtantianis, & de Nymphæo.

CAPVT IX.

DECIMAM regionem vergere ad Septentrionem, & ſitam fuiſſe in valle tertia, eiúsq; latere orientali, & in promontorij ſupra tertiam vallem eminenti dorſo, per quod ab Occidente ad ortum aquæductus, tam fornicati ſupra terram, quàm concamerati ſubterranei feruntur, ex regionum vrbis deſcriptione liquet, tradente nonam regionem pronam omnem, & in Nothum deflexam, extẽſi maris littoribus terminari: decimámque in aliud ciuitatis latus à nona regione platea magna velut fluuio interueniente diuidi, eſſéque tractu planiorem, nec vſquam præter maritima loca, inæqualem longitudini eius, latitudine non cedente contineri templa ſancti Acacij, thermas Conſtantinianas, domum Auguſtæ Placidiæ, Nymphæum maius, aliáque plura, quorum nulla nunc extant, neque quantumlibet diu & diligẽter veſtigarim, à nemine viuentium intelligere potui, in qua parte regionis decimæ fuerint, duntaxat nonnulla excerpſi ex mortuorum ſcriptis. Ex quibus deprehendi erratum eſſe in libello antiquæ deſcriptionis regionum tradente decimã continere thermas Conſtantinianas, quas nullas fuiſſe Conſtantinopoli inuenio, ſed duntaxat Conſtãtianas, quarum meminit Sozomenus Salaminius loquens de his,

qui quod Ioanni Chryſoſtomo fauiſſent ex Conſtanti-
nopoli effugiebant. Sentiētes,inquit, populi impetum,
poſtridie templum magnum reliquerunt,& Paſcha ce-
lebrarunt in publico balneo multæ multitudinis valde
capaci, nominato à Conſtantij Regis nomine. Suydas
dicit Elladium Alexandrinum tempore Theodoſij par
ui ſcripſiſſe Ecphraſin thermarum Conſtantianarum.
Socrates tradit Valentem Regem muros Chalcedonis
iuſſiſſe euerti, & lapides ad Conſtātinopolis publicum
balneum ædificandum tranſportari, cui nomen eſſet
Conſtantianæ. Additque in vno lapide,ex his, qui trāſ-
portati eſſent, inciſum fuiſſe oraculum, quod iam inde
ab antiquis temporibus in occulto fuerat,tunc manife-
ſtum factū eſſe,ſignificans cūm in vrbe foret abundans
aqua, tunc quidem mirum balneo fore vſui. Sed infi-
nitas gentes barbarorum in terram Romanorum excur-
ſuras,multa mala patraturas, tandémque & ipſas peri-
turas eſſe. Socrates addit oraculum quale fuerit,

Ἀλλ᾽ ὅτε δὴ νύμφαι δροσερὴν κατὰ ἄστυ χορείην
Τερπόμεναι στήσωσιν ἐϋστεφέας κατ᾽ ἀγυιάς,
Καὶ τεῖχος λουτροῖο πολύστονον ἔσσεται ἀλκαρ.
Δὴ τότε μυρία φῦλα πολυσπερέων ἀνθρώπων
Ἄγρια μαρμαίροντα κακὴν ἐπιειμένα ἀλκὴν
Ἴστρου καλλιρόοιο πόρον διαβάντα σὺν αἰχμῇ,
Θρηϊκίης δ᾽ ἐπιβάντα σὺν ἐλπίσι μαινομένῃσιν.
Αὐτοῦ καὶ βιότοιο τέλος, καὶ πότμον ἐπισπεῖν.

Zonaras & Cedrinus ſimiliter hoc vaticinium ponunt:
ſed eo loco, quo Socrates dicit δροσερὴν, ſcribunt ἱερὴν,
aliáſque voces ponunt differentes, nempe pro λουτροῖο, λου-
τροῖσι: pro ἄγρια μαρμαίροντα, ἄγρια μαργαίνοντα: pro καλλιρόοιο,
κιμμ

λιμμορίοιο. Socrates ſic interpretatur oraculi verſus. Hoc vaticinium, inquit, contigit poſtea, cùm Valens aquæductum conſtruxiſſet, aquámque copioſam vrbi præbuiſſet, tum barbaræ gentes inuaſerunt agros Romanorum. Hoc vaticinium alio modo poteſt interpretari, poſtea enim quàm Valens aquæductum in vrbem induxiſſet, Clearchus vrbis præfectus ex aquæductu deriuatum maximum ὑδρῶον conſtruxit in foro nunc nuncupato Theodoſij, quod voce populari decantatum eſt aqua abundans, in quo feſtum hilarem vrbs egit. Hócque eſſe prædictum à vaticinio, καὶ χορέαισι στρωφώμεναι ἐϋστεφέας κατ' ἀγυιάς. At quædam ſecundû vaticinium paulò pòſt facta ſunt, cùm murus Chalcedonis euerteretur Byzantij, & Nicomedenſes, & Nicenſes, & Bithynenſes obſecrabant Valentem Regẽ, vt deſiſteret euertere muros. Rex iratus vix ſuſcepit eorum preces, itaque vt ſe à iuramento exſolueret quo ſe obſtrinxerat demoliturum, muros Chalcedonis ſimul demoliri iubebat, & ſimul implere demolita alteris lapidibus longis, & nûc licet videre in quibuſdam muri partibus, vt maximis & admirabilibus ſaxis ſtructura vilis ſuperędificata fuerit à Valente. Similiter Zonaras & Cedrinus dicunt Valentem mulctâtem Chalcedonios, quòd tutati fuiſſent Procopium ſuum hoſtem ex ruinis murorum Chalcedoniæ ſaxa traduxiſſe ad ſtructuram aquęductus, quem Zonaras appellat Valentem, Cedrinus modò Valẽtem, modò Valẽtinianum: quo copioſam aquam in vrbem induxit, tum ad vſum alium, tum ad balnea: ex quo vrbis præfectus effecit in Tauro Nymphæum vrbis magnitudine dignum, ſolennique feſto indicto omnem

popu

populum conuiuio excepit: ac non multo poſt (vt prædictum fuerat) barbarę gentes in Thraciā incurſarunt, quæ poſtea deletæ ſunt. Aquæductus Valētinianus adhuc extat excelſis fornicibus, à cliuis quarti collis ad cliuos tertij collis, pergens per decimam regionem; cuius non meminiſſe antiquam vrbis regionum deſcriptionem mirarer, cùm meminerit horreorum Valentinianorum, niſi etiam permultorum ſua ætate extantiū monimentorum non meminiſſe ſcirem, regnante Conſtantino Leonis filio Iconomacho anno à Chriſti humano Natali die ſeptingenteſimo quinquageſimo nono tanta fuit ſiccitas, vt ne ros quidem de cœlo caderet, exaruerintque Conſtantinopoli ciſternæ & balnea, & fontès, qui prius iuges fluebant, quod intuens Conſtantinus Imperator, aggreſſus eſt renouare aquæductum Valentinianum, quem cùm vſque ad Heraclium incolumis is permanſiſſet ab auaribus dirutum, reſtituit accerſitis fabris ex diuerſis locis ab Aſia quidē, & ponto mille ædificatores, & ducētos albatores, à Gręcia quingentos figulos laterculorū, ex Thracia quinq; millia operariorum, & baiulum, & ducentos fabros tegularū: quibus omnibus præfecit principes, executoresq; operum, ac patricium vnum. Itaque opere perfecto, aqua introiuit in vrbem, diſcurrens per confinia nonæ regionis, & decimæ. Multi enim aquæductus per dorſum ſex colliū diſcurrunt ſubterranei, & vnus ſupra terram Valentinianus, quem qui ſcripſerunt de rebus geſtis Andronici tradunt per magnum forum euntem, & ferentem aquam dulcem, & puram Andronicum Regem renouauiſſe, & auxiſſe, addidiſſeque ei fluuiū, quem nominant

Hydr

Hydralem: ad cuius fontem turrim & Palatium conſtruxit, quo æſtate recrearetur, ex eodémq; fluuio aquā duxit in vrbis locum, quem vocant Blachernam: ſed turrim Andronici odio Iſacius ſucceſſor euertit. Procopius dicit Iuſtinianum Acacij ædem exoleſcētem reſtituiſſe, & columnis vndique albis illam circūdediſſe, ſimilibúsq; marmoribus ædis ſolum conſtrauiſſe, ædémque lapidum candore veſtiiſſe, vt omne templum niuibus tectum videretur. Porticus autem ædi adiectæ ſunt duæ, quarum altera vergēs ad forum columnis circundata eſt. Iam antedicta verba Procopij deſunt Codici ædito, itaq; eo ſtudioſiùs addidi. Acacij templum Georgius Cedrinus ait fuiſſe in loco appellato Heptaſcalo, alij ſcriptores dicunt diui Acacij ædem appellatam in Scala, quam iam nulli vbi fuerit, cognoſcunt: ſed qui diligentiùs inquirere volet, dabo ei hanc notulam. Inueſtiget domum maximam, quam Cariam hiſtoriæ appellant, ex eo, quòd nux eſſet in area illius: vnde aiunt Acacium martyrem ſuſpenſum interiiſſe, & delubrum inde ei conſecratum fuiſſe, quod aliqui putant in Neorio ſitum fuiſſe, ex eo, quòd legerint apud pleroſq; ſcriptores Acacij imaginem ex calculis vitreis inauratis factam, poſitam in templo ad Neoriū ſito fuiſſe. Sed hic Acacius alius eſt, quem non modò Hiſtorici, ſed etiam Grammaticus Suydas tradunt, Epiſcopum Conſtantinopoleos fuiſſe regnāte Leone Macello adeò ambitioſum, vt multi Acacij imagines ponerēt in tēplis etiamnum viuentis. Inde exiſtimatū Doxomanem; iam verò Placidiæ domum vidimus in prima regione, itaque vide an rectè legatur in hac decima regione domus Pla-

cidiæ,an potiùs legendum ſit Placillæ,an Placidæ:nam Agathius meminit regiarum Placidæ, ſiue Placidi his verſibus,quos cum inſcriptione mox addam:

Εἰς εἰκόνα ἀνατεθεῖσαν ἐν τοῖς πλακίδου, ὑπὸ τῶν
τοῦ νέου σκρινίου ἀγαθῶν σχολαστικῶν.

Θωμᾶν παμβασιλῆος ἀμεμφέα κηδεμονῆα
Ἀνθέσαν οἱ νέον τάγμα μετερχόμενοι
Θεσπεσίης ἄγχιστα συνωρίδος ὄφρα καὶ αὐτῇ
Εἰκόνι χῶρον ἔχῃ γείτονα κοιρανίης
Αὐτὸς γὰρ ζαθέοιο θρόνους ὕψωσε μελάθρου,
πλοῦτον σὲ ζήσας, ἀλλὰ μὲ δυσεβέης.

Poſt Scironides petras,quas antè dixi fuiſſe in latere ſeptentrionali collis tertij,Dionyſius Byzantius in planitie maritima tertiæ vallis,& quarti collis, dicit eſſe littus longum non deterius vllo optimorum ad capturam piſcium: nam maximè profundũ eſt etiam iuxta oram maris,& quietum,vbi olim locus Cycla nominatus, ex eo,quòd Græci barbaros ibi interclusiſſent: vbi etiam eſt ara Mineruæ diſſipatoriæ, deſignans diſſipationem barbarorum intercluſorum.Cycla locum ſequitur Melias ſinus piſcationi aptus ſiquis alter,elatis promontorij lingulis,atque vtrinq; ſaxis occultis concluſus,nunc in hac valle ſinus non eſt vetuſtate obrutus, & exædificatus,quod non modò ex ſinu Melia, ſed etiam ex Strabone coniicere liceat,cùm ait ſinum Ceras ideo appellari, quòd multis receſſibus velut cornu ceruinum ramoſus ſit,nunc receſſus illi non ſunt,niſi perpauci. Zoſimus,qui ſcripſit hiſtoriam temporibus Arcadij & Honorij,teſtatur ſua ætate tantam fuiſſe Conſtantinopoli multitudinem incolarum, vt non modò imperatores

muros

muros vrbis longiùs Conſtantinianis muris promoue-rint, ſed etiam non paruam partem maris ambientis vrbem obruerint palis circunfixis, & ædificiis ſupra palos impoſitis, quid ex tẽpore Arcadij & Honorij, & quantum obrui potuit, ex tot & tantis ruinis vrbis proiectis in mare. Meliam ſinum, inquit Dionyſius, excipit locus appellatus κῆπος, à terra inter paucas apta ad hortenſem culturam: poſt hortum ſequitur locus Apſaſius appellatus, ex ea re quam diximus in Boſporo.

LIBER QVARTVS.

De vndecima regione, & de quarto & quinto collibus.

CAPVT I.

VNDECIMAM regionem vix agnouiſſem ex vrbis regionũ deſcriptione, quæ eam dicit ſpatio diffuſam liberiore, nulla parte mari ſociatam eſſe. Verùm eius extenſionem tam planam, quàm etiam collibus inæqualem: niſi addidiſſet illam continere in ſe martyrium Apoſtolorum. Quod etſi hodie non extat, tamen ex memoria ſenũ Conſtantinopolitanorum inueſtigaui fuiſſe in dorſo quarti collis deuexo in iugũ tertiæ vallis prope officinas Ephippiorũ, & ſepulchrum Mamethi Regis: quo cognito, aſſequor regionem vndecimam in quarti collis fuiſſe dorſo, eiúſque lateribus tam vergentibus ad boream, quàm ſitis in eius tergo: háncque regionem attigiſſe vrbis muros terreſtres vndecimam regionem diuidentes à decimaquarta regione, quæ ſpatio interiecto diuiſa erat ab vrbe muro pro-

μαίοις γενέσθαι τὴν ἔκβασιν τοῦ πολέμου Qui neſciunt Hebdomũ eſſe ſuburbanum Conſtantinopolitanũ, interpretarentur ſeptimum miliare Theodoſium extra vrbem egreſſum: at Hebdomum ſuburbium eſſe ex eodẽ Sozomeno liquet, cùm alibi dicit Theodoſium caput Ioannis Baptiſtæ ex vico Coſlao nuncupato, qui Pãtichio Chalcedonis vicinus erat, tranſtuliſſe, & poſuiſſe ante Conſtantinopolim in loco Hebdomo nũcupato, quem nos ſuburbium olim fuiſſe, nunc verò intra muros vrbis eſſe in ſexto colle declarabo: infra quod ſi colũna, à qua dicunt appellatum locum Exacionion fuit, illa, quæ in dorſo quinti collis bene excelſa vndique procul longè eminere ſupra omnes domos paulò ante videbatur, facilè intelligeremus muros, quos poſuit Conſtantinus non proceſſiſſe vltra hanc columnam diſtantem à templo Apoſtolorum circiter quatuor ſtadia. Hãc columnam transferri vidi in ædificationem ædis, quam Rex Soleimanus conſtruere aggreſſus eſt. Cuius ſcapus eſt marmoris Pyrropœcili, altus circiter ſexaginta pedes, eius perimeter eſt tredecim pedum & dodrantis capitulum Corinthium quidem, ſed marmoris albi. Eius ſtereoma & ſtylobates, & baſis ſunt etiam marmoris albi, ſtereoma altum, vt id ſcalis aſcendere habuerim neceſſe, ſtylobates altus quatuor pedes & nouẽ digitos, plinthus pedem & ſex digitos. Græci & Turci vtrique ſua lingua hanc appellabant columnam Virginis, quã puto fuiſſe illam celebratã recentiorum ſcriptis ſupra collem poſitam, ſuſtinentem Veneris ſtatuam lapideam, quæ virgines ſuſpectas de ſtupro diſcernebat ab integris: nam ſi integræ & puræ ad eam prope acceſſiſſent,

incolumes diſcedebant, ſin corruptæ, inuitæ, & nolẽtes ſe denudantes ſua pudenda oſtendebant. Cùm regionũ vrbis deſcriptio ait vndecimam regionem nulla parte mari ſociatam fuiſſe, exiſtimare oportet planitiem ſitam inter ſinum Ceratinum, & radices collis quarti extra vrbem fuiſſe, cùm etiam eadẽ deſcriptio regionum dicat vrbis latitudinem continuiſſe pedum ſex millia centum quinquaginta, hoc eſt, vnum miliare, & ducentos triginta paſſus, latitudo autem Iſthmi pergens per collem quartum & ſeptimum, per quos antiquus murus pergebat, excedit præſcriptam latitudinem. At Zoſimus antiquus hiſtoricus tradit Conſtantinum magnum muris vrbem cinxiſſe, qui omnem Iſthmum à mari ad mare interciperent. Itaque oportet in decima regione ponere planitiem ſitam inter ſinum & radices quarti collis.

De templo Apoſtolorum, & ſepulchro Conſtantini magni, de ciſterna Arcadiaca & Modeſtiaca, de Palatio Placilliano, & Boue æreo.

CAPVT II.

EVSEBIVS ſcribit Conſtantinum magnum templum Apoſtolorum ædificaſſe in altitudinem immenſam, ídque veſtiuiſſe omni genere marmorum variorum, & fulgentium ab imo ſolo ad tectum, quod totum tenuibus lacunaribus auratis ornauit, tegulíſque æreis texit multo auro perlitis ſplendorem eiaculantibus etiam in eos, qui vel procul illas intuerentur. Structura templi ſuperior ex ære & auro eminenti expreſſione elaborata cancellos & feneſtras habens,

habens,templum circundabat.Circa templum aula illuſtris erat in aërem purum & apertũ patens,cuius porticus diſpoſitæ in quadrum circundabant aream ſub dio expoſitam.Iuxta porticus diſtendebantur regiæ ædes,& balnea,& ἀνακαμπτήρια; aliáque permulta domicilia æditimorum,aliorúmq; miniſtrorum templi commodè ædificata. Hæc omnia Pius Rex in memoriam Apoſtolorũ Seruatoris noſtri poſteritati tradidit, duodecímq; ibi loculos velut ſtellas ſacras memoriæ Apoſtolorum conſecrauit, atque arcam, in quam ipſe poſt mortem includeretur, in medio Apoſtolorum poſuit, vtrinq; ſtipatam ſex Apoſtolis. Socrates adiungit corpus Conſtantini aureæ arcę impoſitum,in vrbem Conſtantinopolim tulerunt eius neceſſarij, & ſepeliuerunt in templo Apoſtolorum. Zonaras Euſebium videtur non legiſſe,cùm ait id ſepultum in ęde Apoſtolorum in porticu,quam ad ſepeliendum patrẽ Conſtantius condidiſſe traditur.Secundum viam latam, quæ tendit per dorſum promontorij ab æde Sophię ad portam Adrianopolitanam prope locum,vbi fuiſſe templum Apoſtolorum antè dixi, hodie monſtratur ſolium ex Porphyretico marmore factum,ſed vacuum,& carens operculo,longum decem pedes, altum quinq; pedes & ſemiſſem, quod Græci & Turci dicunt eſſe magni Conſtantini:ſed quàm verè,ipſi viderint.Mihi verò dubium videtur ex Euſebio & Socrate, tradentibus in arca aurea ſitum fuiſſe,niſi fortaſſe arcam auream in ſolium illud Porphyreticũ incluſerint. Zonaras dicit Theodoram vxorem Iuſtiniani ædem nuncupatam Apoſtolorum conſtruxiſſe.Fuerat,inquit,ibi ante Apoſtolorum tem-

plum

plum à Conſtātino ædificatum, non quale nunc eſt, ſed minùs pulchrum, & multò inferius. Procopius iam inde ab antiquis temporibus ait fuiſſe Conſtantinopoli templum omnibus Apoſtolis ſacrum, vetuſtate iam dirutum, ac caſui obnoxium, quod Iuſtinianus totū demolitus non modò renouare, ſed & pulchriùs, & maius efficere ſtuduit in figuram crucis: cuius pars recta ad orientem & occidentem Solem exiſtit. Tranſuerſa verò altera ad vrſam & vētum auſtrum, muris quidem vtraque extrinſecus ſepta, intrinſecus verò circumornata columnis ſupra, infráque ſtantibus. Euagrius videtur ignorare à magno Conſtantino id conſtructum fuiſſe, cùm ait id à Iuſtiniano conditum fuiſſe, qui profectò, vt pleraque alia non primus condidit, ſicut aſſerit Procopius adulans rhetorum more: ſed renouauit vetera, aut collapſa reſtituit, aut incenſa reædificauit. Huius ædis nulla reſtant veſtigia, iam ne fundamentorum quidem: niſi fundamenta quædam Ciſternæ, quæ aquam ſuppeditabant ædi Apoſtolicæ, in cuius quidem ciſternæ dolo ſunt officinæ, & tabernæ Ephippiorum circiter ducentæ, vbi fiunt, & venduntur non modò Ephippia, cæteráq; equorum ornamenta Turcica: ſed etiam vaſa ex corio ad hauriendam aquam ſcitè facta, tum pharetræ, arcæ corio tectæ. Supra hanc ciſternam ædes Mametana cum Xenodochio ſita eſt in planitie, quā Mamethes, qui vrbem cœpit ex ruinis cùm aliarū ædium Chriſtianiſmo ſacrarum, tum ædis Apoſtolorum vicinæ ædificauit ad ſimilitudinem ædis Sophianæ, ex lapide quadrato: teſtudinéque ſemicircula texit lateritio opere facta, plumbo tectā, vt ſunt omnia Turcica ædificia

ficia publica: veſtibulóque ornatiſſimo eam illuſtrauit quadrato, tam lato, quàm ædes ipſa, marmoreis pauimentis nitēti,& porticibus in quadrum diſpoſitis: quarum arcus ſuſtinentes concamerationem earundem columnæ ingentes exquiſitiſſimi marmoris ſuſtinent. In medio veſtibulo,ſeu atrio eſt Enneacrunos,deſiliens in magnum craterem marmoreū circa ædem,ingens area partim parietibus,partim longis ædificiis cincta,quorum partem poſſidēt ſacerdotes,& literarum doctores, partem orientalem hortus muris clauſus,in quo medio eſt ſepulchrum Mamethi Regis,quod constructum eſt in figuram cylindri, velut delubrum hemiſphericū ex marmore candidiſſimo:tectum plumbo, feneſtris cancellatis, & porta cum veſtibulo ornatum. In huius medio ſolo eſt ſolium Mamethi holoſerico tectū, ſolum ſtratum ſtragulis Attalicis, in quibus deſident perpetui flamines,ſodales illud noctes & dies ſeruantes. Extra aream viam duntaxat inter media Xenodochia ingentia ſunt lapide quadrato ſimiliter ædificata, areas in medio habentia, & porticus columnis marmoreis circūdata. Xenodochiis adnexi horti magni,muris clauſi, denique ædis hæc cum circunuicinis ædificiis claudentibus Ariam, & cum Xenodochiis continet in ambitu circiter ſex ſtadia. Sub horum ædificiorū clauſtro idem Mamethes thermas conſtruxit totius vrbis maximas in ſolo ciſternæ antiquæ, quam arbitror aut Arcadiacā, aut Modeſtiacam, quas regionum vrbis deſcriptio ponit in vndecima regione. Hæ thermę duplices & geminæ ſunt, nempe viriles & fœmineæ, inter ſe quidē coniunctæ,ſed portis diuiſę contrariis,quibus ingreſſus non

patet ex thermis alteris in alteras thermas: deſcribam duntaxat viriles, cui ſimiles ſunt fœmineæ. In primo adito habent Apodyterium, ex quo patet introitus in Tepidarium, ex Tepidario in Caldarium, quibus tribus membris thermæ conſtant inter ſe aditu cõiunctis, ſed tecto & pariete diuiſis in rectum ordinem diſpoſitis. Apodyterium eſt ædificium quadratũ lapide quadrato conſtructum vſque ad cõcamerationem rotundam opere lateritio factam, cuius ambitus interior continens ducentos & quadraginta pedes, & octo digitos, circundatur ſuggeſtu lapideo lato plus ſex pedes, alto tres pedes. Paries Apodyterij à pauimento ad imas radices concamerationis altus triginta ſeptem pedes. In medio Apodyterij ſolo marmoribus ſtrato Crater magnus marmoreus in ambitu continens triginta ſeptem pedes, altus tres pedes plenus aquis ſalientibus. Ex Apodyterio duabus portis patet aditus in Tepidarium ædificium in ambitu interiori continens centũ pedes, conſtans quatuor arcubus ſuſtinentibus tectum hemiſphericum efficientibus octo cellas, quarum vnam dimidio cæteris minor habẽs à tergo latrinas, in quas totius balnei aquæ confluunt ad eas purgandas. In huius pariete fiſtula aquæ defluit, qua Turci, vt ſolent, ab excrementis redditis lauantur. Ex his octo cellis ſunt ſex ſingulæ habentes labrum, ſed ita diſpoſitæ, vt ex duobus arcubus ſinguli in medio habeant vnam cellam, ex qua ad dextram & ſiniſtram ingreſſus patet in aliam cellam. Alij duo arcus ſic cellas habent, vt is, qui eſt verſus portas, ex quibus dixi aditum Apoditerio in Tepidarium, habeat cellam tam magnam, quàm ipſe amplus eſt, in

quo

quo labra ſunt vbi in pauimento marmoreo pannos Turci lauant. Quartus arcus ſubſtructo muro diuidit Tepidarium à Caldario. In medio Tepidarij eſt Crater cum Siphonibus ſalientibus. A Tepidario vna porta aditum præſtat in Caldarium tertium membrũ, quod conſtat octo arcubus ſuſtinentibus hemiſpherium, efficientibus octo cellas extra magnũ hemiſpherium recedentes circundantibus Caldarium in ambitu continens circiter nonaginta pedes, habens ſolum marmore ſtratum, quod medium efficit velut ſuggeſtũ octogonum in circuitu continentem quinquaginta ſeptem pedes & dodrãtem, altum duos pedes & quatuor digitos, quem circundat alueus diſcurrens inter octogonum & pauimentum, quo aditur in cellas, tam altum, quàm octogonum. Cellæ quatuor interiores poſitæ in quatuor angulis, quoquo verſus ſunt latæ vndecim pedes, & tres digitos, vſum præſtantes Lãconicorum, quorum ſicco calore ſudor elicitur, eadem eſt menſura duarum cellarum extra duos arcus recedentium. Aliæ ſex cellæ ſemicirculæ, quas efficiunt ſex arcus, ſitæ ſunt in ambitu hemiſpherici Tepidarij largæ inter imas pilas arcuum vndecim pedes, latæ quinque & dodrantem. Singulæ cellæ habent labrum marmoreum, præterea in vna eſt ſolium marmoreum magnum in parietibus Caldarij & Tepidarij, & cellarum, nullæ feneſtræ ſunt, ſed duntaxat in tectis hemiſphericis, quæ tota ferè plena ſunt foraminibus, quæ clauduntur vitreis ſupra tectum eminentibus, lampadis inuerſæ ſimilitudinem gerentibus. Extra thermas eſt hypocauſti præfurniũ, largum duos pedes & ſemiſſem, totidem altum. Perenni igne milia-

rium æreum inuerſum calefacientis,& flammarum vaporem eiaculantis in cuniculos rectos, & tranſuerſos ſubterraneos calefacientes pauimentũ thermarum ſuperimpoſitum. Riuus ductus ab agro ſuburbano non longè à præfurnio,canalem efficit largũ ſex pedes. Ex hoc deriuantur cuniculi ſiue tubuli diſcurrẽtes per medios parietes circum thermas, quorum vnus tranſiens ſupra patinam miliariam calidam aquam intromittit ſalientem in labra epiſtomiis clauſa,alter ſupra concamerationem primi canalis tranſiens frigidã in eadem labra miniſtrat altioribus fiſtulis,quas epiſtomiis clauſas reſerant,quoties lauantes calidam temperare volũt, ſed de vſu lauandi Turcorum, & de ratione ædificandi balnea ſeparato loco tractandũ eſt. Nunc redeo ad inſtitutam regionem vndecimam, quæ Palatium Placillianum continebat,cuius Procopius meminit:Cùm,inquit, Regem Iuſtinianum Theodora Regina conſolabatur his verbis,Habemus regias alias,quæ Helenæ appellantur, & Placillianæ à Placilla vxore magni Theodoſij, quem vt Iuſtinus Sophiam coniugem illuſtrauit regiis Sophianis nuncupatis, ita veriſimile videtur Placillam nobilitaſſe Palatio Placillano, quam vehementer amaſſe Theodoſium toti orbi patefecit Theodoſij ira,qua ille exarſit in Antiochenos, quos in Laodenſium tradidit poteſtatem, quod Placillæ ſtatuas in foro ſuo poſitas euertiſſent ob nouum vectigal impoſitum.Non addam iam cur Chryſoſtomus Andriantes ſcripſerit.Poteſt etiam legi Palatium Flacillanum,à Flacilla,de qua Claudianus,

Sola nonum Latijs vectigal Hiberia rebus

Contu

Contulit Auguſtos, fruges æraria miles
Undique conueniunt, totóque ex orbe leguntur
Hæc genera, qui cuncta regant, nec laude virorum
Cenſeri contenta fuit, niſi matribus æquè
Vinceret, & gemino certatim ſplendida ſexu
Flaccillam Mariámque daret, pulchrámque Serenam.

Bos æreus in vndecima regione fuit, ſed in qua parte, coniicere poſſemus ex magna ciſterna, quam recentes Hiſtorici tradunt conditam fuiſſe prope Bouem ęreum à Niceta Eunucho temporibus Theophili Regis, ſi hęc extaret: aut ſi extat, eius nomẽ retineretur: aut ſi forum extaret, quod nonnulli ſcriptores appellant Bouis forũ. Ioannes Tzetzes in ſua hiſtoria idem eſſe dicit forum Bouis & Bouem locum ex æreo Boue ſic appellatum. Is qualis fuerit, intelligitur ex Zonara, Phocæ, inquit, tyranni corpus infelix combuſtum fuiſſe ad locum nuncupatum Bouẽ, vbi caminus fuit ex ære factus figuram Bouis maximi gerens, ex Pergamo aduectus. Cedrinus ſcribit in hunc Bouem incluſum martyrem Antypam exuſtum fuiſſe. Quanta autem crudelitate laborarint aliquot tyrãni Conſtantinopolitani, qui maleficos hoc tormento excruciarent, ex Tauro Agrigentinorũ oſtenditur, quem Phalaridi tyrãno fecit Perillus à Plinio vocatus, ab aliis rectiùs Perilaus, Atticus faber ærarius mugitus hominis pollicitus igne ſubiecto, primus illũ expertus cruciatum iuſtiorem ſęuitia artificis: cuius opus, vt Plinius ait, nemo laudat, & diu olim ſeruatum eſt, vt quiſquis illud viderit, odio perſequeretur artificis manus. Quæ cauſa artificẽ incitare potuerit, vt caminum effingeret in formam Bouis, non aliam veriorem repe-

rio, quàm vſum linguæ Græcæ, quæ caminos appellare ſolet Boues bonis lateribus, & robore præſtãtes. Vt enim camini habent præfurnium in latere velut portam, ita Perilaus portam in latere Tauri effecit. Bouem hunc æreum traductũ Cõſtãtinopolim fuiſſe ex Sicilia, aut Italia, potiùs quàm ex Pergamo, conijcio ex direptionibus regum Conſtantinopolitanorum, qui totum orbem ſpoliarunt vt ſuam nouam Romam ornarent. Iam verò vbi hic Bos æreus fuerit, à permultis ciuibus percunctatus ſum, ſed à nemine intelligere potui: quãuis non ignorent Bouem quendam fuiſſe Conſtantinopoli æreum, quamuis à maioribus ſuis, quaſi per manus oraculum de hoc Boue æreo traditum, iactitare ſoleant: Quamuis eius interpretationem ſuis temporibus attribuant rectiùs, quàm Ioannes Tzetzes vir quidem eruditus, qui in ſua varia hiſtoria ante trecentos & ſeptuaginta annos ſcripta ita id interpretatur. Oraculum, inquit, Conſtantinopoli iactabatur eiuſmodi, βοῦς βρυχήσει καὶ ταῦρος ὀδυρεῖται. Bos mugiet, taurus lugebit. Ex hoc Conſtantinopolitani imaginati ſunt fore calamitates, & metus, vt innumerabiles exercitus Alemannorum, atque aliarum gentium contra Cõſtãtinopolim venturi eſſent, omnéſque, quòd expectarent vrbis euerſionem, direptionémque obſtupefacti erant, atque inſomniis perturbabantur. Tum vxor Megaletætarchi perterrefacta prænuntiatione exercituum illorum innumerabilium, & peruulgatis verſibus fabuloſè compoſitis, effigente animo ea, quę metuebantur, exiſtimauit ſe videre per inſomnium illa, quæ in ſermonem hominum venerant. Cõſtãtinopolim primò quidem ha-

bere

bere murum lateritium, circa verò Bouis forum, ſiue ad Bouem, locum viſa eſt videre exercitum, atque copias armatas, circa Taurum hominem mœſtum, percuſſu manuum, & lugubri voce dolorem teſtantem. Hoc inſomnium mulier conſpicata præſignificare extremam calamitatem impēdere vrbi arbitrata indicauit Tzetzæ, qui interpretatus eſt murum lateritium prædicere frugis abundantiam, atque annonæ copiam Conſtantinopoli. Scitis, inquit, qui adeſtis, vbertatem annonæ, quæ tum fuit, illud verò exercitum, & multas copias armatas circa Bouem eſſe, atque mœſtum hominem ad Taurum ſedere, dixit finē eſſe oraculi peruulgati: illius dico, quod prænūtiat Bouem clamaturum, & Taurum eiulaturum. Sed non vt imaginati ſunt ij, qui metus cogitant; ſed finem eſſe ad vtilitatem omnibus nobis ciuibus. Itaque audi Auguſta, & doce etiam alios, & dic
» Tzetzes ita me docet, Bouem nos Græci fœminam Bo
» uem nuncupamus quanquam interdum Taurum, &
» Vitulum Bouem appellamus, Taurum autem propriè
» Bouem marem nominamus, Taurum autem hunc Ita-
» lum vocant Latini. Bos igitur noſtra nempe vrbs Con-
» ſtantini ex Tauris Italis Romanis condita omni gene-
» re armorum plena, & commeatibus, & exercitibus claſ
» ſicum canet contra hoſtes, Taurus verò Italus exercitus
» Latinorum expalleſcet multo metu, & lugebit, ſi Rex
» non ſeducatur potentis ſermonibus. Arguta quidē hæc
Tzetzis interpretatio, vt hominis adulantis Reginæ, & ſibi facile perſuadentis, quæ cupiebat: vt eſt ingenioſa hominum imbecillitas ad ſe circunſcribendū. Sed longè verior erat illa, quam redarguere Tzetzes conatur,

peruulgata oraculi interpretatio, quæ tum per animos Conſtantinopolitanorum peruaſerat, exercitum Latinorum expugnaturum eſſe Conſtantinopolim, vt reuera paulò poſt expugnauit, diripuit, incendit, vrbíſque tyrannos alios ex Tauri ſumma colũna Theodoſij præcipitauit, alios ad Bouem æreum combuſſit. Similiter idem Tzetzes argutulus videri cupit coniector alterius oraculi, quod ipſe narrat & interpretatur, ſed frigidè & ridiculè: vt poſtea docuit exitus, οὐαί σοὶ ὦ ἑπτάλοφε· οὐ ἕξεις χιλιάδας. id eſt, Væ tibi Conſtantinopoli, ſeptem colles incolenti, mille annos non ages. Id oraculum fuit alterum Conſtantinopolitanis, vt illud quod antè dixi, Bos clamabit, & Taurus eiulabit. Poſtquam, inquit, illud ipſum pulchrè & commodè diſſoluiſſem meæ interpretationi, alterum obiectum eſt: ſcilicet, O Conſtantinopolis, quæ ſeptem colles incolis, non mille annos ages. Sic interpretatus ſum, non eſſe intelligendum, vt vulgò intelligunt οὐαί aduerbium luctuoſum non eſſe vnã partem, ſed duas partes orationis, nempe οὐ negationem, at αἰ ſignificare ſiue: & ita aptandas eſſe, ſiue ô Conſtantinopolis mille annos non ages. Sed intra mille annos etſi euertaris, tamen non væ, & luctus tibi, ſed gaudiũ erit, vt maior extruaris, vt amplius ſplendeas. Diſſolueris enim ad bonum eorum, qui te diſſoluent. Occultè adulatur principibus ciuibus factionũ de imperio contendētium: nam ſi de hoſtibus externis intelligeret vrbem diſſoluturis, delira eſſet illius interpretatio, ſed quoquo modo intelligat, delirat. Nam ſiue à ciuibus, ſiue ab externis diſſoluta eſt, non gaudium fuit Conſtantinopoli, neque modò diuinis oraculorum prænũtiationibus

prædi

prædictum eſt Conſtantinopolim mille annos non duraturam, ſed etiam Aſtronomorum præſcientia. Quidam, ſicut ait Suydas, hiſtoriarum monumentis prodiderunt Conſtantinum magnum poſtquam vrbem abſoluiſſet vocaſſe Aſtronomum nuncupatum Valētem, illius temporis hominum (qui Aſtronomiæ darēt operam) præſtantiſſimum, eíque præcepiſſe, vt vrbis ſydus natalitium & horoſcopum obſeruaret, vt noſceret quot annos eſſet permanſura. Valens in ſexcentos & nonaginta annos ipſam duraturam eſſe vaticinatus eſt: at hi iam multò antè præterierunt. Itaque, inquit Zonaras, oportet Valentis prædictionem mendacē eſſe, artémq; Aſtronomię aberrare ab horoſcopo, aut illos annos Valentem dicere conuenit, in quibus politici mores obſeruabantur, & tranquillitas, & Senatus honorabatur, & Conſtantinopolitani ciues florebant, & legitima erat regij principatus adminiſtratio, non tyrānis dominantium, communia exiſtimantium propria ſua bona, híſque ad ſuas libidines explendas abutentium. Iam verò vt abſoluam oracula, quę à magnis viris tradita ſunt de hac vrbe, venio ad Zoſimum antiquum authorem, ſi cum Ioanne Tzetza & Zonara conferas. Ille enim, inquit, Conſtantinopolim in tantam magnitudinem creuiſſe, vt nulla vrbs alia eſſet cum ipſa conferēda, neque magnitudine, neque fœlicitate: ſed tamen ait, cùm diu multúmq; conſideraſſem nullam ex deis prędictionem maioribus noſtris datam eſſe de Conſtantinopolis incremento in meliorem fortunam, multos Hiſtoricos, multáque oracula perlegi, ac cùm in his dubitationibus longum tempus conſumpſiſſem, incidi tandem in

cidiæ, an potiùs legendum ſit Placillæ, an Placidæ: nam Agathius meminit regiarum Placidæ, ſiue Placidi his verſibus, quos cum inſcriptione mox addam:

Εἰς εἰκόνα ἀνατεθεῖσαν ἐν τοῖς πλακίδου, ὑπὸ τῶν
τῆς νέας σχολῆς ἀγάθιου χολαστικοῦ.

Θωμᾶν παμβασιλῆος ἀμεμφέα κηδεμονῆα
Ἀνθέσαν οἱ τὸν τάγμα μετερχόμενοι
Θεσπεσίης ἄγχιστα συνωρίδος ὄφρα καὶ αὐτῇ
Εἰκόνι χῶρον ἔχῃ γείτονα κοιρανίης
Αὐτὸς γὰρ ζαθέοιο θρόνους ὕψωσε μελάθρου,
πλοῦτον σὲ ζήσας, ἀλλὰ μὲ δυσεβής.

Poſt Scironides petras, quas antè dixi fuiſſe in latere ſeptentrionali collis tertij, Dionyſius Byzantius in planitie maritima tertiæ vallis, & quarti collis, dicit eſſe littus longum non deterius vllo optimorum ad capturam piſcium: nam maximè profundũ eſt etiam iuxta oram maris, & quietum, vbi olim locus Cycla nominatus, ex eo, quòd Græci barbaros ibi intercluſiſſent: vbi etiam eſt ara Mineruæ diſſipatoriæ, deſignans diſſipationem barbarorum intercluſorum. Cycla locum ſequitur Melias ſinus piſcationi aptus ſiquis alter, elatis promontorij lingulis, atque vtrinq; ſaxis occultis concluſus, nunc in hac valle ſinus non eſt vetuſtate obrutus, & exædificatus, quod non modò ex ſinu Melia, ſed etiam ex Strabone coniicere liceat, cùm ait ſinum Ceras ideo appellari, quòd multis receſſibus velut cornu ceruinum ramoſus ſit, nunc receſſus illi non ſunt, niſi perpauci. Zoſimus, qui ſcripſit hiſtoriam temporibus Arcadij & Honorij, teſtatur ſua ætate tantam fuiſſe Conſtantinopoli multitudinem incolarum, vt non modò imperatores

muros

muros vrbis longiùs Conſtantinianis muris promouerint, ſed etiam non paruam partem maris ambientis vrbem obruerint palis circunfixis, & ædificiis ſupra palos impoſitis, quid ex tẽpore Arcadij & Honorij, & quantum obrui potuit, ex tot & tantis ruinis vrbis proiectis in mare. Meliam ſinum, inquit Dionyſius, excipit locus appellatus κῆπος, à terra inter paucas apta ad hortenſem culturam: poſt hortum ſequitur locus Apſaſius appellatus, ex ea re quam diximus in Boſporo.

LIBER QVARTVS.

De vndecima regione, & de quarto & quinto collibus.

CAPVT I.

VNDECIMAM regionem vix agnouiſſem ex vrbis regionũ deſcriptione, quæ eam dicit ſpatio diffuſam liberiore, nulla parte mari ſociatam eſſe. Verùm eius extenſionem tam planam, quàm etiam collibus inæqualem: niſi addidiſſet illam continêre in ſe martyrium Apoſtolorum. Quod etſi hodie non extat, tamen ex memoria ſenũ Conſtantinopolitanorum inueſtigaui fuiſſe in dorſo quarti collis deuexo in iugũ tertiæ vallis prope officinas Ephippiorũ, & ſepulchrum Mamethi Regis: quo cognito, aſſequor regionem vndecimam in quarti collis fuiſſe dorſo, eiúſque lateribus tam vergentibus ad boream, quàm ſitis in eius tergo: háncque regionem attigiſſe vrbis muros terreſtres vndecimam regionem diuidentes à decimaquarta regione, quæ ſpatio interiecto diuiſa erat ab vrbe muro pro-

μαίοις γενέσθαι τὴν ἔκβασιν τοῦ πολέμου Qui neſciunt Hebdomū eſſe ſuburbanum Conſtantinopolitanū, interpretarentur ſeptimum miliare Theodoſium extra vrbem egreſſum: at Hebdomum ſuburbium eſſe ex eodē Sozomeno liquet, cùm alibi dicit Theodoſium caput Ioannis Baptiſtæ ex vico Coſlao nuncupato, qui Pātichio Chalcedonis vicinus erat, tranſtuliſſe, & poſuiſſe ante Conſtantinopolim in loco Hebdomo nūcupato, quem nos ſuburbium olim fuiſſe, nunc verò intra muros vrbis eſſe in ſexto colle declarabo: infra quod ſi colūna, à qua dicunt appellatum locum Exacionion fuit, illa, quæ in dorſo quinti collis bene excelſa vndique procul longè eminere ſupra omnes domos paulò ante videbatur, facilè intelligeremus muros, quos poſuit Conſtantinus non proceſſiſſe vltra hanc columnam diſtantem à templo Apoſtolorum circiter quatuor ſtadia. Hāc columnam transferri vidi in ædificationem ædis, quam Rex Soleimanus conſtruere aggreſſus eſt. Cuius ſcapus eſt marmoris Pyrropœcili, altus circiter ſexaginta pedes, eius perimeter eſt tredecim pedum & dodrantis capitulum Corinthium quidem, ſed marmoris albi. Eius ſtereoma & ſtylobates, & baſis ſunt etiam marmoris albi, ſtereoma altum, vt id ſcalis aſcendere habuerim neceſſe, ſtylobates altus quatuor pedes & nouē digitos, plinthus pedem & ſex digitos. Græci & Turci vtrique ſua lingua hanc appellabant columnam Virginis, quā puto fuiſſe illam celebratā recentiorum ſcriptis ſupra collem poſitam, ſuſtinentem Veneris ſtatuam lapideam, quæ virgines ſuſpectas de ſtupro diſcernebat ab integris: nam ſi integræ & puræ ad eam prope acceſſiſſent,

incolumes diſcedebant, ſin corruptæ, inuitæ, & nolẽtes ſe denudantes ſua pudenda oſtendebant. Cùm regionũ vrbis deſcriptio ait vndecimam regionem nulla parte mari ſociatam fuiſſe, exiſtimare oportet planitiem ſitam inter ſinum Ceratinum, & radices collis quarti extra vrbem fuiſſe, cùm etiam eadẽ deſcriptio regionum dicat vrbis latitudinem continuiſſe pedum ſex millia centum quinquaginta, hoc eſt, vnum miliare, & ducentos triginta paſſus, latitudo autem Iſthmi pergens per collem quartum & ſeptimum, per quos antiquus murus pergebat, excedit præſcriptam latitudinem. At Zoſimus antiquus hiſtoricus tradit Conſtantinum magnum muris vrbem cinxiſſe, qui omnem Iſthmum à mari ad mare interciperent. Itaque oportet in decima regione ponere planitiem ſitam inter ſinum & radices quarti collis.

De templo Apoſtolorum, & ſepulchro Conſtantini magni, de ciſterna Arcadiaca & Modeſtiaca, de Palatio Placilliano, & Boue æreo.

CAPVT II.

EVSEBIVS ſcribit Conſtantinum magnum templum Apoſtolorum ædificaſſe in altitudinem immenſam, ídque veſtiuiſſe omni genere marmorum variorum, & fulgentium ab imo ſolo ad tectum, quod totum tenuibus lacunaribus auratis ornauit, tegulíſque æreis texit multo auro perlitis ſplendorem eiaculantibus etiam in eos, qui vel procul illas intuerentur. Structura templi ſuperior ex ære & auro eminenti expreſſione elaborata cancellos & feneſtras

habens,

habens,templum circundabat.Circa templum aula illuſtris erat in aërem purum & apertũ patens,cuius porticus diſpoſitæ in quadrum circundabant aream ſub dio expoſitam.Iuxta porticus diſtendebantur regiæ ædes,& balnea,& ἀνακαμπτήρια, aliáque permulta domicilia æditimorum,aliorúmq; miniſtrorum templi commodè ædificata. Hæc omnia Pius Rex in memoriam Apoſtolorũ Seruatoris noſtri poſteritati tradidit,duodecímq; ibi loculos velut ſtellas ſacras memoriæ Apoſtolorum conſecrauit, atque arcam, in quam ipſe poſt mortem includeretur, in medio Apoſtolorum poſuit, vtrinq; ſtipatam ſex Apoſtolis. Socrates adiungit corpus Conſtantini aureæ arcę impoſitum,in vrbem Conſtantinopolim tulerunt eius neceſſarij, & ſepeliuerunt in templo Apoſtolorum. Zonaras Euſebium videtur non legiſſe,cum ait id ſepultum in ęde Apoſtolorum in porticu,quam ad ſepeliendum patrẽ Conſtantius condidiſſe traditur.Secundum viam latam, quæ tendit per dorſum promontorij ab æde Sophię ad portam Adrianopolitanam prope locum,vbi fuiſſe templum Apoſtolorum antè dixi, hodie monſtratur ſolium ex Porphyretico marmore factum,ſed vacuum,& carens operculo,longum decem pedes, altum quinq; pedes & ſemiſſem, quod Græci & Turci dicunt eſſe magni Conſtantini:ſed quàm verè,ipſi viderint.Mihi verò dubium videtur ex Euſebio & Socrate, tradentibus in arca aurea ſitum fuiſſe,niſi fortaſſe arcam auream in ſolium illud Porphyreticũ incluſerint. Zonaras dicit Theodoram vxorem Iuſtiniani ædem nuncupatam Apoſtolorum conſtruxiſſe.Fuerat,inquit,ibi ante Apoſtolorum templum

plum à Conſtãtino ædificatum, non quale nunc eſt, ſed minùs pulchrum, & multò inferius. Procopius iam inde ab antiquis temporibus ait fuiſſe Conſtantinopoli templum omnibus Apoſtolis ſacrum, vetuſtate iam dirutum, ac caſui obnoxium, quod Iuſtinianus totũ demolitus non modò renouare, ſed & pulchriùs, & maius efficere ſtuduit in figuram crucis: cuius pars recta ad orientem & occidentem Solem exiſtit. Tranſuerſa verò altera ad vrſam & vẽtum auſtrum, muris quidem vtraque extrinſecus ſepta, intrinſecus verò circumornata columnis ſupra, infráque ſtantibus. Euagrius videtur ignorare à magno Conſtantino id conſtructum fuiſſe, cùm ait id à Iuſtiniano conditum fuiſſe, qui profectò, vt pleraque alia non primus condidit, ſicut aſſerit Procopius adulans rhetorum more: ſed renouauit vetera, aut collapſa reſtituit, aut incenſa reædificauit. Huius ædis nulla reſtant veſtigia, iam ne fundamentorum quidem: niſi fundamenta quædam Ciſternæ, quæ aquam ſuppeditabant ædi Apoſtolicæ, in cuius quidem ciſternæ ſolo ſunt officinæ, & tabernæ Ephippiorum circiter ducentæ, vbi fiunt, & venduntur non modò Ephippia, cæteráq; equorum ornamenta Turcica: ſed etiam vaſa ex corio ad hauriendam aquam ſcitè facta, tum pharetræ, arcæ corio tectæ. Supra hanc ciſternam ædes Mametana cum Xenodochio ſita eſt in planitie, quã Mamethes, qui vrbem cœpit ex ruinis cùm aliarũ ædium Chriſtianiſmo ſacrarum, tum ædis Apoſtolorum vicinæ ædificauit ad ſimilitudinem ædis Sophianæ, ex lapide quadrato: teſtudinéque ſemicircula texit lateritio opere facta, plumbo tecta, vt ſunt omnia Turcica ædificia

ficia publica: veſtibulóque ornatiſſimo eam illuſtrauit quadrato, tam lato, quàm ædes ipſa, marmoreis pauimentis nitẽti,& porticibus in quadrum diſpoſitis: quarum arcus ſuſtinentes concamerationem earundem columnæ ingentes exquiſitiſſimi marmoris ſuſtinent. In medio veſtibulo, ſeu atrio eſt Enneacrunos, deſiliens in magnum craterem marmoreũ circa ædem, ingens area partim parietibus, partim longis ædificiis cincta, quorum partem poſſidẽt ſacerdotes,& literarum doctores, partem orientalem hortus muris clauſus, in quo medio eſt ſepulchrum Mamethi Regis, quod conſtructum eſt in figuram cylindri, velut delubrum hemiſphericũ ex marmore candidiſſimo: tectum plumbo, feneſtris cancellatis, & porta cum veſtibulo ornatum. In huius medio ſolo eſt ſolium Mamethi holoſerico tectũ, ſolum ſtratum ſtragulis Attalicis, in quibus deſident perpetui flamines, ſodales illud noctes & dies ſeruantes. Extra aream viam duntaxat inter media Xenodochia ingentia ſunt lapide quadrato ſimiliter ædificata, areas in medio habentia, & porticus columnis marmoreis circũdata. Xenodochiis adnexi horti magni, muris clauſi, denique ædis hæc cum circunuicinis ædificiis claudentibus Ariam, & cum Xenodochiis continet in ambitu circiter ſex ſtadia. Sub horum ædificiorũ clauſtro idem Mamethes thermas conſtruxit totius vrbis maximas in ſolo ciſternæ antiquæ, quam arbitror aut Arcadiacã, aut Modeſtiacam, quas regionum vrbis deſcriptio ponit in vndecima regione. Hæ thermę duplices & geminæ ſunt, nempe viriles & fœmineæ, inter ſe quidẽ coniunctæ, ſed portis diuiſę contrariis, quibus ingreſſus non

patet ex thermis alteris in alteras thermas: deſcribam duntaxat viriles, cui ſimiles ſunt fœmineæ. In primo adito habent Apodyterium, ex quo patet introitus in Tepidarium, ex Tepidario in Caldarium, quibus tribus membris thermæ conſtant inter ſe aditu cõiunctis, ſed tecto & pariete diuiſis in rectum ordinem diſpoſitis. Apodyterium eſt ædificium quadratũ lapide quadrato conſtructum vſque ad cõcamerationem rotundam opere lateritio factam, cuius ambitus interior continens ducentos & quadraginta pedes, & octo digitos, circumdatur ſuggeſtu lapideo lato plus ſex pedes, alto tres pedes. Paries Apodyterij à pauimento ad imas radices concamerationis altus triginta ſeptem pedes. In medio Apodyterij ſolo marmoribus ſtrato Crater magnus marmoreus in ambitu continens triginta ſeptem pedes, altus tres pedes plenus aquis ſaliẽtibus. Ex Apodyterio duabus portis patet aditus in Tepidarium ædificium in ambitu interiori continens centũ pedes, conſtans quatuor arcubus ſuſtinentibus tectum hemiſphericum efficientibus octo cellas, quarum vnam dimidio cæteris minor habẽs à tergo latrinas, in quas totius balnei aquæ confluunt ad eas purgandas. In huius pariete fiſtula aquæ defluit, qua Turci, vt ſolent, ab excrementis redditis lauantur. Ex his octo cellis ſunt ſex ſingulæ habentes labrum, ſed ita diſpoſitæ, vt ex duobus arcubus ſinguli in medio habeant vnam cellam, ex qua ad dextram & ſiniſtram ingreſſus patet in aliam cellam. Alij duo arcus ſic cellas habent, vt is, qui eſt verſus portas, ex quibus dixi aditum Apoditerio in Tepidarium, habeat cellam tam magnam, quàm ipſe amplus eſt, in

quo

quo labra ſunt vbi in pauimento marmoreo pannos Turci lauant. Quartus arcus ſubſtructo muro diuidit Tepidarium à Caldario. In medio Tepidarij eſt Crater cum Siphonibus ſalientibus. A Tepidario vna porta aditum præſtat in Caldarium tertium membrũ, quod conſtat octo arcubus ſuſtinentibus hemiſpherium, efficientibus octo cellas extra magnũ hemiſpherium recedentes circundantibus Caldarium in ambitu continens circiter nonaginta pedes, habens ſolum marmore ſtratum; quod medium efficit velut ſuggeſtũ octogonum in circuitu continentem quinquaginta ſeptem pedes & dodrãtem, altum duos pedes & quatuor digitos; quem circundat alueus diſcurrens inter octogonum & pauimentum, quo aditur in cellas, tam altum, quàm octogonum. Cellæ quatuor interiores poſitæ in quatuor angulis, quoquo verſus ſunt latæ vndecim pedes, & tres digitos, vſum præſtantes Laconicorum, quorum ſicco calore ſudor elicitur, eadem eſt menſura duarum cellarum extra duos arcus recedentium. Aliæ ſex cellæ ſemicirculæ, quas efficiunt ſex arcus, ſitæ ſunt in ambitu hemiſpherici Tepidarij largæ inter imas pilas arcuum vndecim pedes, latæ quinque & dodrantem. Singulæ cellæ habent labrum marmoreum, præterea in vna eſt ſolium marmoreum magnum in parietibus Caldarij & Tepidarij, & cellarum, nullæ feneſtræ ſunt, ſed duntaxat in tectis hemiſphericis, quæ tota ferè plena ſunt foraminibus, quæ clauduntur vitreis ſupra tectum eminentibus, lampadis inuerſæ ſimilitudinem gerentibus. Extra thermas eſt hypocauſti præfurniũ, largum duos pedes & ſemiſſem, totidem altum. Perenni igne milia-

rium æreum inuerſum calefacientis,& flammarum vaporem eiaculantis in cuniculos rectos, & tranſuerſos ſubterraneos calefacientes pauimentũ thermarum ſuperimpoſitum. Riuus ductus ab agro ſuburbano non longè à præfurnio,canalem efficit largũ ſex pedes. Ex hoc deriuantur cuniculi ſiue tubuli diſcurrẽtes per medios parietes circum thermas, quorum vnus tranſiens ſupra patinam miliariam calidam aquam intromittit ſalientem in labra epiſtomiis clauſa,alter ſupra concamerationem primi canalis tranſiens frigidã in eadem labra miniſtrat altioribus fiſtulis,quas epiſtomiis clauſas reſerant,quoties lauantes calidam temperare volũt, ſed de vſu lauandi Turcorum, & de ratione ædificandi balnea ſeparato loco tractandũ eſt. Nunc redeo ad inſtitutam regionem vndecimam, quæ Palatium Placillianum continebat,cuius Procopius meminit:Cùm,inquit, Regem Iuſtinianum Theodora Regina conſolabatur his verbis,Habemus regias alias, quæ Helenæ appellantur, & Placillianæ à Placilla vxore magni Theodoſij, quem vt Iuſtinus Sophiam coniugem illuſtrauit regiis Sophianis nuncupatis, ita veriſimile videtur Placillam nobilitaſſe Palatio Placillano, quam vehementer amaſſe Theodoſium toti orbi patefecit Theodoſij ira,qua ille exarſit in Antiochenos, quos in Laodenſium tradidit poteſtatem, quod Placillæ ſtatuas in foro ſuo poſitas euertiſſent ob nouum vectigal impoſitum.Non addam iam cur Chryſoſtomus Andriantes ſcripſerit.Poteſt etiam legi Palatium Flacillanum,à Flacilla,de qua Claudianus,

Sola nouum Latijs vectigal Hiberia rebus

Contulit Auguſtos, fruges araria miles
Vndique conueniunt, totóque ex orbe leguntur
Hac genera, qui cuncta regant, nec laude virorum
Cenſeri contenta fuit, niſi matribus aquè
Vinceret, & gemino certatim ſplendida ſexu
Flaccillam Mariámque daret, pulchrámque Serenam.

Bos æreus in vndecima regione fuit, ſed in qua parte, coniicere poſſemus ex magna ciſterna, quam recentes Hiſtorici tradunt conditam fuiſſe prope Bouem ęreum à Niceta Eunucho temporibus Theophili Regis, ſi hęc extaret: aut ſi extat, eius nomẽ retineretur: aut ſi forum extaret, quod nonnulli ſcriptores appellant Bouis forũ. Ioannes Tzetzes in ſua hiſtoria idem eſſe dicit forum Bouis & Bouem locum ex æreo Boue ſic appellatum. Is qualis fuerit, intelligitur ex Zonara, Phocæ, inquit, tyranni corpus infelix combuſtum fuiſſe ad locum nuncupatum Bouẽ, vbi caminus fuit ex ære factus figuram Bouis maximi gerens, ex Pergamo aduectus. Cedrinus ſcribit in hunc Bouem incluſum martyrem Antypam exuſtum fuiſſe. Quanta autem crudelitate laborarint aliquot tyrãni Conſtantinopolitani, qui maleficos hoc tormento excruciarent, ex Tauro Agrigentinorũ oſtenditur, quem Phalaridi tyrãno fecit Perillus à Plinio vocatus, ab aliis rectiùs Perilaus, Atticus faber ærarius mugitus hominis pollicitus igne ſubiecto, primus illũ expertus cruciatum iuſtiorem ſęuitia artificis: cuius opus, vt Plinius ait, nemo laudat, & diu olim ſeruatum eſt, vt quiſquis illud viderit, odio perſequeretur artificis manus. Quæ cauſa artificẽ incitare potuerit, vt caminum effingeret in formam Bouis, non aliam veriorem repe-

rio, quàm vſum linguæ Græcæ, quæ caminos appellare ſolet Boues bonis lateribus, & robore preſtātes. Vt enim camini habent præfurnium in latere velut portam, ita Perilaus portam in latere Tauri effecit. Bouem hunc æreum traductum Conſtātinopolim fuiſſe ex Sicilia, aut Italia, potiùs quàm ex Pergamo, conijcio ex direptionibus regum Conſtantinopolitanorum, qui totum orbem ſpoliarunt vt ſuam nouam Romam ornarent. Iam verò vbi hic Bos æreus fuerit, à permultis ciuibus percunctatus ſum, ſed à nemine intelligere potui: quãuis non ignorent Bouem quendam fuiſſe Conſtantinopoli æreum, quàmuis à maioribus ſuis, quaſi per manus oraculum de hoc Boue æreo traditum iactitare ſoleant. Quamuis eius interpretationem ſuis temporibus attribuant rectiùs, quàm Ioannes Tzetzes vir quidem eruditus, qui in ſua varia hiſtoria ante trecentos & ſeptuaginta annos ſcripta ita id interpretatur. Oraculum, inquit, Conſtantinopoli iactabatur eiuſmodi, βοῦς βοήσει καὶ ταῦρος ὁ θρηνήσει. Bos mugiet, taurus lugebit. Ex hoc Conſtantinopolitani imaginati ſunt fore calamitates, & metus, vt innumerabiles exercitus Alemannorum, atque aliarum gentium contra Conſtātinopolim venturi eſſent, omnéſque, quòd expectarent vrbis euerſionem, direptionémque obſtupefacti erant, atque inſomniis perturbabantur. Tum vxor Megaletætarchi perterrefacta prænuntiatione exercituum illorum innumerabilium, & peruulgatis verſibus fabuloſè compoſitis, effingente animo ea, quę metuebantur, exiſtimauit ſe videre per inſomnium illa, quæ in ſermonem hominum venerant. Conſtātinopolim primò quidem habere

bere murum lateritium,circa verò Bouis forum,ſiue ad Bouem, locum viſa eſt videre exercitum, atque copias armatas, circa Taurum hominem mœſtum, percuſſu manuum, & lugubri voce dolorem teſtantem. Hoc inſomnium mulier conſpicata præſignificare extremam calamitatem impēdere vrbi arbitrata indicauit Tzetzæ, qui interpretatus eſt murum lateritium prædicere frugis abundantiam, atque annonæ copiam Conſtantinopoli. Scitis, inquit, qui adeſtis, vbertatem annonæ, quæ tum fuit, illud verò exercitum, & multas copias armatas circa Bouem eſſe, atque mœſtum hominem ad Taurum ſedere, dixit finē eſſe oraculi peruulgati: illius dico, quod prænūtiat Bouem clamaturum, & Taurum eiulaturum. Sed non vt imaginati ſunt ij, qui metus cogitant; ſed finem eſſe ad vtilitatem omnibus nobis ciuibus. Itaque audi Auguſta, & doce etiam alios, & dic
» Tzetzes ita me docet, Bouem nos Græci fœminam Bo
» uem nuncupamus quanquam interdum Taurum, &
» Vitulum Bouem appellamus, Taurum autem propriè
» Bouem marem nominamus, Taurum autem hunc Ita-
» lum vocant Latini. Bos igitur noſtra nempe vrbs Con-
» ſtantini ex Tauris Italis Romanis condita omni gene-
» re armorum plena, & commeatibus, & exercitibus claſ
» ſicum canet contra hoſtes, Taurus verò Italus exercitus
» Latinorum expalleſcet multo metu, & lugebit, ſi Rex
» non ſeducatur potentis ſermonibus. Arguta quidē hæc Tzetzis interpretatio, vt hominis adulantis Reginæ, & ſibi facile perſuadentis, quæ cupiebat: vt eſt ingenioſa hominum imbecillitas ad ſe circunſcribendū. Sed longè verior erat illa, quam redarguere Tzetzes conatur,

peruulgata oraculi interpretatio,quæ tum per animos Conſtantinopolitanorum peruaſerat, exercitum Latinorum expugnaturum eſſe Conſtantinopolim,vt reuera paulò poſt expugnauit, diripuit, incendit, vrbíſque tyrannos alios ex Tauri ſumma colũna Theodoſij præcipitauit, alios ad Bouem æreum combuſſit. Similiter idem Tzetzes argutulus videri cupit coniector alterius oraculi,quod ipſe narrat & interpretatur, ſed frigidè & ridiculè: vt poſtea docuit exitus, οὐαὶ σοὶ ὦ ἑπτάλοφε οὐ τὰ χιλιάσας. id eſt, Væ tibi Conſtantinopoli, ſeptem colles incolenti, mille annos non ages. Id oraculum fuit alterum Conſtantinopolitanis,vt illud quod antè dixi, Bos clamabit, & Taurus eiulabit. Poſtquam, inquit, illud ipſum pulchrè & commodè diſſoluiſſem meæ interpretationi,alterum obiectum eſt:ſcilicet, O Conſtantinopolis,quæ ſeptem colles incolis, non mille annos ages. Sic interpretatus ſum,non eſſe intelligendum,vt vulgò intelligunt οὐαὶ aduerbium luctuoſum non eſſe vnã partem,ſed duas partes orationis,nempe οὐ negationem,at αἰ ſignificare ſiue:& ita aptandas eſſe,ſiue ô Conſtantinopolis mille annos non ages.Sed intra mille annos etſi euertaris, tamen non væ, & luctus tibi, ſed gaudiũ erit, vt maior extruaris, vt amplius ſplendeas. Diſſolueris enim ad bonum eorum,qui te diſſoluent.Occultè adulatur principibus ciuibus factionũ de imperio contendẽtium: nam ſi de hoſtibus externis intelligeret vrbem diſſoluturis,delira eſſet illius interpretatio,ſed quoquò modo intelligat,delirat.Nam ſiue à ciuibus,ſiue ab externis diſſoluta eſt, non gaudium fuit Conſtantinopoli,neque modò diuinis oraculorum prænũtiationibus

prædi

prædictum eſt Conſtantinopolim mille annos non duraturam, ſed etiam Aſtronomorum præſcientia. Quidam, ſicut ait Suydas, hiſtoriarum monumentis prodiderunt Conſtantinum magnum poſtquam vrbem abſoluiſſet vocaſſe Aſtronomum nuncupatum Valētem, illius temporis hominum (qui Aſtronomiæ darēt operam) præſtantiſſimum, eíque præcepiſſe, vt vrbis ſydus natalitium & horoſcopum obſeruaret, vt noſceret quot annos eſſet permanſura. Valens in ſexcentos & nonaginta annos ipſam duraturam eſſe vaticinatus eſt: at hi iam multò antè præterierunt. Itaque, inquit Zonaras, oportet Valentis prædictionem mendacē eſſe, artémq; Aſtronomię aberrare ab horoſcopo, aut illos annos Valentem dicere conuenit, in quibus politici mores obſeruabantur, & tranquillitas, & Senatus honorabatur, & Conſtantinopolitani ciues florebant, & legitima erat regij principatus adminiſtratio, non tyrānis dominantium, communia exiſtimantium propria ſua bona, híſque ad ſuas libidines explendas abutentium. Iam verò vt abſoluam oracula, quę à magnis viris tradita ſunt de hac vrbe, venio ad Zoſimum antiquum authorem, ſi cum Ioanne Tzetza & Zonara conferas. Ille enim, inquit, Conſtantinopolim in tantam magnitudinem creuiſſe, vt nulla vrbs alia eſſet cum ipſa conferēda, neque magnitudine, neque fœlicitate: ſed tamen ait, cùm diu multúmq; conſideraſſem nullam ex deis prędictionem maioribus noſtris datam eſſe de Conſtantinopolis incremento in meliorem fortunam, multos Hiſtoricos, multáque oracula perlegi, ac cùm in his dubitationibus longum tempus conſumpſiſſem, incidi tandem in

oraculum Sibyllæ nuncupatæ Heritreæ, ſiue Phaellis, ſiue Phaennus Epirotidis: nã & hæc diuino afflatu percita oracula edidiſſe dicitur, cui obtemperantem Nicomedem filium Pruſiæ, & ad ea accommodantem, quæ ſibi vtilia viderentur bellum ſuſcepiſſe contra patrem Pruſiam Attalo obtemperantem. Oraculum autem Sibyllæ habet ſic,

Ὦ βασιλεῦ Θρηίκων λείψεις πόλιν ἐν προβάτοισιν.
Αὐξήσεις δὲ λέοντα μέγαν γαμψώνυχα δεινόν.
Ὅς ποτ' ἐκίνησει πατρίας κειμήλια χώρας.
Γαῖαν δ' αἱρήσει μόχθων ἄτερ, οὐδέ σέ φημι
Σκηπτούχοις τιμαῖσιν ἐπαγάλλεσθαι μάλα δηρόν,
Ἐκ δὲ θρόνων πέσεαν οἷον κύνες ἀμφὶς ἔχουσιν.
Κινήσεις δ' εὕδοντα λύκον γαμψώνυχα δεινόν.
Οὐδ' ἔθελον τι γὰρ ἑ' ἄσει ὑπὸ ζυγὸν αὐχένα θήσει.
Τότε Βιθυνῶν γαῖαν λύκοι οἰκήσουσι
Ζηνὸς ἐπιφροσύναισι ταχὺ δ' ἐπιβήσεται.
Ἀρχὴ κυδάσιν οἱ Βυζάντιον ἕδος καταναιέτουσι
Τρισμάκαρ ἐφετμαῖς ἦν λύκος αἰνόλυκος πτήξει κρατερῶς
Ὑπ' ἀνάγκης οἴμοι γὰρ ἥσασιν τι ἐμὸν ναιόντων ἔθελον.
Οὐκ ἔτισι γῆς οἱ πατρὸς νόον ἀλλὰ
Ἀναδέξω ἀθανάτων λογίων θνητοῖς δυσδαίμονα
Οἶδεν. Θρῆσσα κύων μέγα πῆμα. τόκος δ' οἱ
Οὐκ ἔτι τηλοῦ: πέρσαι πάντα κακὸν καὶ τῆδε
Φρύσσαι: τρηχὺ παρ' ἠπείρου πλουτάς ἐπεναίσι
Ἕλκος: καὶ μέγαν οἰδήσει ταχὺ δὲ ῥαγὲν αἱμαρροήσει.

Hoc oraculum, inquit Zoſimus, vt ita dicam, reuera oſtendit, & ænigmaticè dicit omnia futura Bithynis mala ob tributorum poſtea ex ipſis exactorũ grauitatem, & præſignificat, vt principatus celeriter perueniet ad

viros,

viros,qui Byzantis ſedē incolunt,ac ſi longo pòſt tempore hæc prænuntiata non acciderint, ne quiſquam puter exceſſiſſe:omne enim tēpus breue Deo ſemper conſiſtenti,& futuro: & hæc quidem,inquit, ex oraculi verbis, & rerum euentu coniectaui, ſin alia ſententia oraculi cuipiam videatur,eam ſequatur: deinde vt confirmet ſuam opinionem de hoc oraculo ſcribit, vt Conſtantinus magnus eiúſque filij ſummis tributis Bithyniam,& totū orbem oppreſſerint,vt vrbes deſertæ manſerint.Ioannes Tzetzes nobilis Grammaticus, & Hiſtoricus, multis ſeculis poſt Zoſimum oraculum aliter interpretatur,edoctus tempore rerum inuentore.Quidā, inquit,hoc oraculum dicunt eſſe Sibyllæ,alij verò Epirotidis Phaennus.Epirotis,inquit,Phaenno tot antè ſeculis prædixit facta paulò ante noſtram ætatem, quomodo Regem Romanum vincent Perſæ,ſupráque collum eius calcabunt velut ſeruituti addicti, & ſuus populus & Proceres quomodo hunc ab imperio deiiciēt, & quomodo Perſæ obtinebunt omnem Bithyniam, & Scythæ quomodo bellū conflabunt,& ſuſcipiēt contra genus Romanorum: καὶ ἔπος λέγουσα τούτῳ στόματι διερμηνέω. Supradictum oraculum, quod de Turcis vaticinatur. Cæteros eius,inquit,verſus prætereo,dicam paucos,

Δὴ τότε Βιθυνῶν γαῖαν οἰκήσουσι ζῶες ὑψιφροσύνῃσι

Κακὸν δ᾽ ὑψιβήσεται ἄνδρας οἱ Βύζαντος ἕδος κατεναιετάουσιν.

Oraculum hoc etſi antiquiſſimum, tamen in tot vrbis ruinis nunquam adeò liquidè patuit, quàm nunc ſub imperio Turcorum. In ſupercilio quarti collis vergente ad Solis ortum viſitur templum Pantocratoris illuſtre memoria recentium ſcriptorum, cuius parietes in-

teriores veſtiti cruſtis marmoreis varij, quod duplices porticus habet, & plura tecta hemiſpherica tecta plumbo, quorum maximum ſuſtentatur quatuor columnis Pyrropœcilis, quarum perimeter habet ſeptem pedes: alterum Hemiſpherium ſuſtentatur quatuor arcubus, quos fulciunt quatuor columnæ marmoris Thebaici. Eſt item in quarti collis latere meridionali, columna par, & ſimilis ei, quam dixi in Exocionio paulò ante ſtantem nuper traductam in Baſilicam Regis Soleimani. Habet in baſi circulum illum laureatum, radiatum, ſimilitudinem crucis labaricæ gerentem, qualis in Xerolophi columna cochlide Arcadij videtur. Ad radices quinti collis eſt duplex murus intra ſe claudens vicum domorum, quem nunc vulgò appellant Phanarium, ex eo, quòd vna nocte ad lucernam conſtructus fuerit inſtante obſidione. Vbi ex Dionyſio arbitror fuiſſe locũ, qui Mellacopſas appellabatur, cur ita appellaretur oſtendi in Boſporo. In dorſo quinti collis eſt ædes Regis Selini cum Xenodochio, eiúsque ſepulchro: ibi etiam prope eſt ciſterna ingens in pratum conuerſa, ſpoliata columnis & cameris.

De ſexto colle, & decimaquarta regione.

CAPVT III.

VRBIS deſcriptio regionum, tradit decimamquartam regionem licèt in vrbis parte numeretur, tamẽ quia ſpatio interiecto diuiſa eſſet, muro proprio vallatam alterius quodã modo ſpeciem ciuitatis oſtẽdere, eſſe verò progreſſis à porta modicum ſitu planam, dextro autem latere in cliuum ſurgente

vſque

vſque ad murum ferè plateæ ſpatium nimis pronã con tinere in ſe Eccleſiam,Palatium,Nymphæũ,Thermas, Theatrum,Pōtem ſublicium, ſiue ligneum. Quiſpiam fortaſſe,qui Conſtantinopolim non vidit,ex hac deſcri ptione facilè putauerit ſciri poſſe, in quã parte ſit deci-maquarta regio, præſertim iam vndecim cognitis, & tertiadecima,& duodecima, quammox cognoſcendis: at cùm nulla extent,quæ traduntur in ea fuiſſe,ne pons quidem ſublicius, neque aqua, quæ hòc ponte traiice-retur facilè cognoſcatur,diſceptatio relinquitur inqui-rendi in quo loco fuerit:nam neſcio,quæ illa porta fue-rit,à qua dicit progreſſis modicum planam, quod verò ait dextro latere in cliuum ſurgente, facilè intelligere-tur, ſi ſcirem quid appellet dextrum latus. Iam verò in quinto colle fuiſſe hæc non videtur, ex eo, quòd dicit interiecto ſpatio diuiſam,quo exiguo diuiſa fuiſſet,in-conſultúmque fuiſſet, iam muro proprio diſtinguere à propinquis vrbis muris. Huc accedit, quòd nullus pons fingi poteſt fuiſſe in quinto colle,neque in ſexto aut ſe-ptimo collibus vrbis,neque extra vrbem vllus pons ex-tat, neque vallis intercedens intra quintum & tertium collem pontem vllum habet, neque aquam, niſi cogi-temus ſinum aliquem, qui nũc obrutus ſit habuiſſe, qui ponte tranſiretur. Iam ſi exiſtimamus vltra ſextum col lem, vbi vicus hodie Aiuaſarius nuncupatus, faciliùs quidem conſtabit illic pontem fuiſſe, quò traiiceretur ſinus Ceratinus. Vbi prope fundamenta pilarum pon-tis videntur, at veriſimilius videtur collem ſextum vi-cinum habitatum fuiſſe propter commoditatem via-rum à Thracia, priúsque vicinum, quàm longinquum

cenſendum inter regiones vrbis, præſertim cùm pleriq́ue ſcripſerint ſextum collem habitatum fuiſſe ſuburbio Hebdomo appellato, quod aliáq; ſuburbana ædificia, vt intra vrbem includeret, propinquitas loci inuitauit Theodoſiũ minorẽ ad promouẽda vrbis mœnia.

De Hebdomo ſuburbio Conſtantinopoleos, & triclinio Magnauræ, & Cyclobio, & de ſtatua Mauritij, eiúſque armamentario, de loco nuncupato Cynegio.

CAPVT IIII.

SVBVRBIVM Hebdomum appellatũ in ſexto colle fuiſſe, qui nunc eſt intra vrbem, oſtendit ædes diui Ioannis Baptiſtæ, quam etiam nunc Græci vulgò vocant Prodromi, ea in latere ad Solis ortum pertinente ſita eſt, à Turcis maxima ex parte diruta, vbi aliquot columnæ marmoreæ extremã rapinam metuẽtes ſuperſunt, ſed paucę ex multis ablatis. Quàm autem illa ſumptuoſa fuiſſet, cùm alia veſtigia indicãt, tum ciſterna Boni nuncupata (ex eo, quòd eam Patritius appellatus Bonus condiderit) paulò ſupra eã ipſam ſita longa trecentos paſſus, columnis & concameratione ſpoliata, in qua nunc horti virẽt. Sozomenus ait Regem Theodoſium maiorem caput Ioannis Baptiſtæ ex vico nuncupato Coſlao, qui vicinus erat Pantichio loco Chalcedonis, traduxiſſe & poſuiſſe ante vrbem Conſtantini in Hebdomo nominato, maximúmque & pulcherrimum Deo ibidem excitaſſe templum. Idem tradit Theodoſium cùm educeret exercitum contra Eugenium ex vrbe Conſtãtini egreſſum, vt ſibi exercituíq; bene & feliciter exitus belli eueniret à Deo precatum fuiſſe

fuiſſe in æde, quam in honorẽ Ioannis Baptiſtę in Hebdomo ædificauerat. Procopius nimium rhetoricè adulatur Iuſtiniano, quem inſtauratorem huius ædis tradit ædificaſſe eam in ſuburbio appellato Hebdomo. Zonaras ait regnante Conſtantino Pogonato Agarenos graui claſſe vrbem obſediſſe, quæ ſtationem habebat à promontorio Hebdomo ſito ad Occaſum vſq; ad Cyclobion. Similiter hiſtoriæ aliæ tradunt à promontorio nuncupato Hebdomo ad Occaſum pertinente, ſiue à domo Magnaura vſque ad Palatium Cyclobion ſpectans ad Orientem ſtetiſſe claſſem Agarenorũ, ex quibus obiter colligo Magnauram fuiſſe in Hebdomo. Cedrinus Magnauræ ſolarium rotundum ſcribit condidiſſe Philippicum Regem, illícque in atrio ſuam ſtatuam armamentariúmq; collocaſſe. Alij ſcribunt Mauritium Imperatorem Magnauræ triclinium ædificaſſe, in eiúsque atrio poſuiſſe ſuam ſtatuam, armamentariúmque ibidem conſtituiſſe; in triclinium Magnauræ hi verſus extant incerti Poëtæ:

ἐστρατιώτας τὸ λιπόντι, τόνδε δίδωμι βασιλῆα
αἰχμὴν ἀλλοδαβάρων ἀπὸ σταυροῖο λαχόντα
αὐτὸς αὔξει ἡρακλῆς σὺν κωνσταντίνῳ υἱῷ.

Ciſternam Magnauræ, quæ erat in Palatio Heraclius obruit, quam, vt ait Cedrinus, Macedonius Rex purgauit, in priſtinúmque ſtatum reſtituit. Quidam ſi minus vere, tamen aptè tradunt triclinium Magnauræ nominatum, ex eo, quòd Anaſtaſius Rex cùm ibidem ob horrendam tempeſtatem ventorum & tonitruum, & fulminum extingueretur, clara voce dixerit: Magna perimus aura. Pulcheria Theodoſij minoris ſoror ab admi-

niſtratione imperij remota ſeceſſit, & apud ſe vixit in Hebdomo. Nicephorum Phocam, Zonaras, inquit, appropinquantem vrbi à populi factione Praſina appellata exceptum magno applauſu, eúmque in Hebdomo coronatũ à Patriarcha Conſtantinopolitano. Cur verò id ſuburbium nominetur Hebdomum, exiſtimo à ſeptenario numero ſuburbiorũ, quæ nomina retinuerunt etiam incluſa in vrbem. Procopius tradit Iuſtinianũ in regione vrbis, quæ appellaretur ſecunda, ædẽ diuæ Annæ ædificaſſe, ignotus ſcriptor patriæ Conſtantinopolitanæ rationem affert, cur appelletur ſecunda. In loco, inquit, appellato ſecundo, ſtabat Iuſtiniani Rhinotometi ſtatua, hanc demolitus eſt Bardas Cæſar Michel auus Theophili, & confregit. Appellatus eſt ſecundus locus ex eo, quòd Iuſtinianus in exilium proiectus in Cherſonem à patritio Leone rerum potiente, vbi cùm decem annos exul mãſiſſet, profectus eſt ad Terbelum Regem Bulgarorum, cuius filiam nomine Theodoram duxit, eíque exercitus datus eſt, quem duxit contra Conſtantinopolim ad repetendum ſuum principatũ, quem ciues cùm noluiſſent recipere, ingreſſus eſt per cuniculos aquæductus in vrbem, ad locum vbi reſtabant fundamenta columnæ ſuæ, quam aduerſarius euerterat: & ſecundo regnum adeptus. Secundã columnam ibidem reſtituit, ædémq; ibidem diuæ Annæ ædificauit, ex eóque locus appellatus ſecũdus. At, vt iam dixi, Procopius tradit magnum Iuſtinianum eam condidiſſe in regione ſecunda, quam ante Theodoſium minorem, qui muros vrbis promouit, exiſtimo ſuburbium fuiſſe ſeptimi collis, hoc eſt, duodecimæ regionis ex Cedrino, & aliis.

Fue

Fuerunt,inquiunt,terræmotus horribiles,qui murũ vrbis in Exacionio euerterũt,& templa magnifica,& domos ſplendidas in porta vrbis aurea victoriæ ſignum proſtrauerunt,& in ſecunda regione ad diuam Annam loca tremuerunt.Hæc pluribus dixi,ne quis δευτέρου χώρου putet eſſe in numero regionũ, quas antiqua deſcriptio tradit quatuordecim fuiſſe vrbis. Procopium miror in tot ædificiis vrbis deſcribendis nunquam earum meminiſſe,cùm Iuſtinianus in ſuis cõſtitutionibus meminerit. Inter Palatium Conſtantini, & portam vrbis Adrianopolitanam, extat ædes in ſeptimo colle, quæ etſi iam tot ſecula ſit intra vrbem, tamen etiamnum χριστὸς χώρας appellatur,ex eo, quòd olim eſſet extra vrbẽ ex tribus partibus, vt mos eſt Græcarum ædium ſacrarũ:porticu cingitur,parietis eius intrinſecus veſtiti cruſtis marmoris varij quadratis,ita inter ſe coniunctis, vt diſtinguantur ab imo ſurſum verſus modulis aſtragalorum,aliorum baccatorum,aliorum teretium ſine baccis.Supra quadratas cruſtas diſcurrũt tres faſciæ,& tres velut aſtragali, quorum duo teretes ſupremus quadratus velut regula,ſupra faſciam denticuli,ſupra denticulos folia Corinthia, deniq; marmor ſic menſulis diſtinguitur, vt in commiſſuris eluceat labor Corinthius:ſed is plenior apparet in æde Sophiæ. Iam verò ex his, quæ poſt addam, cognoſcetur Hebdomũ ſuburbium fuiſſe in decimaquarta regionum vrbis continente in ſe Palatium. Nunc ex tot antiquis Palatiis nullius nomẽ extat,niſi Palatij in ſeptimo colle ſiti,quod etiamnum appellant Conſtantini,ex cuius ædificiis reſtat vnum cum aliquot columnis, & ciſterna, in qua elephanti ſtabu-

DD

lantur. In planitie littorali poſita ad radices ſexti collis vergentis ad ortum ſolſtitij æſtiui, eſt porta Palatina, ſiue Cynegion appellata, vbi Platani extra portã. Prope portam extant intra murum tres arcus magni, nunc ſubſtructi, olim patentes, per quos ingrediebantur triremes in portum manufactum intra muros clauſum ad commoditatem propinqui Palatij, nunc obrutum, & conuerſum in horti culturam. Cynegion celebre eſt ſcriptis recẽtium, vt etiam Suydas non alienum putarit in ſuum Lexicon hãc hiſtoriam inſerere. In Cynegio, inquit, appellato proiiciebantur mortis condemnati, erãt quædam illic ſtatuæ. Theodorus Anagnoſtes eò profectus cum Imerio Chartophylace vidit illic ſtatuam paruam quidem longitudine, ſed craſſitudine magnam, me autem contemplante, inquit Imerius. Contemplare, quis condidit Cynegion. Cui reſpondi, Maximinus condidit, Ariſtides dimẽſus eſt, ſtatim cecidiſſe columnam, & afflixiſſe Imerium, vt eueſtigio moreretur: ego metu perculſus ad templum fugi, & quod acciderat denuntiaui. Id autem hominibus minimè credentibus, iureiurando aſſerui, domeſtici defuncti, & quidam Regis miniſtri, ad locum mecum profecti ſunt, qui cùm admirarentur caſum viri, & columnæ, Ioannes quidam Philoſophus dixit ſe inueniſſe ab animalculo præclarum virum interiturum, à quo perſuaſus Philippus Rex, hoc animalculum in eodem loco terra obrui iuſſit. Iuſtinus tertius Tyberium & Leontiũ, qui triennium imperauerant è vinculis eductos per forum & theatrum ſimul iunctos rapi ab equis, atque ad eius pedes detractos cùm eorũ ceruices calcaſſet, in Cynegio ſpectante

populo

populo interfici iuſſit. Id theatrũ, per quod dicit ſimul iunctos raptos, exiſtimo fuiſſe theatrum venatorium: nam, vt Romæ fuit θέατρον κυνηγετικόν. Ita fuit Byzantij ex Procopio, qui tradit Iuſtiniani auaritia theatra, Hippodromos, Cynegeſia maxima ex parte omiſſa fuiſſe.

De Blachernis, & de Triclinio Blachernæo, & Palatio, aquaductu, & de multis locis antiquiſſimis.

CAPVT V.

ANTIQVA regionum deſcriptio dicit quidem decimamquartam ædem ſacram cõtinere, ſed non nominat, neque meminit Blachernarum, quamuis ita nominarentur antequam Seuerus Byzantium euertiſſet, vt pòſt declarabo, quæ extra vrbem eſſent non modò eo tempore, quo ſcripta eſt illa regionum deſcriptio, ſed etiam viuente Iuſtiniano, quẽ Procopius ſcribit ædificaſſe templum virginis Mariæ ante mœnia vrbis, in loco appellato Blachernis. Miretur hoc templum, inquit, ingreſſus, ingentem quidem molem citra vllum periculum conſtitutam, cernens ipſam magnificentiam ab omni inſolentia alienam. Puto Iuſtinianum hoc templũ refeciſſe, nam Zonaras tradit Pulcheriam Marciani vxorem templum in Blachernis ædificaſſe, & Mariæ virgini dedicaſſe. Pomponius lætus hoc à Theodoſio conditum tradit, Cedrinus teſtatur Iuſtinum nepotem Iuſtiniani templo Blachernarum duos arcus addidiſſe. Cùm ex antedictis Procopij conſtat Blachernas extra vrbem eſſe, tum ex Agathio. Inſtantibus, inquit, Barbaris permiſſu Iuſtiniani omnia templa extra vrbem ſita, quæ à Blachernis initium ſu-

munt,vſque ad pontum Euxinum ſpoliabantur armamentis,& intra vrbem ſeruanda traducebantur, hodie prope Xylo portam & angulum vrbis occidentale inter radices ſexti collis,& ſinum ædis ſacræ intra vrbem ſitæ,quam virgini Mariæ ſacram dicunt fuiſſe,eíq; fontem ſacrum adhuc ſcaturientem oſtendunt Gręci,Blachernámque locum nominant,veſtigia extabant, cùm veniſſem Byzantiũ,quæ funditus nunc ferè effoſſa ſunt, & deleta. Ex imo cliuo ſexti collis eminenti ſupra templum Blachernæum prodiit aquæductus duabus fiſtulis, eius aqua ſalit, quarum altera clauditur epiſtomio, altera perennis fluit, hunc ex Hydrale fluuio antè dixi Andronicum Regem conduxiſſe in regionem Blachernã,vbi anteà aqua fluuiatilis nulla erat. Anaſtaſius Rex magnum Triclinium ædificauit in Blachernis, quod etiamnum ætate Suydæ dicebatur Anaſtaſiacum, Tiberium Regem conſtruxiſſe publicum Blachernarũ balneum. Zonaras, & alij ſcribunt. In Blachernis regium Palatium fuiſſe etiam nunc ætate Zonaræ, atque multò infra vſque ad Manuelem Regem ex hiſtoria liquet recentiorum, vnde verò locus Blachernas appelletur. In ſuo anaplo Boſporico docet Dionyſius Byzantius, à quo loca deſcripta à quinti collis radicibus, ad extremum angulum vrbis, & collis ſexti,paucis repetã. Poſt locum,inquit, qui nominatur Mellacopſas, hunc antè dixi fuiſſe ſub radicibus quinti collis, duo loca ſunt omni tempore anni piſcationem ad depreſſiones extremas,quas efficiunt lingulę collium,& ad ſinus profundos quietos à ventis largientia,quorum alter Ingenidas dicitur ab heroe Indigena,alter Pirǫicus,à Pirǫo Athenienſi,

nienſi,vel vt alij dicunt,ab antiquo quodam incola: in quorum medio locus eſt nominatus Cittos à copia hederæ ibi facilè prouenientis. Piræico loco continuus eſt Camara locus procliuis, & ventis obnoxium littus, itaque multum à mari percutitur. Inde ſupra Thalaſſa: finis totius ſinus Ceretini vbi eſt initium influentium in ſinum fluminum, nominata enim ſiue ob illorum vicinitatem corrumpentium naturalem maris aquam, ſiue quòd immobilis, & minus affecta ventis, ac potiùs ab influxu fluminum, aſſiduam, mollémque materiam afferentium efficiente mare cœnoſum, vbi tamen eſt copia piſcium, huius maris marcidi primus locus appellatur Polyrrhetius à viro Polyrrheto. Poſt hunc Vateia ſcopia à mari profundo, tertius Blachernas nomen barbaricũ à quodã ibi regnante adeptus, vltimus Paludes.

De ponte, qui eſt ad diuum Mamantem, & de eius Hippodromo, & Leone æreo, de Mauritij Regis ſepulchro.

CAPVT VI.

NON Hiſtorici modò, ſed etiam Grammaticus Suydas, tradunt ad diuum Mamãtem pontem fuiſſe duodecim fornicibus conſtantem, multæ enim aquæ eò defluebãt, vbi etiam Draco æreus ſtatutus erat, propterea quòd illic ſerpens aliquando habitaſſe exiſtimaretur, vbi multæ virgines prægnantes fiebant. Baſiliſcus enim quidam, qui amauit hunc locum, quíque ex cohorte Numeriani Cæſaris fuit, illic habitauit, & templum excitauit, quod poſtea Zeno euertit. Conſtantinus Iconomachus Andream Calybitẽ memorabilem virum apud Blachernas in Hippodromo

diui Mamantis flagris interfecit. Zonaras narrat Mauritium Regem ſepultum fuiſſe in templo diui Mamantis prope murum, quem ædificauit Pharaſmanes eunuchus, Iuſtiniani cubicularius. Cedrinus dicit templum Mamantis eſſe prope portam nuncupatã Xylocercon, alij tradunt Crunnam Bulgarorum Regem Conſtantinopolim circuiſſe à Blachernis ad auream portã, quam cùm capere ſe poſſe diffidiſſet, cucurrit ad diuum Mamantem, Palatium illic ſitum incendit, & Leonem æreum poſitum in Hippodromo ſimul & Vrſum, & Draconem, & electa marmora, cùm reuerteretur exportaſſe. Sozomenus loquens de his, qui expulſi ſunt propter Chryſoſtomum, ex vrbe egreſſos ſcribit conueniſſe in locum ſitum ante vrbem, quem Conſtantinus Rex in Hippodromi ſpectaculũ purgauerat, & muris ligneis circundederat, quem arbitror poſtea appellatum Hippodromum diui Mamantis. Zonaras addit Leonẽ Regem metu incendij, quò vrbs conflagrabat exiuiſſe ex vrbe, & plurimùm manſiſſe ad diuum Mamantem. Cedrinus Theophilum Regem dicit certamina equeſtria exercuiſſe ad templum martyris Mamãtis, in Steno ſitum. Ex antè aceruatim collectis patet diuum Mamantem fuiſſe ad Blachernam, pontémque illic fuiſſe, id quod confirmat Ioannes Tzetzes in ſua varia hiſtoria, cùm ait ex Abydi anguſtiis vſque ad pontem Blachernarum Helleſpontum appellari. Ex quo liquet pontem illum fuiſſe vbi pilæ cernuntur lapideæ antiqui pontis, ſed non extra aquam eminentes, niſi aliquando æſtate ſitæ inter angulum vrbis Blacherneum, & ſuburbium, quod Turci appellant Aibaſariũ, hunc illum iam pro-

nun

nuntiare poſſumus eſſe, quem antiqua deſcriptio regionum vrbis appellat ligneũ,& ponit in decimaquarta regione, in qua diximus fuiſſe ſuburbium Hebdomum. Hoc vnum aduerte ex Suyda, pontem diui Mamantis habuiſſe duodecim fornices, itaque lapideum tum fuiſſe, aut Suydam loqui de alio templo Mamantis alibi ſito.

De ſeptimo colle,& duodecima regione,& de columna Arcadij. CAP. VII.

EX COLVMNA Arcadij,quæ etiamnum extat in ſeptimo colle nuncupato Xerolopho diuiſo à ſex collibus valle lata, colligo fuiſſe duodecimam regionem,quæ portam auream à ciuitate petentibus in longum plana omnis conſiſtit, ſed latere ſiniſtro mollioribus cliuis deducta maris confinio finiebatur: continebat in ſe portam aureã,porticus Troadeas, forum Thedoſiacum, portum Theodoſiacum, & columnam intra ſe gradibus peruiam, quã Arcadius Imperator excitauit in Xerolopho,etiam nũc in noſtram ętatem nomen retinente,& ſupra ipſam collocauit ſtatuam ſuam, quæ cecidit regnante Leone Conone terræmotu,quo vehementer concuſſum eſt Byzantium,& quo multa templa,& domus ceciderunt,multitudóque hominum oppreſſa eſt. Cedrinus declarat hãc columnam Arcadij ex omnibus partibus ſimilem columnæ Theodoſij in Tauro poſitæ, habet ſtylobatem, baſim, & capitulum,eius ſcapus cum ſpira & capitulo conſtat lapidibus viginti & vno. Pręterea ſupra capitulum duo lapides exiſtunt, ſtylobates conſtat quinque lapidibus

omni

omnibus adeò coniunctè inter ſe cõmiſſis, vt ſi vel terræmotu, vel vetuſtate nunquã concuſſa fuiſſet, ex vno, eodémque lapide tota columna conſtare videretur. Hi lapides alij ſupra alios impoſiti, & coniuncti tanquam ſpõdyli intus excauati totum columnæ ambitum vnũ, & perpetuum præſtant feneſtellis illuſtrem, & gradus efficiunt. Vnus enim quiſque lapis partem graduum efficit, & ambitum ſcapi velut murum, incœpi numerare à lapide ſupremo faſtigiante columnam vſq; ad imum gradum. Supremus igitur lapis continens portam, qua ſcanditur ſupra capituli abacum, altus circiter tredecim pedes, & dodrantem. Concameratus, & conuexus tegit totam columnam, porta alta ſex pedes & duos digitos, larga pedes tres & dodrantem: ſecundus lapis ſex pedes altus continet ſupremum gradum poſitum ſupra abacum capituli. Tertius altus quinque pedes & quatuor digitos, continet abacũ, & totum capitulũ. Quartus, altus quinque pedes exceptis duobus digitis. Quintus altitudinem habet quinque pedum minus duobus digitis. Sextus quatuor pedum & dodrantis. Septimus quinque pedum & digitorum duorum. Octauus quatuor pedum, & quatuor digitorum. Nonus ſex pedum. Decimus quinq; pedum. Vndecimus quatuor pedum, & quatuordecim digitorum. Duodecimus quatuor pedum, & dodrantis. Decimustertius quinque pedũ. Decimusquartus quinque pedum, & digitorum duorum. Decimusquintus quinque pedum & ſemipedis. Decimusſextus quinq; pedum & ſemiſſis. Decimusſeptimus quinque pedum. & decem digitorum. Decimusoctauus ſex pedum & ſemiſſis. Decimusnonus quinque pedum, & di

& digitorum quatuor. Vigeſimus ſex pedum & ſemipe dis. Vigeſimus vnus, qui initium ſcapi facit, ſex pedum, & digitorum quatuor. Infra ſcapum lapides continentes ſpiram, ſtylobatem ſunt ſex, quorum ſummus altus quaternos pedes & dodrantem, ſecundus totidem, tertius quatuor pedes, quartus pedes quatuor, & ſemiſſem, quintus totidem, ſextus & infimus quatuor pedes. Singuli ſupradicti lapides ex ſe gradus faciũt, & ambitum velut murum diſtinctũ feneſtris quinquaginta ſex, gra dus autem circiter ducenti triginta tres ſunt duorũ generũ. Alij enim per anfractus, alij cochleæ in modum, ſtylobates aſcenditur quinque anfractibus normatim aſſurgentibus, vnuſquiſq; anfractus areolam vnam habet, qua aſcenditur ex vno anfractu in alterum. Primus anfractus habet gradus ſex, ſecundus totidem, tertius octo, quartus nouem, quintus totidem, omniũ infimus vicinus limini infero ianuæ, altus digitos decem, largus pedem vnum, longus pedes duos, & nouem digitos. Similes ſunt totius quinti anfractus, cuius area quadrata quoquo verſus lata duos pedes & nouem digitos. Poſt quinque anfractus eſt initium ſcapi, cuius gradus primi alti decem digitos, largi iuxta murulum ſcapi pedem, in medio pedem & dodrantem, longi pedes duos & nouem digitos, vltimi alti nouem digitos, ſcapus columnę interior habet ambitum viginti octo pedum, craſſitudo muri, quo velut thorace gradus clauduntur, eſt duorum pedum & trium digitorum, in ima columna, at in ſumma pedis & dodrantis. Iam ſi quis me curioſum dicet, quòd ſingulos lapides menſus ſim, curioſiorem dicet illum, quem Thucydides probat, quòd muri

hoſtilis lateres numeraſſet, vt altitudinem deprehenderet: ipſe exteriorem ambitum metiri non ſum auſus, ne demiſſum perpendiculum Barbari deprehenderent altitudinem, neceſſe habui intus latens dimetiri interiores ſingulos lapides, ex quibus innumerum ſubductis deprehenditur colũnæ Cochlidis altitudo, id quod videtur primùm extare ſupra terram, ſunt duo gradus compoſiti ex multis lapidibus. Deinde ſequitur tertius gradus, is eſt lapis altus tres pedes & quatuor digitos, latus quoquouerſum triginta tres pedes & ſemipedẽ. Supra lapidem, qui efficit tertium gradũ ſtylobates conſiſtit conſtans quinque lapidibus, quorum incipiens à limine portæ eſt altus quinque pedes & ſemiſſem, in quo quidẽ lapide eſt plinthus planus altus tres pedes quinque digitos. Torulus quinque digitos, Apophygis cum regula dodrantem, altera regula ſuperior duos digitos, corona ſcalpta alta dodrantem. Sophorus egregiè ſcalptus trophæis ex triplici latere, nam latus ad ſeptentriones pertinens, continens portã, non eſt inſculptum. Coronis ſtylobatica inclinatur velut tectum, in qua ima eſt primùm regula, deinde Aſtragalus baccatus, tertio loco Echinus, quarto Aſtragalus intortus vt funis, reliqua pars vſque ad ſummam curuaturam folia ligata in modum manipulorum, recta quidem, & in ſe curuata voluta. Stylobates emittit velut abacum, in quo faſces coronario opere laureati bini in ſingulis lateribus, quorum maior incuruatur vſque ad imam partem abaci. Item in lateribus eiuſdem coronati abaci ſummi exiſtunt ſeptem pueri nudi, tenentes faſcem laureum. Ex vnoquoq; abaci angulo eminet aquila, ſupra ſtylobatis

aba

abacum coronarium exiſtit plinthus columnæ minus proiectus foliis adumbratis, ſupra plinthum torus laureatus alligatus vittis flexuoſis. Toro ſupereſt apophygis, deinde incipit ſcapus columnæ ſcalptus pugnis variis, ſcalptura procedit in modum columnæ, quæ Romę Traiano ſacra eſt inter elices binas cochleæ more ſurgentes. Summus ſcapus nempe Trachelium eſt ſtriis rectis diſtinctus, capituli ima pars apophygis, deinde echinus, tertio loco abacus proiectus extra ſcapum duos pedes, & digitos quatuordecim. Abacus quoquouerſus patet in latitudinem decem & ſeptem pedum, & dodrantis, ſupra abacum exiſtit porta, & velut conus columnę altus portã continens, altior decem pedibus. Hanc Tuſcanam columnam dicere poſſumus cum baſis, & capitulum ſint elaborata opere Tuſcanico.

De ſtatuis, & antiquiſſimo tripode Apollinis in Xerolopho ſtatutis. CAP. VIII.

SVYDAS ſcribit Xerolophon primò quoſdam Thema appellaſſe, ex eo, quòd in eo eſſent quindecim Cochleæ, & Dianæ ſtatua, & Seueri cõditoris, & Themation, tripus vbi hoſtias immolabat Seuerus, vbi multa oracula aliquãdo edebantur, & puella virgo immolabatur. Priſcianus, quem mihi in memoriam reuocauit Benedictus Aegius antiquitatis acer inueſtigator tradit Aeoles ſolitos fuiſſe interponere F, digamma, quod oſtendunt Epigrammata, quæ egomet legi in tripode vetuſtiſſimo Apollinis, qui extat in Xerolopho Byzãtij, ſic ſcripta, δημοφάϝων, λαϝονέϝων. Item alio loco Aeoles ſolẽt inter duas vocales eiuſ-

dem dictionis digamma ponere, quos nos in multis ſequimur, ὄFις, ouis: δάφος, dauos: ὠFόν, ouum: & quòd hoc verum eſt, oſtendunt Epigrammata vetuſtiſſima, quæ literis antiquiſſimis ſcripta in multis tripodibus legi, & maximè in tripode Apollinis, qui eſt Conſtantinopoli, in loco quem ξηρόλοφον vocant: ſunt autem ſcripta ſic, ΔημόFων, pro Δημοφόων: λαFοκόFων, pro λαοκόων. Addunt alij fuiſſe etiã in Xerolopho iuxta baſim columnæ Arcadij columnam Theodoſij minoris, & Valentiniani, & Marciani, quę terræmotu ceciderunt. Zonaras dicit Symeonem Bulgarorum principem crudelem, & nunquam quietum contra nationem Chrobatorũ exercitum duxiſſe, à quibus cùm victus eſſet, exercitúmque amiſiſſet locorum difficultate, interea quidam Regi Conſtantinopolitano ſignificauit ſtatuam ſupra fornicem in Xerolopho collocatam, ſpectãtem ad Solis occaſum, deſignare Symeonem Bulgarum, ac ſi quis columnæ caput abſcinderet ſecuturum Symeonis interitum. Itaque Regis iuſſu caput columnæ abſciſſum eſt, & interitus Symeonis ex violento ſtomachi dolore cognitus eſt Regi Conſtantinopolitano diligenter obſeruanti illius tempus interitus. Iam verò portus Theodoſiacus fuit in hortis, quos hodie appellant Blancham, muro vndique clauſis, & ſitis in maritima Propontidis planitie, ſubiecta ſub radices ſeptimi collis, cuius oſtiũ vergebat ad Solis ortum æſtiuum, à quo moles extẽdebatur ad occaſum æſtiuum: ſupra quam nunc muri aſtructi exiſtunt. Vrbis moles adhuc extat larga duodecim pedes, longa ſexcentos paſſus meos, quos conficere ſoleo in ambulando, portus obrutus eſt, latiſſimos hor-

tos habens oleribus cōſitos,& paucis arboribus: ex quibus,vt Fabius ait,non pendent vela,ſed poma.Horti irrigui ſunt ex lacubus, quos habēt intra ſe perennes, veſtigia nimirum antiqui portus.Cuius circuitum exceſſiſſe milliarium ex mole,& ſitu loci deprehendo,in faucibus portus adhuc nauium capacibus extra murū vrbis etiamnum videtur turris vndique mari circundata, & ſaxa reliquiæ ruinarum.Scriptor ignotus patriæ Conſtantinopolitanæ tradit primò nuncupatum Thema, vbi Cochleas quindecim diximus fuiſſe,deinde forum Theodoſiacum appellatum:mihi potiùs videtur fuiſſe Arcadiacum,à proxima Arcadij columna:nam forum Theodoſiacum vero propius videtur fuiſſe prope portum Theodoſiacū,cùm ex architectonica ratione,quæ præcipit forum faciendum eſſe iuxta portū:tum ex nomine conditoris Theodoſij, qui forum ſuum commodius efficere non potuit, quàm iuxta ſui nominis portum,quem arbitror etiam portum Eleutherij prius appellatum fuiſſe, ſi vera tradunt, qui dicunt Conſtantinum magnum ſaxa fluctibus obieciſſe à mucrone primi collis vſque ad portum Sophiæ,& portum Eleutherij conditum à magno Conſtantino præſidente operi Eleutherio Patritio, ſtatuámque Eleutherij ſtatutam fuiſſe marmoream in eo portu, marmoreum calathum ferentem humeris, & palam etiam marmoream tenentem manu,Palatiúmq; Eleutherij ædificaſſe Hirenam, eiúsque filium Conſtantinum,atque ab hoc Palatio vſque ad Amaſtrianum Hippodromum fuiſſe à magno Theodoſio conditū,quem euertit Hirena.Zonaras ſcribit Hirenam,cùm ab adminiſtratione imperij remota

fuiſſet à filio Conſtantino in domo ſua, quam ædificauerat in Eleutherij partibus vixiſſe. Porticus, quas regionum vrbis deſcriptio appellat Troadeas, alij vocãt Troadeſias, qui dicunt Conſtãtinum magnum muros promouiſſe vſque ad porticus Troadeſias, portam auream, quam cõtinebat duodecima regio. Troadeas appellatas arbitror, quòd continerent quippiã eiuſmodi quale Plutarchus tradit continuiſſe porticum Variam nuncupatum. Aiunt, inquit, in porticu olim appellata Pleſiactia, nunc verò Pœcila Polygnotum pictorem Troadeas pingentem Laodicæ faciem in imagine Elpinicæ feciſſe. Nunc ex nomine, quod mutatũ eſt non agnouiſſem, niſi ex fonte portæ vicino collegiſſem, quẽ etiamnum appellant χρυσοπύλην, à porta aurea nomen retinentem. Is adhuc perennis ſcaturit, & religioſè bibitur à Græcis, qui omnes fontes iuxta templa ſitos ſacros habent, & nominant. Iam templũ non extat, quod Procopius deſcribit: Duo templa, inquit, Deiparæ Iuſtinianus conſtruxit ante muros vrbis, vnum in regione appellata Blachernis, alterũ in loco nominato πηγῆ, vbi eſt ſylua magna cupreſſorum, & pratum floridum, hortúſque tempeſtiuos & formoſos fructus producẽs, & fons ſine ſtrepitu emittens aquam quietam & potabilem. Hęc quidem templa ante muros vrbis fecit illud quidem ad littus maris, alterũ prope portas aureas nuncupatas. Quæ quidem templa addit Procopius circa finem murorum eſſe, vt ambo ſint inexpugnabilia vrbis præſidia. Ex quibus coniicio tempore Iuſtiniani angulum vrbis, quem vocant Septem turrium non fuiſſe intra vrbem. Sed murum terreſtrem à porta aurea angu-

lum

lum feciſſe vrbis longè interiorem, vt ex ſtudio monaſterio colligere licet ſuburbano olim, quod nunc intra vrbem eſt penitius, quàm angulus Septẽ turrium, idem Procopius ait Iuſtinianum ingredieti portam auream à dextra parte templum diuæ Iæ vetuſtate collapſum ingenti ſumptu reſtituiſſe. Iam non modò ex antedictis portam auream aſſequor vicinam fuiſſe ſeptimo colli nuncupato Xerolopho, verùm etiã ex Zonara, qui tradit regnante Leone multa templa, multáſque domos terræmotu cecidiſſe, Arcadiíque ſtatuam in columna Xerolophi poſitam, & in porta aurea Theodoſij maioris ſtatuam, & muros vrbis pertinentes ad continẽtem campeſtrem. Cedrinus ait eodem terręmotu ad portam auream cecidiſſe Victoriæ ſtatuam: alij addunt eodem terręmotu quinto Kalendas Nouembris facto ædificia ſacra profanáque permulta cecidiſſe, populúmq; multum extinctum fuiſſe, & ſimulacrum, quod ſtabat ſupra Attali portam magni Conſtantini vnà cum ipſo Attalo. Longè igitur errant, qui putãt portam auream eſſe, quàm nunc Oriam vocant, ſitam in parte vrbis ſeptentrionali, quam antè dixi portam Neorij, cùm ex antè ſcriptis liqueat eſſe in parte vrbis vergente ad Solis occaſum æſtiuum portam auream, tum ex antiqua vrbis deſcriptione regionum, quæ tradit vrbis longitudinem à porta aurea vſque ad littus maris directa linea pedum quatuordecim millia ſeptuaginta quinque continere. Cedrinus tradit elephantos collocatos in porta aurea ſimiles eſſe illis, in quibus olim Theodoſius ſedens vrbem ingreſſus eſt. Quibus adiungunt horũ elephantorum ſtatuas in aurea porta ſtatutas ex æde Martis

tis Athenienſis deportaſſe Theodoſium paruũ,qui conſtruxit vrbis muros vſque ad Blachernas. Cedrinus dicit Regem Macedonium ædificaſſe magnũ templum Mocij martyris,& ædem diuæ Annæ in loco appellato Secundo.Procopius ſcribit hoc vtrunque templum Iuſtinianum ædificaſſe,vidi reliquias tẽpli Mociani prope ciſternam ſitam in dorſo ſeptimi collis, amplã, non minorem,quàm antè ſcripſi,conſtruxiſſe Iuſtinianum, neque paucioribus columnis ſuſtentatam,quibus nunc ſpoliata ſpectatur,ſolum nomen retinens. Mocia enim nominatur,quam non modò Hiſtorici,ſed etiã Grammaticus Suydas dicit Anaſtaſium Dicorum condidiſſe. Vide an moneta, quã in hac regione ponit antiqua regionum vrbis deſcriptio ſit ædes Iunonis monetæ,an Aerarium: nam reges etiam hodie in regione ſeptimi collis dicuntur caſtello Septem turrium vti pro Aerario Suydas affert ſtatuam Iunonis ſuſtinuiſſe æreum for nicem ad ſimilitudinem forficis capillos tondentis,ſed in quo loco,non explicat: itaque ea,quæ adduxi de moneta,ſint obiter dicta.

De columnis,quæ nunc extant in colle ſeptimo.

CAPVT IX.

AEDES ſacra Studios appellata ab Studio principe ciue Conſtantinopolitano, is, vt ait Suydas,hanc condidit cũ illuſtri monaſterio. Studij meminit Iuſtinianus in nouis cõſtitutionibus, cùm ait duas lecticas,quibus mortui efferuntur,in ſacro theſauro ſitas Studij præclaræ memoriæ, & Stephani magnificæ memoriæ. Studium intelligit monaſterium ità

nuncu

nuncupatum,quod nunc non extat, ædes extat tranſlata in religionem Mametanam, in cuius veſtibulo ſunt quatuor columnæ cum trabeatione egregiè elaborata, in interiori parte ædium vtrinq; columnæ ſunt ſeptem virides, nigris maculis velut fragmentis alterius generis lapidum inſertis diſtinctæ,quarum perimeter eſt ſex pedum & ſex digitorum. Denique earum ratio capitulorum,epiſtyliorum opere Corinthio elaborata eadem eſt, quæ columnarum veſtibuli. Supra illas ſex exiſtunt totidem columnæ in parte ædis ſuperiore. In area ædis Studianæ eſt ciſterna,cuius lateritias cameras ſuſtinent viginti tres columnæ excelſæ Corinthiæ, extra vrbem fuit monaſterium Studianum olim, nunc eſt intra vrbem,iuxta viam,qua itur ex columna Arcadij ad portam Septem turrium, quas claudit murus vrbis habens portam nunc obſtructam, olim patentem, cuius Paraſtades ſunt duæ columnæ Corinthiæ marmoris maculoſi,venis viridibus diſtincti,ſuſtinentes octo columellas efficientes tres arcus, in latere portæ ſiniſtro exiſtũt ſex tabulæ marmoreæ, ſingulæ habentes latera clauſa columellis aliis teretibus, aliis quadratis, continentes ſtatuas eminenter expreſſas affabrè ſcalptas,nudas,clauis pugnantes, quarum ſuperiores habent ſupra ſe cupidines velut præcipites ad volandum,in latere dextro ſunt item ſex tabulæ cinctæ ſimiliter columellis. In prima tabula inferiori iuuenis tenens organum muſicum iacet ſupinus,tibiis implexis, ſupra ipſum impēdet imaguncula velut Cupido,ſupra Cupidinem mulier:in tabula ſuperiore eſt ſtatua nuda tenens clauam erectam, pelle leonis brachio inuoluto,canes ducens manu ſini-

ſtra. Supra ipſam eminet Leæna turgens vberibus. Alia tabula continet duos agricolas ferentes calathos vuis plenos. In alia tabula eſt eques alatus, equi frenum retinet mulier. A tergo ſunt mulieres duæ, in ſumma parte tabulæ, alia mulier recubat, è regione huius iacet iuuenis. Hæc addidi ob tabularum antiquum opus ſummo artificio factũ. Præterea vidi in ſeptimo colle cùm ălias Mameticas ædes, tum quatuor præcipuas habentes veſtibula marmorea columnis marmoreis ornata; duas quidem in latere orientali, quarum duæ habẽt ſex colũnas in veſtibulo bene proceras & craſſas, duas quidem marmoris Thebæi, quatuor verò obſcurè virẽtes marmoris Miſcellanei. Altera eſt prope columnam Arcădij nuper facta ab vxore Soleimani Regis cum Xenodóchio luculento, & Gymnáſio profitentium literas Turcicas, & Arabicas, in quibus numeraui pluſquam ſexaginta columnas varias. In dorſo collis ſpectantur aliæ duæ ædes, quarum vna habet balnea adiuncta, & Gymnaſia literaria. In ædis veſtibulo ſunt ſex columnæ Thebaici marmoris, quarum ambitus eſt ſeptẽ pedum, & velut calcaneum æreum, baſes quidem, & capitula Turcico labore exculpta, ſed ſcapi antiquiſſimi, præſertim duarum cingentium aditum ædis, habentiũ Hypotracheliũ ſubtilius reliquo ſcapo. Hypotrachelij ima pars æqualis ſcapo habet annulum teretem, ſupra annulum eſt alter annulus latus depreſſus: deinde ſupereſt Hypotrachelium depreſſius reliquo ſcapo, vt eſt hominis collum ſubtilius inter caput & thoracẽ: nullámque vidi aliam Byzantij habentem Hypotrachelium, tantoperè accedens ad rationẽ Vitruuij, tradentis Hy-

potra

potrachelium columnæ Doricæ contrahendum, ita vt in tertio libro de Ionicis eſt ſcriptum. Alia ædes Mamecana eſt in eodem colle, in cuius veſtibulo ſunt ſex columnæ bene excelſæ: in Gymnaſij atrio ſunt quatuordecim, totidem in porticu vicina.

De regione tertiadecima vrbis Sycena appellata, & de oppido Galata, ſiue Pera.

CAPVT X.

GALATAM oppidum fuiſſe partem Conſtantinopolis oſtendit antiqua deſcriptio regionum, Nouæ, inquit, Romæ tertiadecima regio eſt Sycena, quæ ſinu maris anguſto diuiſa ſocietatē vrbis nauigiis frequentibus promeretur, tota lateri montis affixa præter vnius plateæ tractum. Stephanus ait vrbem Sycas contra nouam Romam eſſe ſitas appellatas ſua ætate Iuſtinianas: cur autem ita appellarentur non explicat, ſed ſi ex eo, quòd Iuſtinianus eas ædificiis ornarit, aut collapſas reſtituerit, his enim de cauſis vrbes ſolent mutare nomina. Miror Procopium non meminiſſe horum ædificiorum, cùm totius ſinus Cornu nuncupati ædificia à Iuſtiniano ædificata, vel reſtituta exactè deſcribat, niſi fortaſſe erratum ſit in Procopio ſcribente Iucundianas pro Iuſtinianis: cùm ait regias ſuburbanas Iuſtinianum renouaſſe in æreo loco, & loco, quem Iucundianas vocant, aut ſi in Procopio mēdum non eſt, erratum videri poteſt in Stephani Codice habente Iuſtinianas pro Iucundianis, at Stephanus longè ante Iuſtinianum ſcripſit. Itaque, ſi vitium eſt, Stephani non eſt, ſed Hermolai Grammatici Conſtantinopo-

leos, qui Commẽtaria Stephani redegit in Epitomen, quã Iuſtiniano dedicauit. At verò Iuſtinianeæ potius, quàm Iucundianæ nominandæ videntur Sycæ ex collatione multorum Codicum non modo Procopij, ſed etiam Iuſtiniani editorum, & manuſcriptorum. Iuſtinianus in ſuis nouis conſtitutionibus illud, inquit, manifeſtum eſt, ſi maius interuallum ſit, & plures ſint Decani feretro inſeruientes, & plures ſcholæ propter feretri pondus pauxillum quiddam ipſis dandum eſſe. Deinde paulò infrà addit ſibi ſimiliter videri, ſi funus effertur intra nouos vrbis muros, & traiectũ τῶν ἰουστινιανῶν ἤδι συκῶν, hoc eſt, Sycarum, ſiue Iuſtinianarũ, quoniam non longè diſtant, neque opus eſt maiore tempore, aut labore ad illuc proficiſcendum, ſin autem extra muros huius fœlicis vrbis funus ducitur, ſiue vltra alios traiectus, quàm traiectum Sycenum funus effertur, prętereo cætera. Vbi aduerte πέρασμα Latinè vertendum eſſe traiectum, non autem terminum, vt habet Latina interpretatio. Ex antedictis patet oppidum Sycas nominatas eſſe trans ſinum, & contra Conſtantinopolim, ſed contra quam Conſtantinopolis partem non declarat Stephanus: at ex antiqua regionum vrbis deſcriptione aſſequor, tradente regionem ſextam à foro Conſtantini vſque ad traiectum Sycenum porrigi, hoc eſt, Peræum, ſiue Galatinum nunc appellatum, & ne videar contemnere, recentes afferam. Ex his nonnũllos, qui tradunt Abſimarum Ducem hoſtium obſidentium Conſtantinopolim ſe recepiſſe in portum Sycæ, ſitæ è regione Conſtantinopolis. Euagrius ſcribit capita Longini, & Theodori à Ioanne Scytha Conſtãtinopolim miſſa,

ex con

ex contis appenſa ad nuncupatas Sycas in vlteriore lit tore oppoſito Conſtantinopoli ſitas, Regis iuſſu erecta fuiſſe iucundum ſpectaculum Byzantinis. Idem addit Vitalianum vſque ad nuncupatas Sycas incurſiones feciſſe, contra quem habentem in Sycis ſtationem mittitur à Rege Anaſtaſio Marinus Syrus pugnaturus. Ambæ igitur claſſes ſe præparant, vna ad puppim Sycas, altera Conſtantinopolim habens: primùm remos inhibebant, deinde poſt excurſiones, & leues pugnas vtrinque factas, prælium nauale commiſſum eſt circa loca appellata Vitharia. In fugã ſe conieſſit Vitalianus magna ex parte virium ſuarum amiſſa, vt nemo hoſtium deinde in Boſporo inueniretur. Nec me mouet Strabo, qui videtur extra ſinum Sycam ponere. Ex promontorio, inquit, fretum Boſporium in quinque ſtadia ſtringente vſque ad portum ſub Syca poſitum eſſe triginta ſtadia, ex Syca ad Byzantiorum cornu quinque ſtadia, quæ non diſcreparent ab his, quæ antè dixi, ſi intelligeret Byzantiorum cornu, vt Plinius intelligit promontorium ipſum Boſporium, in quo Byzantium ſitum eſt. At Strabo declarat ſtatim ſubdens cornu eſſe ſinũ longũm ſexaginta ſtadia. Itaque aut erratum eſſe Codicis Straboniani arbitror, aut ipſum Strabonem errare cùm ex antè ſcriptis, tum maximè ex Dionyſio Byzãtio antiquiore, & ſuæ patriæ ſcriptore, tradente Sycodem locum eſſe iuxta ſinum Cornu appellatum, in eo loco vbi hodie extat Galatã, vt planiùs declaraui in Boſpori circumnauigatione. Longè etiam errant Perotini, qui dictitare ſolent Ianuenſes primos cõditores eſſe Peræ oppidi, cùm multis antè ſeculis condita fuerit, quàm Ia-

nuenſes Peram emiſſent, vel nauatæ in bello opere loco mercedis accepiſſent ab Imperatore Conſtantinopolitano. Cùm Iuſtinianus ponat Sycas intra vrbis muros, & Agathius muris clauſas tradat, cùm ait aduentu hoſtium tantum terrorem iniectum fuiſſe ciuibus Conſtãtinopolitanis, vt Iuſtiniani Regis milites armati inſiſterent muris Sycarum, vt promptè obſiſtere hoſtibus poſſent. Quid quòd Stephanus Sycas appellat vrbem, quam poſtea recentes ſcriptores, ſed antiquiores, quàm Ianuenſes Galatam accepiſſent, caſtellum Galaticum vocant, tradentes claſſem Saracenorum ſtationem à Magnaura ad Cyclobion habuiſſe. Poſt autẽ duos dies cùm vehemens ventus flaret ad caſtellum Galatam vſque ad Clidion appulſam partem claſſis exuſtam fuiſſe igne, quem Imperator ex Acropoli iacularetur. Zonaras narrat Michaëlem Imperatorem, cùm terra & mari obſideretur in hanc deſperationem veniſſe, vt catenam contenderet ab Acropoli ad oppidulum in contrario littore poſitum. Adhuc Galatæ porta eſt, quæ appellatur catena, ex eo, quòd ab Acropoli vſque ad eam portam catena extenderetur. Auctam verò à Ianuenſibus non ſemel, ſed iterum oſtendunt muri ſæpiùs promoti adhuc extantes ab Oriente duplices, ab Occaſu triplices, deſignantes varia vrbis incrementa. Iam videre licet antiquas Syças in media Galata muris clauſas, ſitas contra regionem ſextã, & traiectum Sycenum totas affixas lateri montis, quales deſcribit regionum libellus vrbis, præter vnius plateæ tractum, quem ſubiacentium ſub eundem montem littorum tãtùm præſtat æqualitas. Oportuit hác plateam latam fuiſſe centum

tum paſſus Romanos. Nam tanta hodie ſupereſt inter montem & ſinum planities, & maior fortaſſe: quoniam tot poſt annos dilatata fuerit, vt quotidie videmus excreſcere ex proiectione purgamentorum, quæ, vt deſideant in profundum, retinentur ſublicis arcas ligneas ſtabilientibus, quas fiſtucis defigunt incolæ ſtudio augendæ planitie littoralis, & oræ maritimæ efficiendæ propius portuoſæ. Verùm vt planiùs intelligatur vbi olim Sycena regio fuerit, Galatæ ſitum, vt nunc eſt, deſcribam.

Deſcriptio Galatæ, & de templis Amphiarai, & Dianæ, & Veneris, & theatro Syceno, & foro Honoriano.

CAPVT XI.

SYCENA regio iam vulgò nominata Galata, ſiue Pera, rectiùs nominãda Peræa, vt Ioſephus Iudæam tranſiordanam nominat Peræam, & trans Euphratem Strabo regionem appellat Peræam. Cur autem appelletur Galata, Conſtantinopolitani omnes iam prædicant, ex eo, quòd illic olim lac venderetur, aut mulgeretur, decepti nominis alluſione: nec dubito ſi ſcirent Galatam appellatam olim Sycã, quin etiam auderent eam dicere à ficuum lacte ita appellatam eſſe. Suámque tum aberrationem à vero tueri poſſent autoritate Dionyſij Byzantij, ſcribentis Sycam appellatam à multitudine, & pulchritudine arborum ficuum ibi prouenientiũ. Quantò rectiùs coniectaſſent, ſi à Galatis populis eam Galatam nominatam fuiſſe arbitrati eſſent, adducti Ioannis Tzetzæ ciuis Conſtantinopolitani, & diligentis Grammatici varia hiſtoria ab-

hinc

hinc ferè quadringentos annos conſcripta, quæ tradit Brenum Gallum Ducem Gallorum, quos Græci Galatas appellant, profectum Byzantium illinc traieciſſe: indéq; Byzantij locum appellatum fuiſſe Peram ex traiectione Galatarum, à quibus poſtea arbitror etiam Galatam appellatam. Hæc autem ſita eſt partim in colle, partim in planitie ſubiecta ſub ipſum collem, quē duæ valles efficiunt, vna ab Oriente, altera ab Occidente, vtraq; longa circiter vnum miliare. Collis dorſum procedit à Septentrione ad Meridiem, latum vbique non minus ducētis paſſibus, tam longum, quàm valles, quibùs vtrinque clauditur: deinde coniungitur cum reliqua continētis planitie, collis meridianum latus, & planitiem ſub ipſum ſubiectam continentes Galatam, circunſcribit ſinus Ceratinus, Iſthmúmq;, & peninſulam ferè ſemicirculam efficit: vt ſi lineam duceres ab ore & faucibus ſinus ad medium receſſum, quem ſinus Ceratinus inſinuat in vallem, quæ collem Galatinū ab occaſu claudit: incluſum videres intra ſemicirculū, quem deſignaret ducta linea Galatā accedentem ad figuram arcus intenti, niſi eius Cornu vergens ad occaſum dimidio largiùs quàm orientale eſſet, & minus longum. Galatæ circuitus muro circundatus patet quater mille & quadringētos paſſus, latitudo varia: nam media eſt ſexcentorum paſſuum, quorum viginti intercedunt inter ſinum & muros. Iam verò planities procurrens inter ſinum & collem, dilatatur in cētum octoginta paſſus, cliuus verò in quadringentos. Latus Galatæ orientale patet in latitudinem primò quadringentorum paſſuum, deinde contrahitur in ducentos ſexaginta paſſus. Latus

perti

pertinens ad Occaſum extra veterem Galatam ſitū habet mollem cliuum,& ferè totum ad Meridiē, tendentem præter exiguam procliuitatem ſubſidentem ad Solis occaſum iuxta muros veteris Galatæ ſitā:cliui enim collis Galatini duplici deuexitate inclinantur, vna in valles,altera in ſinum. Vnde fit,vt vrbs ſit prona tripli-ci procliuitate,vna à Septentrionibus ad Meridiem,altera ad ortum Solis,tertia ad Occaſum. Decliuitas per mediam Galatæ latitudinē decurrens tendit à Septentrionibus ad Meridiem,ita prona, vt in multis locis cliui gradibus molliantur,vt domus ex parte infera ſcalis aſcendantur, ex ſupera adeantur plano pede vſque ad primam contignationem: latus verò tam vergens ad Solis ortum,quàm ad occaſum duplicem deuexitatem habet, vnam à ſeptentrionibus ad meridianum cardinem, alteram ad Orientem, aut Occidentem: vt non modò viæ rectæ,ſed etiam tranſuerſæ procliuitatem habeant, ſed orientale latus procliuius in vtranque deuexitatem, occidentale molles cliuos habet tam rectos, quàm tranſuerſos, deniq; Galata ſic prona eſt, vt ſi eadem altitudine omnes domus eſſent. Superiores contignationes aſpectu maris fruerentur, ex eíſque velut ex theatris naues vltra citráque traiicientes ſpectarentur, neque modò Galata,ſed tota ferè Conſtātinopolis maris aſpectu frueretur,ſi lex à Zenone conſtituta,& à Iuſtiniano ſancita ſeruaretur,iubens intra centum paſſus neminem poſſe Conſtantinopoli impedire maris aſpectum,neque rectum,neque obliquum. Plana vrbis pars diſcurrens inter imos collis cliuos & ſinum,nuſquā minus ſtricta ducentis paſſibus, in cornibus largior eſt, &

quidem alicubi patet in longitudinem quadringentorum paſſuum, oppidum triplo longius, quàm latius, latitudo tendit à Septentrionibus ad Meridiem, longitudo ab Oriente ad Occaſum, latus occidentale latius quàm orientale, & ferè eadē latitudine qua media vrbs: nam per longitudinem quingentorum paſſuum nuſquam minus lata quingentis paſſibus orientale latus cōtrahitur molliter, quoad eius extremitas in formam cunei reducitur, vbi lata eſt ducentos ſexaginta paſſus. Totum littus, quod circuit Galatam, portuoſum eſt, naues admittens vſque dum contingant oram maritimā. Inter mœnia & ſinum intermiſſum eſt ſpatium, vbi tabernæ & officinæ mercatorum & cauponæ frequentes, & vacua interualla ad exonerandas naues. Portas habet maritimas ſex, quarum tres traiectum frequentem habent ad Conſtantinopolim. Ita enim cōtra Conſtantinopolim iacet Galata à ſeptentrionibus, vt primo, ſecundo, tertio collibus, & valli primæ & ſecundæ Conſtantinopolitanis ſit aduerſa, præ ſe habens ſinum & Conſtantinopolim, à tergo ſuburbana ædificia. Nam ſupra Galatam multæ domus ſuburbanæ partim in collis Galatini dorſo, partim in eius lateribus triplicibus: nam Galata non attingit ſummum verticē collis, imo ex ſumma vrbe, vbi eſt excelſiſſima turris, adhuc reſtat extra vrbem aſcenſus trecentorum circiter paſſuū, plenum ædificiis, inde iugum planum tendens à Meridie ad Aquilonē, largum circiter ducentos paſſus, longum duo millia paſſuum, per quod medium diſcurrit via lata vtrinq; ædificiis cincta hortorum & vinetorum, neque eſt vlla pars amœnior: ex qua eiúſque lateribus videtur

detur ſinus Ceratinus, & Boſporus, & Propontis, & ſeptem colles Conſtantinopolis, & Bithynia, & ſemper niuoſus Olympus. Denique ædificia non modò in colle Galatino, ſed etiam in collibus & vallibus circunuicinis ſitis in littore Galatino poſito contra Conſtantinopolim, tot colles & valles habente, quot Conſtantinopolis, vt iam longè dimidio maiorem, quam ſit Galata vrbem efficere poſſent, ac ſi centum annos fœlicitas imperij Byzantini durauerit, altera Conſtantinopolis futura eſt Galata. Qui ſcribunt Byzantem conditorem Byzantij templum Amphiarai ædificaſſe in Syca, aberrant quidem à rei veritate, ſed non procul. Nam Dionyſius Byzantius tradit poſt locum Sycenum fuiſſe templum Amphiarai ædificatum à Coloniæ deductoribus, quorum princeps erat Byzas. Amphiaraum cùm cæteri Græci, tum Megarenſes honorabant Deum, vt haberent, ſed Amphiarai templum, & ſi non eſſet in loco, quem Dionyſius appellat Sycenum, tamen eius appellatio dilatata fuit, poſtquàm Sycena vrbs condita fuit, vt etiam intra Sycas Amphiarai, & Dianæ Luciferæ, & Veneris Placidæ templa incluſa fuerint, vt planè demonſtraui in tractatione Boſpori. Sed horũ iam nulla reſtant veſtigia, neq; illorum, quæ tradit antiqua regionum vrbis deſcriptio in regione Sycena fuiſſe, neq; hominum vllorum memoria viuẽtium recordatur veſtigiorum, vbi illa fuerint, imo non modò eorum memoriam, ſed ne nomen quidem Sycenæ regionis quiſquam iam, qui vel audierit, vel legerit, reperitur. Theatrum tamen & forum Honorianum dũtaxat ex architectonica ratione coniicere licet, fuiſſe illud quidem in

imis cliuis, vt ſolent eſſe omnia theatra, quorum veſtigia vidi in Græcia. Forum verò in planitie vicina portui, vbi nunc Xenodochium ædificatum eſt in fundamentis templi diui Michaëlis, quod integrū extabat, cùm veniſſem Byzantium, eóque aquæ vberiores adductæ ſunt inuentis cuniculis antiqui aquæductus ſubterranei. Deniq; nihil antiquæ Sycenæ iam apparet, nam columnæ, quæ antiquæ viſuntur in aliquot templis Galatinis à Ianuenſibus foris exportatæ dicūtur, quorum nonnullæ antiquo opere elaboratæ ſunt. Ciſterna diui Benedicti ſpoliata cameris, & columnis circiter trecentis concamerationem ſuſtinentibus, conuerſa in hortorum culturam iam alentium templi ęditimum indicat opus fuiſſe antiquæ opulentiæ. Ex antè ſcriptis cognoſcere potes, quæ monumenta Cōſtātinopolis olim habuerit, quæ verò ædificia publica nunc habeat à Turcis, & qua ratione ſint nonnulla à Turcis ædificata, ſeparato volumine eſſent tractanda. Nunc ſummatim pauca exponam: Aedes Mametanas continet plus trecentas, quarum ſumptuoſiſſimæ à regibus, & regū purpuratis ædificatæ, ſed omnes tectæ plumbeis tegulis, marmoribus, & columnis marmoreis ornatæ ex ſpoliis Chriſtianarum ædium, vt hæ prius ornatæ fuerant ex veterum deorum ſpoliis. Balnea & thermas habet publicas ſupra centum, quarum quinquaginta magnæ & geminæ, & ferè tales quales deſcripſi à Mametho Rege ædificatas. Xenodochia & publica hoſpitia longè ſupra centum habet, quorum illuſtria aquas ſalientes in medio atrio habent ex agris ſuburbanis ductas, ſed præcipuè excellunt reges Turcorum in aquis ducendis

intra vrbem. Euſebius quidem laudat Conſtantinum, In mediis,inquit,foris videas fontes boni paſtoris inſignia habentes, his, qui ſacras literas norunt explorata, Danielem, ſcilicet & leones ex ære factos laminis aureis fulgẽtes. Valens & Andronicus magnis ſumptibus flumina procul ab vrbe perduxerunt, partim arcubus adhuc extantibus ſupra terram,partim opere ſubterraneo, cæteríque reges ingentes piſcinas, & lacus ſubterraneos, quos ciſternas poſteritas appellauit permultas in omni vrbis regione ingentibus ſumptibus ædificarunt,metuentes obſidionem à vicinis hoſtibus. At Turcica Conſtantinopolis iam adeò longinquos habet hoſtes,vt ciſternas,aut diruant,aut in alios vſus conuertat quàm aquarum,atque copia aquarum ſalientium fruitur perductis ex omni agro ſuburbano etiam longè remoto: nullum enim eſt celebre templum, nullum Xenodochium,nullum publicum hoſpitium, nullæ thermæ nobiles,quæ non habeant aquas ſalientes in media area. Prætereo baſſarum,cæterorúmque purpuratorum domos, omitto Regem ipſum, cuius clauſtrum, occupans vetus Byzantium, paſſim perennes fluuios habet longè extra vrbem adductos,prætereó lacus,& caſtella vbique in foris, in viis creberrima non modò largos potus largientia, ſed etiam ex vſibus hominum exeuntia, immunditias vrbis in mare euerrũt,& impuriorem ſpiritum & cauſas grauioris cœli auferunt, quibus vrbes haberi ſolent infames. Prætereo nunc narrare,vt omnia ædificia Conſtantinopolitana ſint facta ex ruinis incendiorum terræmotuum humilia, vt non multa habeant duas contignationes,lapide cæmentitio,aut latere non

modò coᶜto, ſed etiam crudo refecta, excipio domos Galatæ à Ianuenſibus conditas, & domos aliquot purpuratorum regiorum. Chriſtiani Græci ſuas ſexcentas ædes ſacras amiſerunt, ex quibus nullam retinent nobilem præter ædem monaſterij, vbi habitat Patriarcha, reliquæ aut funditus euerſæ, aut in vſus religionis Mametanæ conuerſæ ſunt: nam quas habent ædes iam ſacras circiter ſeptuaginta obſcuræ ſunt, Franci circiter decem habent, Armenij ſeptem, Iudæorum verò ſynagogæ pluſquam triginta, vix capientes multitudinem maximæ nationis. Ex antè ſcriptis faciliùs fortaſſe cognoſces abſens, monumenta antiqua, quæ tradit antiqua regionum vrbis deſcriptio, quam ſine his præſens videas Conſtantinopolim, quod experietur, qui ſimilia inueſtigare poſt me conabitur, quod vt quiuis propriùs poſſit, adiungã ſtatim de regionibus nouæ Romę Conſtantinopolitanæ (incerto authore, ſed illo tamen antiquo) libellum ſcriptum ante Iuſtiniani tempora.

Regio prima.

PRima regio continet domũ Placidiæ Aug. domum nobiliſſimæ Marinæ, thermas Arcadianas, vicos, ſiue angiportus viginti nouem, domos centum decem & octo, porticus perpetuas duas, balneas priuatas quindecim, piſtrina publica quatuor, gradus quatuor, curatorem vnum, qui totius regionis ſolicitudinem gerat. Vernaculum vnum, velut ſeruum in omnibus, & internuntium regionis. Collegiatos vigintiquinque è diuerſis corporibus ordinati, qui incẽdiorum ſolent caſibus ſubuenire. Vicomagiſtros quinque, quibus per noctem

tuendæ

tuendæ vrbis cura mandata eſt, quos P. Victor, ac ſiue Sextus Ruffus vocat, vernaculos fuiſſe in antiqua Roma, hic in noua Roma appellat denuntiatores. Collegiatorum non meminit, neque Ruffus, neque Victor, omnes meminerunt Vicomagiſtrorum, quos diſtinxiſſe videtur Conſtantinopolitana deſcriptio in collegiatos, & Vicomagiſtros, Latinius quidem Vicorum magiſtri appellarentur ex inſcriptione adhuc extante in Capitolio antiquæ Romæ:

Imp. Cæſari diui.
Traiani Parthici fil.
Diui Neruæ nepoti.
Traiano Adriano.
Aug. Pontif. maximo.
Tribunic. Poteſtat. x x.
Imp. I I. con. I I I. P.
Magiſtri Vicorum x I I I I.

Regio ſecunda.

SEcunda regio ab initio theatri minoris, poſt æqualitatem ſui latenter molli ſubleuata cliuo, mox ad mare præcipitiis abrupta deſcendit, continet in ſe Eccleſiam magnam, Eccleſiam antiquam, Senatum, Tribunal purpureis gradibus extructum, thermas Zeuxippi, Theatrum, Amphiteatrum, vicos ſiue angiportus triginta quatuor, domos nonaginta & octo, porticus magnas quatuor, balneas priuatas tredecim, piſtrina priuata quatuor, gradus quatuor, curatorem vnum, vernaculum vnum, collegiatos triginta quinque, Vicomagiſtros quinque.

Regio tertia.

TErtia regio plana quidẽ in ſuperiori parte, vtpote in ea circi ſpatio longiùs explicato, ſed ab eius extrema parte nimis prono cliuo mari vſque deſcendit, continet in ſe eundem circum maximum, domũ Pulcheriæ Auguſtæ, portum nouum, porticum ſemirotundam, quæ ex ſimilitudine fabricæ Sigma Græco vocabulo nuncupatur, tribunal fori Conſtantini, vicos ſeptẽ, domos nonaginta quatuor, porticus magnas quinque, balneas priuatas vndecim, piſtrina priuata nouem, Curatorem vnum, Vernaculum vnum, Collegiatos viginti & vnum, Vicomagiſtros quinque.

Regio quarta.

REgio quarta à miliario aureo collibus dextra, læuaq; ſurgentibus ad planitiem vſque valle ducente perducitur, continet in ſe idem miliarium aureum, Auguſtęum, Baſilicam, Nymphæum, porticum Fanionis, liburnã marmoream, naualis Victoriæ monumentum, eccleſiam ſiue martyrium ſancti Memnæ, ſtadia, ſcalam timaſi, vicos triginta quinq;, porticus magnas quatuor, balneas priuatas ſeptẽ, piſtrina priuata quinque, gradus ſeptem, Curatorem vnũ, Vernaculũ vnum, Cǫllegiatos quadraginta, Vicomagiſtros quinque.

Regio quinta.

REgionis quintæ non modica pars in obliquioribus poſita locis planitie excipiente perducitur, in qua neceſſaria ciuitati ædificia continentur, continet in ſe thermas Honorianas, ciſternam Theodoſiacam,

Pryta

Prytaneum, thermas Eudoxianas, ſtrategiũ, in quo eſt forum Theodoſiacum, & obeliſcus Thebæus quadratus, horrea olearia, Nymphæum, horrea Croadentia, horrea Valentiniana, horrea Conſtantiaca: portum habet Proboſphorianum, ſcalam Chalcedonenſem, vicos viginti tres, domos centum octuaginta quatuor, porticus magnas quatuor, balneas priuatas vndecim, piſtrina publica ſeptem, piſtrina priuata duo, gradus nouem, macellos duos, Curatorem vnum, Collegiatos quadraginta, Vicomagiſtros quinque.

Regio ſexta.

REgio ſexta breui peracta planitie, reliqua in deuexo conſiſtit, à foróque Conſtantini ſcalam vſque ſiue traiectum Sycenum porrigitur ſpatiis ſuis, continet in ſe columnam purpuream Conſtãtini, Senatum, eiuſdem loci Neorium portum, ſcalam Sycenam, vicos viginti duos, domos quadringentas octuaginta quatuor, porticum magnam vnã, balneas priuatas nouem, piſtrinum publicum vnum, piſtrina priuata decem & ſeptem, Curatorem vnum, Vernaculum vnum, Collegiatos quadraginta nouem, Vicomagiſtros quinque.

Regio ſeptima.

REgio ſeptima in comparatione ſuperioris planior, quamuis & ipſa circa lateris ſui extremitatem habeat in mare decliuior. Hæc à parte dextra columnæ Conſtantini vſque ad forum Theodoſij continuis extenſa porticibus, & de latere aliis quoque pari ratione porrectis, vſque ad mare, velut ſeipſam inclinat, & ita

deducitur. Habet autem in ſe eccleſias tres, hoc eſt Hirenem, Anaſtaſianam, & ſancti Pauli, columnã Theodoſij intrinſecus vſque ad ſummitatem gradibus perüiam, equites magnos düos, partem eiuſdem fori, thermas Caroſianas, vicos octoginta quinque, domos ſeptingentas vndecim, porticus magnas ſex, balneas priuatas vndecim, piſtrina priuata duodecim, gradus ſexdecim, Curatorem vnum, Collegiatos octoginta, Vicomagiſtros quinque.

Regio octaua.

OCtaua regio ex parte Tauri nulla maris vicinitate cõtermina, anguſtior magis quàm lata, ſpatia ſua in latitudinem producta compenſat, continet in ſe partem fori Conſtantini, porticum ſiniſtram Taurum vſque, Baſilicam Theodoſianam, Capitolium, vicos viginti vnum, domos centũ octo, porticus maiores quinque, balneas priuatas decem, piſtrina priuata quinque, gradus quinque, macellos duos, Curatorem vnum, Vernaculum vnum, Collegiatos decem ſeptem, Vicomagiſtros quinque.

Regio nona.

REgio nona pronà omnis, & in Nothũ deflexa, extenſi maris littoribus terminatur, continet in ſe eccleſias duas, Cenopolim & Omonœam, horrea Alexandrina, domum nobiliſſimæ Arcadiæ, thermas Anaſtaſianas, horreum Theodoſianum, vicos ſexdecim, domos centum & ſexdecim, porticus maiores duas, balneas priuatas quindecim, piſtrina priuata quindecim, piſtri

piſtrina publica quatuor, gradus quatuor, Curatorem vnum, Vernaculum vnum, Collegiatos triginta octo, Vicomagiſtros quinque.

Regio decima.

REgio decima in aliud ciuitatis latus à nona regione platea magna, velut fluuio interueniente diuiditur, eſt verò tractu planior, nec vſquam præter maritima loca inæqualis, longitudini eius latitudine non cedente, continet in ſe eccleſiam, ſiue martyrium ſancti Acatij, thermas Conſtantinianas, domũ Auguſtæ Placidiæ, domum Auguſtæ Eudoxiæ, domum nobiliſſimæ Arcadiæ, Nymphęum maius, vicos viginti, domos ſexcentas triginta ſex, porticus maiores ſex, balneas priuatas viginti duas, piſtrina publica duo, piſtrina priuata ſexdecim, gradus duodecim, Curatorem vnum, Vernaculum vnum, Collegiatos nonaginta, Vicomagiſtros quinque.

Regio vndecima.

REgio vndecima ſpatio diffuſa liberiore, nulla parte mari ſociata eſt, verùm eius extenſio tam planã, quàm etiam collibus inæqualis, continet in ſe martyrium Apoſtolorum, palatium Flaccilianum, domum Auguſtæ Pulcheriæ, Bouem æreum, ciſternã Arcadiacam, ciſternam Modeſtiacam, vicos octo, domos quingentas tres, porticus maiores quatuor, balneas priuatas quatuordecim, piſtrinũ publicum vnũ, piſtrina priuata tria, gradus ſeptẽ, Curatorem vnũ, Vernaculum vnum, Collegiatos triginta ſeptem, Vicomagiſtros quinque.

Regio duodecima.

REgio duodecima portam à ciuitate petentibus in longum plana omnis conſiſtit, ſed latere ſiniſtro, mollioribus cliuis deducta maris confinio terminatur, quam mœnium ſublimior decorat ornatus, continet in ſe portam auream, porticus Troadeas, forum Theodoſiacum, columnam itidem intra ſe gradibus peruiam, monetam, portum Theodoſiacum, vicos vndecim, domos trecentas ſexaginta tres, porticus maiores tres, balneas priuatas quinque, piſtrina priuata quinque, gradus nouem, Curatorem vnum, Collegiatos decem & ſeptem, Vicomagiſtros quinque.

Regio decimatertia.

TErtiadecima regio Sycena eſt, quæ ſinu maris anguſto diuiſa, ſocietatem vrbis nauigiis frequentibus promeretur, tota lateri montis affixa, præter vnius plateæ tractum, quam ſubiacentium eidem monti littorum tantum præſtat æqualitas, continet in ſe eccleſiam, thermas Honorianas, forum Honorianum, theatrum, naualia, domos quadringentas triginta vnā, porticum maiorem vnam, balneas priuatas quinque, piſtrinum publicum vnum, piſtrina priuata quatuor, gradus octo, Curatorem vnum, Vernaculum vnum, Collegiatos triginta quatuor, Vicomagiſtros quinque.

Regio decimaquarta.

REgio ſanè quartadecima licet in vrbis quartadecima numeretur parte, tamen quia ſpatio interiecto diuiſa eſt muro proprio vallata, alterius quodammodo

ſpeciem

ſpeciem ciuitatis oſtendit. Eſt verò progreſſis à porta modicum ſitu plana, dextro autem latere in cliuũ ſurgente vſq; ad medium fere plateæ ſpatium nimis prona, vnde mare vſque modioris hæc, quæ ciuitatis continet partem, explicatur æqualitas, continet in ſe eccleſiam, palatium, Nymphæum, thermas, theatrum, luſorium, pontem ſublicium, ſiue ligneum, vicos vndecim, domos centum ſexaginta ſeptẽ, porticus maiores duas, balneas priuatas quinque, piſtrinum publicum vnum, priuatum vnum, gradus quinque.

Collectio Ciuitatis.

COgnita vrbe per partes, fas eſt etiam ſitum occluſæ iam vniuerſitatis aperire, vt magnificentiæ vnicum decus, non ſolùm videatur opere & manu confectum, ſed etiam conſpirantibus elementis naturæ fœlicitate munitum. Prouidentia ergo diuina tot futurorum hominum domiciliis conſulente longo tractu in promontorij qualitatem ſpatioſior terra faucibus pontici maris oppoſita, ſinuoſis portuoſa lateribus, anguſtior latitudine circumflui maris tutela vallatur. Hoc quoque ſpatium, quod ſolum apertum maris circulus derelinquit, duplici muro acies turrium extenſa cuſtodit. Intra quas ſepta ciuitas continet in ſe omnia ſigillatim memorata, quæ nunc ad infirmioris memoriæ qualitatem ſummatim collecta referemus. Habet ergo vrbs Conſtantinopolitana palatia quinque, eccleſias quatuordecim, domos diuinas Auguſtarum ſex, domos nobiliſſimas tres, thermas octo, Baſilicas duas, fora quatuor, Senatus duos, horrea quinque, theatra duo,

luſoria duo, portus quatuor, circum vnũ, ciſternas quatuor, Nymphæa quatuor, vicos trecentos viginti duos, domos quatuor millia trecentas octaginta octo, porticus quinquaginta duas, balneas priuatas centum quinquaginta tres, piſtrina publica viginti, piſtrina priuata centum viginti, gradus centum decem & ſeptem, macellos quinque, Curatores tredecim, Vernaculos quatuordecim, Collegiatos quingentos ſexaginta, Vicomagiſtros ſexaginta quinque, columnam purpuream, columnas intra ſe peruias duas, Coloſſum vnum, Tetrapylum aureum vnum, Auguſtæum, Capitolium, monetam, ſcalas maritimas tres. Habet ſanè longitudo vrbis à porta aurea vſque ad littus maris directa linea pedum quatuordecim millia ſeptuaginta quinque, latitudo autem pedum ſex millia centum quinquaginta. Quòd autem quatuordecim regiones non continerẽt, niſi quatuor mille & trecẽtas octuaginta octo domos, intelligere oportet domos principum ciuium maiores, vt Sex. Ruff. & P. Victorem tradentes quatuordecim regiones Romæ domos continere circiter mille & ſeptingentas quinquaginta quinque, interpretari neceſſe eſt illuſtres & capaces: cùm vtraque Roma vetus, & noua maxima eſſet, & frequentiſſimè habitaretur. Nam, vt prætercam veterem Romam, profectò noua Roma Conſtantinopolitana adeò frequens erat eo tempore, quo hæc regionum vrbis deſcriptio conſcripta eſt, vt etiam, qui habitarent apud vias latas & fora, anguſtè habitarent: adeóque connexa fuiſſe ædificia, vt vix locum ſub dio apertum inueniretur, vt cœlum quis aſpicere poſſet, ſuburbanáque ædificia latiſſimè vſque ad

Silym

Silymbriam, & mare ponticum continuarentur, mariſq; non exigua pars ambientis vrbem obrueretur defixis ſublicis ædificia ſuſtinentibus. Hæc idem monumenta & longè plura olim fuerunt Conſtantinopoli, quæ nunc nulla extant præter columnam purpuream, & Arcadianam, & ædem Sophiæ, & Hippodromum ſpoliatum, & ciſternas aliquot. Nam quæ fuerint Byzantij antiqui antequàm euerſum fuiſſet à Seuero monumenta, nemo ſcribit, quamuis plurima coniicere licet, florentis diu heroicis temporibus cùm ingenia omnium artium erant in pretio, cùm Rhodus tria millia ſignorum habebat non pręſtantior Byzantio, ex cuius muris tanta arte conſtructis, quantopere interiora niterent exiſtimare poſſumus. Hoc duntaxat ſcimus, Darium, Philippum, Seuerum, Byzantij monumenta vaſtaſſe, & Byzantios ipſos cum omnia cõſumpſiſſent, tamen Seueri militibus reſtitiſſe lignis, quæ ex ædificiis detrahebant, & ſtatuis, quas in hoſtes proiiciebãt. Qui autem à Conſtantino reædificati Byzantij tot monumenta perdiderunt, partim autem Attici, partim ſummatim perſtringam. Primùm imperatores diſſentientes, deinde incendia creberrima non modò fortuita, ſed etiam ab hoſtibus tam externis, quàm diſſidentibus variarum factionum partibus iacta, quorum nonnulla tres, alia quatuor dies exurere non ceſſàrunt, non modò apta ad comburendum, ſed etiam ex marmore ſtatuas & ſigna, atque omnem ſtructuram ex quauis materia conſtructam, velut quippiam accommodatum ad exurendum aceruos ruderum exagerantia inſtar collium ex omni genere materiæ accumulatorũ, priorem aſpe-

ctum

ctum confundentia, vt ne illi quidem, qui ipſa conſtruxiſſent agnoſcere poſſent, quid, vel vbi ea ipſa prius fuiſſent. Neque modo ab hoſtibus antiqua monumenta euerſa ſunt, ſed etiam ab imperatoribus etiam Conſtantinopoli amiciſſimis, inter quos primus Conſtantinus magnus, quem Euſebius ſcribit templa deorum diruiſſe, veſtibula vaſtaſſe, tecta detraxiſſe, eorum ſtatuas æreas ſuſtuliſſe, quibus tot ſeculis gloriabantur, eásq; in omnibus foris Conſtantinopoleos propoſuiſſe non ad honorem, ſed ad ludibrium, totámque vrbem ſui nominis impleuiſſe æreis operibus ſumma & antiquiſſima arte elaboratis, vt eas ſpectatores ludibrio haberent, aureas autem deorum ſtatuas, argenteásque è medio ſuſtuliſſe, reliquásque ex pretioſa materia factas ſpoliaſſe, ſtatuas verò ex ære factas reliquiſſe abiectas. Deinde auget Euſebius, quàm infeſtus Conſtantinus fuerit Gentilium monumentis, vt ex toto imperio eà deleri curarit, vt lege edixerit Gentilium templa euertenda eſſe, quàm etiam ipſe Euſebius iis infeſtus fuerit, quàm etiam reliqui ſcriptores Chriſtianæ religionis, percipitur ex eorum ſcriptis: nempe tam acerbos fuiſſe in deorum monumenta, quàm Mametani nunc ſunt in noſtrates ſtatuas non modò mediocres, ſed etiam illi Coryphæi Baſilius, Gregorius, qui non modò in monumenta lapidea deorum ſæuierunt, ſed etiam in eorum libros, qui de eis laſciuè ſcripſiſſent. Quid alios commemorem imperatores Conſtantini ſucceſſores omnibus notos, qui adeò infenſi imaginibus fuerunt etiam Chriſtianæ religionis, vt non ſolùm ipſas euerterint, ſed etiam earum pictores, ſcalptores, fictores inſectati ſint,

vt ex

vt ex earum inſectatione, velut alij Parthici ex Parthia deuicta, ſic hi Iconomachi nominati. Sileo terræmotus non modò illos ſcriptis celebratos, quibus ſub Zenone, Iuſtiniano, Leone Conone, Alexio Cōnenò vrbis non modò præclara ædificia funditus euerſa ſunt, ſed etiam tota ferè vrbs, eiúsque mœnia corruerint, vt ea in antiqua ſede conſiſtere vix perciperetur, niſi Boſporus & Propontis, antiqui Conſtantinopolis limites æterni locum, in quo olim fuerit, circunſcripſiſſent. Prætereo vaſtas vrbis regiones poſt longa incendia, & bella diu iacuiſſe deſertas inopia ciuium, deinde promiſcuè ædificari cœptas nulla cura habita vicos dirigendi, ſed omiſſo diſcrimine ædificaſſe in ruinis incendiorum, & terræmotuum, ea fuit cauſa, vt non modò ſicut de Roma incenſa Liuius inquit, veteres cloacæ, ſed etiam aquæductus & ciſternæ per publicum ductæ, nunc priuata paſſim ſubeant tecta, formáque ſit vrbis occupatæ, magis quàm diuiſæ. Prætereo regum Turcicorum clauſtra ingentia mediam vrbem occupantia, regiorúmq; purpuratorum ſepta integras vrbis inſulas claudentia, & vias publicas occupantia, vel longè auertentia, fundamentáque non modò ſupra terram extantia, ſed etiam ſubſtructiones ſubterraneas abditiſſimas ſagaciſſimè inueſtigatas funditus demoliuntur, ac niſi vidiſſem per id tempus, quod ego egi Byzantij permulta templa, & palatia adeò penitus à fundamentis imis deleta, & Turcicis ſtructuris poſtea referta, vt recognoſcere nequirem priſtinum eorum ſitum, non tam facile conieciſſem, quid demoliri potuiſſent ab vrbe capta,

quam quotidie, etſi ædificiis publicis ornare ſtudent, tamen horridior eſt, atque obſcurior, interdiu, quàm olim noctu, in qua pernoctantium luminum claritudo, ſicut Marcellinus ait, dierum ſolita imitari fulgorem ædificiorum ſplendorem illuſtrabat. Nunc diei fulgor caſarum obſcuritatem detegens reddit obſcuriorem. Vnde fit, vt ſi vel Conſtantinus, qui illam reſtituit, ornauit, vel alij, qui eam auxerunt, reuiuiſcerent: antiquorum ędificiorum ſitum non agnoſcerent. Quid ego externus, quem non antiquorum ædificiorum veſtigia, non ſtatuæ, non inſcriptiones, non numiſmata, non habitatores ſtudioſi antiquitatis me informarunt, qui alieniſſimi ſunt ab omni antiquitate, ſed potiùs inquirentem impedierunt, vt nihil metiri, nihil percunctari liberè auſus ſim, non modò à Barbaris, ſed ne à Græcis quidem, quibus nihil à literis alienius, nihil nomini Latino infeſtius, quod vt caninum mordent, dente canino deteſtantur, execrantur, neque offa vlla eos mitigare queas, ſed multo ſucco vuæ, quos vt impleueris, niſi crebras inuitationes feceris, niſi Græco more exclamaueris te bibere, operam & vinum perdideris: neque tamen ab eis quicquam reportaueris, niſi leuia quædam, niſi morem bibendi, quem ſolum retinent ex moribus antiquorum Byzantiorum. Ad has incommoditates id accedit, quòd ex antiquis ſcriptoribus Græcis non adiuuari potes ad Conſtantinopolis cognitionem: non enim Dionyſius Halicarnaſſeus, non Liuius, non Strabo, non Vitruuius, non Varro, non alij infiniti, ad cognoſcendam nouam Romam ſicut antiquam

quam mihi auxiliati ſunt, non Blondus, non Fulgoſius, non alij plerique mihi digitos ad fontes intenderunt, non ignotus ſcriptor patriæ Cõſtãtinopolitanæ quicquam me docere potuit: ille enim meras nugas habet, & duntaxat docet quis ædes ſacras ædificauit, ſed in quo loco ſitæ fuerint, non docet, qui ſi reuiuiſceret, earum poſitiones ignoraret: adeò omnia immutata ſunt, vt non modò, quæ ſupra memoriam viuentium antiqua dicere poſſumus, ſed etiam quæ ſunt ſupra ſingulos curſus ætatis antiqua dici poſſunt. Sic enim quotidie vaſtantur, vt ſenex neſciat, quæ puer vidit, neque modò ædificia antiqua deleta, ſed etiam locorum nomina, quæ illa tenebant, amiſſa ſunt, aliáque barbara ſucceſſerunt, & planè Scythica, inaudita. Sic enim hæc gens ſuam linguam amat, vt omnium locorum, quæ inuaſerit, ſtatim immutet nomina, aliáque imponat noua incognita, non priſtinorum nominum interpretationem habentia, ſed quiduis aliud potius ſignificantia: nondum enim ſe rerum potiri putant, niſi nominum potiantur, ſic enim Græca & Latina ſuſpecta habent, vt timeant vel à nominibus ipſis. Quid igitur inueſtigaſti? exigua profectò veſtigia cùm ex hominum memoria tum ex ſcriptis authorum quidem tempore recentium, ſed vſu antiquorum: quicquid enim eſt ſupra memoriam noſtram, dicere antiquum poſſumus in recognitione locorum. Ex illis paucis velut ex vnguibus leonem, deprehendi quatuordecim regiones potiùs, quàm ex earum deſcriptionibus non propriis, ſed communibus, & ambiguis, aut

ex veſtigiis ædificiorum, quæ illæ continebant,& memoria paulò poſt extinguetur, ſi Turci valebunt: itaque fiet, vt ne me quidem multò diligentiores poſtea vlla veſtigia reperiant regionum vrbis, eiúsque monumentorum, quibus ſi ſuccurrere magis, quàm anteuertere conatus ſum,& vendicare ab interitu proximè peritura, ſiquidem fortaſſe errauerim, excuſandus ſum, & mea mora Byzantina diuturnior, quàm voluiſſem, non accuſanda, ſed damnanda fortuna, in quam me coniecit Franciſci Regis mors, cuius nutu in Græciam acceſſeram non diu vt deſiderem Byzantij, ſed vt conquirerem Codices Græcorum antiquos, vt non vnius Byzantij, ſed multorum locorum ſitus deſcriberem, vt iuuarem, ſi quid poſſem literas. A quo conatu depulſus, veritus ſum redire priuſquàm quippiam conatus eſſem, quamobrem veniſſem. Itaque meo tenui vectigali Aſiam, Græciámque peragrare conatus ſum, vrbésque nobiles deſcribere: quod addere volui, ne quis putet reditum meum retardatum, vel ab aliqua myro Byzantia, vel ab Aſiaticis delitiis, quas omnes exopto his, qui maluerint meam fortunam calumniare, quàm probare ſtudium, ad quod non vtilitas, non exiſtimatio, cùm domi meliora, & illuſtriora præſtare potuiſſem, in animi tranquillitate, & ſalutari corporis ratione, non Leónis Byzantij, non Paſiadis facetiæ me retinuerunt, ſicut nec me retinuit pronuntiandi vehementia Byzantij Pythonis, quem Demoſthenes etiam apud inferos horrere dicitur, non Barbarorum voces aſperæ, truculentæ, quæ etiam non modò tardigradas

beluas